

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΣ ΙΑ'

ΜΑΪΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ 1962

ΤΕΥΧΟΣ 121ον—122ον

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΥ

μ. τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Ἡ ΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΣΤΑΧΥΟΛΟΓΗΜΑΤΑ

(Κρατικὸν Ἀρχεῖον Βενετίας—Γενικὸς κατὰ Θάλασσαν Προβλεπτής—Δέσμη 1042)

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

Ὁ ἐν Ἀγία Μαύρα Ἑκτακτος Προβλεπτής Λορέντσο Σοράντσο γράφει εἰς τὸν Γενικὸν Ἀλβίτζε Φόσκαρι :

ΑΓΙΑ ΜΑΥΡΑ—5 Ἰανουαρίου 1782 (S.n.m.v. ¹) ἤτοι 1783

«Τὴν 21ην παρελθόντος Δεκεμβρίου ὑπέβαλον αἴτησιν εἰς τὴν ἕκτακτον ταύτην ἀντιπροσωπεῖαν οἱ Σύндικοι τῆς Πρεβέζης παραπονούμενοι διότι ὁ Μητροπολίτης Ἀρτης, κατὰ τὴν ἐκεῖ ἐπίσκεψίν του, ἠθέλησε νὰ εἰσαγάγῃ καινοτομίας πειραβεῖς ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἱερωμένους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς λαϊκοὺς τῆς περιοχῆς κείνης πὺν ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του. Ἐγραψα ἀμέσως εἰς τὸν ἐν Πρεβέζῃ Προβλεπτήν εὐγενῆ Τζιάκομον Κονταρίνι καὶ ὑποβάλλω ἐγκλειστῶς ἀντίγραφον εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, ὡς καὶ ἀντίγραφον τῆς ἀπαντήσεως τούτου.

Ἀπὸ τὸ περιεχόμενον ταύτης καταφαίνεται ὅτι ὁ Ἱεράρχης δὲν ἐπεχείρησε ἅ εἰσαγάγῃ καινοτομίαν τινὰ ὡς ἐκθέτουν οἱ Σύндικοι, διότι οὗτος ἐπιζητεῖ μόνον νὰ ἐπιτύχῃ ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους τὴν ἐπιχορήγησιν ἐκείνην πὺν ἐλάμβανε καὶ προκάτοχος του.

Μετὰ τὴν ὡς ἄνω αἴτησιν, μοῦ ἐπεδόθη καὶ μία ἄλλη ἐκ μέρους τοῦ κατόου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, τῆς εὐρισκομένης ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Πρεβέζης, ἐν εἶδει ὑπομνήματος, οὗτινος ἀντίγραφον ὑποβάλλω εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα.

Ταῦτοχρόνως ἔλαβα καὶ μίαν ἐπιστολήν, πολὺ εὐγενῆ, τοῦ αὐτοῦ Μητροπολίτου, ὁ ὁποῖος μεταξὺ ἄλλων σοβαρῶν ὑποθέσεων, ὁμιλεῖ καὶ διὰ τὸν κάτοχον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ὡς καὶ διὰ τοὺς ἱερεῖς τοὺς τεταγμένους πὰ τὴν τέλει τῆς λειτουργίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, ὡς ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης ἅ λάβῃ γνῶσιν ἀπὸ τὸ ἐπισυναπτόμενον ἀντίγραφον. Ὁ Ἱεράρχης οὗτος μοῦ ἔήτησεν εὐσεβῶς νὰ διαβιβάσω διαταγὰς εἰς τὸν Ἐξοχώτατον Ἀντιπρόσωπον

1. Νέον ἡμερολόγιον, Ἐνετικὸν Ἔθος.

τῆς Πρεβέζης, αἱ ὁποῖαι περιέχονται εἰς τὴν ἐπιστολὴν του, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπῆν-
τησα καταλλήλως ὡς ἐμφαίνεται ὑπὸ τὸ συνημμένον ἀντίγραφον. Ὅμοίως ἐπι-
συνάπτω καὶ ἀντίγραφον ὑπ' ἀρ. 6 περιέχον ἄλλας λεπτομερεῖς ἀπόψεις μου ἐπὶ
τῶν ἐν λόγῳ θεμάτων.

Ἡ ταπεινὴ μου γνώμη εἶναι ὅτι οἱ ἱερωμένοι τῆς Πρεβέζης δὲν δύνανται
νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλλουν καὶ εἰς τὸ μέλλον τὴν συν-
εισφοράν πού ἔδιδον καὶ εἰς τὸν προκάτοχον τοῦ σημερινοῦ Μητροπολίτου, τὸν
ἀποβιώσαντα Ἀντώνιον...» (').

*Ἐπισυνημμένον ὑπ' ἀρ. 1. Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τοῦ Ἐξοχωτάτου Λορέντσου Σο-
ράντισσ Ἐκτάκτου Προβλεπτοῦ Ἀγίας Μαύρας πρὸς τὸν
ἐν Πρεβέζῃ Προβλεπτὴν Τζιάκομο Κονταρίνι :*

«Ἡ πλέον ζωηρὰ διαμαρτυρία ὑπεβλήθη ἔξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ τῆς Πρεβέ-
ζης ὑπὸ δύο ἐκ τῶν Συνδίκων δι' ἑνὸς ὑπομνήματος, ὅτι ὁ νῦν Μητροπολίτης
Ἄρτης πού ἐπισκέπτεται τώρα τὴν Πρεβέζαν, τοὺς ἐπιβαρύνει μὲ ἀδικαιολογήτους
εἰσφοράς, ἀπειλῶν αὐτοὺς μὲ Ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια, διότι, ἀφοῦ ἠῤῥησε τὴν
ἐτησίαν εἰσφοράν ἀπὸ δύο, εἰς τέσσαρας πιάστρας, τὰς ὁποίας εἰσέπραττον καὶ οἱ
προκάτοχοί του, τώρα ὁ ἴδιος ἐπιζητεῖ νὰ εἰσπράξῃ ἔξ καὶ ἡμίσειαν, χρησιμοποιοῦν
τὴν βίαν πού συνηθίζεται εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Ἐπικράτειαν ὅπου ἔχει δικαιο-
δοσίαν.

Τὸ κάμνω γνωστὸν εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα ἵνα, ἅμα τῇ λήψει τῆς
παρούσης, ἐξακριβώσῃ κατὰ πόσον εἶνε ἀληθῆ τὰ παράπονά των καὶ ἐν καταφατικῇ
περιπτώσει νὰ προβῇ Αὐτὴ διὰ μέσου ἑνὸς ἀνωτέρου ὑπαλλήλου εἰς τὰς δεούσας
παραστάσεις πρὸς τὸν Ἱεράρχην ὅπως περιορίσῃ τὰς ἀξιώσεις του καὶ μὴ ἐπι-
βαρύνῃ ἀδικαιολογήτως τοὺς ὑπηκόους τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας.

Θὰ ἀναμείνῃ ἡ Ἀρχὴ αὕτη τὴν ἀπάντησιν τῆς Ὑμετ. Ἐξοχότητος εἰς τὰ
διαβήματα πού θὰ κάμῃ παρὰ τῷ Μητροπολίτῃ. Ἐν ἡ δὲ περιπτώσει αἱ παραστάσεις
τῶν παραπονουμένων ἀποδειχθῶν ὅτι δὲν ἔχουν βάσιν νόμιμον, νὰ μοῦ ἀναφέρῃ
ἡ Ὑμετ. Ἐξοχότης λεπτομερῶς πᾶσαν σχετικὴν πληροφορίαν ἵνα, ἐνδεχομένως,
διαβιβάσω Ὑμῖν τὰς καταλλήλους ὁδηγίας περὶ τοῦ πρακτέου...»

2) *Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τοῦ Προβλεπτοῦ Πρεβέζης Τζιάκομο Κονταρίνι πρὸς τὸν
Ἐκτάκτου Προβλεπτὴν Ἀγίας Μαύρας Λορέντσον Σοράντισσον.*

Πρεβέζα 24 Δεκεμβρίου 1782 (ν.ἡ.)

«Ἀναφερόμενος εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς τῆς Ὑμετ. Ἐξοχότητος
τῆς 21 τρέχοντος ἐπὶ τοῦ ὑπομνήματος πού ὑπέβαλον Ὑμῖν δύο ἐκ τῶν Συνδίκων
τῆς Πρεβέζης διὰ τὴν συμπεριφοράν τοῦ σεβασμίου Μητροπολίτου, πού εὑρίσκεται
ἔδῳ διὰ τὴν συνήθη ἐπίσκεψιν, προέβην ἀμέσως εἰς τὴν πλέον ἐπιμελῆ ἔρευναν ἐπὶ
τῶν καταγγελλομένων ὑπερβασίων καὶ οὕτως ἐξηκρίβωσα: πρῶτον, ὅτι αἱ ἐπιβα-
ρύνσεις τοῦ ρηθέντος ἱεράρχου συνίστανται εἰς τὸ ὅτι οὗτος δι' ἐπιτηδείων τρό-
πων, προσπαθεῖ νὰ εἰσπράξῃ ὡς δικαίωμα του 10 πιάστρας περίπου, περισσοτέρας
δὲ ἢ ὀλιγωτέρας ἀναλόγως τῆς οικονομικῆς καταστάσεως, ἀπὸ τοὺς κληρονόμους
τῶν ἀποθησκόντων, διὰ μνημόσυνον ὅπερ καλεῖται Πρόθεσις, ὡς ἀκριβῶς συνη-
θίζεται εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Ἐπικράτειαν, χωρὶς ὅμως νὰ ἀπειλῇ Ἐκκλησιαστικὰ
ἐπιτίμια.

Ἡ εἰσπραξις διὰ τοιαῦτα μνημόσυνα ἐγένετο καὶ ἀπὸ τοὺς προκατόχους
Μητροπολίτας, κάθε φοράν πού παρηγγέλλοντο ἀπὸ τοὺς κάμνοντας διαθήκην, τὸ
δὲ ποσὸν κατεβάλλετο αὐθορμήτως ἀπὸ τοὺς κληρονόμους.

1. Πρώτην φοράν ἐμφανίζεται οὗτος μεταξὺ τῶν Μητροπολιτῶν Ἄρτης.

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον κεφάλαιον τῶν παραπόνων, μολονότι συνήντησα μεγάλην ἐχεμύθειαν εἰς τοὺς ἱερεῖς πὺ ἠρώτησα, οἱ ὅποιοι ἠρνήθησαν νὰ μοῦ δώσουν λεπτικὰς πληροφορίας, ἐν τούτοις ὁμως ἐβεβαιώθην παρ' ἐμπίστου ἀτόμου ὅτι ὁ κληθεὶς Ἱεράρχης κατὰ τὴν πρώτην του ἐπίσκεψιν εἰσέπραξεν ὡς κανονικὸν δικαίωμα του πιάστρας 10 ἀπὸ κάθε ἱερέα καὶ ἡμίσειαν πιάστραν ἀπὸ τοὺς διακόνους. Ἡ ἴδια ποσὰ ζητεῖ καὶ τώρα, προσθέτων μίαν ἀκόμη πιάστραν ἵνα τοὺς ἀπαλάξῃ ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τῷ προσφέρουν ψωμί, κρασί καὶ φαγητόν, τὰ ὅποια ἀρραχωροῦντο μόνον ἀπὸ τοὺς λειτουργοὺς τῶν διαφόρων ναῶν, ἐφάπαξ, κατὰ τὸ ἑκάστον ἢ ἡμέραν ἐν ἀφθονίᾳ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπισκέψεώς του.

Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κανονικοῦ δικαιώματος ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἀναφέρω εἰς τὴν Ὑμετ. Ἐξοχότητα ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τοῦ προκατόχου Μητροπολίτου Ἁγίας Παρθένου, ὁπότε ὑπῆρχον ἐλάχισται Ἐκκλησίαι ἐν Προβέζῃ καὶ κατὰ συνέπειαν μικρὸς ἦτο καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱερέων, κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν του τῷ ἐδίδετο μία Γαζέττα (1)—πὺ ἦτο τότε νόμισμα τρέχον—ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς καὶ 10 Γαζέττες (2) ἀπὸ τοὺς διακόνους. Ἐπειδὴ ὁμως ἠγέρθη μία ἀντιγνωμία μεταξὺ τῶν Ἐπιτρόπων καὶ λειτουργῶν ἱερέων, τεθέντων εἰς ἀργίαν, ὁ Μητροπολίτης Παρθένιος τότε εἰσέπραξεν ἕνα τζεκίνι ἢ τέσσαρας πιάστρας, τοιαύτην ἀξίαν εἶχε τότε τὸ τζεκίνι.

Ἡ εἰσφορὰ αὕτη διετηρήθη καθ' ὅλην τὴν διοίκησιν τοῦ προκατόχου μου γεννοῦς Ἀντωνίου Κορνέρ κατὰ τὸ ἔτος 1754, ὁ ὅποιος τότε παρενέβη κατόπιν παραπόνων τῶν ἱερέων καὶ ἔπεισε τὸν Μητροπολίτην, τὸν ἴδιον, νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὸ τζεκίνι ἢτοι δύο πιάστρας ἀπὸ κάθε ἱερέα καὶ τὰς συνήθεις 10 Γαζέττας ἀπὸ τοὺς διακόνους καὶ οὕτως ἐξηκολούθησε νὰ εἰσπράττῃ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του.

Τὸν διεδέχθη ὁ Μητροπολίτης Παῖσιος ὁ ὅποιος κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν εἰσέπραξε τὸ διπλάσιον ποσόν, διότι ἔτσι ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὰς πνευματικὰς τῶν ἀνάγκας, ἀλλὰ κατόπιν ἐξηκολούθησε νὰ εἰσπράττῃ δύο πιάστρας ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς καὶ 10 Γαζέττας ἀπὸ τοὺς διακόνους ὅπως οὐ παρέδωκε τὸ πνεῦμα εἰς τὸν Ὑψιστον.

Ἀνῆλθε κατόπιν εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἰάκωβος, προκατόχος τοῦ σημερινοῦ, ὁ ὅποιος ἀφοῦ εἰσέπραξε τὰς συνήθεις τέσσαρας πιάστρας κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν, κατὰ τὴν ἀμέσως ἐπομένην εἰσέπραττε μόνον δύο, ἀλλὰ συλληφθεὶς εἰς τὸν ἀρχαῖον ἀπὸ τὸν ἐκεῖ Τοῦρκον Διοικητὴν, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Ρωσο-Τουρκικοῦ πολέμου καὶ ἀπελευθερωθεὶς, ἀφοῦ κατέβαλε σημαντικὸν ποσόν, ἤλθεν κατὰ τὴν ἀνάγκην καὶ κατώρθωσε νὰ συγκινήσῃ τοὺς ἱερεῖς παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ τὸν συνβξουν καὶ ἀντὶ τῶν δύο, εἰσέπραξε τέσσαρας πιάστρας καὶ 10 Γαζέττας ἀπὸ τοὺς διακόνους καὶ τὸ αὐτὸ ἐξηκολούθησε νὰ εἰσπράττῃ μέχρι οὐ παρέδωκε τὴν ψυχὴν αὐτὴν εἰς τὸν Πλάστην,

Καταφθάσας ὁ σημερινὸς Μητροπολίτης ἠξίωσεν ἀντὶ πιαστρῶν, νὰ τῷ δώσῃσιν ἕνα τζεκίνι, τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία ἀνῆλθεν εἰς 5 1)2 πιάστρας, καὶ ἡμίσειαν πιάστραν οἱ διάκονοι. Κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψιν ἠξίωσε νὰ τῷ δώσῃσιν διπλάσιον ποσόν εἰσφορᾶν ὅλοι οἱ ἱερεῖς. Δὲν παρέλειψα νὰ καταστήσω γνωστὰς εἰς τὸν Ἱεράρχην τὰς Ὑμετέρας ὁδηγίας διὰ μέσου ἑνὸς ἀνωτέρου ὑπαλλήλου μου. Οὗτος καλολογήθη λέγων ὅτι δὲν βιάζει κανένα νὰ τῷ δώσῃ τὴν εἰσφορὰν ἀλλὰ τὴν εἰσφέρει μόνον ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν ἀποθανόντων. Θεωρεῖ ὁμοίως δικαίαν τὴν εἰσφορὰν τῶν 5 1)2 πιαστρῶν ἀπὸ κάθε ἱερέα καὶ ἡμίσειαν ἀπὸ τοὺς διακόνους ὡς μόνον καὶ οἱ προκατόχοι του.

Αὐτὰ ἔχω νὰ ἀναφέρω εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα διὰ τὴν λεπτὴν ταύτην ὑπόθεσιν...»

1. ἀργυροῦν νόμισμα μίγματος 875 ἐπὶ τοῖς χιλίοις βάρους 19 γραμμαρίων, ὄνομα αὐτοῦ οὕτως διότι ἀπὸ τὸ ἕν μέρος ἔφερε παράστασιν μιᾶς τριῆστις Γαλέρας.

2. Ἡ κάθε Γαζέττα=δύο σολδία.

3) Ἀναφορὰ τοῦ κατοίκου Πρεβέζης Σπυρίδωνος Τεριογιάννη πρὸς τὸν Ἐκτακτὸν Προβλεπτὴν Ἀγίας Μαύρας.

«Καταπληκτικὸν εἶναι τὸ διάβημα τοῦ Μητροπολίτου Ἄρτης ὅστις παραβαίνων τοὺς νόμους τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας πὺ τῷ παρεχώρησε τὴν ἐπὶ τῆς Πρεβέζης Ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν, προέβη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς πράξεως ἀνατρεπούσης τὰ δίκαια τῶν ὑπηκόων καὶ διαταράσσει τὴν ἡσυχίαν των.

Ὁ Ἱεράρχης οὗτος προέβη εἰς τὸ κλείσιμον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, ἀποστερῶν οὕτω τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λειτουργίαν, ἥδη ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ εἰς ἄλλας δύο Ἐκκλησίας τὰς ὁποίας ἔκλεισε, δημιουργήσας σκάνδαλον εἰς τοὺς κατοίκους.

Ἡ παράνομος αὕτη ἐνέργεια ἐγένετο καθ' ὃν χρόνον ἠύρισκετο εἰς Κέρκυραν ὁ αἰτῶν, ἀφωσιωμένος ὑπήκοος Σπυρίδων Τεριογιάννης, δικαιοῦχος (jusratronatario) τῆς ἄνω Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἔχει ἐνοικιάσει διὰ μίαν πενταετίαν εἰς τὸν ἱερέα Νεόφυτον Καβαδᾶν καὶ ἐπειδὴ ὑπολείπονται ἀκόμη δύο ἔτη, ὁ εὐσεβῶς ὑποσημειούμενος παρεπονέθη εἰς τὸν Βασίλη Γκινάκαν ἀντιπρόσωπον τοῦ Μητροπολίτου ὅστις τῷ ὑπεσχέθη ὅτι ἡ Ἐκκλησία θὰ ἀφεθῆ ἐλευθέρᾳ ἅμα ἔλθῃ προσεχῶς ὁ Ἀρχιερεὺς.

Πράγματι ὁ Γκινάκας μετέβη μὲ δημοσίον τρεχαντήρι εἰς τὴν Σαλαχώραν ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπεβιάσθη διὰ Πρέβεζαν ὁ Μητροπολίτης, εἰς τὸν ὁποῖον, ἅμα τῷ ἀφίξει του, ἐξέθηκε ὁ ὑποφαινόμενος τὰ παράπονά του, λέγων ὅτι δὲν εἶναι οὐτε δίκαιον οὐτε ἀρμόζον, νὰ μὲνῃ ἡ Ἐκκλησία—πὺ εἶναι κτῆμα τοῦ Δημοσίου—ἀπὸ τόσον καιρὸν κλειστὴ καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία του δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τοὺς λαϊκοὺς οὐτε κατὰ τοῦ λειτουργοῦντος ἱερέως χωρὶς νόμιμον αἰτίαν. Καὶ ὅτι εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν θὰ ὑπῆρχεν αἰτίον κατὰ τοῦ ἱερέως δικαίωμα ἀπομακρύνσεως τούτου καὶ διορισμοῦ ἄλλου ἔχει μόνον ὁ δικαιοῦχος ὄχι ὁ Ἀρχιερεὺς.

Πλὴν οὗτος διατείνεται ὅτι ἔχει ἀπόλυτον δικαιοδοσίαν καὶ εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς καὶ εἰς τοὺς λαϊκοὺς οἱ ὁποῖοι μόνον εἰς τοὺς νόμους τοῦ Δημοσίου ὑπόκεινται. Ἐπιμένων δὲ ὁ Ἱεράρχης νὰ διορίσῃ αὐτὸς λειτουργὸν ἱερέα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, γίνεται κύριος ταύτης καὶ καταστρατηγεῖ τὸ προνόμιον πὺ παρεχώρησεν ἡ Γαληνοτάτη Αὔθεντία, μὲ τὴν ἐγνωσμένην εὐμένειάν της, εἰς τὸν αἰτοῦντα Τεριογιάννην (...). Διὰ τοὺς λόγους τούτους προστρέχει ὁ αἰτῶν εἰς τὴν Ὑμετέρα Ἐξοχότητα τὴν ὁποίαν ἐκλιπαρεῖ ὅπως παρέμβῃ εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἵνα ἀποκατασταθῆ ἡ νόμιμος τάξις καὶ ἐπανέλθῃ τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς Ἐπιτρόπους τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τοὺς δικαιοῦχους, νὰ ἐκλέγουν, συμφώνως μὲ τοὺς νόμους, τοὺς λειτουργοὺς ἱερεῖς εἰς τὰς Ἐκκλησίας χωρὶς καμίαν ἀνάμειξιν τοῦ Μητροπολίτου. Ὁ εὐσεβῶς ὑπογραφόμενος Σπυρίδων Τεριογιάννης μέγα Γραφεὺς τῆς Πρεβέζης καὶ Βονίτσης εὐελπιστεῖ ὅτι ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης θὰ ἀπαδεθῆ εὐμενῶς τὴν παροῦσαν Ἐκκλησίαν του...».

4) (ex GRECO) Ἐπιστολὴ τοῦ Μητροπολίτου Ἄρτης πρὸς τὸν Ἐκτακτὸν Προβλεπτὴν Ἀγ. Μαύρας.

(Ἠιστὴ μετάφρασις)

«Ἐκλαμπρότατε καὶ Ἐξοχώτατε καὶ εὐσεβεστάτε κύριε Προβλεπτὰ Ἅγιο Μαύρας καὶ Διοικητὰ τῶν δύο πόλεων τοῦ Κόλπου Κύριε Λορέντισο Σοράντισο.

Ὁφείλω νὰ καταστήσω γνωστὸν εἰς τὴν Ὑμετέρα Ἐξοχότητα ὅτι ὁ Καγκελάριος τοῦ Ἐξοχωτάτου Προβλεπτοῦ Πρεβέζης μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἔχω τὴν πρόθεσιν νὰ εἰσαγάγω καινοτομίας τινάς. Ἀναμφιβόλως ἐκεῖνος πὺ τὸ εἶπεν αὐτὸ ἡ κο

ὡς τὸ ἐσκέφθη ἢ ἔκαμε μέγα λάθος, διότι ποτὲ δὲν εἶχον τὴν πρόθεσιν νὰ συμπερι-
 ρερωθῶ διαφορετικῶς, εἴτε μὲ τοὺς ἱερωμένους εἴτε μὲ τοὺς λαϊκοὺς, ἀπὸ τοὺς προ-
 ιατόχους μου. Μάλιστα ἔχω κατὰ νοῦν νὰ μὴ ἀναμιγνύωμαι εἰς ζητήματα ποὺ
 ἐφορῶσι τοὺς λαϊκοὺς καὶ ἐφ' ὅσον μοῦ εἶναι δυνατόν, προσέχω νὰ ἐφαρμόζωνται
 οἱ νόμοι τοὺς ὁποίους καθώρισεν ἡ Γαληνοτάτη Δημοκρατία, πρὸς τὴν ὁποίαν, εἰς
 κάθε περίστασιν, ἀφιερώνω, ὡς εἶναι ἀπαραίτητον καθῆκον μου, μὲ ὅλην μου τὴν
 καρδίαν, τὴν ταπεινὴν μου ὑπηρεσίαν καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης
 ἀτιμωρήσῃ ὡς ἀρμόζει τοὺς κακολόγους καὶ τοὺς ψεύστας, ἱκανοποιῶν οὕτω τὴν
 ἐμὴν καὶ ἀξιοπρέπειαν τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Θρόνου μὲ τὴν συνήθη εὐμενῆ δια-
 ρεσίαν της.

Γνωρίσατε ὡσαύτως ὅτι ἐδῶ εἰς τὴν Πρεβέξαν ὁ ἰδιώτης δικαιοῦχος τῆς Ἐκ-
 κλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου δὲν ἀναγνωρίζει ποσῶς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλη-
 ραστικὴν δικαιοδοσίαν, διατεινόμενος ὅτι ὁ Μητροπολίτης δὲν ἔχει οὐδὲ τὸ ἐλά-
 ιστον δικαίωμα νὰ ἀναμιγνύεται εἰς τὰς Ἐκκλησίας του καὶ ὅτι μόνος αὐτὸς ποὺ
 εἶναι ὁ κύριος, ἔχει τοιοῦτο δικαίωμα. Οὗτος κρατεῖ τὸ κλειδί τῆς Ἐκκλησίας εἰς
 εἶρας του καὶ ἐκδιώκει τὸν λειτουργὸν ἱερέα τὸν ὁποῖον διώρισεν μὲ τὴν συγκα-
 τίθεσίν του. Καὶ τώρα ἐπιζητεῖ νὰ τὴν πωλήσῃ ἢ νὰ τὴν ἐνοικιάσῃ διὰ 30 τζε-
 λνία κατ' ἔτος εἰς ἓνα ἱερέα ἐκ Κεφαλληνίας τὸν ὁποῖον ὁμως δὲν δέχονται οὔτε
 ἔλουν οἱ ἐνοριῖται, ὡς τοῦτο καταφαίνεται ἀπὸ τὴν ἐσώκλειστον γραφὴν. Ἄλλ'
 ὅτε καὶ ἐγὼ τὸν παραδέχομαι διότι ὁ ἱερεὺς οὗτος διέπραξεν ἀναξίους πράξεις
 καὶ ἄλλα ἀτοπήματα τόσον εἰς τὰ μέρη τῆς Τουρκίας καθὼς καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Πρε-
 βέξαν. Χωρὶς δὲ νὰ ἔχη τὴν ἀρχιερατικὴν ἀδειαν, προβαίνει εἰς ἐξομολογήσεις.

Εἶχον γράψῃ ἀπὸ καιροῦ εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, παρακαλῶν νὰ τὸν
 μωρήσῃ αὐστηρῶς. Οὗτος ἐξασφάλισεν τὴν ὑποστήριξιν πολλῶν λαϊκῶν, ἐπέτυχεν
 ἐμοῦ τὴν ἀδειαν νὰ φέρῃ μόνον ἐπιτραχίλιον καὶ τίποτε ἄλλο.

Ἐκεῖνο ποὺ ζητῶ ἀπὸ τὴν Ὑμετ. Ἐξοχότητα συνίσταται εἰς τὸ ὅτι πρέπει
 ἐφαρμοσθῆ ἡ Διαταγὴ τοῦ Ἐξοχωτάτου Στρατηγοῦ Σαργέδο ποὺ ἀφορᾷ τὰς
 Ἐκκλησίας, διότι βλέπω μὲ μεγάλην μου ἐκπληξιν πολλὰ τὰ ἀντικανονικὰ καὶ ἐλά-
 ιστα Χριστιανικὰ πράγματα ποὺ συμβαίνουν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, κατὰ παρα-
 ρασίαν τῶν ὄσων διαλαμβάνει ἡ ἐν λόγῳ Διαταγὴ καὶ καθορίζει τὸ Ἀνατολικὸν
 ἔγκλημα τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, διότι ἐπεκράτησεν ἡ μυσαρὰ συνήθεια νὰ ἐκτί-
 νωνται εἰς πλειοδοτικὴν δημοπρασσίαν αἱ Ἐκκλησῖαι καὶ νὰ παραχωρῶνται εἰς τὸν
 εἰσοδότην, καὶ συμβαίνουν πολλὰ ἀνάρμοστα ποὺ θίγουν τοὺς θεῖους καὶ ἱερούς
 νόμους, πράγματα τὰ ὁποῖα μοῦ προξενοῦν καθημερινὰς ἐνοχλήσεις.

Ἄς διατάξῃ λοιπὸν ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης ὅ,τι νομίσῃ κατάλληλον ἵνα μὴ
 ἱεραμένον κλειστὰ αἱ Ἐκκλησῖαι καὶ ἀλειτούργητοι καὶ νὰ μὴ κάμνῃ ὁ καθεὶς
 ἐκ τούτων καπνίσῃ.

Εὐχομαι τὴν ἀπὸ Θεοῦ εὐλογίαν»

Ἡ Ἐκτακτὸς Προβλεπτὴς Ἁγίας Μαύρας ἀπήντησεν τὴν 7ην Ἰανουαρίου 1782
 (ἐν ἔθῳ) ἡτοι 1783 εἰς τὸν Μητροπολίτην βεβαιῶν τὴν λήψιν τῆς ἐπιστολῆς
 του καὶ ἐπαναλαμβάνων, ἐν περιλήψει τὰ διατυπωθέντα παράπονά του, τὰ ὁ-
 ποῖα εὗρεν εὐλόγα καὶ δίκαια καὶ ἀνακοινοῖ εἰς τὸν Μητροπολίτην ὅτι διεβί-
 βασε τὰς καταλλήλους ὁδηγίας εἰς τὸν ἐν Πρεβέξῃ Προβλεπτὴν ὅπως λάβῃ τὰ
 ἐνδεικνύμενα μέτρα πρὸς ἀποφυγὴν περαιτέρω ἀτοπημάτων.

Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τοῦ Ἐκτακτοῦ Προβλεπτοῦ Σοράντισο πρὸς τὸν Προβλε-
 πτὴν Πρεβέξῃς Τζιάκομο Σοράντισο, ἐξ Ἁγίας Μαύρας τὴν 14 Ἰανουαρίου 1782
 (ἐν ἔθῳ) ἡτοι 1783.

«Τὴν στιγμὴν ποὺ ἔλαβον ὑπόμνημα ἀπὸ κάποιον Σπυρίδωνα Τεριογιάννην,
 δικαιοῦχον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου τῆς εὐρισκομένης ἐν Πρε-

βέξη, μοι ἔφθασεν καὶ ἐν ὑπόμνημα παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἄρτης ὅστις παραπονεῖται διότι ὁ Τεριογιάννης ἔσχε τὸ θράσος νὰ καταστρατηγῇ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Διαταγῆς πὺν εἶχεν ἐκδώσει ὁ ποτὲ Γενικὸς Προβλεπτῆς Σαγρέδο, ἔτι δὲ νὰ κλείσῃ τὸν ναὸν καὶ νὰ διακόψῃ τὴν λειτουργίαν του ὡς μαρτυροῦν αἱ ἔγγραφοι διαμαρτυρίαι τῶν ἑνοριτῶν τῆς Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας ὁ Ἀρχιερεὺς μοῦ ὑπέβαλεν ἐπισυννημένας εἰς τὸ ὑπόμνημά του.

Ἐξετάσας λεπτομερῶς τὴν ὑπόθεσιν, παραγγέλλω Ὑμᾶς ἵνα καλέσητε ἐνώπιόν σας τὸν ρηθέντα Τεριογιάννην καὶ νὰ τοῦ ἐπιβάλητε νὰ ἀπέχη ἀπὸ παρόμοια διαβήματα καὶ ἀντικανονικὰς πράξεις, αἱ ὁποῖαι ἀντιτίθενται εἰς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῶν νόμων, ἐνῶ ἐξ ἄλλου θίγουν τὰ Ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα τοῦ Ἱεράρχου. Νὰ τῷ ἐπιβάλητε ὡσαύτως νὰ διορίσῃ ἄνευ ἀναβολῆς λειτουργὸν διὰ νὰ τελεῖ τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς εἰς τὸν ναὸν ὁ ὁποῖος νὰ τυγχάνῃ τῆς ἐγκρίσεως τῶν ἑνοριτῶν, ἀποκλειομένου τοῦ Κεφαλλῆνος ἱερέως, ὅστις ἐνεκα διαφόρων παρατυπιῶν διατελεῖ ὑπόδικος τοῦ Ἀρχιερέως καὶ ὁ ἀποκλεισμός οὗτος θὰ ἴσχυῃ μέχρις ὅτου ἐκδικασθῇ ἡ ὑπόθεσις του καὶ ἐκδοθῇ ἀθωωτικὴ ἀπόφασις, Ἐν ἢ περιπτώσει διαπιστώσῃτε ὅτι ὁ Τεριογιάννης δὲν ἐννοεῖ νὰ ἀνοίξῃ τὴν Ἐκκλησίαν τότε νὰ φροντίσῃτε ἵνα κατὰ τὰς ἐορτὰς, τοῦλάχιστον, τελεῖται ἡ θεία λειτουργία παρά τινος τῶν ἱερέων πὺν ἐφημερεύουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου μέχρις οὗ ἐξαναγκασθῇ ὁ δικαιούχος αὐτὸς νὰ διορίσῃ ἱερέα ἐφωδιασμένον μὲ τὴν ἀπαραίτητον Ἐκκλησιαστικὴν ἄδειαν.

Ἀναφορικῶς μὲ τὰς ἄλλας παρατυπίας πὺν μοῦ καταγγέλλει ὁ Ἀρχιερεὺς καὶ αἱ ὁποῖαι παραβαίνουν τὴν Διαταγὴν τοῦ ποτὲ Ἐξοχωτάτου Γενικοῦ Προβλεπτοῦ Σαγρέδο, ἀφοῦ ἡ Ὑμετ. Ἐξοχότης ἐξακριβώσῃ τὸ βάσιμον τῶν καταγγελιῶν νὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα εἰς τρόπον ὥστε νὰ τηρῶνται οἱ κανονισμοὶ πὺν ἐπισύστησαν διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν πειθαρχίαν».

ἱ) Ὁ Ἐκτακτὸς Προβλεπτῆς Ἁγίας Μαύρας ἀνέφερε τὰ κατέκαστα καὶ εἰς τὸν Γενικὸν κατὰ θάλασσαν Προβλεπτὴν δι' ἐπιστολῆς του ἀπὸ 5 Ἰανουαρίου 1783, ὅστις ἀπαντῶν τὴν 28ην τοῦ αὐτοῦ μηνός, συνεχάρη τὸν Ἐκτακτὸν Προβλεπτὴν τῆς Ἁγίας Μαύρας διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον διεχειρίσθη τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν Μητροπολίτην Ἄρτης καὶ τὰς Ἐκκλησίας τῆς Προβέξης. Ὡς πρὸς δὲ τὴν εἰσφορὰν πὺν ζητεῖ οὗτος κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τὴν ἀπὸ κάθε κληρικόν, συνιστᾷ νὰ φροντίσῃ ὥστε νὰ μὴ ὑπερβαίῃ αὕτη τὸ πᾶν πὺν εἰσέπρατον οἱ προκάτοχοί του.

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΟΥΓΔΟΥΡΗ

Πολλάκις μέχρι τοῦδε ἠσχολήθη μὲ τὸν Γεώργιον Σουγδουρῆν, τὴν ἀδελφὴν τοῦ ὁποίου, Χαΐδων, εἶχε νυμφευθῇ ὁ ἐν Βενετίᾳ Τυπογράφος Νικόλαος Γλυκῆς.

Περὶ τούτου εἶχον ἀναδημοσιεύσει, πρὸς τοῖς ἄλλοις, εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἑπαιρωτικὸν Ἀρχεῖον (Ἑπαιρωτικὰ Χρονικὰ Τόμ. 11ος σελ. 107) ὅ,τι γράφει Ἁθηνῶν Μελέτιος, ὁ κατὰ κόσμον Μιχαὴλ Μῆτρος, Ἰωαννίτης, ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ του (Τόμος Γ' σ. 490): «Γεώργιος ὁ Σουγδουρῆς ἱερεὺς, Ἰωαννίτης ἦν τὸ γένος, ἐμαθῆτευσεν ἐν Οὐνεταίαις, τὴν Λατινικὴν, Ἱταλικὴν καὶ Ἑπαιρωτικὴν διάλεκτον, ἐλθὼν εἰς Ἰωάννινα διδάσκαλος ἐχορημάτισε τῆς ἐκεῖ οὔσης Σχολῆς».

Ἀνεῦρον τώρα νέα στοιχεῖα εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα Βενετίας περὶ τοῦ πᾶν ἀκριβῶς ἠδύρισκετο ἐν Βενετίᾳ ὁ Γεώργιος Σουγδουρῆς, ἱεροδιάκονος, φιλοξενούμενος εἰς τὸ σπίτι τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβροῦ του Νικολάου Γλυκῆς.

Ἐν Βενετίᾳ ὁ Σουγδουρῆς συναντᾶται πρῶτην φορὰν τὴν 3)13 Σεπτεμβρίου

1673 ὅτε ὑπογράφει ὡς μάρτυς μετ' ἄλλων δύο, κάτωθι μιᾶς ὁμολογίας, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἐκ Κων)πόλεως Ἄνδρέας Μέλλανος δηλώνει ὅτι ἠγόρασεν ἀπὸ τὸν τυπογράφον Νικόλαον Γλυκὸν βιβλία διάφορα ἀξίας δουκάτων 502 καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τῷ στείλῃ ἐκ Κων)πόλεως ἐμπορεύματα ἴσης ἀξίας. Κάτωθι τῆς ὁμολογίας ἡ ὁποία ἀνευρέθη εἰς τὸν φάκελλον ἀρ. 52 Duca di Candia, ὑπογράφει πρῶτον ὁ Ἄνδρέας Μέλλανος καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς μάρτυρες ὡς ἔπεται :

Εγὼ μιχάλης Περούλης μαρτηρὸ τὰ ἄνωθε

Ἐγὼ γεώργιος Ἱεροδιάκονος σουγδουρῆς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθι

Ἐγὼ Χριστόδουλος Πεννητάρης μαρτηρὸ

Ἡ ὑπογραφή τοῦ Σουγδουρῆ εἶναι καλλιγραφικὴ καὶ ὀρθογραφικῶς ἄπταιστος

Ὡστε λοιπὸν τὸ 1673 ὁ Ἱεροδιάκονος Σουγδουρῆς ἠύρισκετο ἐν Βενετία,

ἀλλὰ πόσα ἔτη παρέμεινεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Δογῶν; Τὴν ἀπάντησιν μᾶς τὴν δίδουν τὰ κάτωθι ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς.

1) Ἐξ ἐπιστολαὶ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις τότε διαμένοντος Μιχαὴλ Γλυκῆ, υἱοῦ τοῦ τυπογράφου Νικολάου, αἱ ὁποῖαι ἀνευρεθῆσαν εἰς τὸν ἴδιον φάκελλον καὶ φέρουν τὰς ἐπομένας χρονολογίας: 23 Φεβρ. 1675, 27 Μαΐου, 20 Ἰουλίου καὶ 26 Αὐγούστου 1676, 24 Ἰανουαρ. 1677 καὶ 20 Μαρτίου 1680.

Καὶ εἰς τὰς ἑξ ταύτας ἐπιστολάς τὰς ὁποίας ἀπευθύνει ὁ Μιχαὴλ εἰς τὸν ἐν Βενετία πατέρα του δὲν παραλείπει νὰ διαβιβάξῃ χαιρετισμοὺς καὶ εἰς τὸν Ἱεροδιάκονον, ὁ ὁποῖος δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Σουγδουρῆν.

2) Τὴν 25 Μαρτίου 1681 γνωρίζομεν ἤδη ὅτι προσχειρίσθη παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γεράσιμου Βλάχου εἰς ἱερέα «ὁ εὐλαβέστατος λογιώτατος εὐπατρίδης Ἰωαννίνων Γεώργιος Σουγδουρῆς» (α).

Ἐν Βενετία τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἠύρισκοντο τρεῖς διαπρεπεῖς λόγιοι ἦτοι ὁ τολυγραφώτατος Γεράσιμος Βλάχος, Μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ὁ Νικόλαος Καλλιᾶκης καὶ ὁ Ματθαῖος Τυπάλδος. Ὁ Νικόλαος Καλλιᾶκης διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Παδούης, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διευθυντὴς τοῦ Φλαγγινιανοῦ Φροντιστηρίου (β) ἀπὸ τοῦ 1665 μέχρι τοῦ 1676, ὅτε καὶ ἀπεχώρησε διορισθεὶς Καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Παδούης. Ὁ Γεράσιμος Βλάχος ἀφοῦ χρημάτισεν ἐπὶ τινα ἔτη διδάσκαλος εἰς τὴν Κοινοτικὴν Σχολὴν Βενετίας, ἐξελέγη τὴν 3 7)βρίου 1679 Μητροπολίτης Φιλαδελφείας. Ὡς πρὸς τὸν Ματθαῖον Τυπάλιον οὗτος ἐδίδαξεν εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Ἑλλην. Κοινότητος ἀπὸ τῆς 16 Αὐγούστου 1671 μέχρι τῆς 1ης Ἰουλίου 1678, ὅτε διωρίσθη Διευθυντὴς τοῦ Φλαγγινιανοῦ καὶ κατόπιν Μητροπολίτης Φιλαδελφείας.

Καὶ μὲ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς διακεκριμένους λογίους εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι ὁ Σουγδουρῆς ἠύρισκετο εἰς συχνὴν ἐπικοινωνίαν καὶ πιθανῶς θὰ ἐσύχναζε καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Παδούης.

Τὴν συνέχειαν ὡς πρὸς τὸν Σουγδουρῆν τὴν γνωρίζομεν ἤδη ὅτι δηλαδὴ οὗτος διωρίσθη διδάσκαλος εἰς τὸ Γκιονματικὸν Σχολεῖον Ἰωαννίνων ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1682 καὶ παρέμεινε διδάσκων μέχρι τοῦ 1710, ἐξηκριβωμένως (γ), ἴσως καὶ μέχρι τοῦ 1715.

* *

Ο ΒΑΘΥΠΛΟΥΤΟΣ ΙΩΑΝΝΙΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΡΟΥΤΣΗΣ

ΠΡΙΓΚΗΨ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Μὲ τὴν διάσημον οἰκογένειαν Μαρούτση ἠσχολήθη ἄλλοτε (Βενετικὸν ἐν

α) Βλ. Κ. Μέρτζιου «Ἡ οἰκογένεια τῶν Γλυκῶν ἢ Γλυκιδῶν» σ. 55 καὶ «Τὸ ἐν Βενετία Ἡπειρωτικὸν Ἀρχεῖον» σ. 255.

β) Βλ. Κ. Μέρτζιου «Θωμᾶς Φλαγγίνης καὶ ὁ Μικρὸς Ἑλληνομνήμων» σ. 107.

γ) Τοῦ αὐτοῦ: «ὁ Μικρὸς Ἑλληνομνήμων Τευχ. Β', σ. 111.

Βενετία Ἀρχεῖον σ. 152—180 καὶ 307—317) καὶ «Μικρὸν Ἑλληνομνήμονα» Τευχ. Β' σ. 39—44). Αὕτη κατέστη μία ἐκ τῶν πλουσιωτέρων οἰκογενειῶν τῆς Βενετίας ἐφ' ὅσον ἡ περιουσία των τὸ 1758 (ἐνθ. ἀν. σ. 308) ἀνήρχετο εἰς ἓν ἑκατομμύριον ἑπτακοσίας χιλιάδας ἐνενήκοντα ὀκτὼ χιλιάδας καὶ 152 δουκάτα !!

Ὁ τελευταῖος γόνος τῆς μεγάλης αὐτῆς Ἰωαννιτικῆς οἰκογενείας ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος υἱὸς τοῦ ἱππότη τοῦ Πάνου Μαρούτση ἀντιστρατήγου τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, καὶ τῆς πριγκηπίσσης Ζωῆς Γκίκα, κυρίας ἐπὶ τῶν τιμῶν τῆς Αὐτοκρατορικῆς Αὐλῆς τῆς Πετροπούλεως, γεννηθεὶς ἐν Μόσχᾳ τὴν 16ην Σεπτεμβρίου 1784, ταξιάρχης τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ Τάγματος, φέρων τὸν τίτλον τοῦ μαρκησίου καὶ ἀποθανὼν ἐν Βενετίᾳ τὴν 20 Φεβρουαρίου 1846.

Παρ' ὅλας τὰς ἐρεῦνας μου δὲν ἠδυνήθην μέχρι τοῦδε νὰ ἀνεύρω τὴν διαθήκην του.

Περὶ τῆς οἰκογενείας Μαρούτση γράφει ὁ Πουκεβίλ (δ) ὅτι εἶχεν ἀποστείλει εἰς τὸ Σούλι, Πελοπόννησον καὶ Χειμάραν, ὄπλα, πολεμοφόδια καὶ χρήματα.

Τώρα ἡ ἀρχαιοδιφικὴ σκαπάνη ἀπεκάλυψε καὶ νέα στοιχεῖα καὶ ἰδοὺ ταῦτα:

Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ ἐν Βενετίᾳ Μουσείου Κορρέρ, εὗρισκονται 12 Τόμοι δερματόδετοι περιέχοντες διάφορα ἔγγραφα ὡς καὶ ἐκθέσεις πληροφοριοδοτῶν ποὺ συνέλεγε καὶ ἐταξινόμει ἡ ἐν Βενετίᾳ Αὐστριακὴ Ἀστυνομία.

Εἰς τοὺς Τόμους τούτους ἀνεῦρον τὰς 77 ἐπιστολάς ποὺ ἀφοροῦν τὸν πρῶτον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννην Καποδίστριαν καὶ αἱ ὅποιαι ἐδημοσιεύθησαν ἤδη εἰς τρία τεύχη τοῦ περιοδικοῦ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ. (ε)

Ἰδοὺ τώρα τί περιέχουν οἱ Τόμοι οὗτοι διὰ τὸν Κωνσταντῖνον Μαρούτση.

Εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 11 ἀνευρέθη μία ἐμπιστευτικὴ ἐκθεσις ἐνὸς πληροφοριοδοτοῦ πρὸς τὴν Ἀστυνομίαν τῆς Βενετίας περὶ τοῦ γνωστοῦ λογίου Κερκυραίου Ἀνδρέα Μουστοξύδη ὑπ' ἀρ. 1234 τῆς 29 Μαρτίου 1822.

Ὁ Μουστοξύδης ἐκινεῖτο τότε δραστηριῶς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τῆς Βενετίας καὶ ἐξεθείαζε τὰς προόδους τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐπαναστάσεως. Ὡς ἐκ τούτου παρηκολουθεῖτο ἀπὸ τὴν μυστικὴν Ἀστυνομίαν τοῦ Μέττερνιχ.

Ὁ Μουστοξύδης—γράφει μεταξὺ ἄλλων ἡ ἐκθεσις—διαμένει εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μαρκησίου Μαρούτση μὲ τὸν ὅποιον εὗρισκεται εἰς ἀρίστας σχέσεις ἀπὸ μακροῦ χρόνου. Εἰς τὸ σπῖτι τοῦ Μαρούτση ἅμα ὡς ἐξεροάγη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις συνεννοοῦντο μεταξὺ των καὶ ἐφρόντιζον νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν πρίγκηπα Ὑψηλάντην εἰς τὸν ὅποιον ὁ Μαρούτσης ἀπέστειλε πολλὰς φορὰς μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ ἵνα ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐπιχείρησίν του. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ ἀποστάτης πρίγκηψ Ὑψηλάντης ἔστειλεν εἰς τὸν Μαρούτσην ἓν δίπλωμα διὰ τοῦ ὁποίου τὸν διορίζει Πρίγκηπα τῆς Ἡπέρου, ὁ δὲ Μαρούτσης ἐνθουσιασθεὶς διὰ τὴν τοιαύτην τιμὴν, ἐδείκνυε τὸ δίπλωμα εἰς διαφόρους φίλους του καὶ ὁπαδούς, τινὲς ἐκ τῶν ὁποίων, γνωστοί μου, μοῦ τὸ ἀνέφεραν καλῆ τῇ πίστει.

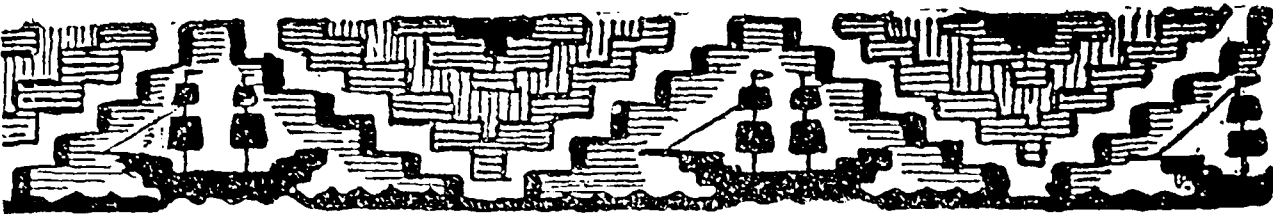
Τώρα μανθάνω ὅτι ὁ Μαρούτσης εὗρισκεται εἰς Βιέννην ὅπου ἐλπίζει ὅτι θὰ ἔλθῃ εὐκολώτερον εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὰ πριγκηπάτα τῆς Μολδοβλαχίας...»

(Συνεχίζεται)

δ) Ἱστορία τῆς Ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος Τόμ. I σ. 50.

ε) Τόμ. Β' τευχ. 4. Τόμ. 1' τεύχη 1 καὶ 2.

ΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

10ον

Ἡ περιοχή τοῦ Μετσόβου, λόγῳ τῆς θέσεώς της, διετῆρει ἔκπαλαι φρουράν ἀπὸ ἐνόπλους ὑπὸ ἓνα ἀρχηγόν—καπιτάνιον—διὰ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν διάβασιν τοῦ Ζυγοῦ, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἠπειρος ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν Θεσσαλίαν καὶ διὰ νὰ προστατεύῃ τοὺς κατοίκους ἀπὸ κακοποιᾶ στοιχεῖα. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐνόπλου αὐτῆς φρουρᾶς ἦτο χριστιανὸς καὶ ὠνομάζετο Καπιτάνιος ἢ Μπουλούκμπασης (ἀρχηγὸς ἀποσπάσματος). Ἴδου τὶ σημειοῦται ἐν τινι τῶν κωδίκων τοῦ Μετσόβου, σχετικῶς μὲ τὸν Μπουλούκμπασην: «Τῷ 1761 Μπουλὸνκ Μπάσης διωρίθη ὁ Α. Βέρρος πρὸς περιφρούρησιν τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν ἐνοριῶν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τοποθετῇ ἀνθρώπους εἰς τὰ στενὰ καὶ νὰ περιφρουρῇ τὰ ὄρια, νὰ ταραδίδη τὸν τυχόν συλλαμβανόμενον λησιτὴν εἰς τὸν γέροντα καὶ νὰ ἀνταμείβηται διὰ γροσίων πενήκοντα, ἔχων καὶ τὴν ἄδειαν νὰ στρωννύῃ τὸ πεστιμάλι του εἰς τὰς ὁδοὺς, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς τὰς πανηγύρεις, ἵνα ρίπτωσιν οἱ διερχόμενοι, ἐὰν ἔχαριστῶνται, ὅ,τι θέλουσιν». Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ ὁ Ἰωάννης Ἀτεληγιάννης ἦτο ἀρχηγὸς σώματος ἐνόπλων πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν στενῶν Ζυγοῦ καὶ Μπουλούκμπασης ἐπὶ κεφαλῆς Ἀλβανῶν πρὸς διατήρησιν τῆς ἡσυχίας τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Μετὰ τὴν πτώσιν ὅμως τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὴν κατάργησιν τοῦ ἀρματολικίου Μαλακασίου, κατηγορήθη καὶ τὸ ἰδιαίτερον καπετανᾶτον τοῦ Μετσόβου καὶ Τοῦρκος ὑπαρχηγὸς αὐτοῦ ὑπήγετο εἰς τὸν Τοῦρκον ὁδοφύλακα τοῦ Μετσόβου. Οἱ Μετσοβῖται ἐν τοσοῦτῳ ἀπὸ τοῦ 1831—36 διώριζον ἀδεία Κυβερνήσεως καὶ ἰδιαίτερον ὄπλαρχηγὸν πρὸς πρόληψιν δεινοπαθημάτων ἐπὶ κεφαλῆς 30—40 ἀνδρῶν ἀντὶ μηνιαίου μισθοῦ ἐκ 40 γροσίων. Ἐπειδὴ ὅμως πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐνόπλων ἐξετρέποντο εἰς ληστρικὰς πράξεις ἐκτὸς τῆς περιφερείας Μετσόβου, κατηγορήθη τὸ δικαίωμα αὐτὸ εἰς τοὺς Μετσοβίτας. Μεταξὺ τῶν μακροθέντων ὄπλαρχηγῶν τοῦ Μετσόβου ἀναφέρονται οἱ: Νικόλαος Μουργκάνης, ἀνεγείρας τὸ 1738 εἰς τὰ θεσσαλικά Χάσια γέφυραν λιθόκτιστον, καταστραφεῖσαν διὰ τοῦ χρόνου καὶ ὅπου σήμερον ἔχει τοποθετῇ σιδηρᾶ γέφυρα—εἰς ἴσιν Μουργκάνη— Β. Δ. τοῦ χωρίου Καστράκι τῆς Καλαμπάκας, ὁ Ἰωάννης Γερομίχας, ὁ Ἀνδρέας Βέρρος (1761), χρηματίσας καὶ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὁ Ἰωάννης Μπέλλος (1796), ὁ Ἀντώνης Μακρουγιάννης | Κατσαντώνης καὶ οἱ ἀδελφοὶ του Κώστας Λεπνιώτης καὶ Γιώργης Χασιώτης—ὑπὸ τὸν Κατσαντώνην ὑπῆρέτησε καὶ ὁ Γεώργ. Καραϊσκάκης—, ὁ Ἰωάννης Ἀτεληγιάννης, ὁ τρόμος τῶν ληστῶν κατὰ τὸν Λῆκ καὶ ἀρχηγὸς τῶν ὑπερασπιζομένων τὸ στενὸν τοῦ Μετσόβου (1800—1820) (1), ὁ Ἀπόστ. Τσαῖπος ἀδελφὸς τοῦ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 205.

1. Ὁ Ἰωάννης Κοντοπάσχος ἀξιωματικὸς τὸ 1821.

Ντεληγιάννη, ὁ Γούσιος Πρίγκης (1), ὁ Ἀντώνης Μακρυγιάννης ἢ Κατσαντώνης, ὁ Νικόλαος Καφομούνης, ὑπαρχηγὸς τοῦ Κατσαντώνη καὶ ἐν συνεχείᾳ τὰ Τσαπόπουλα ἦτοι τὰ τέκνα τοῦ Ντεληγιάννη Νικόλαος, Δημήτριος καὶ Τελίκας καὶ τὰ τέκνα τοῦ Ἀποστόλη Τσάπου Δημήτριος, Γεώργιος, Μιχάλης. Ὁ καπετὰν Ἀντώνης Μακρυγιάννης, σαρακατσάνος, ὅταν διέμενεν εἰς Μέτσοβον ὡς δερβέναγας τοῦ Ζυγοῦ, συνεδέθη ἐρωτικῶς μὲ μίαν ὄμοιαν Μετσοβιτοπούλαν ὀνόματι Κάτσια (Καλλιόπη, Καλλιτσα, Κάτσια), τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη, κατὰ ἀφήγησιν τῆς ἐπιζώσης Μαρίας Γιολδάση, τὸ γένος Κατσαντώνη, καὶ ἀπέκτησεν ἕξ αὐτῆς υἱόν, ὀνομασθέντα Τούσιον (Μῆτρος, Μητρούσιος, Τούσιος). Ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς γυναίκας τοῦ Κάτσιας ἔλαβε τὸ παρὼνυμον Κατσαντώνης, δηλαδὴ τῆς Κάτσιας ὁ Ἀντώνης. Εἰς τὴν Εὐρυτανίαν καὶ ἄλλας ὄρεινὰς περιοχὰς οἱ ξένοι ποὺ νυμφεύονται ἐκεῖ χάνουν τὸ ἐπώνυμόν των, τὸ ὁποῖον ἀντικαθιστοῦν μὲ τὸ ὄνομα τῆς γυναίκας των, ὅπως: Κρουσταλλομῆτρος, τῆς Κρουστάλλος ὁ Μῆτρος καὶ ἐν τέλει Κρουστάλλης, Βασιληγεώργης, τῆς Βασίλως ὁ Γεώργης καὶ κάποιος ποὺ πῆρε γυναῖκα μίαν Περσεφόνην, ἔμεινεν ἐκεῖ γνωστὸς ὡς Φόνης. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ὁ Κατσαντώνης δὲν ἤρκετο εἰς τὴν ἀμοιβήν, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανεν ὡς ὄπλαρχηγὸς τοῦ Μετσόβου καὶ ἔστειλε μερικὰ ἀπὸ τὰ παλληκάρια του εἰς ληστρικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὰς περιφερείας Γρεββενῶν καὶ Ζαγορίου, ὁ Ἀλῆ Πασῶς πληροφορηθεὶς τὸ τοιοῦτον ἀπεφάσισε τὴν ἐξόντωσίν του. Ἐξυπνος ὁμοῦ ὁ Σαρακατσάνος αὐτὸς πληροφορηθεὶς τὴν ἀποφασίαν τοῦ σατραποῦ ἐφυγάδευσε τὴν Κάτσια μὲ τὸν Τούσιον εἰς τὰ μέρη τῆς πατρίδος του καὶ αὐτὸς μὲ τὰ παλληκάρια του ἤρχισε πόλεμον ἐναντίον τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀλῆ Πασῶ τὰ ὁποῖα εἰς μίαν μάχην στὴν θέσιν Ἀσφάκα ἔπαθαν πανωλεθρίαν ὀδηγούμενα ἀπὸ τὸν περιβόητον Βελῆ—Γκέγκαν. Τῇ μεσολαβήσει ὁμοῦ τοῦ Μάνθου καὶ Κολέττη, ποὺ ὑπηρετοῦν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ Πασῶ, ὁ καπετὰν Ἀντώνης ἐπέισθη νὰ μεταβῇ εἰς Ἰωάννινα καὶ νὰ προσκυνήσῃ τὸν Ἀλῆ ὅποτε διωρίσθη διὰ δευτέραν φοράν ὁδοφύλαξ τοῦ Ζυγοῦ Μετσόβου, ἔχων μαζί του τὸν Γ. Καραϊσκάκη. Τότε ὁμοῦ ὁ Κατσαντώνης ὑπεχρεώθη νὰ πάρῃ μαζί του κάποιον Νικόλαον Καφομούνην, ποὺ ὑπηρετοῦσεν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ ὡς βασανιστῆς καὶ ἐκτελεστῆς καὶ ὁ ὁποῖος ὡς ἐγγύησιν εἰς τὸν Ἀλῆν ἀφήκε τὴν γυναῖκα του καὶ παιδιὰ του εἰς τὸ Νησί τῶν Ἰωαννίνων. Ὀλίγον ὁμοῦ καιρὸν ἔμεινεν ἔκτοτε εἰς τὸ Μέτσοβον ὁ Κατσαντώνης καὶ κινδυνεύων νὰ πάθῃ ἀπὸ τὸν ἀρχιεπιφάνητον Καφομούνην, ἐγκατέλειπε τὸ Μέτσοβον καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του κατέφυγεν εἰς τὰ Ἄγραφα, ἀφῆσας ἐκεῖ τὸν Καφομούνην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κατσαντώνη καὶ τοῦ Ἀλῆ Πασῶ ἢ Κάτσιω μὲ τὸν Τούσιον κατέφυγεν εἰς Ἰωάννινα ὅπου ὁ Τούσιος ἐξέμαθε τὴν τέχνην τοῦ τσαρουχᾶ. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Κάτσιας ὁ Τούσιος ἐκπληρῶν ἐπιθυμίαν τῆς μητέρας του ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Μέτσοβον πλησίον τῶν συγγενῶν του, φροντίδι τῶν ὁποίων ἐνυμφεύθη μοναχοκόρην τῆς οἰκογενείας Πέγιου, τὴν Πανούργιω (Πανωραίαν) καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως ἐν Μετσόβῳ μετερχόμενος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τσαρουχᾶ. Ἀπὸ τὸν γάμον του ἀπέκτησε υἱὸν τὸν Ἀντώνη, τέκνα τοῦ ὁποίου ἦσαν ὁ Γούσιος, ὁ Τάσος, ὁ Γιάννης καὶ ὁ Γεώργης Κατσαντώνης. Τέκνα τοῦ Τούσιου Κατσαντώνη εἶναι ἡ ἐπιζῶσα Μαρικήρα Γιολδάση καὶ ὁ πρὸ ὀκταετίας ἀποθανὼν ἐν Μετσόβῳ Τούσιος Κατσαντώνης. Τοῦ τελευταίου τούτου Κατσαντώνη ἐπιζοῦν τέσσαρες ὑπανδρεμέναι θυγατέρες καὶ ὁ υἱὸς του Κώστας, ἀποκτήσας τελευταίως υἱὸν Τούσιον. Ὁ Νικόλαος

1. Ὁ Γούσιος Πρίγκης ἐχορημάτισεν ὑπαρχηγὸς ὑπὸ τὸν Ντεληγιάννην, τυγχάνων νεψιὸς του ἐκ τῆς συζύγου του. Διέμενε κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Μηλιάν χάριν ἐρωμένην του. Διετέλεσεν ὑπαρχηγὸς καὶ ὑπὸ Τούρκους ἀρχηγός, ὡς καὶ ὁ Ἀπ. Τσάπος καὶ Τσαπόπουλα. Ἐπεδίετο ὁμοῦ κρυφίως καὶ εἰς ληστρικὰς ἐπιχειρήσεις ἐκτὸς τῆς περιφερείας Μετσόβου, δι' ἃ καὶ κατεδιώχθη ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἀνέθεσεν εἰς τὸν Μουχαφούζη Μέτσιο Τσεπελέτη τὴν ἐκτέλεσίν του, συνεργοῦντος τοῦ Ἰωάννου Τσανάκα καὶ ἄλλων προϋχόντων τοῦ Μετσόβου τὸ 1829 εἰς τινα πύργον τῆς Μηλιᾶς.

Καφομούνης παρέμεινε ως όπλαρχηγός του Μετσόβου μέχρι τῷ 1824, όποτε προσεχώρησε με τὰ παλληκάρια του εἰς τὸ ὑπὸ τὸν Γρηγόρη Λιακατᾶν ἐκ Κλεινοβοῦ ἐπαναστατικὸν σῶμα, τὸ όποῖον κατέλαβε τὴν Γότσιαν καὶ ἀνύψωσεν ἐκεῖ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Μὲ λίγα παλληκάρια του ἔσπευσε τὴν νύκτα εἰς τὸ Νησί τῶν Ἰωαννίνων καὶ παραλαβὸν τὴν οἰκογένειάν του ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γότσιαν.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ τὸν σχηματισμὸν Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ὁ Νικόλαος Καφομούνης προήχθη εἰς ὑπολοχαγὸν καὶ ἐπικεφαλῆς καταδιωκτικοῦ ἀποσπάσματος ἐφονεύθη εἰς μίαν συμπλοκὴν μετὰ ληστῶν.

Ὅπως ἀνέφερα καὶ εἰς τὰ προηγούμενα κατὰ τὸ 1795 ὁ περιβόητος τύραννος τῆς Ἡπείρου Ἀλῆ Πασᾶς, ἔχων ἀπόλυτον ἀνάγκην τῶν διαβάσεων τοῦ Ζυγοῦ ὑπήγαγε τὸ Μέτσοβον καὶ τὴν προνομιοῦχον περιφέρειάν του εἰς τὴν ἐπικράτειάν του, καταργήσας ὅλα τὰ μέχρι τότε ἐξαιρετικὰ προνόμια ἐκτὸς τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξουσίας. Τὸ Μέτσοβον ἐκ τῆς Διοικήσεως Τρικκάλων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπλήρωνε τοὺς φόρους, μετέθεσεν εἰς τὴν Διοίκησιν Ἰωαννίνων, ἀπέστειλε δὲ εἰς αὐτὸ ἀντιπρόσωπόν του, ἐν εἴδει ὑποδιοικητοῦ οὕτως εἰπεῖν, Ζαμπίτην ὀνομαζόμενον καὶ διαμένοντα διαρκῶς ἐκεῖ διὰ τὰ ἐπιβλέπειν εἰς τὴν εἴσπραξιν τῶν φόρων (1). Καὶ ἐνῶ πρό τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ οἱ Μετσοβῖται ὑπεβάλλοντο εἰς πληρωμὴν ἐτησίως 5.000 γροσίων, ἤδη ὑπεχρεώθησαν νὰ πληρώνουν εἰς τὸν Ἀλῆν 27.000 γροσία, ὑποχρεούμενοι συγχρόνως νὰ διατηροῦν φρουρὰν Ἀλβανικὴν, τὴν ὁποίαν διώριζεν αὐτός, καὶ ἀχθοφόρους ἐπὶ ποδὸς καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος πρὸς διάνοξιν τοῦ δρόμου πρὸς τὸν Ζυγὸν ἀπὸ τὰς χιόνας καὶ πρὸς μεταφορὰν ἀνθρώπων τῆς Ἐξουσίας καὶ τῶν ὑποζυγίων των. Εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Κοινότητος Μετσόβου διεσώζοντο μέχρι τοῦ 1940 πολλαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ πρὸς τοὺς δημογέροντας Μετσόβου, ἐπέχουσαι θέσιν διαταγῶν ὅπως ἐπισκευάζουν τοὺς δρόμους καὶ τὰς γεφύρας, νὰ παρέχουν τροφήν εἰς τὰ διερχόμενα καὶ διανυκτερεύοντα στρατεύματα καὶ νομὴν εἰς τὰ μεταγωγικὰ ἐπὶ ἀπειλῇ αὐστηρῶν κυρώσεων. Παραθέτω μίαν τοιαύτην ἐπιστολήν, ἣ ὁποία ὅλως τυχαίως διεσώθη ἀπὸ τὸ πλούσιον ἀρχεῖον μου, τὸ ὁποῖον ἐκάη τὸν Μάρτιον τοῦ 1943 μαζὺ μετὰ τὴν καεῖσαν βιβλιοθήκην μου ἐν Φαρσάλοις κατὰ τὸν ἐμνησημὸν τῆς οἰκίας μου ὑπὸ τῶν ἀνάνδρων Ἰταλῶν.

«5 Αὐγούστου 1820 Ἰωάννινα Μπουγιουρδὶ—ἀπὸ τὸν Βεζύρ ἐφέντη μας νὰ πάρωμεν σιτᾶρι ἀπὸ τὸ Μέτσοβον—δὲν ἐπροφθάσαμεν νὰ πάρωμεν.

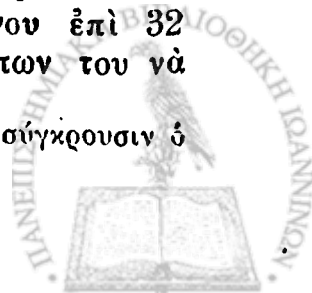
Ἀγαπητοί μου Λογοθέτη καὶ προεστῶτες Μετσόβου οἶς χαιρετῶ καὶ οἶς φανερώνω ὅσοι Ἰωαννῖται ἔλθουν αὐτοῦ μετὰ τὸν μητροπολίτην Ἰωαννίνων καὶ Σταύρου νὰ τοὺς δώσετε τὸ σιτᾶρι καθὼς τὰ γράφουν οἱ τεσχερέδες καὶ ὄραν νὰ μὴν τοὺς ἐμποδᾶτε καὶ ὑγιαίνοιτε.

1820 Αὐγούστου 5 Ἰωάννινα

Μονογραφὴ Ἀλῆ Πασᾶ»

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι τοῦ Μετσόβου ὑπεβλήθησαν εἰς ἀγρίας φορολογίας διὰ τὰ ἀντεπεξέλθη ἡ Κοινότης εἰς τὰ τεράστια ἔξοδα καὶ ἐπὶ πλέον εἰς σκληρὰς ἀγγραφείας πρὸς ἐπισκευὴν τῶν δρόμων καὶ καθάρισμα αὐτῶν ἀπὸ τὰ ἀφθονα χιόνια τὸν χειμῶνα. Ἀπὸ τοιαύτας ἀφορμᾶς καὶ πρὸ τοῦ 1650 προέκυψε χρέος εἰς τὸ Μέτσοβον ἀνεληθὸν κατὰ τινὰ κώδικα αὐτοῦ εἰς 635.150 ἀσπρων τὸ ὁποῖον τὸ 1675 διενεμήθη κατ' ἀναλογίαν εἰς τὰς οἰκογενείας. Τὸ 1652 τὸ Μέτσοβον ὑπεχρεώθη νὰ διαθρέψῃ κατόπιν διαταγῆς τοῦ Σουλτάνου ἐπὶ 32 ἡμέρας τέσσαρας Μπεξεργάνους (ἐμπόρους τιμαλφῶν) καὶ δι' ἀνθρώπων του νὰ

1. Τοιοῦτος ἀναφέρεται ὁ Κιαμήλ-Μπέης, μετὰ τὸν ὁποῖον ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν ὁ Κατσαντώνης, ὅταν ὑπηρετεῖ ἐν Μετσόβῳ ὡς όπλαρχηγός.

συνοδεία αὐτοῦς καὶ τὴν ἀκολουθίαν τῶν μετὰ τῶν ἐμπορευμάτων τῶν εἰς Ἰωάννινα διὰ 46 ἡμιόνων. Κατὰ τὸ 1801 τὸ Μέτσοβον ὑπέστη ἀγρίαν λεηλασίαν ἀπὸ τὰ στρατεύματα τοῦ Μουχτάρ Πασσᾶ, υἱοῦ τοῦ Ἄλῃ ἐπιστρέφοντος ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Μέγαν καὶ ὀλοκληρωτικῆς καταστροφῆς κίνδυνον διέτρεξε τὸ Μέτσοβον τὸν Μάϊον τοῦ 1808 ὑπὸ τὰς ἀκολουθοῦσας περιστάσεις.

Ρῶσοι πράκτορες, ἐλθόντες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκ Σερβίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἔφεραν ἐπιστολὰς τοῦ Καραγιώργη, ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Σερβίᾳ, διὰ τῶν ὁποίων προετρέποντο οἱ Ἕλληνες προεστοὶ νὰ λάβουν τὰ ὄπλα ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Γένους. Οἱ Ρῶσοι πράκτορες εἰργάσθησαν μὲ τὴν ἐπιτηδειότητα καὶ δολιότητα ὥστε ἔπεισαν τὸν ἀρματωλὸν τῶν Χασίων Παπαθύμιον Βλαχάβαν νὰ ἡγηθῆ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Θεσσαλίᾳ. Οὗτος συγκαλέσας σύνοδον καπεταναίων καὶ ἀναγορευθεὶς ἀρχηγὸς ἤρξατο ἐργαζόμενος πρὸς προσηλυτισμὸν καὶ ἄλλων ἀρματωλῶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὡς καὶ τῶν ἐν Λαρίσῃ καὶ Τριχάλοις Τούρκων, οἵτινες δὲν ἠνείχοντο τὴν τυραννίαν τοῦ Ἄλῃ Πασσᾶ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συνωμοτῶν ἠϋξήθη καὶ ὠρίσθη τότε ἡ 29ῃ Μαΐου (1808) ἡμέρα ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως. Φαίνεται ὅμως ἐπροδόθη τὸ μελετώμενον κίνημα ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς Λαρίσης καὶ τῶν Τριχάλων εἰς τὸν Ἄλῃ Πασσᾶν, ὅστις καὶ ἠτοίμασε στρατὸν ἐξ Ἀλβανῶν. Οἱ συνωμόται τῆς Ἡπείρου—προφανῶς καὶ ὁ Ντεληγιάννης τοῦ Μετσόβου—εἰδοποίησαν ἀμέσως τὸν Βλαχάβαν περὶ τοῦ κινδύνου καὶ οὗτος ἔσπευσε τότε νὰ ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τὴν 5ην Μαΐου εἰς τὰ Χάσια καὶ μετὰ ἑξακοσίων ἀνδρῶν νὰ καταλάβῃ τὸ Καστράκι τῆς Καλαμπάκας, ἀποκόψας οὕτω πᾶσαν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Ἡπείρου. Ταῦτοχρόνως ἀναγγέλλων τὴν κατάληψιν τοῦ Καστρακίου εἰς τοὺς ὑπολοίπους ἀρματωλοὺς ἐκάλεε αὐτοὺς εἰς βοήθειαν, παραλλήλως δ' ἐξήτει καὶ τὴν σύμπραξιν τῶν Τούρκων τῶν Τριχάλων γράφων :

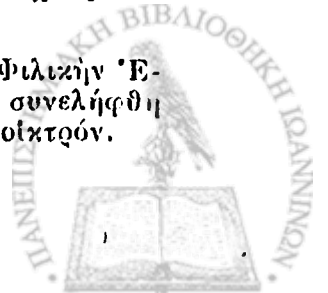
«Νὰ κάμουμε τὸ ἕνα μας καὶ Τούρκοι καὶ ραγιᾶδες τὸν τόπο νὰ παστρέψουμε ἀπ' τοὺς Ἀρβανιτάδες». Δυστυχῶς ὅμως οἱ συνωμόται Τούρκοι, μετανοήσαντες «εὐρῆκαν τὸ καλῖτερο ὅλοι νὰ σκοτωθοῦνε στὸν Παπαθύμιον σήμερα νὰ μὴ παραδοθοῦνε». Ἐκτὸς ὅμως τῶν Τούρκων Λαρίσης καὶ Τριχάλων καὶ ὁ ἀρματωλὸς τοῦ Ἀσπροποτάμου Εὐθύμιος Στουρνάρης, παρ' ὅλας τὰς διαβεβαιώσεις του ὅτι θὰ συμμετεῖχε τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης τοῦ Βλαχάβα, τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἠρνήθη ν' ἀποδυθῆ εἰς ἕνα ἀγῶνα ἄνισον καὶ καταδικασμένον εἰς οἰκτρὰν ἀποτυχίαν. Πρὸ τῆς τοιαύτης ἀπιστίας τῶν Τούρκων καὶ τοῦ Στουρνάρη ὁ Βλαχάβας, ἐγκατέλιπεν ἐν Καλαμπάκᾳ ἀρχηγὸν τὸν ἀδελφόν του Θεόδωρον καὶ αὐτὸς ἔτρεξεν εἰς τὸν Ὀλύμπου διὰ νὰ ἐπιταχύνη τὴν ἀφίξιν τῆς ζητηθείσης βοήθειας ἀπὸ τοὺς ἀρματωλοὺς τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Ἄλῃ Πασσᾶς ἔξω φρενῶν γενόμενος στέλλει ἀμέσως τὸν υἱόν του Μουχτάρ Πασσᾶν ἐπὶ κεφαλῆς 5.000 Τουρκαλβανῶν. Ἀναχωρήσας ὁ Μουχτάρ ἐξ Ἰωαννίνων ἔφθασεν εἰς Μέτσοβον τὴν 7ην Μαΐου τοῦ 1808 καὶ ἐξήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Ντεληγιάννη. Οἱ Μετσοβῖται εὐρέθησαν τότε πρὸ τραγικοῦ διλήμματος. Πρὸ τοῦ ἐμφανεστάτου ὅμως κινδύνου νὰ ὑποστῇ τὸ Μέτσοβον ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴν ἀπὸ τοὺς ἀγρίους Τουρκαλβανούς, ὑπεχρεώθησαν νὰ ἀφήσουν τὸν Ντεληγιάννην μὲ τοὺς ὀλίγους ἀνδρας του νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ στρατεύματα τοῦ Μουχτάρ Πασσᾶ εἰς τὴν κατὰ τοῦ Βλαχάβα ἐκστρατείαν. Ὁ Μουχτάρ Πασσᾶς φθάσας τὴν 8ην Μαΐου εἰς Καλαμπάκην ἐπετέθη κατὰ τῶν ἀνταρτῶν τοὺς ὁποίους διέλυσε μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα. Ὁ Παπαθύμιος Βλαχάβας γενόμενος ὑπαίτιος νὰ ὑποστοῦν τὰ πάνδεινα πλεῖστοι Ἕλληνες, τῇ μεσολαβίᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους τοῦ Ἄλῃ, ὑπὸ τῶν ὁποίων ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον. Ὑπῆρξε τὸ ἐξιλαστήριον θῦμα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν χιλιάδων κρατουμένων Ἑλλήνων εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Ἰωαννίνων, Τριχάλων καὶ Λαρίσης. Νέαν δοκιμασίαν ὑπέστη

τὸ Μέτσοβον τὸ 1820 κατὰ διάβασιν ἐκείθεν 6.000 τακτικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Μαχμουτ Πασσᾶν καὶ τὴν αὐτόθι διαμονὴν των ἐπὶ δύο ἡμέρας, ὅποτε ἐζητήθησαν παρὰ τῆς Κοινότητος πρὸς μεταφορὰν πολεμοφοδίων καὶ ἀποσκευῶν 200 ἄλογα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εὐρέθησαν τόσα ὑποζύγια, τὰ περισσότερα εἶχον ἀπαχθῆ διὰ τὰς πολεμικὰς ἀνάγκας τοῦ περιβοήτου Ἀλῆ Πασσᾶ, συνελήφθησαν τότε οἱ πρόκριτοι τοῦ Μετσόβου Νικόλαος Μηλιώτης καὶ Δημήτριος Μάκης καὶ ἀφοῦ περιῦρβρίσθησαν καὶ ἐδάρησαν ὠδηγήθησαν δέσμοι εἰς τὸ πρὸ τῶν Ἰωαννίνων Τουρκικὸν στρατόπεδον, ὅπου ἐκρατήθησαν ἐπὶ δύο μῆνας. Πρόκειται περὶ τῆς πρώτης ἐκστρατείας τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων κατὰ τοῦ ἐπαναστατήσαντος Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἔκβασις ὑπῆρξεν οἰκτρὰ, δι' ὃ ἐστάλη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821 ἐναντίον τοῦ ἀποστάτου Ἀλῆ ὁ πολὺς Χουρσίτ Πασσᾶς τῆς Πελοποννήσου, ὅστις ὑποχρεωτικῶς διῆλθε μὲ τὰ στρατεύματά του ἀπὸ τὰς διαβάσεις τοῦ Ζυγοῦ.

Τὸ Μέτσοβον ἐδοκιμάσθη καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ τὴν ἐπέκτασιν ταύτης καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ ὅποτε ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Θεσσαλίας Νικολοῦ Στουρνάρη καὶ Χριστοδούλου Χατζηπέτρου ἐστάλη ὁ ἀρματωλὸς Γρηγόρης Λιακατᾶς, ἐκ Κλεινοβοῦ Καλαμπάκας, ἐπὶ κεφαλῆς 700 ἀνταρτῶν εἰς Μέτσοβον μὲ διαταγὴν νὰ τὸ ἀποτεφρώσουν !!, πρὸς παρακώλυσιν τῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἐν Ἠπείρῳ Τούρκων μὲ τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ τοιούτους μέσῳ τοῦ Μετσόβου, τὸ ὁποῖον καὶ Τουρκόσταλον ὠνομάζετο τότε. Ὁ Λιακατᾶς στρατοπεδεύσας εἰς τὴν ὄρεινὴν θέσιν Δοκίμι παρὰ τὸ χωρίον Ἀνήλιον ἐσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς Μετσοβίτας προκρίτους περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐκεῖ ἀφίξεώς του. Οἱ Μετσοβίται πρόκριτοι πρὸ τοῦ μεγάλου κινδύνου νὰ ἀποτεφρωθῆ τὸ Μέτσοβον ἀπὸ Ἑλλήνας, ἐνήργησαν ἔρανον μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸν ἐν λόγῳ ἀρχηγὸν 2.000 γρόσια μὲ τὸν Μετσοβίτην Νικόλαον Καφετζῆν καὶ τὸν παρεκάλεσαν δι' αὐτοῦ νὰ παραιτηθῆ τῆς ἐκτελέσεως τῆς διαταγῆς τοῦ Στρατηγεῖου Θεσσαλίας, διότι ἦτο ἐντελῶς ἄσκοπος. Ὁ Λιακατᾶς δικαίως τούς Μετσοβίτας ἠρκέσθη νὰ πυρπολήσῃ 183 μόνον οἰκίας, τραπεῖς ἀκολουθῶν πρὸς τὰ χωρία Προσγόλι καὶ Γότσιστα, τὰ ὁποῖα παρέδωσεν εἰς τὰς φλόγας χάριν τοῦ ἀρξαμένου ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος.

Πολλὰ οἰκογένειαι τοῦ Μετσόβου, τῶν ὁποίων αἱ οἰκίαι ἀπετεφρώθησαν ἀπὸ τὰς φλόγας τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν ὁποίων διηρπάγη ἢ κινητὴ περιουσία, ἐξηναγκάσθησαν νὰ ἐκπατριθοῦν καὶ ἄλλαι ἔξ αὐτῶν κατέφυγον εἰς Ἰωάννινα καὶ ἄλλαι εἰς Τρίκαλα, Λάρισσαν, Κωνσταντινούπολιν καὶ Ρουμανίαν. Κατὰ τὸ 1822, 27ην Μαΐου, ὁ πολὺς Χουρσίτ Πασσᾶς ἐπιστρέφων ἔξ Ἰωαννίνων διὰ Μετσόβου εἰς Λάρισσαν, ἀφοῦ διώρισεν ἀρχηγὸν τὸν ἐν Ἠπείρῳ στρατευμάτων του τὸν Ὁμέρ Πασσᾶν, συνέλαβε καὶ ἀπήγαγεν ὡς ὑπόπτους τοὺς Μετσοβίτας προκρίτους Ἰωάννην Γκαδέλον καὶ Ἀπόστολον Χατζῆν, οἷψας αὐτοὺς εἰς τὰς φυλακὰς Λαρίσης, εἰς τὰς ὁποίας εἶχον ἐγκλεισθῆ 28 ἕτεροι τοιοῦτοι ἐκ Σιατίστης καὶ Κοζάνης. Ἄπαντες οἱ ἀνωτέρω μετὰ τινα καιρὸν ἐδηλητηριάσθησαν ἐν ταῖς φυλακαῖς. Ὁ ἴδιος Χουρσίτ Πασσᾶς πληροφορηθεὶς εἰς τὸ χωρίον Μηλιά τοῦ Μετσόβου παρὰ τινος γόνου τῆς οἰκογενείας Μουρούζη (1) ὅτι οἱ Μετσοβίται νεανία Δημ. Στεργ. Τζήμας καὶ Ζιῶγος (Γεώργιος) Παπαϊωάννου, ἀπόφοιτοι τῆς Σχολῆς τοῦ Ψαλίδα καὶ ὁ Ἰωάν. Ἀπ. Τσάπος ἦσαν μέλη τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, διέταξε τὴν σύλληψίν των καὶ τὴν ἀπαγωγὴν των εἰς Λάρισσαν ὅπου ἀπηγχονίσθησαν μετὰ τινας ἡμέρας μετ' ἄλλων 27 τοιούτων ἐκ Μακεδονίας Φιλικῶν. Ὁ Ζιῶγος Παπαϊωάννου ἦτο εὐφυῆς καὶ λιτοδίαυτος νέος καὶ ἔγραψε καὶ στίχους, ἐκ

1. Ὁ καταδιώξας τοὺς νεανίας τοῦτους Μουρούζης, μεμνημένος εἰς τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν καὶ αὐτός, ἀναγνωρισθεὶς βραδύτερον ὑπὸ τοῦ ἰδίου Χουρσίτ Πασσᾶ, συνελήφθη καὶ ἐξετελέσθη διὰ μαχαίρας. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Χουρσίτ Πασσᾶ τὸ τέλος ὑπῆρξε οἰκτρὸν.

τῶν ὁποίων ἐμνημονεύοντο πρὸ 70 ἐτῶν ὑπὸ τῶν γηραιότερων ἐγγραμάτων οἱ ἀκόλουθοι :

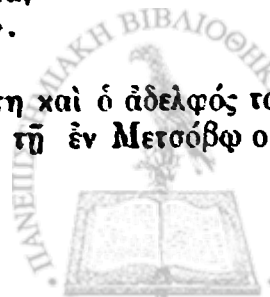
« Ἡ φρόνησίς μου κ' ἡ ἀνδρεία μου ράχη,
γούνα δὲν θέλει καθόλου νάχη.
Προκρίνω ἐγὼ κάλλια φλοκκάτα.
Παρὰ σαμοῦρι, ρύσσου καὶ ζάτα.
Νομίζεις ἔχεις ψόφιο τομάρι
ἔχεις συγχρόνως πλειότερη χάρη
ἐγὼ καὶ τοῦτο τὸ κατορθώνω
καὶ τὸ πουγγί μου δὲν ζημιώνω ».

Ἐκινδύνευσε πάλιν τὸ Μέτσοβον τὸ 1823 ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανούς. Ὁ Μπράχο Νεπράβιστας, ὀδηγῶν λιποτάκτας Ἄλβανούς, ἄνδρας, γυναῖκας καὶ ὑποζύγια καὶ διάφορα λάφυρα ἐκ Θεσσαλίας μεταφέροντας, εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον Μαλακάσι ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους Ζυγοῦ καὶ ἐντὸς χαράδρας εὐρισκομένου, προτιθέμενος δὲ νὰ λεηλατήσῃ τὸ Μέτσοβον, ἐκάλεσε τὸν ὄπλαρχηγὸν αὐτοῦ Ἰωάννην Ντεληγιάννην, ἰδιωτεύοντα τότε, ἐπειδὴ τὸν ἐφοβεῖτο. Πληροφορηθεὶς ὁμοῦς ὁ Ντεληγιάννης τὸν σκοπὸν τῆς προσκλήσεως ἐκ τινος ὁπαδοῦ τοῦ λησιανιάτου Ἄλβανοῦ, προσεκάλεσε τὸν ὀδοφύλακα Μετσόβου Ταχὴρ Κούκιαρην Μουχαβούζην καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀπόφασιν τοῦ Μπράχου. Ταυτοχρόνως ὀπίσσω πολλοὺς Μετσοβίτας ὁ Ντεληγιάννης κατέλαβε τὴν παρὰ τὴν Μοῆν τῆς Παναγίας γέφυραν μετὰ 18 μόνιον παλαιῶν συντρόφων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκατελέγετο καὶ ὁ Ἄθαν. Χορμοβίτης, τὸν ὁποῖον κατερχόμενος ὁ Μπράχος ἐπυροβόλησε καὶ ἐφόνευσε. Φονεύεται ὁμοῦς εὐθὺς ἀμέσως καὶ αὐτὸς ὁ Μπράχος πυροβοληθεὶς ὑπὸ τοῦ γενναίου Ντεληγιάννη. Εὐθὺς μετὰ τὸν φόνον τοῦ φοβεροῦ Μπράχου προφθάσαντες κατέβησαν καὶ πολλοὶ Ἀνηλιῶται εἰς βοήθειαν τῶν Μετσοβιτῶν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν θρασυδείλων ἐκείνων ὁπαδῶν τοῦ λησιανιάτου, οἵτινες κατατροπωθέντες ἐγκατέλειψαν τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ λάφυρα καὶ ἀκολουθήσαντες τὸν ροῦν τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ μετέβησαν εἰς Ἄλβανίαν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μπράχου, ἐπιθυμῶν νὰ ἐκδικηθῇ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐπεχείρησε νὰ ἐπιπέσῃ ἐναντίον τοῦ Μετσόβου καὶ νὰ καταστρέψῃ αὐτὸ τὸ 1826—1827, ἀλλ' ἀπεκρούσθη καὶ ἀποτυχῶν οἰκτρῶς ἐδολοφόνησεν ἀργότερον τὸ 1829 τὸν Ντεληγιάννην ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ τὸ Διάμ Μετζήτ καὶ ἐν πλήρει μεσημβρία, αἱ δὲ Τουρκικαὶ ἀρχαὶ Ἰωαννίνων, καίτοι ἔλαβον γνῶσιν τοῦ φόνου, δὲν ἐνδιεφέρθησαν καθόλου διὰ τὴν σύλληψιν τοῦ φονέως Ἄλβανοῦ.

Ἡ δημοτικὴ μοῦσα ἔχει ἀποθανατίσει τὸν φόνον τοῦ ὄπλαρχηγοῦ Ντεληγιάννη εἰς τὸ ἀκόλουθο δημοτικὸ τραγοῦδι :

« Πλατάνια τὸ τὸ Μέτσοβο κι' ὄξυρὸς ἀπὸ τὰ Χάσια,
λίγο νὰ χαμηλώσητε καὶ νὰ ταπεινωθῆτε,
γιὰ νὰ περάσῃ ἡ κλεφτουριά, τὰ δυὸ παιδιὰ τοῦ Τσάπου
νὰ πᾶνε κατὰ τὸ Σταυρό, πέρα στὰ καραούλια,
νὰ μάθουν ἀπ' τὰ Γιάννενα κανὰ καλὸ χαμπέρι.
Ἐκεῖ χαμπέρι πῆραν πικρὸ φαρμακωμένο
τὸν Ντεληγιάννη σκότωσαν στὴ μέση στὸ παζάρι.
Σὰν πῆραν δίπλα τὰ βουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια,
ἀρπάζουν καὶνε τὰ χωριά, διαβᾶτες ξεγυμνώνουν ».

Τὴν τύχην τοῦ Ἰωάννου Ντεληγιάννη εἶχε μετὰ ὀκτὼ ἔτη καὶ ὁ ἀδελφὸς του Ἄποστολος, γνωστὸς μετὰ τὸ παρωνύμιον Τσάπος, φονευθεὶς ἐν τῇ ἐν Μετσόβῳ οἰ-

κία του την ημέραν τοῦ Πάσχα τὸ 1837, κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸν Ἀρίμπεην καὶ κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Τσαούση. Ὁ Ἀπόστολος Τσάπος ἦτο εἷς ἐκ τῶν γενναιοτέρων τοῦ Μετσόβου ὄπλαρχηγός, ὑπηρετήσας ὡς ὑπαρχηγός ὑπὸ Τουρκαλβανούς ἀρχηγούς καὶ μισθοδοτούμενος ὑπ' αὐτῶν. Μαζὺ ὅμως μὲ τὰ τρία τέκνα του Δημήτριον, Γεώργιον καὶ Μιχάλην, ἔδρασε καὶ ὡς κλέφτης, λεηλατῶν καὶ αἰχμαλωτίζων ἀπὸ τὰς γύρω τοῦ Μετσόβου περιφερείας ἐν πάσῃ μυστικότητι. Κατὰ τὸ 1837 ὁ υἱὸς του Γεώργιος, ἀρχηγὸς ληστρικῆς συμμορίας, εἰσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Ζαγορίου Δόλιανην, τὸ ὁποῖον ἐλαφυραγώγησε καὶ ἀκολούθως ἀπήγαγε αἰχμάλωτον τὴν κόρην τοῦ Ἰωάννου Μπόρου. Ἡ κόρη ὅμως κατώρθησε νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ἐκρατεῖτο, φορέσασα τσαρούχια, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν τυχαίως ἐκεῖ καὶ μὲ αὐτὰ ἔφθασεν εἰς Μέτσοβον καὶ παρουσιάσθη εἰς τὰς Τουρκικὰς ἀρχάς. Ἐκεῖ ἀνεγνωρίσθησαν τὰ τσαρούχια τοῦ Τσάπου καὶ τὸ τοιοῦτον προῦκάλεσε τὴν σύντονον καταδίωξιν τῆς Κυβερνήσεως, καθ' ἣν ὁ Ἀπόστολος Τσάπος μετὰ τοῦ υἱοῦ Μιχάλη τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα τοῦ 1837 ἐδολοφονήθησαν ἐν τῇ οἰκίᾳ των ἐν Μετσόβῳ, παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, ὅπου σήμερα εὐρίσκεται ἡ οἰκία τοῦ Ἀθαν. Βασ. Μηλιώτη. Οἱ ἄλλοι δύο υἱοὶ του Δημήτριος καὶ Γεώργιος εὐρέθησαν τυχαίως τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς Κουτσούφλιανην καὶ ἔσπευσαν νὰ καταφύγουν εἰς τὰ ὄρη διὰ νὰ μὴ συλληφθοῦν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀργότερον δὲ πληροφορηθέντες ὅτι ἠθικὸς αὐτουργὸς τοῦ φόνου τοῦ πατρὸς των καὶ τοῦ ἀδελφοῦ των ἦτο ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας Ἰωάννης Τσανάκας, ἐκδικούμενοι τὸν διλλοῦν φόνον ἔσφαξαν εἰς Μαυροβοῦνι (1) περὶ τὰ χίλια πρόβατα τοῦ Τσανάκα καὶ μαζὺ μὲ αὐτὰ καὶ δυὸ ἀπὸ τοὺς ποιμένας των τὸν Γιαννοῦκον Μπενέκον (2) καὶ τὸν Γιάννην Ματσόλαν—διότι ἀντετάχθησαν—καταδιωκόμενοι δὲ ἀκολούθως ἀπὸ τὰ Τουρκικὰ ἀποσπάσματα κατέφυγον εἰς Λαμίαν, ὁπόθεν ἐπανῆλθον μετὰ τινα χρόνον τυχόντες ἀμνηστίας, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Τσανάκα φοβουμένου ἀγριωτέραν ἀπὸ μέρους των ἐκδίκησιν.

Τὴν δολοφονίαν τοῦ Ἀποστόλου Τσάπου καὶ τοῦ υἱοῦ του Μιχάλη ἀπηθανάτισεν ἡ δημοτικὴ μοῦσα εἰς τὰ ἀκόλουθα δύο δημοτικὰ τραγούδια :

Α'

Ἦταν ἡμέρα Πασχαλιά, ἀρχὴ τῆς ἐβδομάδος.
 Ἀλῆ Ἀγᾶς βουλήθηκε μαζὺ μὲ τὸν Τσανάκα
 πιάνουν τὸν Τσάπο κόφτουνε καὶ τὸν Μιχάλη λαβώνουν.
 Σύρτε παιδιὰ στ' ἀδέρφια μου χαμπέρι νὰ τοὺς πᾶτε,
 Τοῦρκοι πάησαν προτιήτερα ἀπ' τὰ παιδιὰ τοῦ Τσάπου
 κι' ὁ Γεώργης τοὺς κατάλαβε, εὐθὺς τρομπέττα κράζει.
 Μᾶς σκότωσαν τὸν γέροντα τ' ἀδέλφι μας Μιχάλη.
 Εὐθὺς ταμπούρια ἔπιασαν, στὰ σπίτια καὶ στοὺς πύργους
 παιδιὰ μ' τὲς νύχτες φεύγουμε καὶ στὸ Μωρηᾶ νὰ πᾶμε.

Β'

Μιά περδικουῖλα κάθοντιαν στὰ πλάγια τοῦ Μετσόβου
 κι' τώλεγε πικρά, πικρά, σὰν ἀπ' ἀνθρώπου στόμα
 σήμερα, Τσάπο μου, γιορτῆ, ἡ Πασχαλιά ἡ μεγάλη,

1. Ἡ σφαγὴ τῶν προβάτων καὶ τῶν ποιμένων τοῦ Τσανάκα ἐγένετο κατὰ τὰ ἀνωτέρω τὸ 1837 καὶ ὄχι τὸ 1854, ὅπως ἐσφαλμένως ἐγράφη ἀλλαγῆ «Ἡπ. Ἔστια».

2. Ὁ Γιαννοῦκος Μπενέκος ἦτο πατήρ τῆς ἐκ πατρὸς μᾶμμης τοῦ χαράσσοντος τὰς γραμμὰς αὐτᾶς.

καὶ σήμερα θὰ θυμηθῆς τὰ μαῦρα σου τὰ νειᾶτα.
 Μὲ τὰ χρυσᾶ του τ' ἄρματα, μὲ τὸ σπαθὶ ζωσμένος,
 μὲ τὰ καπετανίτικα φορέματα ντυμένος,
 ἐπῆγε στὴν Ἀνάσταση σὰν πρῶτος καπετάνιος
 στὸ σπίτι του ἐμπαινόβγαιναν γιὰ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη
 ὅλ' οἱ δικοὶ καὶ φίλοι του κι' οἱ πρῶτοι τοῦ Μετσόβου.
 Πλούσιο τὸ γιῶμα τῶστρωσαν, τῆς Πασχαλιᾶς τραπέζι,
 καὶ μόν' τὸ πρῶτο του παιδί, ἦταν συντραπεζίτης,
 τ' ἄλλα παιδιὰ κι' ἀνίψια του παγάνα ἦταν ὅλα.
 Ἄρνι μεγάλο καὶ παχύ, ἀπ' τὸ σουβλί βγαλμένο,
 φέραν τοῦ βάλαν ὀμπροσιά, κλέφτικα λιανισμένο.
 Τὸν πλάτη πῆρε γιὰ νὰ φάη, τὸν πλάτη νὰ κυττάξῃ
 τὸ πρόσωπό του ἐχλώμιασε κι' ἔσκυψε τὸ κεφάλι,
 γιὰτ' εἶδε δυὸ μνήματα, σκαμμένα στὴν αὐλή του.
 —Τσάπο μ' καλή σου Πασχαλιὰ—Μπέημ' πολλὰ τὰ ἔτη
 —ὄριστε στὸ τραπέζι μας—χαρῆτε καπιτάνιε,
 ἕναν καφέ μόνον νὰ πιῶ καὶ σεῖς φάτε καὶ πιῆτε.
 Σήκωσ' ὁ Τσάπος ἐντολὴ γιὰ τὴν ὑγεία τοῦ Μπέη,
 κ' ἐπὶ τὴν ὕστερη σταξιά μαζὺ μὲ τρία βόλια,
 καὶ μ' ἄλλα πέντε κλείστηκε τὸ στόμα τοῦ παιδιοῦ του.
 Τοῦ γέρου ἡ γλῶσσα κελαδάει στὸ αἷμα του πνιγμένη,
 Ἄριμπε, Τουρκόγυφτε, Κλήρα τ' Ἀλῆ φαρμάκη,
 ἔχω παιδι' ἄλλα κι' ἀνεψιούς καὶ διάτα τοὺς ἀφήνω,
 ὅσο καιρὸ νὰ ζήσουνε τὸ αἷμα μου νὰ βγάλουν
 καὶ Τοῦρκο νὰ μὴ μπιστευθοῦν καὶ φίλον νὰ μὴ πιάσουν.

Καὶ ἀπὸ Ἀλβανούς ληστανταντάρτας ὑπέστησαν πολλὰ δεινοπαθήματα οἱ Μετσοβῖται μετὰ τὸ πέρας τοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος πολέμου. Οἱ δυὸ Ἀλβανοὶ λησταντάρται Ἀσλὰν μπέης καὶ Ρακῆπ μπέης τὸ 1828 προτιθέμενοι νὰ εἰσβάλουν εἰς τὴν Κοζάνην ἐπὶ κεφαλῆς 1.600 ἀνδρῶν ἐπεχείρησαν προηγουμένως νὰ εἰσβάλουν εἰς τὸ Μέτσοβον πρὸς διαρπαγὴν καὶ λεηλασίαν. Μόλις ὅμως ἐπληροφορήθησαν ὅτι ὁδοφύλαξ (δεοβέναγας) τῆς περιοχῆς Μετσόβου Ταχῆρ Μπάκος, Ἀλβανός, ἐπὶ κεφαλῆς 150 ἐνόπλων παρακολουθούμενος δὲ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τοῦ Μετσόβου μὲ ὅπλα καὶ μὲ ρόπαλα ἐφωδιασμένων ἐβάδιζον ἐναντίον των ὑπεχρεώθησαν νὰ παρακάμψουν ἐκ Μετσόβου καὶ δι' ἄλλης ὁδοῦ νὰ τροποῦν πρὸς τὴν Κοζάνην. Καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1829 οἱ ἴδιοι λησταντάρται ἐπεχείρησαν νὰ εἰσβίλουν εἰς τὸ Μέτσοβον, ἀλλὰ καὶ πάλιν ὑπεχρεώθησαν νὰ ὀπισθοχωρήσουν, διότι ὁ ὀπλαρχηγὸς τοῦ Μετσόβου Γούσιος Πόχος μετὰ 120 γενναίων Μετσοβιτῶν καὶ ἄλλων Βλάχων τῆς περιφερείας, κατέλαβεν τὴν Κλεισοῦραν Κρανιαῆς, πρὶν καταφθάσουν ἐκεῖνοι ἐκεῖ. Ὅταν δ' ἀργότερον οἱ λησταντάρται ἔφθασαν καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὸ ὄροπέδιον Πολιτσιᾶς καὶ τοιμάζοντο νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τοῦ Μετσόβου, οἱ Μετσοβῖται προλαβόντες ἐκάλεσαν ἕξ Ἰωαννίνων τὸν Βελῆ μπέην Γκουρούσιανην, ὅστις συλλέξας 40.000 γρόσια παρὰ τῆς Κοινότητος ἀπέστειλεν αὐτὰ εἰς ἐκείνους καὶ οὕτω ἀπηλλάγη τὸ Μέτσοβον ἀπὸ διαρπαγῆς καὶ λεηλασίας, τὰς ὁποίας εἶχον ὑποστῆ προηγουμένως ἀπὸ τὸν μεσάζοντα Βελῆ Γκουρούσιανην.

(Συνεχίζεται)

T. M. ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΘΙΜΟΣ Ο Ζ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Ο ΕΚ ΠΛΗΣΙΒΙΤΣΗΣ ΦΙΛΙΑΤΩΝ

(1827 - 1913 | 1895 - 1897)

Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 338 φύλλον τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένης Ἑπειρωτικῆς ἐφημερίδος «ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΑ ΝΕΑ» ὁ ἄγνωπός μου προσωπικῶς συμπαιριῶτης κ. Κώστας Μιχαηλίδης εἶχε τὴν ὠραίαν ἔμπειραν τὰ δημοσιεύσῃ ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἐπιφανεῖς Θεσπρωτικαὶ φροσιγνωμίαι» περιληπτικὴν βιογραφίαν τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἀνθίμου τοῦ Ζ' τοῦ ἐκ Πλησιβίτσης Φιλιατῶν.

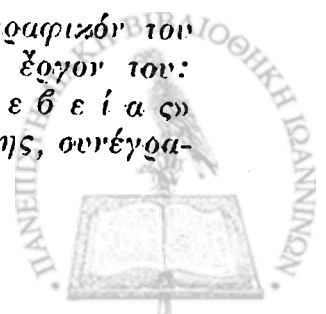
Καὶ ἄλλοτε ἐτοίμασεν ἀπὸ τῶν σημάτων ἧς φιλιάτης «**ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ἘΣΤΙΑΣ**» τῆς μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἀπολογουμένης μὲ πᾶν τὸ Ἑπειρωτικόν, ὅτι ἡμεῖς οἱ μεταγενέστεροι Ἑπειρῶται προέβειν τὰ τὸ θεωροῦμεν ὡς καθήκον, ὡς ἰερόν ὑποχρέωσιν, τοιαύτας ἐπιφανεῖς φροσιγνωμίας, ἐξεχούσας διανοίας, διακεκομένους Ἑπειρωτικὰς προσωπικότητας τὰ ἀνασφύραμεν ἀπὸ τῆς ἀφάνειας, εἰς τὴν ὁποίαν τὰς ἀπώθησεν ὁ διασφύρας χρόνος καὶ ὅχι ἐπίστευσις ἢ ἀδράνεια καὶ ἢ ἀδιαφορία πολλῶν ἐξ ἡμῶν, τῶν θεωρουμένων πνευματικῶν ἀνθρώπων, ἴσως δὲ καὶ ἢ κατανυχέχαιά τινων. Οὕτω πράττοντες, τὸ μὲν, ἀποτίμαμεν φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης, δι' ὅσα οἱ τοιοῦτοι ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Παιδείας καὶ τῆς κοινωνίας κατὰ ἐπράξαν, τὸ δὲ συντελοῦμεν ἵνα, ἢ ἰστορία καὶ εὐσεβειολογικῆ ἀπὸ τῶν δρασῶν χρησιμεύῃ ὡς φωτεινὸν παράδειγμα πρὸς ἡμῶν καὶ εἰς ἡμᾶς ἀλλὰ καὶ τὰς ἡμᾶς διὰδεχθησάμενας μετέπειτα γενεάς. Ταῦτα ἔχων κατὰ νοῦν ἐδεδώρησα καθήκον μοι ἐπιθεβλημένον τὰ ἀναζητήσω, ἐρευνήσω, ἀνεύρω καὶ μελετήσω μετὰ τῆς δεινότητος σημασίας καὶ ἐπιθεβλημένης προ-

σοχῆς μερικὰ ἀπὸ τὰ πολλὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὸν βίον καὶ τὴν πλουσίαν, ἐκπολιτιστικὴν καὶ δημιουργικὴν δρασίαν τοῦ ἀοιδίμου τούτου Ἑπειρωτοῦ Προπαιδάρχου.

Ἀπὸ τῆς παράθεσιν τῶν στοιχείων τούτων θέλει ἀποδειχθῆ ὅτι, ὄντως πρόκειται περὶ μεγάλης ἰσχυρᾶς καὶ ἐξόχου φροσιγνωμίας, ἢ ὁποία τιμᾷ τὴν Ἑπειρὸν μας καὶ δὴ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, τὴν Θεσπρωτίαν, ἣτις ἐγαλούρησεν καὶ ἐξέδραμεν ἕνα τοιοῦτον λαμπρὸν τέκνον τῆς.

Ὁ ἀοιδίμος οὗτος Πατριάρχης εἶχε βαθυτάτην Θεολογικὴν μόρφωσιν καὶ πλήρη ἐπιστημονικὴν καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴν κατάρτισιν. Ἐχειρίζετο κατὰ τρόπον καταικλικόν, ἴσως τὸν προφορικόν, ὅσον καὶ τὸν γραπτὸν λόγον. «Ὅταν ὑπ' ἄμβωνος ἐκίνοιτε τὸν Θεῖον λόγον, εἴτε ὡς ἱεροκήρυξ ἐν Ἰωαννίνοις, εἴτε ὡς ἀρχιερεὺς τῶν ἐπαρχιῶν, ἕως ἐποχίματε κατὰ καιροῦς. (Παρωσωνιδίαν, Αἶνον, Κορινθῶν καὶ τέλος Λέρον καὶ Κάλυμνον) εἴτε ὡς Πατριάρχης ἀπὸ τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, τοσοῦτον συνεκίνηει, ἐνεθουσίαζε καὶ συνήραζε τοὺς ἀκροατὰς διὰ τῆς εὐφραδείας του, εὐγνωμοσύνης του, οἰκτιρῆστος του δεινότητος καὶ τοῦ μεσοῦ ἀπὸ τῶν ἐπιχειρημάτων λόγον του, ὥστε κατὰ μεσοί ἦσαν οἱ ἱεροὶ ναοὶ ἀπὸ ἀμειοτα πλήρη πνευνοῦ ἐκκλησιασματος.

Ἐν σχέσει δὲ μὲ τὸ συγγραφικὸν του ἔργον, ἐκδὸς ἀπὸ τὸ δίτομον ἔργον του: «**Ὁ ΔΗΥΘΣ ΤΗΣ ΕΨΕΘΕΙΑΣ**» ὅπερ ἀναφέρει ὁ κ. Μιχαηλίδης, συνέγρα-

πεν ὡς καθηγητῆς τῶν ἱερῶν γραμματικῶν ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ αὐτῶν Σχολῇ, καὶ πολύτιμον ἀνοσκευαστικὴν πραγμασίαν ἐπὶ τοῦ πολυκρότου βιβλίου τοῦ Ρενάν, τοῦ ἐπιγραφομένου: «B i o s τ ο ὕ Ἰ η σ ο ὦ» ἐν ᾧ οὗτος, πλὴν τῶν ἄλλων δογματικῶν ἀνακριθειῶν, ὠνόμαζε τὸν Θεάνθρωπον Ἰησοῦν «ἀ σ ὕ γ ρ ι τ ο ν ἄ ν θ ρ ω π ο ν» ἐπισπασάμενος τὴν εὐνοίαν τῶν προϊσταμένων του καὶ τὴν ὑπόληψιν πάντων τῶν πολιτῶν. (Ἀνάγκωδι ὑπ' ἀριθ. 7627 φύλλον τῆς ἐφημερίδος Κωνσταντινουπόλεως «N e o λ ὀ γ ο ς», προσέει δὲ καὶ ἐτέρων ὁμοίων πνευματικῆν του ἐργασίαν, ἀναφερομένην εἰς τοὺς Ἁγίους Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, ἧτις, ὡς θὰ εἶδομεν κατωτέρω, λόγῳ τοῦ ἐπισυμβάντος θανάτου του, ἔμειναν ἀνέκδοτοις.

Ἐκ τούτων, τὸ δίτομον ἔργον του «O δ η γ ὀ ς ε ὕ σ ε θ ε ί α ς» συνέγραψεν εἰς Ἰωάννινα κατὰ τὸ ἔτος 1892, ὅτε διέμενεν ἐκεῖσε ἰδιοπεύων, ἀποποιηθεὶς νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐν Ἀγγιᾷ θέσιν του, εἰς ἣν τὸν μετέθεσεν ὁ δυσμενῶς πρὸς αὐτὸν διακεχήμενος τότε Πατριάρχης Δ ι ο ν ὕ σ ι ο ς.

Ἀξίζει νὰ γράρωμεν μερικὰ περὶ τοῦ περιορισμένου καὶ ἀξιωματικῆτος τούτου βιβλίου, ὅπερ οἱ βουλόμενοι δύναται νὰ ἀνεύρουν εἰς τὴν Ἐθνικὴν μας Βιβλιοθήκην.

Τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ 512 σελίδας, σχήματος ὀρθοῦ, ἕκαστος δὲ τῶν δύο τόμων του ἀπὸ ἰσομήτους σελίδας. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου ἀναγράφεται ἡ ἀδεία τῆς ἐκδόσεως του ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ Ὑπουργείου Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἡ ἀριέκδοσις τοῦ συγγραφέως, ἔχουσαι οὕτως:

Ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπ' ἀριθ. 1497.

13ῃ Φεβρουαρίου 1908 (Τουρκικὸν ἔτος), Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου 1893.

Ἀ φ ι ἔ ρ ω σ ι ς

Τῷ Παραγιωτάτῳ Θειοτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῳ, Κυρίῳ Κυρίῳ Ν ε ο φ ὕ τ ι φ τῷ Ἡ' τῷ τῇ

πηδαλιουχίαν τῆς καθόλου Ἀνωτομίας Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας δεξιῶς πᾶν ἐνομι, τὸ πόνημα τοῦτο εὐσεβῶταως ἀνεθρον.

Ὁ πανήσας.

Τὸ χρήσιμον τοῦτο καὶ ἀξιωματικὸν βιβλίον τοῦ ἀοιδίμου Ἀνθίμου περιέχει 97 ὀμιλίαις, ἐπιμελῶς διηρθρωμένας καὶ καταληπτικῶς ἀναφερομένας εἰς «Κατὰ Ἰωάννην» Ἱερὸν Εὐαγγέλιον. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀρχῆς περιέχονται εἰς τὸν πρότον αὐτοῦ Τόμον καὶ αἱ ὑπόλοιποι τῶν δευτέρου. Διὰ τὸ συγγραφεὺς ἐποίησεν, ἵνα αἱ ὀμιλίαι του αὐταὶ ἀνήκουν εἰς τὸ «Κατὰ Ἰωάννην» Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, μᾶς τὸ λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὸν Πρόλογόν του, ἀρχόμενος οὕτω:

«—Τοῖς ἐντευξαμένοις.

Ἀποχωρήσαντες ἀκουσίως τοῦ ἐργασίου ἀρχιερατικοῦ ὑποσημασίου εἰς τὴν φιλίαν πατρίδα μεταβάντες, πᾶν δὲ, ὡς εἰκός, χρόνον εὐκαιρον ἔχοντες, ἔργον μὲν ὅπως, χρησιμοποίησομεν τὸ πολύτιμον τοῦτο χροῖμα, τὸν χρόνον, καὶ περὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τῶν Ἁγίων Γραφῶν ἀσχοληθέντες, πολλὴν ἢ προσοχὴν ἐπεσιτήσαμεν ἐπὶ τοῦ «Κατὰ Ἰωάννην» Ἱεροῦ Εὐαγγελίου, διότι τῶν καθάπερ πᾶσιν ὁμολόγηται, τὸ Θεολογικότερον ἐστὶ πάντων τῶν λοιπῶν Εὐαγγελίων...».

Κατωτέρω δὲ διηγεῖται περὶ τοῦ αὐτοῦ τῆς συγγραφῆς του γράφων: «... ἔως προσενέγκωμεν καὶ ἡμεῖς τοῖς ἐν Χορῶν ἀδελφοῖς καὶ πᾶσι τοῖς Ὁρθοδόξοις χριστιανοῖς πρὸς τὴν ἐκ τῆς πνευματικῆς ἡμῶν Τραπέζης...».

Ἐργασίον ἐν Ἰωαννίνοις ἐν τῷ Ἀπορίῳ 1892».

Ὁ Πρότος Τόμος ἀρχίζει μὲ τὴν παρακοτὴν τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου: «Ἐπιτομὴ ἦν ὁ Λόγος...» καὶ τελειώνει μὲ τὴν παρακοτὴν «Τῆς θεραπείας τοῦ ἐκ γενεῆς γενεῆ, ὁ δὲ δεύτερος ἀρχίζει μὲ τὴν παρακοτὴν: «Ἀμήν», Ἀμήν λέγω Ὑψίστη, ὁ πῶ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας καὶ τελειώνει μὲ τὴν παρακοτὴν, τὴν αὐτοῦ διὰ τὸν μελλοντικὸν θάνατον τοῦ Ἀποστόλου Πέτρο: «Ἀμήν Ἀμήν γὰρ σοι, ὅτι εἰς νεώτερος ἐξώρησε θανάτου σου, δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖρας σου».

αὐτὸς ἄλλος σε ζῶσει...»

Ἐν σχέσει δὲ μετὰ τὴν χρησιμότητα τοῦ βιβλίου τοῦ ἀοιδίου Ἀνθίου, τοῦ συντελεσθέντος τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἱστοριογραφικὴν διάπλασιν τῶν Χριστιανῶν, ἢ μὲν Πατριαρχικῆ Κοιτικῆ Ἐπιτροπῆ Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ἣν ὑπεβλήθη πρὸς κρίσιν, γράφει δι: «... εὐε τὴν ἕλπην οὐ μόνον συνάδουσάν τῃ διασκαλίᾳ τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ πολιτικῶς ἀνεπίληπτον ἀλλὰ καὶ ἁ μ ἁ λ ἱ σ τ ἰ α ὠφέλιμον παντὶ Χριστιανῷ, ὡς ἐποικοδομητικὴν εἰς τὸν κατὰ Χριστιὸν βίον...», ἢ δὲ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἣν ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, γράφει: «... Ἰδίως δὲ ἐγκύριος ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν μελέτην τοῦ «Κατὰ Ἰωάννην» Ἱεροῦ Ἐυαγγελίου, τοῦ κατ' ἐξοχὴν θεωρητικοῦ Θεολόγου, ἐφιλοπόνησεν ἔργον ψυχικῆς ὠφελείας πρόξενον...»

Διὰ ταῦτα

Ἡ Σύνοδος ὠφελιμωτάτην ἠγήσατο τὴν ἀναγνώσιν τοῦ παντὶ Χριστιανῷ πρὸς ἐποικοδομίαν ἐν τε τῇ εὐσεβείᾳ καὶ τῷ κατὰ Χριστὸν βίῳ καὶ συνίστησεν αὐτὸ πᾶσιν Ὑμῖν. (Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας καὶ Ἐπισκοπικὰς ἐπιτροπὰς) καὶ δι' Ὑμῶν παντὶ τῷ Ἱεροῦ κλήρῳ, τῷ ἐγκοσμίῳ καὶ τῷ μονάζοντι, ὅπως οὐσιασθῇ καὶ ὑφ' ἡμῶν ὡς τοιοῦτο, παροικουμένων τούτους πιστοὺς ἐγγραφεῖν... συνδρομηταί...»

Ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τοῖς Γραφείοις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῇ 16ῃ Νοεμβρίου 1892».

Τοιοῦτων εὐμενῶν κρίσεων καὶ συστάσεων ἔτυχε τὸ λαμπρὸν καὶ περισπούδαστον τοῦτο βιβλίον. Ἐν σχέσει δὲ μετὰ τὸ ἄλλο ἀξιόλογον βιβλίον τοῦ «Ἀνασχεμαστικῆς πραγματείας ἐπὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Ρενάν: «Βίος τοῦ Ἰησοῦ» μετρουῦ μὲν εἰς ποσότητα ὕλης —ἀνέροχεται εἰς 53 σελίδας— ἀνοισιωτάτου δὲ εἰς ἐννοίας, θέλω ἐπιπέσει ἐν καιρῷ.

* * *

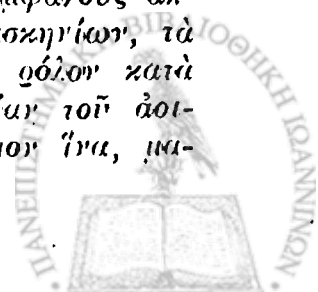
Ὁ κύριος Μιχαηλίδης εἰς τὴν ἀξίαν πλοῦς ἐξάσσεως βιογραφίαν τοῦ ἀοιδίου Ἀνθίου, ἀναφέρων τὰ μορφωτικὰ προκείμενα αὐτοῦ γράφει δι: «τὰ ἐγκύκλια μαθήματα διδάχθη κατὰ τὴν Ζωομωσία Σχολὴν καὶ κατὰ τὴν ἐκπαιδευθῆ κατὰ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης». Ὁ τότε νέος Ἀνθίμιος, τοῦ ὁποίου τὸ φιλάμουσον, ἀνήσυχον, ἐρευνητικὸν καὶ δημιουργικὸν πνεῦμα δὲν ἠρκεῖτο εἰς ὅσα ἔμαθε, ὡς ἀνυχνῶς συμβαίνει εἰς πολλοὺς ἐξ ἡμῶν σήμερον, οἱ ὅποιοι, θεωροῦντες ἀρκετὴν τὴν προδουκίαν τοῦ Πτυχίου σπουδῶν μας, ἐπαπαυόμεθα ἐπ' αὐτοῦ, πιστεύοντες δι: τὰ πάντα ἐπιστάμεθα, καίτοι ἠρίστευσεν εἰς τὰς πυχιακὰς ἐξειάσεις τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ἐπιθυμῶν νὰ εὐφύνη τὸν μορφωτικὸν του κύκλον ἐφοίτησε καὶ εἰς τὸ Ἑθνικὸν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἀποπεραιώσας τὰς ἐν αὐτῷ σπουδὰς εὐδοκίμως, ὡς μᾶς πληροφοροῦει ὁ μέγας ἐκ Δροβιανῆς ἱστοριοδίφης Μυστακίδης. (Ἀνάγνωθι «Ἐκκλησιαστικὴν ἀλήθειαν» 20ῆς Ἰανουαρίου 1895 ἀριθ. 47), χωρὶς νὰ μᾶς λέγῃ ποίας ἐπιστήμης ἀπεπεραιώσῃ τὰς σπουδὰς.

Ἐπίσης δὲ εἶναι ἀπολύτως ἀκριβὲς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Μιχαηλίδου ἀναγραφόμενον δι: «Ἐνα μῆνα μετὰ τὴν νέα του μετάθεση εἰς Λέρον καὶ Κάλυμνον ἀναγορευθῆκε μετὰ κανονικὴν ψήφον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῇ 23ῃ Ἰανουαρίου 1895 Οἰκουμενικὸς Πατριαρχικὸς Ἱερός Ἱερός τοῦτο ἠρῶσθη ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιον «Δωδώνη» τοῦ 1896, ὅπου ἐσφαλιμένως ἀναγράφει τοῦτο.

Ὡς ἀναγιγνωσκόμεν εἰς τὸν ἀπαντητικὸν ἐνθρονιστήριον λόγον του, ἀρχόμενον οὕτω: «Ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἐκείνῃ παροικίᾳ εἰς ἣν πρὸ ἐξαμήνου ἀπεστάλημεν...» παρέμενεν εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην Μητροπολιν ἕξ ὀλοκλήρους μῆνας καὶ ἀκόμη ἢ ἐκλογὴ του ὡς Πατριαρχικὸν Κωνσταντινουπόλεως ἔλαβε χώραν οὐχὶ τῇ 23ῃ Ἰανουαρίου 1895, ἀλλὰ τῇ 5ῃ ὥραν τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου (Ἀνάγνωθι «Νεολόγος» Κωνσταντινουπόλεως, φύλλον ὑπ' ἀριθμ. 7626 καὶ «Ἐκκλησιαστικὴν ἀλήθειαν» Τόμος ΙΔ', σελ. 47).

Καὶ ἤδη ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς Πατριαρχικόν.

Ἐπειδὴ, ἴσσον πρὸ τῆς ἐκλογῆς του, ὕσον καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτῆς, ἐγένοντο πολλὰ εἰς τὸ Φανάριον καὶ ἐκ τοῦ ἐμφρανοῦς ἀλλὰ περισσότερα ἐκ τῶν παρασκηρίων, τὰ ὅποια διεδραμάτισαν ἄχαρι ὄλον κατὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον Πατριαρχίαν τοῦ ἀοιδίου ἀνδρός, θεωροῦν σκόπιμον ἵνα, μα-

κορὴν πάσης ἐπιηρείας καὶ προκαταλήψεως, ὄση μοι δύναμις, παραθέσω εἰς τὴν παροῦσαν μου πραγματείαν, ὅσα ἐξ αὐτῶν μετὰ πολλοῦ κόπου ἠδυνήθην νὰ ἀνεύρω, μελετήσω καὶ ἐξακριβώσω, ἵνα σχηματίσῃ ὁ ἀναγνώστης, ἔστιω καὶ ἀμυδρὰν εἰκόνα τῶν ἐκεῖ γεγονότων, ἅτινα κατέληξαν εἰς μίαν ἀνέντιμον καὶ συγκοφαντικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ σεπτιοῦ προσώπου τοῦ Ἡπειρώτου Προσθητάρχου, ἧς ἐξηνάγκασε τοῦτον νὰ παραιτηθῇ προῶτως, πρὶν φέρῃ εἰς πέρας τὸ μέγα ἔργον, ὅπερ ἐπομίση.

Ἄτυχῶς, τῆς ἐνδόξου «Φυλῆς μας τὰς τοῖς πᾶσι γνωστὰς πολλὰς ἀρετὰς, ἐπισκιάζει τὸ ἀσύγνωστον μέγα ἐλάττωμα τῆς φιλαντίας, τῆς ἀγαλινότητος ἐγοπαθείας, ἧτις πολλὰκις ὠδήγησε τὸ ἔθνος μας εἰς τὸν ὄλεθρον, πολλῶν δὲ καὶ μεγάλων ἐνδόξων ἀνδρῶν ἠμαύρωσε τὸ ὄνομα καὶ ἐστιγματίσε τὰ πόλλενκα ποδωπάτων, οὐκ ὀλίγα δὲ ὠδήγησεν εἰς τὸν ποθῶρον ἐκ μαρμαροῦ θάνατον.

Τοῦ ὀλοθροῦ τούτου ψυχροθρόου ἐλαιτώματος, δὲν ἦσαν ἀτυχῶς ἀπηλλοτριμένοι οὐδὲ οἱ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ διοικοῦντες ἐν Φανασίῳ, τῆς φθοροποιοῦ δὲ καὶ Μίαν ἐπιβλαβοῦς ταύτης ψυχικῆς νόσον ἡδύμα ἦτο καὶ ὁ ἐξαναγκασθεὶς εἰς παραίτησιν κατὰ τὸ 1884 ἀοιδίμος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ' ὁ σθεναρῶς ἀγωνισθεὶς ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως καὶ σεβασμοῦ ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης τῶν προνομίων, ἅτινα ἐχορήγησεν εἰς τὸ δοῦλον ἔθνος μας διὰ τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἄλλωσιν Πατριάρχου ἀοιδίμου Γεωργαδίου, ὁ καταζητητὴς Μωάμεθ. Ταῦτα, ὡς γνωστὸν, σπουδαίως συνειτέλεσαν, ἵνα διατηρηθῶσιν ἄσβεστα κατὰ τὴν τειρακο-

σιετῆ δουλείαν τὰ δύο ἀδάνατα ἰδεῶν ἢ θαθεῖα προσήλωσις ἡμῶν πρὸς τὴν κορὴν ἡμῶν Θεοσεκίαν καὶ ὁ ἔνθεος ἔξ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ ἅγιος οὔτος γῆρ ἐμύναξεν ἤδη εἰς "Ἄγιον" Ὄρος τὸ πικρὸν παράπονον εἰς τὰ χεῖλη διὰ ἐπιδειχθεῖσαν πρὸς αὐτὸν ἀχαριστίαν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπῆρχε τὸ ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἰσχυρὰ μερίς, ἴσων ταξὺ τῶν κληρικῶν, ὅσον καὶ τῶν λαϊκῶν ἢ ὅποια ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἀνεξόριστον Πατριάρχην, ἦτο πιστὴ καὶ φροσιωμένη εἰς αὐτὸν καὶ διακαῶς ἐθύμει καὶ ἀνέμεινε τὴν εἰς τὸν Οἰκουμἐνικὸν Θρόνον ἐπανάρρησιν αὐτοῦ, ἵνα, πρὶν φιλιάξῃ τὸ Χριστοπῶνυμον ποιμνίον ἀπὸ τοῦς ἐπιπειλοσύνης αὐτὸ κινδύνου καὶ ὀδηγήσῃ, ὡς ἐπιδέξιος πηδαλιού τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας εἰς ὑπὲρ ἡμῶν λιμένα.

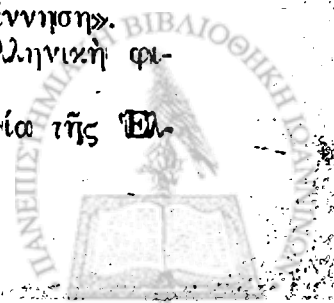
Ὁσαύτως ὑπῆρχε καὶ ἀντίθετος μερὶς ἐξ ἴσου ἰσχυρὰ, ἧς ἠγεῖτο ὁ ἀοιδίμος ἡρωπολίτης Ἡσυχαστὴς Γεωργιανός. Ὁ οὔτος ἦτο προικισμένος διὰ πολλὰ χαρισμάτων. Εἶχε μόρφωσιν, οὐ τὴν ἡχοῦσαν, εἶχε το σπυροῦς τῶν ὠραίων καὶ Ἐθνικοθεοσεκτικῶν παραδόσεων, διεκρίνειο δὲ διὰ τὴν χαλυβδίνην θέλησίνου καὶ ἀποφασιστικότητα. Ἄτυχῶς τὰ ἔργα ταῦτα προτεροήματά του ἠμαύρωσεν τὸ ἀσύγνωστον παραφροσά του καὶ ἡ ἐπιδοῦν φιλαρχία καὶ ἐγοπάθειά του. Ἡ φιλαρχία του ὅμως αὐτὴ δὲν ἦτο δυνατὴ νὰ ἰκανοποιηθῇ, διότι προσέκοιρε εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἀντίρρησιν τοῦ Σουλτάνου κατὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, μὴ σπυροῦν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἰδωσι τοῦτον ἐκλεγμένον Πατριάρχην.

ρύμε να
 στη σωστά
 Κοσμάς Μπα
 "Τσίτσα απ'
 μ στη διάθεσή μ
 αθή πιο πάνω, εἴη.
 ζήσια πώς ὁ κ
 ανταντίνου ἢ Κώνο
 ροπερασμένο αἰῶνα δι
 ριαθέσιμος, πολὺ φι
 ατωδότης. Ἀναδείχθη
 οποπόρους τοῦ νεωτέρου
 οῦ γένους μας καὶ ἐξαιρετος
 ληγικῶν γραμμάτων. Ἦτα
 ρς, ὅπως τονίστηκε ἀπὸ πολλοὺς
 ὁ ὀρθὴ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους
 αὐτὸ πρέπει νὰ χαρακτηρίζεται σὲ
 ῶτου μεγέθους πνευματικὸ ἀστὲρι
 ου αἰῶνα. Κατέχονταν ἀπὸ προοδευτικέ
 εές. Ἀπόδειξη αὐτοῦ εἶναι τὸ γεγονὸς
 ὅτι γιὰ νὰ φωτίσῃ τὸ Γένος, φρόντισε νὰ
 ῶσῃ τὰ συγγράμματά του σὲ «ἀπλήν διά
 κλον». Ἄλλη ἀπόδειξη αὐτοῦ εἶναι ἡ
 κιδραση ποὺ παρουσίασαν οἱ ψευτολογιώ
 ατοι τῆς ἐποχῆς του (προσιπότες τοῦ με
 ἰλου λεξικοῦ) στὴν τάχα «χυδαίολογία»
 τοῦ Τειράγλωσσου λεξικοῦ του. Ἀκόμα ἡ
 προοδευτικότητά των ἰδεῶν τοῦ Γ. Κώνου
 αφαίνεται καὶ ἀπ' τὸ γεγονὸς ποὺ κατὰ
 ἴαν Ἀραβαντινὸ ὑπήρξεν ἀσώβιος κατὰ
 τοῦ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου ἀντίμαχος
 αὐτοῦ κατήγορος». Ποιὰ ἦσαν τὰ ἐλατήρια
 αὐτοῦ ἐχθρότητός του αὐτῆς πρὸς τὸ σαφῶ
 ῆτο καὶ φημισμένο δάσκαλο τὸ Βούλγα
 ῆ δὲν ξέρομε μὲ ἀκρίβεια καὶ ξεκαθαρι
 μένα. Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἀποκλείσουμε
 ἢ κανένα νὰ παραδεχθῆ πὼς ἡ διαφορὰ
 αὐτοῦ μπορεῖ καὶ νάταν «γλωσσική». Τὸ συμ
 πέρασμα αὐτὸ βγαίνει εὐκόλα ἀπ' ὅσα γρά
 φθηκαν γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ σχετικὰ μὲ τὸ
 καταλαβιστικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τοῦ Βούλ
 γαρου. Ὁ Φ. Μιχαλόπουλος («Τὰ Γιάννενα
 καὶ ἡ νεοελληνικὴ ἀναγέννηση» σελ. 51)
 γράφει: «Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ δημοφιλέστε
 ρο καὶ πρωτοτυπώτερον ἔργο του, ἡ περι
 φημὴ «λογική» ποὺ διδάσκονταν σ' ὅλα τὰ
 σχολεῖα τῆς προεπαναστατικῆς ἐποχῆς ἀ
 πορεῖ κανεὶς πὼς ἐδιαβάξαιτο καὶ καπενοεῖ
 το ἀπὸ τοὺς μαθητὰς. Σπουρνότερον ἔργο
 δὲν γράφηκε παρὲ στὴν ἑλληνική. Ἐπι
 ἑνα αἰῶνα σιῶθηκε ὁ ἐφώλιος τῶν Ἑλλη

ΠΗΛ

- 1.— Ἄι
Ἦπει
- 2.— Ἀραβ.
γραφικὴ
- 3.— Βουτιερίδι,
τῆς Νεοελλ.
- 4.— Βρετοῦ Ἄνδρ
σελληνικὴ φιλο.
- 5.— Ζαβίρα Γεωργ.—
λάς».
- 6.— Ζερβοῦ Σκεῦου «Ἐθν.
τήματα καὶ δωρεαί».
- 7.— Κοῦμα Κων)τίνου «Μέγα
κὸν λεξικόν».
- 8.— Λαμπροῖδη Ἰωάν. «Ἐπεροικιὰ
λειήματα» Ζαγοριακὰ Α'.
- 9.— Λαμπροῖδη Ἰωάν. «Περὶ τῶν ἐν Ἡ
πέρω ἀγαθοεργημάτων» Α' καὶ Β'.
- 10.— «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια»
Τόμος ΙΓ'.
- 11.— Μελετίου (Ἀθηναῶν) «Ἑκκλησιαστι
κὴ Ἱστορία» Τόμ. Δ'.
- 12.— Μιχαλοπούλου Φάνη «Τὰ Γιάννενα
καὶ ἡ νεοελληνικὴ ἀναγέννηση».
- 13.— Σάββα Κων)τίνου «Νεοελληνικὴ φι
λολογία».
- 14.— Φίνλεϋ Γεωργίου «Ἱστορία τῆς Ἑλ

.ΤΟΛΟΙ

ρη μερτηζέση εις την παρ

πιστοποιήσει έκδομένη από τ
 ατορικό Ρωσικό Προξενείο
 ρεζας, στις 4 (δυσαναγνώστου μῆ)
 806, και υπογραμμένη από τὸ Σύμβο
 τῆς Αὐλῆς (Κονσιλιέρε ντι κόρτε), και Ρά
 σο Πρόξενο ἰπότη (καβαλιέρε) Γεώργ
 Βλασσόπουλο.

α-
 τὸν
 αθμοῦ
 ας» εἰς
 μιν» πὸ
 δούλεψιν

Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ εἶνε συνταγμένο σὺν
 Ἰταλική, και ἔχει σφραγίδα πὸν γράφ,
 ἐπίσης ἰταλιστί: «Ἀλμπανία ἔξβένετα, ἰ
 τζίλλο ντι Σα... ΝΕΛ», ἔχει δὲ στή μη
 δικέφαλο αὐτό. Σὲ μετὰφρασή μας δέ, ἰ
 ὡς ἔξῃς:

) γενικοῦ συμ-
 σίου, συνταγμέ-
 οσίους πέντε ἡμέ-
 οῦ Νοεμβρίου μηνὸς
 Νοταρίου» τῆς Κερ-
 Σαούλη, μετὸ ὁποῖο
 ἰς Ἀποστόλις Μπότος τοῦ
 (ἢ ἴσως Δύμου) ἀπὸ τὴν Πρέ
 λέγι και διορθόνη διὰ Ἐπίτρο-
 Γενικὸν και ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὸν ἄ-
 Εὐγενὴ Κύριον Δημήτριον Λουρό-
 ο ἀπὸ τὴν αὐτὴν Πρέβεζα... ἐνώπιον
 ἰν ὑπογεγραμμένων μαρτήρων τῶν Κυρί-
 ων Γεωργίου Σταύρου τοῦ ποτὲ Ἰωάννου
 και Εὐσταθίου Παπαδοπούλου τοῦ ποτὲ

ληνικῆς ἐπαναστάσεως» Τόμος Α'.

Περιοδικοῦ «Πανδώρα» διάφορα τεύχη
 Περιοδικοῦ «Παρημισσός» διάφορα τεύχη
 Περιοδικοῦ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» διάφο-
 ρα τεύχη.

Κ. Α.

«Ἐχοντάς μου ἀποσταλεῖ σὴν Πρέβη
 ὁ Κύριος Ἀποστόλι Μπόντο, ἀξιωματός
 σὴν ὑπηρεσία μας, ἀπὸ τὸν ἐνδοξώτο
 διοικητὴ τοῦ ὄχυροῦ (πιάτσα) τῆς Ἰταλίας
 Μαύρας, συνταγματάρχῃ και ἰπότη ἰγ
 γελ, μετὸ μυστικὲς ἀποστολές, σχετικὲς με
 τὴν αὐτὴ ὑπηρεσία, ἔλαβα τὴν εὐκατα
 νὰ δοκιμάσω τὸ ζῆλο και τὴ δραστηριοφ
 τα πὸν ἔδειξε σὲς περιστάσεις αὐτές, κα
 ὑπερνικόντας κατόπι κάθε κίνδυνο ἰς
 ζωῆς, τῆς δικῆς του και τῆς συνοδείας του
 ἀπὸ τοὺς φρουροὺς τοῦ Βεζύρη τῶν Γεν-
 νίων, ἔξεπλήρωσε τὲς ἀποστολές του, ἰς
 ὄχι μικρῆς σπουδαιότητος, πολὺ πιά,
 και γι' αὐτό, τὸν ἐφοδιάζω μετὸν παρ
 σα πιστοποίηση, γιὰ νὰ τὴ χρησιμοπο
 ση γιὰ τοὺς ἀνώτεροὺς του, και ὁποια
 ποτε ἄλλοῦ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ σεβαδῶ
 μας Δεσπότη».

4ο.—Ἐγγραφο συνταγμένο ταυτό
 να σὲ γαλλικὸ και ἑλληνικὸ κείμενο, ἐπ

6νο ἀπὸ τῆ Διοίκηση Ἁγίας Μαύρας ταῖς 22: Μαΐου 1808: ἐ.ν.» καὶ ὑπογρα-
 ρόμενο ἀπὸ τὸ Διοικητὴ Πέτρο Ζιγκαρό-
 ο, μὲ τὸ ὁποῖο «δίδετε ἄδεια τοῦ ἀποστό-
 ου μπόντο καὶ Χριστοῦ μπόντου ἀδελφοῦ
 ου ἀπὸ Ἁγίαν Μαύραν, νὰ ὑπάγουν εἰς
 ἱάλαμο καὶ εἰς τὴν στερερὰ γῆν διὰ νὰ
 τραγματεύσουν. Οἱ κύριοι Ἀξιωματικοὶ
 ὧν στρατευμάτων τοῦ Ὑψηλοτάτου Ἀλῆ
 Ιασσᾶ βεζύρη τῶν Ἰωαννίνων, εἶνε πα-
 ρακαλεσμένοι νὰ τοὺς βοηθήσουν εἰς και-
 ρὸν χρείας, ὑπόσχοντας ἐκ μέρους μας τὴν
 ἰνταμοιβὴν εἰς ὁμοίας περιστάσεις.»

Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ φέρει στὴν ἐπικεφα-
 λιδα «Γαλλικὴ Αὐτοκρατορία», καὶ ὁμοια-
 στὰ γαλλικὰ σφραγίδα.

5ο καὶ 6ο.—Δυὸ, πανομοιότυπα σχε-
 δὸν ἔγγραφα τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἰόν-
 ιων Νησιῶν, συνταγμένα γαλλικὰ μὲ ἐπι-
 κεφαλίδα «Γαλλικὴ Αὐτοκρατορία», ἐκδο-
 μένα στοὺς Κορφοὺς τὴν 1η Ὀκτώβρη
 1809, μὲ τὰ ὁποῖα ἐν ὀνόματι τῆς Αὐτοῦ
 Μεγαλειότητος τοῦ Αὐτοκράτορα τῶν Γάλ-
 λων, Βασιλεῆ τῆς Ἰταλίας καὶ Προστάτη
 τῆς Ὀμοσπονδίας τοῦ Ρήνου, ὁ Ντονζελό,
 Στρατηγὸς Μεραρχίας, Γενικὸς Κυβερνή-
 τής τῶν Ἰόνιων Νησιῶν, ὕστερα ἀπὸ τὴν
 ἀναφορὰ πού ἔκανε ὁ Συνταγματάρχης κ.
 Μινό, Διοικητὴς τοῦ Ἀλβανικοῦ Συντάγ-
 ματος, σχετικὰ μὲ τὴν ὑπηρεσίαν, τὴ διαγω-
 γή, τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν
 Α.Μ. τὸν Αὐτοκράτορα καὶ Βασιλέα, τοῦ
 Κυρίου Χριστοῦ Μπόντο, τέως ἀνθυπολοχα-
 γοῦ εἰς τὴν Ρωσικὴν ὑπηρεσίαν (τὸ ἄλλο ἔγ-
 γραφο ἀναφέρει τὸν Ἀποστόλι Μπόντο,
 τέως ὑπολοχαγὸν εἰς τὴν ἴδιαν ὑπηρεσίαν) τὸν
 ὀνομάζομε εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ
 (ὑπολοχαγοῦ γιὰ τὸν Ἀπόστολο Μπόντο)
 εἰς τὸ λόχον τῶν ἐπιλέκτων τοῦ πρώτου Τάγ-
 ματος, τοῦ Ἀλβανικοῦ Συντάγματος.

Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ ὑπογράφονται, τόσο
 ἀπὸ τὸ Γενικὸν Κυβερνήτη Ντονζελό, ὅσο
 καὶ ἀπὸ τὸ Διοικητὴ τοῦ Συντάγματος
 Μινό.

7ο καὶ 8ο.—Δυὸ πανομοιότυπα ἔγγρα-
 φα τοῦ Ἀλβανικοῦ Συντάγματος, συνταγ-
 μένα γαλλικὰ καὶ ἐκδομένα στοὺς Κορφοὺς
 εἰς 16 Μαΐου 1811, κατὰ τὰ ὁποῖα, ὕ-
 στερα ἀπὸ αἴτησιν τοῦ Κυρίου Χριστοῦ

Μπόντο ἀνθυπολοχαγοῦ εἰς τὸ εἰρημένον Σύν-
 ταγμα, πρῶτον Τάγμα, λόχον ἐπιλέκτων, (τὸ
 ἄλλο ἀναφέρει τὸν Ἀποστόλι Μπόντο, ὑ-
 πολοχαγὸν κ.τ.λ.) καὶ τὴν συνδῆκον κατὰ
 τὴν ὁποῖαν βρίσκεται ἡ οἰκογένειά του,
 τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τὴν ὑ-
 πηρεσίαν, καθὼς καὶ εἰς τὸν ὀνομαζόμενον Γι-
 ἀννη Ἀποστόλι, στρατιώτη γυιὸν τοῦ.

Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸ
 Διοικητὴ τοῦ Συντάγματος Μινό, θεωρεῖ-
 ται καὶ ἐγκρίνεται ἀπὸ τὸ Γενικὸν Διοικητὴ
 τῶν Στρατευμάτων Αὐγουστο Γκαρτενό,
 καὶ θεωρεῖται ἐπίσης καὶ σφραγίζεται ἀπὸ
 τὸν ὑποεπιθεωρητὴ (σου-ζ-ἐνσπεκτέρ ντε
 ρεβὺ) Μπονβάν.

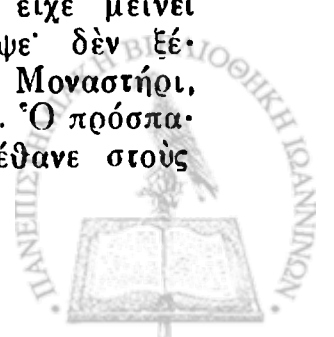
9ο.—Ἐγγραφο γαλλικὰ συνταγμένο
 μὲ ἐπικεφαλίδα «Κυβέρνησις Ἰόνιων Νη-
 σιῶν» ἐκδομένο ἀπὸ τὸ Ἀλβανικὸν Σύνταγ-
 μα εἰς 19 Μαΐου 1811 στοὺς Κορφοὺς,
 εἰς τὸ ὁποῖο «ὁ ὑπογραφόμενος Συνταγμα-
 τάρχης τοῦ εἰρημένου Συντάγματος, πιστο-
 ποιεῖ ὅτι οἱ Ὑπολοχαγὸς καὶ Ἀνθυπολο-
 χαγὸς Ἀποστόλι Μπόντο καὶ Χριστο Μπόν-
 το, δὲν ἀποχώρησαν ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν,
 παρὰ γιὰ νὰ ἐπιστατήσουν εἰς ἀτομικὰς
 τοὺς ὑποθέσεις, πού ἀπαιτοῦσαν τὴν πα-
 ρουσίαν τοὺς.

» ἔχουν ἄλλως τε συμπεριφερθῆ πολὺ
 καλά, κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα πού ἔμει-
 ναν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Α.Μ. τοῦ Αὐτο-
 κράτορα καὶ Βασιλέα, καὶ πρὸς πίστωσιν,
 τοὺς ἔδωκαν τὸ παρὸν πιστοποιητικόν, γιὰ
 νὰ τοὺς χρησιμεύσῃ ὅπου παραστή λόγος».

Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ὑπογράφει ὁ Συν-
 ταγματάρχης Μινό, ἔχει δὲ σφραγίδα τοῦ
 Ἀλβανικοῦ Συντάγματος.

II.—Ὁ κάτοχος αὐτῶν τῶν ἔγγραφων
 Βασίλης Βλάχος, εἶναι σύζυγος τῆς δισέγ-
 γονος τοῦ ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Μπόντο, Ἀ-
 ποστόλι, ὀνόματι Βιργινίας τὸ γένος Κώ-
 στα Καμαρίνα. Κατὰ παράδοσιν πού δια-
 σώζεται εἰς τὴν οἰκογένειαν, ὁ πατὴρ πάνου πρόσ-
 παπούς τῆς καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Χριστοῦ
 Μπόντο, καταγόταν ἀπὸ τὴν Πρέβεζαν.

Ὁ δεύτερος ἀπ' αὐτοὺς, εἶχε μείνει
 ἄγαμος, καὶ τελικὰ, καλογέρεψε· δὲν ἐξέ-
 ρουεν ὅμως πότε καὶ σὲ ποῖον Μοναστήρι,
 οὔτε καὶ πού καὶ πότε πέθανε. Ὁ πρόσπα-
 πος τῆς Βιργινίας Βλάχου, πέθανε στοὺς

Πατρὸς δὲν ξέρουν ὅμως πῶς καὶ πότε. Μετὰ τὸ θάνατό του, ἡ γυναῖκα του καὶ τὰ δυὸ παιδιά του, ἓνα ἀρσενικὸ καὶ ἓνα κορίτσι, κατέφυγαν στὴν Καμαρίνα, ἐπειδὴ, ὅπως ὑποθέτουν, τὸ χωριὸ αὐτὸ ἀνῆκε στὴν περιοχὴ ἐπιρροῆς Καπετάνιου (καὶ ὅπως ἀντελήφθηκα, ἔτσι λέγοντας, ἐννοοῦν ἀρματολὸ φίλου τοῦ πατέρα καὶ σύζυγού τους.

Βρίσκουμε πιθανώτερο ὅτι, ἡ Καμαρίνα, χωριὸ τῆς περιοχῆς τῆς Πρέβεζας, κοντινὸ στὶς Σουλιώτικες περιοχές, θάταν ὁ γενέθλιος τόπος ἢ τοῦ Ἀποστόλη Μπόντο ἢ τῆς γυναίκας του· καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο, ἐκείνη καὶ τὰ ὄρφανά της, κατέφυγαν ἐκεῖ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ἀνδρός της.

Ὅπως εἶδαμε στὰ 1811, φέρεται καταταγμένος στὸ Ἀλβανικὸ Σύνταγμα καὶ ὁ γιὸς τοῦ Ἀποστόλη, Γιάννης, καὶ ἀπ' αὐτὸ συμπεραίνουμε, ὅτι τὴ χρονιὰ αὐτῆ, ὁ πατέρας του θάταν, τὸ λιγώτερο σαράντα χρόνων, γεννημένος δηλαδὴ κοντὰ στὰ 1770.

Ἀπὸ τὰ δυὸ παιδιά τοῦ Ἀποστόλη, τὸ μὲν κορίτσι παντρεύτηκε μὲ τὸν Καπετάνιο Μήτσιο Ζῆκο, πατέρα τοῦ Καπετάν Θύμιου, πεθεροῦ τοῦ δικηγόρου Σωτήρη Συρμακέση· τὸ δὲ παιδί, ὁ Γιάννης, παντρεύτηκε στὸ χωριὸ Ζόριστα (σήμερα Πεντόλακκο) τῆς Γιαννιώτικης περιοχῆς. Στὸ χωριὸ αὐτό, οἱ Μπόντο, πῆραν τὸ ἐπίθετο Καμαριναῖοι, ἐπειδὴ προσερχόταν ἀπὸ τὴν Καμαρίνα—ἴσως ὅμως καὶ γιὰ κανένα ἄλλο λόγο.

Ἐνα ἀπὸ τὰ παιδιά τοῦ Γιάννη Μπόντο Καμαρίνα, ἦταν ὁ Κώστας Καμαρίνας, πατέρας καὶ αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του τριῶν ἀρσενικῶν πού βρισκόταν στὴ Ρουμανία, καὶ τριῶν κοριτσιῶν: τῆς Βιργινίας δηλ. Βλάχου, τῆς Ἑλένης συζύγου Χρίστου Λακκιώτη καὶ τῆς Μαρίας, συζύγου Βασίλη Τσικνιά.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ὑπ' ἀριθ. 5 καὶ 6 τῆς 1 Ὀκτωβρίου 1809 ἔγγραφο τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἰονίων Νησιῶν, τόσο ὁ Ἀποστόλης ὅσο καὶ ὁ Χρίστος Μπόντο, εἶχαν διατελέσει προηγουμένως στὴν ὑπηρεσία τῶν Ρωσικῶν ἐνοπλῶν δυνάμεων τῆς περιοχῆς τοῦ Ἰονίου, μὲ τὸ βαθμὸ Ὑπολοχαγοῦ (λιετανᾶν) ὁ πρῶτος, ἀνθυπολοχαγοῦ (που-λιετανᾶν) ὁ

δεύτερος, χωρὶς ὅμως νὰ φαίνεται καὶ ἐπὶ πότε ἀκριβῶς.

Γιὰ τὸν Ἀποστόλη ὅμως, τοῦλάχιστον ἀπὸ τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 τῆς 24 Γενάρη 18ῆς ἔγγραφο τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας, φανερώνεται ὅτι «μὲ τὸ νὰ τὸν στοχάζεται (αὐτῆ) πιστὸν καὶ ζηλωτὴν, τὸν ἐκλεξεν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀλφιέρι» (σημαιοφόρου).

Ὅπως θὰ ἰδοῦμε ἀργότερα, στὰ 18ῆς ἢ Ἑπτάνησο, διατελοῦσε κάτου ἀπὸ τὴν Ρωσικὴ ἐπικυριαρχία. Δὲν ἀποκλείεται λοιπόν, ὁ Ἀποστόλης, νὰ εἶχε καταταγῆ ἀπὸ τὰ 1799 ἀκόμα, ὅταν ἡ Κέρκυρα ἐτελήφθη ἀπὸ Ρωσσο-τουρκικὸ στόλῳ καὶ μετὰ τὰ 1803, χρονιὰ πού ἐπεσε τὸ Σοῦλι, στὰ ἐπιτόπια στρατ. σώματα, καὶ εἶχαν, ὅπως θὰ ἰδοῦμε, καταρτίσει ἐν Ἑπτάνησο οἱ Ρῶσοι, καὶ ἀργότερα οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἑγγλέζοι, ἀπὸ ἀρματολῶν πού εἶχαν καταφύγει ἐκεῖ. Γιὰ τοὺς ἑπειρωτὲς εἰδικώτερα ἀρματολοῦς, ἤμω τὸ 1798 χρονιὰ πού ὁ Ἀλῆς εἶχε καταβῆ τὴν Πρέβεζα ἢ μετὰ τὸ 1803 πού πταστράφηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Σοῦλι.

Ἀπὸ τότε ἴσαμε τὰ 1809, ὁ Ἀποστόλης, εἶχε προαχθῆ διαδοχικὰ ἴσα μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ ὑπολοχαγοῦ, πιθανότατα ἐταυτόχρονα μ' αὐτόν, ἢ ἴσως καὶ λίγο ἀργότερα, θὰ εἶχε μαζὺ του καταταχθῆ ὁ Χρίστος, στὰ ἴδια μὲ τὸν ἀδελφὸ του σώματα, προαχθεὶς καὶ αὐτὸς στὸ βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ. Ὁ Ἀποστόλης τελικὰ κατέταξε στὰ σώματα αὐτὰ καὶ τὸ μαχογιὸ τοῦ Γιάννη σὰ στρατιώτη.

Στὰ 1806 ὁπωσδήποτε, ὁ Ἀποστόλης Μπόντο, βρίσκεται στὴν ὑπηρεσία τῶν Ρώσων.

Οἱ ἀδελφοὶ Μπόντο, ἰδιαίτερα ὁ Ἀποστόλης, πρέπει νὰ εἶχαν μιὰ κάποιοση μαινουσα θέση στὴν Πρέβεζα, ἀλλὰ ἀρκετὴ ἀκόμα ἀκίνητη ἢ καὶ κινητὴ περιουσία. Ὅπως εἶδαμε, δέκα περίπου μὲς μετὰ τὴν κατάταξή του στὴ Μακεδονικὴ δύναμη τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας, ὁ Ἀποστόλης, βρίσκεται στὴν ἀνάγκη νὰ ἀπορρίψη γενικὸ τοῦ πληρεξουσίου στὴν Πρέβεζα. Ὅπως δὲ βεβαιώνουν οἱ σημεῖοι ἀπόγονοί του, τὸ σπῆτι τῶν Μπόντο ἀφαιρῆται ἀκόμα, αὐτοὶ δὲ εἰσπράττουν, καὶ

ἡμέρα ποσότητα λαδιού ἀπὸ ἀριθμὸ ἐ-
αιόδεντρων τοῦ ἐλαιῶνα Πρεβέζης τῆς πα-
ριᾶς ἰδιοκτησίας τῶν προγόνων τους.

Πληρεξούσιο ὁ Ἀποστόλης Μπόντο δι-
ορίζει κάποιον ξένο, ὅπως θὰ ἰδοῦμε, κι-
ἀπ' αὐτὸ συμπεραίνουμε ὅτι, ὅταν συντά-
τηκε τὸ πληρεξούσιο, ὅλοι οἱ Μπόντο θὰ
ἦσαν φευγάτοι ἀπὸ τὴν Πρέβεζα. Πληρε-
ξούσιος τοῦ Ἀποστόλη εἶναι ὁ Εὐγενῆς
Πρεβέζης Δημήτριος Λουρόπουλος· ἓνας δὲ
ἀπὸ τοὺς μάρτυρες τοῦ πληρεξουσίου, εἶναι
ὁ Γεώργιος Σταύρου τοῦ ποτὲ Ἰωάννου.
καὶ νομίζουμε πὼς αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι
ὁ γνωστὸς ἑγγονος τοῦ Ἰωάννου Τσαπα-
μάμου, ἰδρυτῆς τῆς Ἐθνικῆς μας Τραπε-
ζῆς καὶ Μέγας Ἡπειρώτης Εὐεργέτης.

Στὴν περίπτωσι τοῦ πληρεξουσίου τοῦ
Ἀποστόλη Μπόντο, βλέπουμε τὸ σύνδεσμο
τῶν τριῶν τάξεων πὸ κυριαρχοῦσαν τὴν
ἐποχὴ αὐτὴ στὴν κοινωνικῇ καὶ πολιτικῇ
ζωῇ τῆς περιοχῆς: Τῆς τάξης δηλ. τῶν Εὐ-
γενῶν, ἀπ' τὴν ὁποία ἔβγαιναν οἱ ἀξιωμα-
τιοῦχοι τῆς πολιτείας, τῆς τάξης τοῦ πλού-
του, μερσιέρηδες τῆς ἐποχῆς, κυρίαρχους
τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς τάξης τῶν ἀρματο-
λῶν, πὸ ἐκπροσωποῦσαν τὴν ἐπιθετικὴν
καὶ ἀμυντικὴν τῶν ἄλλων δυὸ δύναμη.

Στὰ 1808, οἱ ἀδελφοὶ Μπόντο, χρησι-
μοποιῶνται (ἔγγραφο ὑπ' ἀριθ. 4) ἀπὸ τῆς
ὑπὸ τοὺς Γάλλους τότε Διοίκησι τῆς Λευ-
κάδας, γιὰ εἰδικῆς φύσεως ὑπηρεσία στὴν
Ἡπειρώτικη στεριά.

Ἡ φύσις τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς, φαίνε-
ται καθαρὰ, ἀπὸ τὸ ὅτι, στὸ σχετικὸ ἔγ-
γραφο, δὲν ἀναφέρεται, οὔτε ὁ βαθμὸς οὔτε
ἡ στρατιωτικὴ ἰδιότητα τῶν ἀδελφῶν Μπόν-
το, πὸ παρουσιάζονται σ' αὐτὸ, σὰ δυὸ
ἰδιῶτες πὸ θέλουν νὰ πᾶν στὴν Ἡπειρο,
γιὰ ἐμπορικὰς τοὺς δουλειὰς. Ἀπ' αὐτὸ
βγαίνει σίγουρα τὸ συμπέρασμα, καὶ ὅτι
οἱ Μπόντο, καταγόταν σίγουρα ἀπὸ τὶς πε-
ριοχὰς αὐτὰς, ὅπου θὰ εἶχαν πολλὰς γνω-
ριμίας, πρόθυμες νὰ τοὺς βοηθήσουν στὸ
κατασκοπευτικὸ τοὺς ἔργο.

Στὰ 1809, οἱ Γάλλοι τοὺς κατατάσ-
σουν ὀριστικὰ, στὸ ὑπὸ τὴ διοίκησίν τους
ἀπὸ Ἕλληνας ἀρματολοὺς Σύνταγμα, μὲ
βαθμοὺς ἀξιωματικῶν.

Καὶ στὰ 1811, ἀποστρατεῦνται ἡ μᾶλ-

λον ἀποχωροῦν ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία τους αὐ-
τῆ, ἀφοῦ τελικὰ, δέκα μέρες μετὰ τὴν ἀ-
ποχώρησίν τους βρίσκονται στὴν ἀνάγκη νὰ
ζητήσουν καὶ ἰδιαίτερο πιστοποιητικὸ, ὅτι
ἡ ἀποχώρησίν τους αὐτῆ, δὲν ὀφειλόταν σὲ
κανένα ἄλλο λόγο, παρὰ μόνον στὴν ἀνάγκη
πὸ εἶχαν βρεθῆ, νὰ ἀπασχοληθοῦν μὲ τὶς
ἰδιαίτερές τους ὑποθέσεις,

Ἀπὸ τότε, δὲν ὑπάρχει καμμιά ἄλλη ἐ-
πίσημη πληροφορία γιὰ τὴν τύχην τους. *

III.—Οἱ ἀδελφοὶ Μπόντο, καὶ πρὶν ἀ-
κόμα καταφύγουν στὴν Κέρκυρα, ἦταν χω-
ρὶς ἀμφιβολία ἀρματολοὶ, κι' ἀνήκαν σὲ
οἰκογένεια ἀρματολῶν—κι' ὄχι ἀπὸ τὶς πρὸ
ἄσχημες—τῆς Πρέβεζας ἢ δηλ. μαζὺ μὲ τοὺς
Σουλιῶτες, ἢ στὴ δούλεψη τῆς Ἐνετίας
πὸ τὰ χέρια τῆς ἀνήκε ἡ παράλια ἡπει-
ρώτικη ζώνη ἀπὸ τὰ 1718.

* Σὲ μιὰ μικρὴ σειρά ἐγγράφων, πὸ μὲ τὴ
μεσολάβησι τοῦ φίλου φιλόλογου Παναγιῆ
Κοντομίχη, μᾶς ἔστειλε ὁ ἐξαιρετὸς Ἀρχαιοφύ-
λακος Λευκάδας Γεώργιος Παρίσης, (*Copia tratta
dalla Filza lettere Governative 32a, l. 76—80. Atti
Tesoreria locale di Santa Maurà, ed esistente nell'
Archivio Pubblico di detta Città*), παρακολουθοῦ-
με κατὰ κάποιον ἀνεπαρκῆ, βέβαια τρόπο, ὄχι
μονάχα τοὺς Μπόντο, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀξιωμα-
τούχοις τῶν ἐθελοντικῶν ἐκείνων στρατιωτι-
κῶν μονάδων, ὅπως τοὺς: *Maggior* (Ταγματῆ)
Griua, capitano (λοχαγὸ) *Mico Gusti* (ἢ ἀλλοῦ
Gusti), *Demetrio Chiprioti, Maggior Pascual* καὶ
Cristo Calogero, tenente (ὑπὸ) *Gianni Curuppi*.
Ἐπισυνάγεται κατὰστασι ὀνομαστικῆ τῶν
Μακεδόνων (στρατιωτικῶν), τῆς Κομπα-
νίας Καπετᾶν Ἰωάννου Μίχου Γκούστη, ὅπου,
ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Μπόντο: Ἀλφιέρης Ἀπόστο-
λος Μπόντος καὶ Σαρζέντης (λοχίας) Χρῆστος
Μπόντος. ἀναφέρονται καὶ ἐπώνυμα ἄλλων
(στρατιωτῶν) ὅπως αὐτὰ: Καστρινός, Πετανί-
της, Βραχωρίτης, Κορναβός, Πρεβεζᾶνος, -Αμ-
πρακιώτης, Τζεκούρας. Τὰ σῶματα, ὀνομάζον-
ται Μακεδονικὰ καὶ οἱ στρατιῶτες Μακεδόνες.
Ὁ Ἀπόστολος Μπόντος, χαρακτηρίζεται ἰκα-
νὸς Ἀξιωματικὸς, ὁ δὲ *Gusti*, ἀξίος ἐπαίνου
γιὰ τὴν πιστὴν καὶ ἀκριβόλογη ὑπηρεσιακὴν του
ἀξία. Τὸ Μάϊο τοῦ 1807 ὁ ὑπολόγος Γιάννης
Κουρούνης τῆς «Μακεδονικῆς Δημοκρατικῆς
Κομπανίας», ἀνέλαβε ὑπηρεσία ρωσικῆ, καὶ
τὴ θέσιν του ἐπιθυμῆ νὰ καταλάβῃ ὁ Ἀπόστο-
λος Μπόντος καὶ σὺν ἀναπληρωτῆς του, ὁ ἀ-
δελφὸς του Χρῆστος Μπόντος, πὸ τὴν ὥρα
εἶναι λοχίας τοῦ ἰδίου λόχου. Καὶ γιὰ τὸ
σχοπὸ αὐτὸ, ὑπέβαλαν οἱ δυὸ αὐτοὶ ἀδελφοὶ
δυὸ ὑπομνήματα, πὸ ὁ Πρίτανος Λευκάδας
Στέλλιος Βλασόπουλος, τὰ ὑποβάλλει αὐτοῖσι
πρὸς τὴν Γερουσία Κέρκυρας.

Αὐτὸ διαφαίνεται ἀπ' ὅλα τὰ ἔγγραφα πού δημοσιεύουμε, ἀπὸ τὴ σύγκριση χρονολογιῶν καὶ περιστατικῶν, ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν σχεδὸν κατάταξή τους στὰ Ἑπτανησιακὰ σώματα ἀρματολῶν, ἀπὸ τὴ γρήγορη προαγωγή τους καὶ ἀπὸ τὴς σημαντικοῦ χαρακτῆρα ἐμπιστευτικὰ ἀποστολὰς πού τοὺς εἶχαν ἀνατεθῆ, τόσο ἀπὸ τοὺς Ρώσους, ὅσο καὶ ἀπὸ τοὺς Γάλλους, γὰρ τὴς Ἡπειρώτικες περιοχὰς τοῦ Κράτους τοῦ Ἀλῆ, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ γάμο τοῦ κοριτοῦ τοῦ Ἀποστόλου μὲ καπετάνιο.

Ἡ ἐποχὴ πού γύρω τῆς κινεῖνται οἱ ἀδελφοὶ Μπόντο, εἶναι ἀπὸ τὴς πρὸ χαρακτηριστικὰς σὲ γοργὴ διαδρομὴ διεθνῶν γεγονότων, καὶ τὴς πρὸ ταραχῶδεις στὴν ἱστορία. Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση (1789), ἡ ἐμφάνιση, τὸ μεσουρόνημα (1795), καὶ ἡ πτώση (1815), τοῦ Ναπολέοντα Βοναπάρτη, ἡ κατάλυση (1797), τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας.

Εὐρωπαϊκὰς κατὰ τι συμμάχους ἐναντίον τῆς Γαλλίας, διασταύρωση Ρωσικῶν, Γαλλικῶν, καὶ ἄργότερα Ἀγγλικῶν συμφερόντων ἀπάνου στὴν Ἰόνιο περιοχὴ ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξάρτημά της. ὅπως ἦταν τότε ἡ ἀντικρουμένη Ἡπειρώτικη παρὰ τὸς, οἱ Τούρκοι πού παρακμάζουσαν σταθερά, καὶ ὁ Ἀλῆς πού ἀντιστοιχεῖ τὸ Κράτος του. ὅλοι αὐτοὶ οἱ συνταρακτικοὶ καὶ πολὺκίλοιοι παρὰ τὸς, συμπλέκονται μεταξὺ τους κατὰ ἓνα πολὺκίλοιο καὶ κοσμογονικὸ τρόπο, καὶ τὸ πολιτικὸ ἔδαφος τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῆς πρώτης Ἑνετικῆς περιοχῆς, κλυδωνίζεται καὶ ἐναλλάσσει μορφὰς καὶ σχήματα, σὲ βαθμὸ πού εἶναι δύσκολο νὰ τὸ παρακολουθήσῃ κανένας λεπτομερειακά.

Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ περιστατικά, ὅς προστεθοῦν καὶ τὰ εἰδικὰ στοιχεῖα, ὅτι ὁ Ἀλῆς, καταλαμβάνει, (1803), τὸ Σούλι, εἶχεν ἀρχίσει νὰ γίνεται ἐντονώτατη ἡ κίνηση γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Γένους, καὶ ἰδρύεται, (1816), ἡ Φιλικὴ Ἐταιρία.

Ἐνα μονάχα στέρεο καὶ ἀτόφιο διακρίνεται μέσα σὲ ὅλη αὐτὴ τὴν ἀνταρραχὴ: Ὁ ἀσβεστος πόθος τῶν ὑπόδουλων Ρωμηῶν νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ ἡ προσφορὰ ὀλόκληρου τοῦ εἶναι τους, σὲ ὅποιον

δήποτε τοὺς εἶδνε ὑποσχέσεις ὅτι θὰ το βοηθοῦσαν στὴν πραγματοποίησή του.

Ἡ κατάλυση τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, ἡ κατάληψη τῆς Πρέβεζας ἀπὸ τὴν Ἀλῆ, ἡ κατάληψη ἀργότερα ἀπὸ τὸν Ἰβ, καὶ τοῦ Σουλίου, καθὼς καὶ τὸ ὅ,τι ὁ ταρρυνθμιστὴς Σουλτάνος Σελῆμ ὁ εἰς ἐκλήουξε καὶ ἔβαλε σ' ἐφαρμογὴ, σκλή καὶ ἀμεύλικτη καταδίωξη τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν ὅλης τῆς Ἑλλάδος—παμοιο πόλεμος εἶχε καὶ ὁ Ἀλῆς κηρύσσει ἐναντίον τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς Σιρραίας καὶ τῆς Ἡπείρου—συντέλεσαν—στε οἱ μεγαλειότεροι καὶ διασημότεροι κηρυκταὶ τῆς ὑπόδουλῆς Ἑλλάδος—ὅσο δὲν εἶχαν αἰγματομισθῆ ἢ ἐξοντωθῆ—ἔχουν καταφύγει στὴν Ἐπὶ τῆς ἠσσο, φασὰ μαζὺ μὲ παληκάρια τους.

Ἡ Ἡπειρώτικη παρὰ τὸς, καὶ ἐκότερα ἡ Πρέβεζα, ἡ Πάργα, τὸ Βουθιτὸ καὶ ἡ Βόνιτσα, ἀπὸ τὸ 1718, μὲτ συνθήκη τοῦ Πασσάροβιτς, εἶχαν περσθε στὴν ἐξουσία τῶν Βενετῶν, καὶ εἶν ἀκολουθήσει, σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα τὴν τύχη τῶν Ἰονίων Νησιῶν.

Στὰ 1797, μὲ τὴν κατάλυση ἀπὸ τὸ τνοπάργη τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας καὶ Ἐπὶ τῆς ἠσσο, μαζὺ μὲ τὴς Ἡπειρώτικες ἀπὸ πόλεις, περιῆλθαν στὴν κατοχὴ τῆς Γαλλίας. Ἡ Τουρκία ὅμως, στὰ 1798, συμαχεῖ μὲ τοὺς Ρώσους, καὶ ὁ Ἀλῆ Πασσῆς τῶν Γιαννίνων, θές γιὰ λογαριασμὸ τῶν Τούρκων, θές γιὰ δικὸ του, ἐνεργεῖ ἰθροση κατὰ τῶν Γάλλων καὶ καταλαμβάνει τὴν Πρέβεζα καὶ τὴς ἄλλες Ἡπειρώτικες πόλεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Πάργα.

Ρωσικὸς ὅμως καὶ Τούρκικος ὁ ἴλος, καταλαμβάνουν στὰ 1799 τὴν Κέραιρα καὶ τὰ ἄλλα Ἰόνια νησιά, καὶ στὰ 1800 μὲ συνθήκη τῆς Ρωσσίας καὶ Τουρκίας, ἡ μὲν Ἐπὶ τῆς ἠσσο, κηρύσσει τὴν Δημοκρατία, (πολιτεία σχεδὸν ἀνεξάρτητη), οἰδὲ τέσσαρες αὐτὲς Ἡπειρώτικες πόλεις, κηρύσσει στὴν Τουρκία, μὲ ἰδιότυπο ἐκὸς πολιτικοδιοικητικὸ καθεστῶς, τελείως ἑκὸς ἀποκεντρωτικὸ, μὲ πολλὰ προνόμια, καὶ μὲ ἐπικυριαρχία καὶ ἀνώτερη διοίκηση τους ἀπὸ ὑπατο ἀντιπρόσωπο τοῦ Σουλτάνου, πού εἶχε τὸν τίτλο «Ἐνδοξώτατος μέγας Ἱμρορχῶρ, καπουτζήμπασης Σιρ-

ζώρας, και βοεβόδας τῶν Ἰμπλιάκι Χου-
μαγιούν (προνομιούχων κτήσεων) Πρεβέ-
ζης, Βονίτσας, Πάργας και Βουθρωτοῦ».

Ἀνάμεσα στοὺς ὄρους πού ὑπέβαλαν
τότε στίς Δυνάμεις τῆς Τουρκίας και τῆς
Ρωσσίας ἡ Ἰόνιος Γερουσία, και μαζύ της
ὁ ἀντιπρόσωπος τῶν Ἑπειρώτικων πόλε-
ων, ὄρος, ἦταν και ἡ ἐκκένωση τῶν πό-
λεων αὐτῶν ἀπὸ τὸν Ἄλῃ Πασσᾶ, πού τις
εἶχε μὲ τῆ βία καταλάβει, ἀποζημίωση
γιὰ τις φθορὲς πού αὐτὸς τοὺς εἶχε κάνει,
και διατήρηση τῆς κατὰ γῆ και θάλασσα
γραμμῆς, πού χρησίμευεν σὰν ὄριο διαχωρι-
σμοῦ ἀνάμεσα στίς πρώην Ἑνετικὲς αὐ-
τὲς κτήσεις και τῆς «Ἐπικράτειες» τοῦ
Ἄλῃ Πασσᾶ τῶν Γιαννίνων. Τόσο οἱ πό-
λεις αὐτὲς αἰσθανόταν τὸν ἑαυτό τους σὰν
ἀποχωρισμένες σχεδὸν ἀπὸ τὴ στεριά, πού
γεωγραφικὰ ἀποτελοῦσαν ἀναπόσπαστο τμή-
μα της, και τόσο, ἀντίθετα, αἰσθανόταν
συνδεδεμένες μὲ τὰ Ἰόνια νησιά, παρὰ τὴ
θάλασσα—ἢ μᾶλλον μὲ τὸ μέσο τῆς θά-
λασσας—πού τις χωρίζε ἀπ' αὐτά.

Ἡ Ἑπειρώτικη αὐτὴ ζώνη, αἰσθανό-
ταν σὰν Βενετία και σὰν Ἐπτάνησο, και
τῆς Ἐπτανήσου εἶχαν τὸ διοικητικὸ σύ-
στημα, τις συνήθειες και τὴν ἰδιοσυγκρασία.

Οἱ Ἑπειρώτικες αὐτὲς περιοχὲς, ἀκρι-
βῶς γιὰ τὸ λόγο αὐτό, και πρὶν ἀκόμα ἀπὸ
τὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, εἶχαν τάσεις και
ὁρμὲς ἐπαναστατικὲς και ἦταν ἀπὸ χαρα-
κτῆρα δυσπειθεῖς. Αὐτὸν ἄλλως τε τὸ χα-
ρακτῆρα, ἰδιαίτερα οἱ Πρεβεζιᾶνοι, τὸν
κράτησαν κι' ἀργότερα.

Ἴσως γιὰτί, οἱ περιοχὲς αὐτὲς, εἶχαν
καταστῆ ἀπὸ τοὺς Ἑνετοὺς κέντρα τῶν
ἀρματολῶν τους, τῶν «ἀρματοῦρες», ὅπως
αὐτοὶ τοὺς εἶχαν ὀνομάσει, και μεῖς κατόπι
τοὺς μιμηθήκαμε.

Οἱ ἀδελφοὶ λοιπὸν Μπόντο, χωρὶς ἄλ-
λο θάπρεπε ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα, νὰ ἦ-
ταν ἀρματολοὶ, ἢ στὴν Πρεβεζα, στὴ δούλε-
ψη τῶν Ἑνετῶν, ἢ στὸ Σοῦλι πού μ' αὐτὸ
γειτόνευε ἡ Πατρίδα τους. Γιατί ἄλλοιῶς,
δὲ μπορεῖ νὰ σκεφθῆ κανένας, πῶς ὄλοι οἱ
ἀρσενικοὶ Μπόντο, ξεφύτρωσαν ἀπότομα,
ἀπὸ φιλήσυχοι ἄστοι ἢ ἀγρότες, οἰκογε-
νειακῶς σὲ ἀνθρώπους τῶν ὄπλων, και
μάλιστα ἱκανοὺς γιὰ τόσο ἐπικίνδυνες και

ἐμπιστευτικὲς ἀποστολὲς, και γιὰ νὰ πά-
ρουν γρήγορα τὸ βαθμὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ.

Ὅπως δὲποτε, μᾶς εἶνε ἀγνωστο, πού
βρισκίταν και πῶς ἔδρασαν ὄλη αὐτὴ τὴν
περίοδο ἴσαμε τὰ 1805. Πάντως, ἐμφανί-
ζονται νὰ ἔχουν δεσμοὺς κοινωνικοὺς και
ἀσφαλέστατα, και φιλικούς, μὲ «εὐγενῆ»
τῆς Πρεβεζας, και μὲ μερταίερα τῆς Κέρ-
κυρας, τῆς ὄλκῆς τοῦ Γεώργιου Σταύρου,
και νὰ εἶνε κάτοχοι ἀκίνητης, και ἴσως και
κίνητης στὴν Πρεβεζα περιουσίας. Πιθα-
νότατα κατάγονται ἀπὸ τὴν Καμαρίνα ἢ
μπορεῖ κι' ἀπὸ τὸ κοντινὸ Σοῦλι, γιὰτί
τελικὰ ἡ οἰκογένειά τους στὴν κοντινὴ πρὸς
αὐτὸ Καμαρίνα κατασταλάζει.

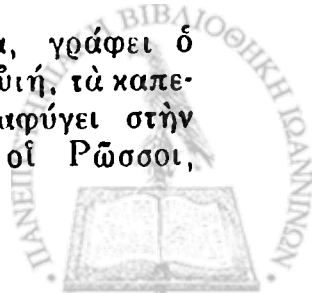
Κλάδος τῶν ἀπόγονών τους ἀπὸ τοὺς
Ζηκαίους, ἐξέφρασε κάποτε τὴ γνώμη πῶς
ὁ Χρῖστο Μπόντο, ἦταν αὐτὸς πού ἐγινε
ἀργότερα γνωστὸς στὴν ἱστορία σὰν καλό-
γηρος Σαμουήλ. Ὅμως αὐτὸ δὲ μπορεῖ νὰ
εἶνε ἀλήθεια: Ὁ Χρῖστο Μπόντο, ἴσαμε
τὰ 1811, ἦταν στὴν ὑπηρεσίαν τῶν Γάλ-
λων, ὁ δὲ Σαμουήλ εἶχε πεθάνει πέντε χρό-
νια προτιότερα.

Ἡ λοιπὸν μετὰ τὴν κατάλυση τῆς Ἑ-
νετικῆς Δημοκρατίας, ἢ μετὰ τὴν κατασ-
τροφὴ τῆς Πρεβεζας ἀπὸ τὸν Ἄλῃ, ἢ τέ-
λος καταδιωγμένοι κι' αὐτοὶ μαζύ μὲ τοὺς
ἄλλους ὄπλαρχηγούς τοῦ Σουλιῶ ἢ τῆς πε-
ριοχῆς, ἀπὸ τὸν ἴδιο και τοὺς Τούρκους,
κατέφυγαν στὴν Κέρκυρα, και στὰ 1805,
ὅπως ἴδαμε, ὁ Ἀποστόλης, ἐμφανίζεται
σὰν ἀλφιέρε στὴν τακτικὴ Μακεδονικὴ Δύ-
ναμη τῆς νεοσύστατης Ἐπτανήσου Πολι-
τείας.

Ἄλλὰ τί ἦταν αὐτὴ ἡ «Μακεδονικὴ
Δύναμις»;

VI.—Θεωροῦμε περιττὸ νὰ ἐπαναλά-
βουμε ἐδῶ, κατὰ ποιὸ τρόπο δημιουργή-
θηκαν οἱ ἀρματολοὶ και κλέφτες, και πῶς
κατόπι ἐξελίχτηκαν σὲ ἀρματολίκια και κα-
πετανάτα, αὐτὰ πού ἀποτελέσαν ἀργότερα
τὸν πρῶτο στρατὸ τῆς ἐπαναστατημένης
Ἑλλάδας. Εἶνε αὐτὰ θέματα πολὺ γνωστὰ
καί, γιὰ τοὺς πιὸ περίεργους ἀναγνώστες,
πολὺ προσιτὰ.

Ὅλα αὐτὰ τὰ στρατεύματα, γράφει ὁ
Κολοκοτρώνης γιὰ τὴν ἐποχὴ αὐτή, τὰ καπε-
νᾶτα, τὸ Κλέφτικα, εἶχαν καταφύγει στὴν
Ἐπτάνησο. Κι' ἐκεῖ, τότε οἱ Ρῶσοι,

πότε οί Γάλλοι καί πότε οί Ἄγγλοι, κατάρτιζαν ἀπ' τοὺς ἀρματολούς τους, μαχητικές μονάδες, πού ἔγιναν, γράφει ὁ Δ. Κόκκινος, πραγματικές στρατιωτικές σχολές, γιά τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, πού δέν ἤξεραν, τότε, παρὰ μονάχα τὴν πρωτόγονη τακτική τῶν ἀγώνων τοῦ βουνοῦ.

Οἱ ξένοι, στὸ θέμα αὐτό, δέν ἔκαναν τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὸ νὰ χρησιμοποιοῦν, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δικές τους στρατιωτικὲς δυνάμεις, καὶ τὰ ἐγγώρια μαχητικὰ στοιχεῖα γιά τὶς ἐπιτόπιες συνήθως πολεμικὲς ἀνάγκες καὶ τὰ ἀντίστοιχα ἀστυνομικὰ καθήκοντα. Καὶ ὅλη αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, ὁ πόλεμος ἐμαίνετο στὴν Εὐρώπη καὶ τὶς Βαλκανικὲς περιοχές.

Μετὰ τὸ Βοναπάρτη, (1797),—ὅπως κι' ἄλλοῦ σημειώθηκε—ἔρχονται στὰ Ἑπτάνησα οἱ Ρῶσοι καὶ συμμαχοῦν μὲ τοὺς Τούρκους, (1799), μετὰ τὴ Ρωσσοτουρκικὴ συνθήκη (1800) ἀκολουθεῖ, στὰ 1801, ἡ Ρωσσογαλλικὴ, καὶ οἱ Ρῶσοι, καὶ οἱ Γάλλοι ἀποχωροῦν ἀπ' αὐτή. Μὰ στὰ 1802, οἱ Ρῶσοι ξαναγυρίζουν· καὶ στὰ 1807, ξαναγυρίζουν ἐπίσης καὶ οἱ Γάλλοι μὲ τὴ συνθήκη τοῦ Τιλσίτ, γιά τὴ δεύτερη ἐκεῖ γαλλικὴ κυριαρχία· στὰ 1809 - 1810 ὁμως, ξαναφεύγουν, γιά νὰ τοὺς διαδεχτοῦν οἱ Ἄγγλοι.

Σ' ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα, στὴν Κέρκυρα καὶ τὴν Ἑπτάνησο γενικά, σχηματιζόταν ἔνοπλα τακτικὰ σώματα ἀπὸ ἀρματολούς, καὶ κάθε ξένος, ὑποσχόταν τοὺς ὑπόδουλους, τὴν ἐλευθερία καὶ τὸ ξαναφικιάξιμο τῆς Ἑλλάδας. (βλ. καὶ Χρον. τῆς Ἠπ. Α'. σ.—301 ὑποσ. 1).

Ἡ «Μακεδονικὴ δύναμις», φαίνεται νὰ ἦταν τὸ πρῶτο ἔνοπλο ἀστυνομικο—στρατιωτικὸ σῶμα τῆς νεοϊδρυμένης Ἑπτανήσου Πολιτείας. Μὲ τὴν παρκατὸν φράση: «διὰ νὰ ἤθελεν ἐκπληρῶνεται ὁ νόμος καὶ ἡ Διοίκησις νὰ ἔχη τὴν πρέπουσαν ὑπηρεσίαν, ἡ Γερουσία, μὲ τὸ νὰ ἐσύστησε τὴν ἔνοπλον τακτικὴν δύναμιν τὴν Μακεδονικὴν εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Πολιτείας, Ἀποστόλι Μπόντο, σὲ ἐκλεξε» ἀρχίζει τὸ ἐγγραφο τοῦ Πρίγκηπα καὶ Προέδρου τῆς Γερουσίας τῆς Ἑπτανήσου Πολιτείας, μὲ τὸ ὅποιο ὁ Ἀποστόλι Μπόντο, διορίζεται ἀλφιέρη τῆς πρώτης Κομπανίας (λόχου) τῆς

Ἑπτανησιακῆς αὐτῆς δύναμης.

Εἶναι λιγάκι δύσκολο νὰ μαντέψῃ νένας τὸ λόγο, γιά τὸν ὁποῖο ἡ πρώτη τῆ ἔνοπλη Ἑπτανησιακὴ δύναμις, ὄνομαστικὴ Μακεδονικὴ.

«Μακεδονικὰ Τάγματα», ἐμφανίζονται στὴν ἱστορία κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίδες τοῦ 11ου μ.Χ. αἰῶνα: Στὰ 1099 Ἑθρακικὰ καὶ Μακεδονικὰ Τάγματα μὲ Θεσσαλικὸ ἵππικό, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἡγετὴν κηφῆρο Βουένιο, εἰσβάλλουν, ἀπὸ τὴν ἄνω Μακεδονία, πρὸς τὰ βορειοανατολικά, καὶ καταλαμβάνουν τὴν Ἀνδριανούπολη. μὲ τὰ ἐπιχώρια αὐτὰ Τάγματα ὁ Ἄλξος ὁ Κομνηνός, διεξάγει στὴν Ἠπειρο κατὰ Μακεδονία τὸν ἀγῶνα τοῦ ἐναντίον ἑνὸς ἀπὸ τὴν Ἰταλία εἰσβολέων Νορμαννῶν, Ροβέρτου Γουίςκάρδου καὶ τοῦ γιου τοῦ Βαυμόνδου.

Στὶς ἀρχὲς ἐπίσης τοῦ 16ου αἰῶνα, Σουλεϊμάν ὁ Β' συγκροτεῖ ἀπὸ ἐγγώριους Μακεδόνας καὶ Θεσσαλοὺς τὰ γνωστὰ στρατιωτικὰ σώματα πού ὠνομάστηκαν «ἀνατολίκια καὶ καπετανάτα» γιά τὴν ἀμυντικὴν ἔργασίαν τῆς χώρας ἀπὸ στοιχεῖα πού ἀπαρτιζόταν ἀπὸ φιλελεύθερους Ἕλληνας καὶ ἀπὸ Ἀλβανέζους, πού ἦταν κι' αὐτοὶ ὀργανωμένοι σὲ αὐτὰ σώματα καὶ γνωστοὶ μὲ τὸ προσωνυμιο «κλέφτες».

Στὴν ἐποχὴ πού ἐρευνοῦμε, ἡ Μακεδονία, εἶχε κι' αὐτὴ, ὅπως καὶ ὅλη ἡ Μικρὴ ὑπόδουλη Ἑλλάδα, τοὺς ἀρματολούς καὶ τοὺς κλέφτες τῆς· καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς κληρονομήσαν τὸν ὄνομα καὶ οἱ ἄλλοι ἀπὸ τὸν ἄλξος καὶ τοὺς Τούρκους, θὰ εἶχαν, παρὰ τὴν φύγει στὴν Κέρκυρα.

Τὰ στρατιωτικὰ σώματα πού σχηματίστηκαν στὴν Ἑπτάνησο, εὐθύς μόλις δημιουργήθηκε ἡ Ἰόνιος Πολιτεία, ἴκαρ πρὶν ἀκόμα, εἶναι πιθανότατο νὰ διαγινώθησαν κατὰ στρατ. μονάδες, ἀποτελέμενες ἢ καὶ μὲ τὸν ὄνομα, ἀπὸ ἀρματολούς καὶ γενικῆς φυλετικῆς καταγωγῆς, ὅπως καὶ τὰ γνωστὰ στὴν ἱστορία τῆς ἐποχῆς αὐτῆς Σώματα καὶ Τάγματα Μανιατῶν, Ἀρβανέζων Ἠπειρωτοσουλιωτῶν, Σώματα Ἰονιοῦ Λιτωτῶν, Τάγματα Πελοποννήσιων, Ἰονιοῦ Πανίης Σπάρτης, καὶ τὰ παρόμοια· καὶ πιθανό, ἕνα ἀπὸ τὰ σώματα αὐτὰ νὰ ἦταν

αὶ ἡ Μακεδονικὴ δύναμις.

Πρέπει ἐπίσης νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψει ὅτι πρώτη ἐλεύθερη καὶ ἀνεξάρτητη μετὰ τὴν ποδούλωση ἑλληνικὴ πολιτεία, μὲ τὸ προὐκὸν μάλιστα τῆς προστασίας ἀπὸ Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, πού κάθε μιὰ μὲ τὴ σειρά τους, κολάκευαν γιὰ τὰ συμφέροντά τους τοὺς ὑπόδουλους Ρωμηούς, ὅτι γρήγορα θὰ τοὺς βοηθοῦσαν νὰ ξαναγίνουν λοι ἐλεύθεροι, καὶ ν' ἀπαλλαγοῦν ὅλοι πρὸ τὸν Τούρκικον ζυγόν, ἀπὸ τὴν Τούρκικὴν ἔξουσίαν, πού ἦταν τότε γιὰ πολλοὺς φανερό, ὅτι κάθε μέρα καὶ κατέρρεε πιὸ πολὺ.

Οἱ Ἑπτανήσιοι Ἕλληνες, ἦταν φυσικὸ νὰ ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὰ ἴδια μὲ τοὺς ἄλλους ὁμόφυλους ὑπόδουλους ὄνειρα, καὶ τὰ θυμοῦνται, σὰν πιὸ αὐτοὶ μορφωμένοι, καὶ πολὺ τὰ περασμένα μεγαλεῖα τῆς Φυλῆ. Πιὸ ξεκαθαρισμένες δέ, γιὰ τὰ χρόνια κείνα, μεγαλόπρεπες ἑλληνικὲς ἐποχές, ἦσαν ἡ περίοδος τῆς Μακεδονικῆς δυναστείας καὶ τοῦ μεγαλοουργοῦ τῆς γόνου, Μεγάλου Ἀλέξανδρου τοῦ Μακεδόνα.

Καὶ ἴσως καὶ γιὰ ἓνα τέτοιο λόγο νὰ ὀνόμασαν τὴν πρώτη ἔνοπλη τακτικὴ ἑλληνικὴ δύναμις «Μακεδονική», γιὰ νὰ θυμίζει τὴ μεγάλη Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία, πού εἶχε ἀρχίσει νὰ ξαναγεννιέται.

V.—Ὅπως εἶδαμε, οἱ ἀδελφοὶ Μπόντο, κατατάχτηκαν ἀργότερα στὸ «Σῶμα τῶν Ἀλβανικῶν», ὅπως μεταφράζει, ὁ συντάκτης ἐνὸς ἄλλου, δίγλωσσα συνταγμένου ἐγγράφου, (καὶ γι' αὐτὸ θὰ μιλήσουμε ἀργότερα, ἐπειδὴ ἀφορᾷ ἄλλον ἀρματωλὸν) τὸ γαλλικὸν «Ρεζιμὸν Ἀλμπανέ». δηλ. Ἀλβανικὸν Σύνταγμα.

Τὸ Σύνταγμα αὐτό, σχηματίστηκε ἀπὸ τὰ ἐπιχώρια ἐκεῖνα στρατιωτικὰ σώματα, τὰ ἀπὸ τοὺς Ρώσους ἀρχικὰ συστημένα ἐπὶ τὴν Ἑπτάνησον, πού κατόπι διαλύθησαν, μετὰ τὴ συνθήκην μὲ τὴν ὁποία ἡ Ἑπτάνησος περιῆλθε γιὰ δευτέρην φορά στὸς Γάλλους.

Ὁ Δ. Κόκκινος, στὸ ἔργο του «Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις», σχολιάζοντας τὸ τίτλον τοῦ ἔτσι καταρτισμένου ἀπὸ Ἕλληνες τῆς Στερεᾶς καὶ Πελοποννήσου Ἀλβανικοῦ Συντάγματος, λέγει ὅτι «ἡ προσωνυμία αὐτὴ ἦτο ξένη πρὸς τὴν πραγματικότητα, ὀφειλετο ὅμως εἰς πολιτικοὺς λόγους», χω-

ρὶς ὅμως νὰ ἐπεξηγή περισσότερον αὐτὴ τὴν πληροφορία.

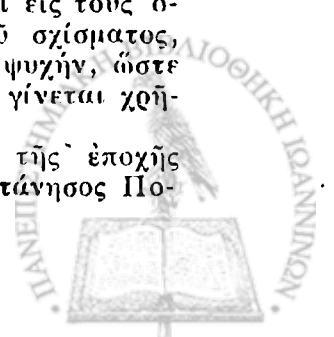
Οἱ Γάλλοι, ἐπὶ τὴν Διοίκησιν τῶν Ἰόνιων Νησιῶν ὑπῆρξαν πιὸ συγκεντρωτικοὶ καὶ περισσότερον δεσμευτικοὶ τῶν παλιῶν τοπικῶν καὶ δημοτικῶν ἐλευθεριῶν πού εἶχαν οἱ Ἑπτανήσιοι κάτου ἀπὸ τοὺς Ἐνετοὺς καὶ ἱτούς Ρώσους.

Καὶ εἶναι μὲν ἀλήθεια, ὅτι ἐπὶ τὴν ἀρχήν, εἶχαν γίνει θεομότατα δεκτοί, ἐπειδὴ εἶχαν ὑποσχεθεῖ τοὺς ὑπόδουλους ἐθνικὴ ἀναβίωση καὶ ἀποτίναξιν, μὲ τὴ βοήθειάν τους, τῆς σκλαβιάς. Ὁ Βοναπάρτης ὅμως, καὶ ἐπὶ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ἔκανε, ἀπλούστατα πολιτικὴν, καὶ μόλις τὸ πολιτικὸν συμφέρον ἔκλινεν πρὸς τὸ μέρος τῆς Τουρκίας, παράτησε τὰ μεγαλεπήβολα Ἑλληνικά του σχέδια, καὶ ἀρχισε φιλοτούρκικη πολιτικὴν! Αὐτὸς πιθανὸν νὰ εἶναι ὁ πολιτικὸς λόγος πού συντέλεσε ὥστε στρατιωτικὰ σώματα καταρτισμένα ἀπὸ ὑπόδουλους, νὰ μὴν ὀνομαστοῦν Ἑλληνικά, ἢ μὲ ἄλλο ὄνομα, πού θὰ ἔδειχνεν φανερὰ γιὰ τὴν Τουρκίαν, φίλην τῶρα τῶν Γάλλων, τὴν προέλευσιν καὶ τὸ σκοπὸν τους π.χ. Σουλιώτικα, Ἡπειρώτικα, Ρουμελιώτικα κ.τ.λ., καὶ θὰ προκαλοῦσε τὶς ὑποψέας τῆς καὶ τὶς διπλωματικὰς τῆς διαμαρτυρίας.

Οἱ Ἀλβανοί, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἦταν συνήθως μισθοφόροι, χωρὶς ἐθνικὰς διεκδικήσεις, καὶ μποροῦσε κάλλιστα, μιὰ ἡμιανεξάρτητη, κάτου ἀπὸ τὴν δεσμευτικὴν τῶν Γάλλων ἐξουσίαν, πολιτεία, νὰ ἔχη γιὰ τὶς ἀστυνομικὰς, ἢ καὶ τὶς ἀμυντικὰς τῆς ἀκόμα ἀνάγκας, μισθοφορικὰ στρατεύματα, πού δὲ μποροῦσαν νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς πυρρῆνες ἀπελευθερωτικοὶ ἢ γιὰ ἑπαναστατικὴν κατὰ τῆς Τουρκίας δράσιν. (*)

* Τὸ συγκρότημα πού ἔκαναν οἱ Γάλλοι εἰς τὴν Ἑπτάνησον, μοῦ ἔγραφε κάποτε ὁ Ν. Πατσέλης, ἐκλήθη Ἀλβανικὸν Σύνταγμα (*Régiment Albanais*) ἀπ' ἐνὸς μὲν διὰ νὰ μὴν ἀνησυχῆ ἡ Πύλη, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μὴν ταράσσωνται οἱ λίαν εὐαίσθητοι φανατικοὶ Λατῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους, λόγῳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σχίσματος, τόσον μίσος εἶχε ριζωθεῖ εἰς τὴν ψυχὴν, ὥστε τοῦ ὀνόματος Ἑλλην—Γκρέκ, νὰ γίνεται χρῆσις, διὰ τὰς χειροτέρας ὕβρεις.

Τὸ τοιοῦτον ἐπεκράτησεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Ἐνετοκρατίας, τὸ συνέχισε ἡ Ἑπτάνησος Πο-

Τόσο οί Ρώσσοι όσο και οί Γάλλοι, τόν 'Απόστολο Μπόντο και τόν ἀδελφό του τούς χρησιμοποίησαν ἐκτός ἀπό τ'άλλα και για ἐπικίνδυνες ἀποστολές—κατασκοπείας προφανῶς—στό Κράτος τοῦ 'Αλῆ, κατά τις ὁποῖες αὐτοί διέτρεξαν, ὅπως φαίνεται ἀπό τὰ σχετικά ἔγγραφα, σοβαροῦς κινδύνους ζωῆς, ἀπό τις στρατιωτικές του δυνάμεις. Τό ὑπ' ἀριθ. 3 πιστοποιητικό τοῦ Ρώσσου στήν Πρέβεζα Κόνσολα, εἶναι χαρακτηριστικώτατο ἀπό τήν πλευρά αὐτή.

Στά 1808, ὅπως εἶδαμε, οί Γάλλοι τούς ἐμφανίζουν στό ὑπ' ἀριθ. 4 διαβατήριο, σάν ἐμπορευόμενους ἀπό τήν 'Αγία Μαύρα, πού εἶχαν ἀνάγκη νά διαπεραιωθοῦν στό Κράτος τοῦ 'Αλῆ για ἐμπορικές τους δουλειές, και στά 1809, για τις ὑπηρεσίες πού πρόσφεραν, τή διαγωγή τους, τήν ἀντρεία τους, τούς κατατάσσουν στά στελέχη τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ 'Αλβανικοῦ των Συντάγματος.

Στις 10 Νοεμβρίου 1810, οί 'Αγγλοι ἐκήρυξαν ἐπισήμως τόν ἀποκλεισμό τῆς Κέρκυρας. Οί 'Επτανήσιοι, δέ χώνευαν και

λιτεία, καλέσασα τόν πρῶτον πυρῆνα τοῦ μισθοφορικοῦ συντάγματος *Corpo Albanese*. Βλ. και 'Επετηρίδα «Παρνασσού 1926 σελ. 31—108, Κ. Ράδου «Οί Σουλιῶται και οί 'Αρματολοί ἐν 'Επτανήσῳ» ἐκεῖ και πλουσιώτατη βιβλιογραφία.—Βλ. ἐπίσης και Λ. Βρανούση «'Ο Ψαλίδας» σελ. 61 ὑποσ. 45.

τόσο πολὺ τούς Γάλλους, πού εἶχαν θεῖ πολὺ δεσμευτικά για τις τοπικές ἐλευθερίες και στήν Λευκάδα, στήν Ιθάκη και 'άλλοῦ ἀκόμα, οί νιοῦοι, βοήθησαν τούς 'Αγγλους νά διώξουν ἀπό τόν νῆσο τούς τούς Γάλλους, πού ἤξεραν μὲν δύνανται μεγάλες ὑποσχέσεις, δὲν κρατοῦσαν ὅμως τὸ λόγο τους.

Στις 16 Μαΐου 1811, οί Μπόντο και με τὸ γιὸ τοῦ ἀπ' αὐτοὺς 'Αποστόλου ἀποχωροῦν, ὅπως εἶδαμε, ἀπό τις τάξεις τοῦ 'Αλβανικοῦ Συντάγματος. Ἐκίστε, δὲ ἔχουμε γι' αὐτοὺς καμμιά ἔγγραφο μαρτυρία.

Οί ἀδελφοί Μπόντο, ὅπως εἶδαμε, πού τὴν παραπάνω σύντομη ἐξιστόρηση, πρέτησαν και αὐτοί, ὅπως και ὅλοι οί ἄλλοι ἀρματοῦοι τῆς Στερεᾶς και τῆς 'Ηπειροῦ τὴν 'Ελληνική ὑπόθεση στά ταραχῶδη χρόνια και προπαρασκευαστικά τῆς 'Επανάστασης χρόνια. Καὶ οί ὑπηρεσίες πού πρόσφεραν με τὸ μέσο τῶν ξένων στὸν κοινὸ νῆσο, σύμφωνα με τὰ ἐπίσημα πιστοποιητικά τους, δὲν εἶναι ἀξιοκαταφρόνητε.

Εἶναι δὲ πιθανό, ὅπως θὰ ἰδοῦμε, ὅτι ἔχουν πάρει μέρος και στήν 'Ελληνικὴν Ἐπανάσταση.

Τούς ἀνήκει λοιπὸν και αὐτουνῶν μὲν θέση, στό πλούσιο ἠπειρώτικο Πάνθη.

(Συνεχίζεται)

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΙ ΧΙΟΝΙΑΔΩΝ*

11

1906

Περιφέρεια Τσαρκοβίστης

Χωρίον Γεωργάνου

«Ζωγραφίαι διὰ τὴν Ἱερὰν Ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου ἐν τῷ χωρίῳ Γεωργάνου τοῦ τμήματος Τσαρκοβίστης.

α) Ἐν τῇ «Χιβιάδα» θὰ ζωγραφηθῇ ἡ «Πλατυτέρα» μὲ δύο ἀγγέλους καὶ ἕξ προφήτας, κάτωθεν δὲ ἡ μετάδοσις καὶ κάτωθεν οἱ ὀκτὼ ἱεράρχαι.

Τιμὴ τῆς ζωγραφίας γρ. πεντακόσια πενήκοντα γρ. 550

β) Ἐν τῇ προσκομιδῇ ἡ γέννησις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τιμὴ γρῶσια ἑβδομήκοντα πέντε » 75

γ) Ἐν τῇ ἀριστερᾷ χιβιάδα ὁ Ζωηφόρος ἄρτος τιμὴ γρῶσια τριάκοντα πέντε » 35

δ) Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἕξ δεσποτικαὶ εἰκόνες καὶ ἕξ μικραὶ τιμὴ ἐν ὄλῳ γρῶσια ἑνεακόσια ἑνενηκοντα » 990

ε) Ἐν τῷ Τέμπλῳ ἕτεραι δύο δεσποτικαὶ εἰκόνες στενότεραι μὲ δύο μικρὰς γρῶσια ἐν ὄλῳ τριακόσια » 300

στ) Ἐν τῷ προσκυνηταρίῳ δύο εἰκόνες τῆς Θεοτόκου, μία μεγάλη καὶ μία μικρὰ γρῶσια ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε » 165

ζ) Ἐν τῷ Δεσποτικῷ μία εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετ' Ἀρχιερατικῆς στολῆς γρῶσια ἑκατὸν πενήκοντα πέντε » 155

η) Εἰς τὰς δύο πλαγίας θύρας τοῦ ἱεροῦ αἱ εἰκόνες τοῦ Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ γρῶσια τριακόσια » 300

θ) Εἰς τὰ δημόθυρα (=Βημόθυρα) ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, θὰ ἐπιχρυσωθῇ τὸ σκαλιστὸν μέρος τῆς θύρας, καθὼς καὶ τὸ κεμερί (=τὸ ὑπέρθυρον τόξον) » 180

ι) Ἄνωθεν τοῦ Τέμπλου ἡ σταύρωσις καὶ δύο Θεολογικὰ ἐπίχρυσα γρῶσια ἑκατὸν. » 100

Τὰ περιστέρια θὰ χρωματισθοῦν μὲ λαδομπογιάν.

ια) Ἄνωθεν τοῦ Τέμπλου εἰκόνες μικραὶ τῶν ἑορτῶν δέκα ἕξ ἐν ὄλῳ γρῶσια τετρακόσια » 400

ιβ) Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἄνω εἰκόνων τῶν ἑορτῶν ὁ μυστικὸς δεῖπνος γρῶσια ὀγδοήκοντα » 80

ιγ) Ἐν τῷ πρώτῳ (γ)κουμπὲ ἔμπροσθεν τῆς Ὁραίας Πύλης ἡ Ἁγία Τριάς, πέριξ ἀγγελοὶ καὶ εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας ἑξαπύργα γρ. διακόσια » 200

ιδ) Ἐν τῷ δευτέρῳ (γ)κουμπὲ ὁ Παντοκράτωρ μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς Προφήτας καὶ εἰς τὸ κλῆμα καὶ τὰς γωνίας οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ γρῶσ. πεντακόσια πενήκοντα » 550

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 812.

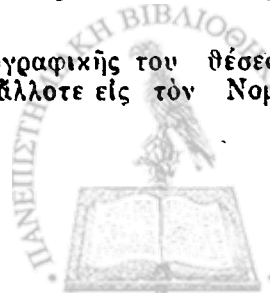
ιε) Ἐν τῷ τρίτῳ (γ)κουμπέ δ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, πέριξ ἄγγελοι καὶ εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας ἑξαπτέρυγα γρόσ. διακόσια εἴκοσι	γο.	220
ιστ) Εἰς τοὺς ἑξ (γ)κουμπέδες δεξιούς καὶ ἀριστεροὺς ἀνά ἓνα Προφήτην μὲ τὸ ρητόν του καὶ πέριξ χρώμα οὐρανὶ καὶ ἀστέρας χρώματος ὡς εἶδους χρυσοῦ γρόσ. τριακόσια	»	300
ιζ) Ὁ χορὸς τῶν ἁγίων ἐπὶ τοῦ τοίχου ἕκ τριακότα μεγαλομαρτύρων καὶ Ἱεραρχῶν μετὰ στεφάνων χρυσῶν ἐν ὄλῳ γρόσια ἑνεακόσια	»	900
ιη) Ἐν τῷ ἄμβωνι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ γρόσια ὀγδοήκοντα	»	80
ιθ) Ἄνωθεν τῆς θύρας τοῦ «ἀνδρῆκλου» ἡ δευτέρα παρουσία ὅλη κατὰ τὴν τάξιν γρόσ.	»	300
κ) Ἄνωθεν τῆς θύρας τοῦ γυναικείου ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου γρόσια ὀγδοήκοντα	»	80
κα) Ἐν τῷ γυναικείῳ δύο τρίμορφα ἐν ἄνω καὶ ἐν κάτω γρόσια ἑκατὸν ἐξήκοντα	»	160
κβ) Εἰς τὴν καμάραν τῆς θύρας ἔξωθεν ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου γρόσια τεσσαράκοντα	»	40
κγ) Ὅλη ἡ Ἱερὰ ἐκκλησία θὰ χρωματισθῇ μὲ χρώμα οὐρανὶ τοῦ νεροῦ τακτικὸν γρόσια ἑκατὸν πενήκοντα	»	150

*Ἦτοι ἐν ὄλῳ γρόσια ἑξ χιλιάδες καὶ τριακόσια δέκα.

6310

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἄνω εἰκονογραφῶν καὶ τοιχογραφῶν μὲ τὰς ἀναγεγραμμένας εἰδικῶς τιμὰς προωρισμένων διὰ τὴν Ἱερὰν Ἐκκλησίαν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τοῦ χωρίου Γεωργάνου συνεβλήθησαν σήμερον ἀφ' ἑνὸς οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι πληρεξούσιοι τοῦ χωρίου Γεωργάνου Παπαῖ Κωνσταντῖνος ἐφημέριος τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου, Εὐθύμιος Ζῆκος ἐκ Ζόριστας καὶ Σπῦρος Τζιώκας ἐκ Γεωργάνου καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ ζωγράφοι Σωκράτης Ματθ. Ζωγράφος καὶ Νικόλαος Παπακωστῆς ἐκ τοῦ χωρίου Χιονιάδες τοῦ Βιλαετίου Μοναστηρίου. (1) Οἱ ρηθέντες ζωγράφοι ὀφείλουσι νὰ ἀρχίσωσιν ἀπὸ τοῦδε τὴν ἐργασίαν των καὶ κατὰ ἀρχὰς μὲν θὰ ζωγραφίσωσιν ἐν Ἰωαννίνοις τὰς Δεσποτικὰς καὶ λοιπὰς εἰκόνας ἀφ' οὗ δὲ τελειώσωσιν τὴν ἐργασίαν τῶν εἰκόνων θὰ παραδώσωσιν αὐτὰς εἰς τοὺς πληρεξουσίους τῆς κοινότητος Γεωργάνου μετὰ προηγουμένην ἔγκρισιν τῆς γενόμενης ζωγραφίας ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰωαννίνων. Κατόπιν ὀφείλουσιν οἱ ρηθέντες ζωγράφοι καὶ δὴ ἐντὸς τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους νὰ μεταβῶσιν ἐπὶ τόπου εἰς Γεωργάνον καὶ ἐκτελέσωσιν τὰς τοιχογραφίας καὶ πάσας τὰς λοιπὰς ἐργασίας ὅσαι λεπτομερῶς ἄνω ἐγράφησαν τὰς ὁποίας ὑποχρεοῦνται νὰ ἀποπεραιώσωσιν ἐντελῶς μέχρι τῆς πρώτης τοῦ προσεχοῦς μηνὸς Αὐγούστου ἐνεστῶτος ἔτους 1906. Τὰ χρυσώματα καὶ λοιπὰ ὕλικά καὶ χρώματα πάντα εἰσὶν εἰς βάρους τῶν ζωγράφων ἐκτὸς τῶν διὰ τὰς εἰκόνας μουσλαμᾶδων καὶ σανίδων τὰ ὁποῖα εἶνε εἰς βάρους τῆς κοινότητος Γεωργάνου. Αἱ δέσποτικαὶ εἰκόνες θὰ ζωγραφηθῶσιν ἐπὶ μουσλαμᾶδων, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐπὶ σανίδος. Τὸ ὕψος τῆς ζωγραφίας θὰ εἶνε Βυζαντινόν. Ἡ πληρωμὴ τῆς ἐργασίας θὰ γίνῃ ὑπὸ τῶν ὀνομασθέντων πληρεξουσίων τοῦ χωρίου Γεωργάνου εἰς τρεῖς ἴσας δόσεις, ἡ μὲν πρώτη δόσις θὰ καταβληθῇ εἰς τοὺς ρηθέντας ζωγράφους ἅμα ὡς οὗτοι ἀποπεραιώσωσιν τὴν ἐργασίαν.

1. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὸ χωρίον Χιονιάδες, ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς του θέσεως ἐπήγετο διοικητικῶς, ἄλλοτε μὲν εἰς τὸν Νομὸν Ἰωαννίνων, καὶ ἄλλοτε εἰς τὸν Νομὸν Μοναστηρίου.

τώσωσι καὶ παραδώσωσι τῇ ἐγκρίσει τοῦ Ἀρχιερέως τὰς δεσποτικὰς εἰκόνας, ἡ δευτέρα δόσις θὰ καταβληθῇ κατὰ τὰ μέσα τοῦ προσεχοῦς μηνὸς Ἰουνίου, καὶ ἡ τρίτη μετὰ τὴν ὀλοσχερῇ ἀποπεράτωσιν τῆς ὅλης ἐργασίας τὴν δεκάτην πέμπτην τοῦ προσεχοῦς μηνὸς Αὐγούστου τρέχοντος ἔτους, καθ' ἣν γενήσονται τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου ἐγκρίσεως τῆς ὅλης ἐργασίας, ἄλλως ἢ καταβολὴ θὰ γίνῃ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐλλείψεων, ὡς ἤθελεν ὑποδείξῃ ὁ Μητροπολίτης. Οἱ ρηθέντες ζωγράφοι δι' ὅσον χρόνον θὰ ἐργασθῶσιν ἐν τῷ χωρίῳ Γεωργάνου δικαιούνται νὰ λαμβάνουσι καὶ τὴν τροφήν των δωρεάν. Τὴν ἐργασίαν τῶν ζωγράφων θὰ ἐποπτεύωσιν ὁ Τοποτηρητῆς τῆς Πρωτοσυγκελίας αἰδ. ΠαπᾶΧριστόδουλος, καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Λεωνίδας Αὐδῆς.

Τούτων συμφωνηθέντων ἀμοιβαίως ἐγένετο τὸ παρὸν εἰς διπλοῦν.

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 5 Μαρτίου 1906

Οἱ μάρτυρες

γηγόρη ἀθανάσης

ταμίας γιότη ζίκας

Δημήτρι κώστας (;) ἔφορος

Νίκα Ζίκο.....

Χρῆστο Γεωργιάκης

Βασίλῃος Γεώργος

Γιόργι Παναγιώτης

Οἱ συμβαλλόμενοι

Κωνσταντῖνος Ἱερεὺς

Ἀναστάση γιότης (;)

Ἐ. Δ. Ζήκος

Σ. Β. Τζιόγκας

Σωκράτης Μ. Ζωγράφος

Νικόλαος Ἰωάν.-Παπακωστῆς

Ἐλάβομεν σήμερον παρὰ τῶν πληρεξουσίων τῆς κοινότητος προκαταβολὴν τρία εἰκοσφραγκα ἢ γρόσια διακόσια ὀγδοήκοντα ὀκτὼ (ἀριθ. 288).

Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 5 Μαρτίου 1906.

Σωκράτης Μ. Ζωγράφος

Νικόλαος Ἰωάν. Παπακωστῆς»

12

1907

Ἐπαρχία Κονίτισης

Χωρίον Δέντσιον (νῦν Ἀετομηλίτσα).

«Οἱ κάτωθεν ὑποφαινόμενοι τοῦ χωρίου Δέντσιου συνεφωνήσαμε σήμερον με τοὺς Ζωγράφους Σωκράτην καὶ Νικόλαον ὡς ἑξῆς.

1) Νὰ χρωματίσωσι τὸ τέμπλον ὀλόκληρον με χρωμα λαδιοῦ διαφόρων εἰδῶν καὶ με κοσμήματα.

2) Ἀνωθεν θὰ γίνῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπὶ ξύλου καὶ τὰ δύο θεολογικὰ τὸ δὲ σκαλιστὸν μέρος θὰ γίνῃ με χρυσόν.

3) Ὑποκάτωθεν τοῦ σταυροῦ θὰ γίνωσιν δύο εἰκόνες ἐπὶ μουσιαμᾶ ὁ μυστικὸς δεῖπνος καὶ ἡ ἅγια Τριάς.

4) Αἱ τρεῖς πόρται θὰ ζωγραφισθοῦν ἐπὶ μουσιαμᾶ εἰς τὴν μίαν θὰ γίνῃ ὁ Μιχαὴλ εἰς τὴν ἄλλην ὁ Γαβριὴλ καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς ὥρας Πύλης ὁ μέγας Ἀρχιερεὺς ὡς καὶ τὰ Βημόθυρα τὸ σκαλιστὸν μέρος θὰ χρυσοθῇ, τὸ δὲ σκέτον θὰ ζωγραφισθῇ με εἰκόνας.

5) Αἱ εἰκόνες αἱ ὁποῖαι εἶναι εἰς τὸν τέμπλον θὰ βερνικωθοῦν καθὼς καὶ αἱ τρεῖς ἄλλαι δεσποτικαί.

Διὰ τὴν ἀνωθεν ἐργασίαν θέλομεν πληρώσει εἰς τοὺς ζωγράφους ἑνδεκα ἀριθ. (11) λίρας ὀθωμανικὰς εἰς δύο δόσεις τὰς ἡμῖς εἰς τὰ μέσα τῆς ἐργασίας τὰς δὲ ἄλλας ἡμῖς εἰς τὰς 15 Σεπτεμβρίου. ἡ ἐργασία θὰ τελειώσῃ εἰς ἕνα μῆνα.

Τὰ ὑλικά τοῦ Τέμπλου δηλαδὴ χρώματα καὶ λάδια εἶναι εἰς βάρους τῶν Ζωγράφων ἔκτος ἢ τροφή τὰ ξύλα καὶ σανίδια ὅπου θὰ γίνουν τὰ κρεβάτια εἶναι εἰς βάρους τῆς κοινότητος.

Δι' ὃ ἐγιναν δύο παρόμοια καὶ ἔλαβεν ἕκαστον μέρος ἀνὰ ἓν καὶ ὑποφαινόμεθα.

Δέντσιον τῆ 22 Ἰουλίου 1907

Οἱ Ζωγράφοι

» Σωκράτης Μ. Ζωγράφος

» Νικόλαος Ἰωάν. Παπακώστας.

ἐμετρήσαμεν ἀπέναντι τῆς ἐργασίας τοῦ Τέμπλου τῆς ἐκκλησίας λίρας ὀκτώ ἦτοι 8 καὶ ὑποφαινόμεθα.

Δέντσιον τῆ 7 Ἰβρίου 1907

οἱ μετρήσαντες

Χρ. Ν. Καρανίκας

νηκόλας χρ. καράτζος.

ἐμετρήσαμεν ἀπέναντι ἐργασίας Τέμπλου τῆς ἐκκλησίας Δέντσιον τὸ ὑπόλοιπον λίρας Τουρκίας 3 καὶ ἐξωφλήσαμεν.

Δέντσιον τῆ 23 Ἰβρίου 1907

οἱ μετρήσαντες

Χρ. Κ. Καρανίκας

νηκόλας χρ. καράτζος».

13

1910

Ἐπαρχία Κορυτσᾶς

Χωρίον Κάτω Τρεμβίσκα

«Συμφωνητικόν

Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ, οἱ ὑποφαινόμενοι Κοινότης τῆς Κάτω Τρεμβίσκας, Ἐπαρχίας Κορυτσᾶς σήμερον ὁμοφώνως συμφωνοῦμεν μετὰ τὸν Ζωγράφον Νικόλαον Ἰωάννην (1) ἐκ τοῦ χωρίου Φωνιάταις. (2) Κατὰ Κολόνια νὰ μᾶς κάμη τὰς Ἱερὰς εἰκόνας τῆς Ἁγίας Ἐκκλησίας ἡμῶν. αἵτινας θέλη τὰς φράση καλλιτεχνικῶς, καὶ παστρικήν ἐργασίαν. ἡ δὲ συμφωνία εἶνε διὰ Γρόσια Ἄριθ. 3,800.—τρεις χιλιάδας καὶ τριακόσια γρόσια, μετὰ τὴν τωιαύτην συμφωνίαν τῶν τριῶν χιλιάδων καὶ τριακοσίων γροσίων ὡς ἄνωθεν σημιοῦμεν θέλει ὁ ἴδιος Ζωγράφος Νικόλαος νὰ κάμη Ἄριθ. 7 ἑπτὰ εἰκόνας Δεσποτικὰς κατὰ τὸ μέτρον ὅπου εἶνε τὰ μέρη τῶν εἰκόνων. ἀκόμη θὰ κάμη καὶ τὰς ἑορτὰς μικρὰς εἰκόνας (3) Ἄριθ. 40. σαράντα, ἡ μία συρὰ Ἀποστολικὰ ἐργασμένα καὶ ἡ ἄλλη συρὰ νὰ τὰ κάμη. ἀκόμη θὰ κάμη καὶ τὴν Ὠραίαν Πύλην ἀπὸ μουσαμᾶ νὰ τὴν Ἀγοράσι ὁ ἴδιος Ζωγράφος. ὑποχρεῶνεται ὁ ἴδιος νὰ διορθώσῃ 3 ἑορτὰς, αἵτινα εἶνε χαλασμένα νὰ τὰς διορθώσῃ καλῶς. Ὁ δὲ Ζωγράφος νὰ ἐρχεται ἐδῶ νὰ ἐργασθῇ ἄλλην τὴν ἀπαιτουμένην τῆς ἰδίας συμφωνημένης Ἀνωθεν ἐργασίας. ὅσοι δὲ ἐργασθῶσιν τὴν ἡμῶν ἐργασίαν θὰ δόσωμεν τὴν ζωτροφίαν τῶν Μαστόρων τὸ δὲ ὑλικὸν δηλαδὴ ξυλικὴν Σανίδα ὅπου θὰ χρειασθῶσι διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν Ἀνωθεν σημιωμένων εἰκόνων εἶνε εἰς βάρος ἡμῶν. τὰ δὲ χρεῖματα τῆς εἰρημένης ἐργασίας θὰ μετριθῶσι εἰς δύοσεις, καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ἐργασίας θὰ ἐξοφλισθῶσι. ταῦτα ὑποφαινόμεθα. ἀκόμη δὲ σημιοῦμεν ἐδῶ, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐργασίας, θὰ γίνεταί ἀρχὴ

1. Νικ. Ἰ. Παπακώστας.

2. Πρόκειται περὶ τοῦ χωρίου Χιονιάδες τὸ ὅποιον εἰς τὴν Ἀλβανικὴν προφέρεται Φιονάτ.

3. Τοῦ ἑορτολογίου.

μετά την έρχομένην Λαμπρήν, ύποφαινόμεθα.

1910 Μαρτίου 22 Κάτω Τρεμβίσκα.

Γεώργι σπύρο
Θανάς σπύρο
Πέτρο γιάνη
πέτρο κόστα
λάζαρος Γεώργη

Τσίμο χροίστο
σοτήρη μήτρε
γιάνη κοντούλη
κόλε στεφάνη».

Σημ.

Έπειδή μία έπιστολή του έξ Ίωαννίνων Έφημερίου Άγίας Μαρίνης προς τον έν Χιονιάδες άγιογράφων Θωμάν Άν. Ζωγράφον κατά τδ 1894 εκ παραδρομής δέν συμπεριελήφθη εις την οικείαν αύτης θέσιν, δια τουτο καταχωρούμεν και ταύτην κατωτέρω.

Η έν λόγω έπιστολή αύτη είναι του ίδιου σχεδόν περιεχομένου με την ύπ' αριθμόν 5 του Δ' Κεφαλαίου έτέραν έπιστολήν έξ Ίωαννίνων φέρουσαν την αύτην με εκείνην ήμερομηνίαν. Αυτή έχει ως έξης :

14

1894

Πόλις Ίωάννινα

«Περιπόθητέ μοι κ. Θωμά χαίρε. εις Χιονάδες.

..... και μάθε άπάντησις μās ήλθεν ως και 100 φράγκα δια κάπρον. λοιπόν ν' άρχίσης την εργασία και να γείνη εκλεκτή διλ να μη έντροπιαστούμε. και όχι με βίαν και μās γράφουν σε τρεις μήνες να τελειώση, πλην να γείνη καλή και ή τιμή της είναι ή αύτη 8 λίρας δθωμανικάς χρυσās και να γείνη άριστη. από μέρος του κ. Δ. Κομέρη σās γράφει έν έκτάσει δ κ. Άλέκος και να εκτελέσητε το καθήκον σας δια να μη έντροπιαστούμε και να έχωμεν άπάντησίν σας. λάβε δε και τδ σχέδιον της ιδιικής μου εικόνης και να γείνη εκλεκτή και δπως σημειώθπισθεν. ταύτα και διατελώ.

Ίωάννινα τῆ 31 Μαρτίου 1894

Ό της Άγίας Μαρίνης
Χριστόδ(ουλος) Ίερεύς».

(Συνεχίζεται)

ΙΔΙΩΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΞΕΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΣΟΥΛΙΟΡΕΙΤΩΝ*

(ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΟΥΛΙΟΥ - ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ)

(Ἀνέκδοτα)

Λ

Λαβίδα ἤ=μακρὸ ἴσιο κουτάλι ἀπὸ ξύλο κουμαριάς ἢ ζελενιάς. Πολλοὶ στὸ Τσαγγάρι—Σουλίου ἀσχολοῦνταν συναφικὰ (συνεταιριστικὰ) στὴν κατασκευὴ λαβίδων, προτοῦ ἐμφανισθοῦν τὰ μεταλλικὰ χουλιάρια, πὺ τὶς πλουῦσαν δέσμες σὲ δεκάρια, στὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά. Δάση ὁλόκληρα εἶχαν καταστραφεῖ ἀπὸ τὴν αἰτία αὐτῆ.

λαγάρα ἤ=καθάρα, παράγ. λαγαρός, λαγαρίζω.

λαγοκοιμοῦμαι=ἐλαφροκοιμοῦμαι σὰ λαγός, πὺ κρὶκ νὰ κάνει ξυπνάω.

Λαγοπαιγνίδι τὸ=τοποθεσία στὸ Πόποβο.

λαγούμι τὸ=ὑπόνομος. φρ. Φώρα κάνει τὸν καλὸ δὲ Κώστας καὶ πίσω σκάφτει λαγούμι.

λαζαρίνα ἤ=ψηλὴ μαυροφόρα γυναίκα.

λαζαρούδια τὰ=συντροφιά παιδιῶν πὺ πηγαίνουν σὰ κάλαντα τὴν παραμονὴ τοῦ Λαζάρου.

λαθίρι τὸ=χορτάρι παράσιτο σὰ χωράφια.

λαθεύω=παίρνω λάθος, λανθάνω.

λαῖνι τὸ=γάλκικο ἀγγεῖο γιὰ νερό, μαστραπάς. (Ἄλβ. λαγὲν).

λακκιά ἤ=λαγκαδιά.

λακκίζω=τρέχω ἐκτάκτως, δραπετεύω.

λακκινιά ἤ=ἄγρια ἀγέλη ἀλόγων.

λάκκος δ=γείμαρρος. φρ. παρ. Ὁ λάκκος κούτσουρα ἄκοπα δὲν κουβαλάει.

λακκούβα ἤ=μικρὴ γούρνα.

λάλα ἤ=κάμψη τῶν μελισσῶν, τῶν δέντρων, ἰδιαίτερα τῶν πεύκων. Ἀπογμῶνει ὁλόκληρα δάση.

λάλα (ἐπίρ.)=ἐρήμωση. φρ. Μπῆκοι οἱ Τοῦρκοι στὸ χωριὸ καὶ τόκαμαν λάλα λαλοπούλι τὸ=κουτός.

λαμνὶ τὸ=κάνη ὄπλου. φρ. γιὰ κείνους πὺ χάνει τὴν παρουσία του: Ἐμεῖς λαμνὶ καὶ τραπανιζάς.

λαμπρόξυλο τὸ=ξύλο ἀπὸ προσήλου πὺ καίεται εὐκόλα.

λαμπίκος (ἐπίρ.)=κατακάθαρο.

λάμποβος δ=ἡ ἐμποροπανήγυρη τῆς Παραμυθιάς τελομένη κατὰ μῆνα Σεπτεμβρίου (μὲ τὸ παλιὸ ἡμερολόγιο). Μεταφέρθηκε ἀπὸ τὸ Λάμποβο τῆς βορείου Ἡπείρου παρὰ τοῦ ὁποίου πῆρε τ' ὄνομα. Ἐπὶ τὴν ἐμποροπανήγυρη (Λάμποβο) ὄνμαζεται κι' ἡ ἐκκλησιά τῆς Φωτικῆς «Παναγία Λαμποβήθρα» ἐπειδὴ ἡ γιορτὴ τῆς συμπέφτει τὶς μέρες τοῦ λαμπόβου.

λανκιόλια τὰ=τεμάχια πανίου τοῦ γυναικείου ρουτιοῦ, σὰ ὄπρῖα δίνεται ἰδιαίτερο κέντισμα.

λανκοδέρω=χτυπάω τὰ λανκόνια, ψυχομαχῶ.

λανκόνια τὰ=φλέβες. φρ. Χτυπᾶν τὰ λανκόνια τῆς γίδας σὰν νὰ ψοφήσει.

λάνκρα—λάνκρα (ἐπίρ.)=χειροταράξιας. φρ. Ἔρθε ἀπὸ τὴν ἀγορὰ λάνκρα λάνκρα χωρὶς νὰ φέρει οὔτε ἓνα σκῆμα.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 319.

ἃ παιδιά του.

λανκριντὶ τὸ=κουβεντολόι. Ρῆμ. λαν-
ιντίζω.

λαντζάνα ἡ=ψηλὴ γοργοκίνητη γυναί-
κα, νταρνάνα.

λάξινος (ἐπίρ.)=σκασμός (Δὲς τὴ λέξη
ινος).

λάπατο. τὸ=εἶδος λάχανου.

λάπας ὁ=ἐκεῖνος πῶχει κρεμάμενα
τιά. Ἐπώνυμο. (Ἄλβ. Λάπε).

λαπαύτης ὁ=λάπας.

λαρώνω (ἱλαρώνω)=ἡσυχάζω. παρ. λα-
μός.

λαχαίνω=ἐπιτυχαίνω.

λαχανίζω=ξαφνίζω.

λαχνίζω=ρίνω λαχνὸ τίνος θὰ τύχει.

Δημοτ. τραγ. «λαχνίζουν ξελαχνίζουν
πὸς νὰ βγάλ' νερό, πέφτει τοῦ ἔρμου
ὄστα καὶ κατέβηκε.

λαχτίζω=λαχταρῶ.

λεβέντης ὁ=ἀσίκης, λυγερός ἄντρας.

τραγ. λεβεντιά. φρ. Δημ. τραγ. Λεβέντης
ροβόλαε ἀπὸ ψηλὴ ραχούλα. Παροιμ. Ἡ

ῖρη ὅσο εἶναι ἀνύπαντρη ταράζεται ἡ πο-
τάτης, κι' ἀν' παντρευθεῖ κι' ἀγκαστρωθεῖ

ἀίνετ' ἡ λεβεντιά της. Θέλω νὰ σύρω
λεβεντιά καὶ καταντιὰ δὲν ἔχω.

λὲ—λὲ (ἐπίρ.)=πῶ—πῶ (ἄλβ.). φρ.
ημ. τραγ. Λὲ λὲ μπω μπῶ γομάρα μου
πὺ σ' εἶχα γκαστρωμένη σερχὸ γομάρι
ἄκανες νὰ τῶχαν τὰ παιδιά μου.

Λέδεζα ἡ=χωρὶὸ κοντιὰ στὸ λιβάδι
(κλώσσα), ἔξω τῆς Πάργας. Χάλασε ἀπὸ
τὸς πειρατές.

λεημονιοῦμαι=εὐσπλαχνίζομαι.

λειτουργιὰ ἡ=ἡ προσφορὰ (ἄρτος).

λειποπρόσωπος ὁ ἀδύνατος στὸ πρό-
σωπο.

Λέκας ὁ=Ἄλέκος. Ἐπώνυμο στὴν
Πάργα (Ἄλβ.).

λέρα ἡ=ρύπος. Ρῆμ. λερώνω.

λέσχη τὸ=κρέας (Ἄλβ.). φρ. Οἱ Τοῦρ-
κοι, ὅσοι δὲν ἔφυγαν ἔγιναν λέσχη ἀπὸ
τοὺς ἀντάρτες.

λεχομανάω=ἀσθμαίνομαι

λεχώνω ἡ=λεχῶ. Ρῆμ. λεχωνεύω. Φρ.
Παρ. Κάμ' ἄλλιῶς παπά, ἔχω τὴν παπα-
διά λεχώνω.

λεχωνιά ἡ=διάστημα σαράντα ἡμερῶν
ἀπὸ τ' ἀπόχτημα.

λεχωνικά τὰ=πίτα κι' ἄλλα δῶρα ποὺ
πηγαίνουν οἱ συγγενεῖς στὴ λεχώνω, μπο-
κανίκια.

λιάζω (ἡλιάζω)=πυρώνω στὸν ἥλιο.

λιακάδα ἡ=γλυκειὰ μέρα μὲ καθαρὸ
ἥλιο.

λιάκος ὁ=ἐπώνυμο. (σλαβ. λιάνε=Θω-
πεῖα)

λιακουρίκης ὁ=ἐπώνυμο στὴν Παρα-
μυθιά (Ἄλβ. λιακουρικ=γυμνός).

λιανκουρίζω=μισοφέγω. φρ. Κάτι
λιανκουρίζει στὸ κατώγι, γὰ ἰδὲς Χρῆστο

λιανὸς ὁ=λεπτός. φρ. δημ. Τραγ. Μιά
λιανὴ λιανούτσικη [στὸ ποτάμι κάθονταν]

μὲ τὸ νοῦ της ἔβανε (πὼς νὰ τὸ περάσ' ἐγώ)
τοῦτο τὸ θολὸ νερό.

λιανίζω=κομματιάζω. φρ. Γιάννη, λια-
νίστε μὲ τὴ Σόφω τὸ κριάσι καὶ βύλτε το
νὰ βράσει.

λιάνωμα τὸ=τὸ μικρὸ γιδόπρατο ἀπὸ
βετούλι καὶ κάτου.

λιαντουριάζω=ἀρπαζανακατώνω φρ.
Σ' ἔφαε κυρὰ Ρήνα ἡ κοράκω ποὺ νὰ τὴν
πιάκει ἡ λύσσα; — Ὅχι μὲν μόνο μὲ λια-
τούριασε.

λιαρίζω=γίνομαι λιάρος, παρδαλός.

φράση Τσαγγαριώτη πρὸς τὸ συχωριανὸ
του Μάρκο, ὁ ὁποῖος περιοδεύοντας τὰ
χωριά τῆς Λάμαρης ἐπαγγέλλονταν τὸν μου-
νουχτιστὴ τῶν σκυλιῶν:

Ἔλα Μάρκο νὰ φύγομε
νὰ πᾶμε στὸ Τσαγγάρι,
τὶ τὰ κεράσια λιάρισαν
καὶ μᾶς τὰ φᾶνε ἄλλοι.

λιαρομάτα ἡ=γυναίκα γαλανομάτα.

λιαροπίλιαρος=παρδαλός, πολύχρωμος.

λιάτσα ἡ=τὸ πολὺ ὠριμασμένο ὀπω-
ρικό. μπούνα. φρ. Ἔχει κάτι λιάτσες ἡ
γκορτσιὰ τοῦ Γάκη, μέλι.

λιβάδι τὸ=λειμώνας (Ἄλβ. λιβάθ—δι).

λίγδα ἡ=λίπος. Ρῆμ. λιγδώνω. φρ.
Τὸ φαῖ νὰ γένει θέλει λίγδα.

λιγερός ὁ=λεπτόσωμος (Ἄλβ. λιγερό.)

λιγκουντάρα ἡ=κύλημα σὲ κατήφορο.

λίγκουρας ὁ=γυμνὴ κατηφοριὰ, ρίπα.

Ρῆμ. λιγκουράω=κυλάω σὲ κατήφορο
(Ἄλβ.)

λιγνός ὁ=λεπτός, λιανός.

λιγώνομαι=μπαϊλίζω ἀπὸ τὴ γλύκα.

λιγούρα ή=ἀναγούλια. Ἐπωνυμο στὰ Γιάννινα κι' ἄλλου. (Ἄλβ. λιγεράτ).

λιθοπάτι τὸ=καρδιοχτύπι. φρ. Λιθοπάτι πηγαίνει ἡ καρδιά μου γιὰ τὴ Χρυσῶ.

λιθοσωρεία ή=σωρὸς ἀπὸ λιθάρια.

λίλια τὰ=φλωριά (Ἄλβ. λίλιε=κρίκος ἀλυσίδος). Ἐπωνυμο Λίλης.

λίμα ή=πεῖνα, Ρῆμ. λιμάζω. Παραγ. λιμαχτὸς ἐπίρ. λιμαχτά.

λιμέρι τὸ=κρυψώνα (Ἄλβ. λιμέρι). Ρῆμ. λιμεριάζω. φρ. Δημ. Τραγ.

τὸ πὸν θὰ λιμεριάσομε,
—Νταβέλη μὴ μᾶς πιάσουνε—
πὸν θὰ κάμομε λιμέρι
—καπειτὰν Χρῆστο Νταβέλι.

λίμπα ή=ἀπλωτὸ πήλινο πιάτο. φράση γιὰ κείνους πὸν ἀλλάζουν διάφορα εἶδη γιὰ καλλίτερα καὶ βγαίνουν χειρότερα: Κάβουν ζαγάνια λίμπες.

λιμπὸ τὸ=ἀρχίδι.

λιμούρα ή=λεηλασιά, πλιάτσικο. Ρῆμα λιμουριάζω.

λινιά ή=σχοινὶ ἀπὸ λινάρι.

λινκιάζω=μῶρχεται λόξυγκας. φρ. Ἄφρησέ τον καὶ μὴ τὸν ἀναγορεύεις τὸ Γιάννη καὶ τὸν κάνεις καὶ λινκιάζει. Πιστεύει ὁ λαὸς πὸς ὅταν ἀναγορεύομε κάποιον, ἐκεῖνος λινκιάζει ὅπου κι' ἂν βρίσκεται.

λινκρὶ τὸ=λειρί.

λινκρεύω=δείχνω κάτι ποθητὸ σ' ἄλλον γιὰ νὰ τὸν κάνω νὰ ζηλεύει. φρ. Μὴ μὲ λινκρεύεις μὲ τὸ δαχτυλίδι σου, θὰ πάρη κι' ἐμένα ἡ μάνα ὅταν πάει στὴν ἀγορά.

λιόκια τὰ=ἀρχίδια. (Ἄλβ. λιόκιε).

Λιόκου τοῦ=χωριὸ τῶν Γιαννίνων (τώρα Ἀγ. Κυριακὴ) (Ἄλβ. οὐλιόκου=ἀνάπηρος).

λιόκρος ὁ=ἀσθένεια ἴχτερος. Ρῆμ, λιόκρίζω.

λιόμαυρος (ἐλαιόμαυρος) ὁ=μαῦρος σὰν τὸν καρπὸ τῆς ἐλιάς. φρ. Δημ. Τραγ: Τὰ μάτια σου τὰ λιόμαυρα τὰ φρούδια τὰ γραμμένα.

λιοπύρι τὸ=μεγάλῃ ζέσται προερχομένη ἀπὸ τὸν ἥλιο.

λιόρδα ή=πεῖνα, νηστικομάρα.

λιόστρια (ἐλαιόσπρια) τὰ=τὰ κουκούτσια τῶν ἐλαίων ἀλεσμένα.

λιουφὲς ὁ=μισθός.

λίσβας ὁ=ἀργιλόχωμα.

λιτάρι τὸ=σχοινὶ γιὰ δέσιμο. (Ἄλβ. λιτάρ) φρ. Δημ. Τραγ: Τὸν Καισαντῶν πιάσανε στὰ Γιάννενα τὸν παίβουν, μὲ τὰ λιτάρια στὸ λαιμὸ, τὸ σίδερα στὰ χέρια.

λίτρα ή=τὸ τρίτο τῆς ὀκᾶς.

λιχνίζω=ἀνεμίζω. φρ. Πάρε τὸ τρικούλι Κώστα καὶ λιχνίσε λίγο τὸ στάρι τώρα π' ἄρχισε νὰ τραβᾶει ἀγέρας. Κάνε καὶ λιχνᾶω. παραγ. λιχνίδια (τά).

λιχούδης ὁ=λαίμαργος (Ἄλβ. Λιχουδιάρ. Ἑλλην. Ρῆμ. λείχω). παραγ. λιχουδιάρης.

λογιάζω=συλλογίζομαι, βάνω στὸ νοῦ. Παραγ. λόγιαση.

λογιῶν—λογιῶν (ἄκλιτο)=εἰδῶν εἰδῶν.

λόζιος ὁ=τόπος κατάλληλος γιὰ κρυψώνα. παραγ. λοζιάρια (ή).

λόντζια ή=λόζιος, βαθύλωμα. (Ἄλβ. λόντσε=βάθος).

λουλάδερος ὁ=ἀλλάδερος, ἕτεροθαλής.

Λούλης ὁ (ἐπωνυμο)=λουλουδένιος. (Ἄλβ. λιούλε=λουλούδι).

λουλὸς ὁ=βουβός.

λουλζύδι τὸ=ἄνθος. (Ἄλβ. λιούλε=ἄνθος).

λουμάκι τὸ=βλαστὸς (Ἄλβ. λουμάκε). λούντρα=πλοιάριο, μεγάλη βάρκα. (Ἄλβ. λούντρε).

λούρα ή=εὔκαμπτη βέργα. Ρῆμ. λούρωνω.

λουρι τὸ=ζωστήρας.

λουσα τὰ=στολίσματα. Παραγ. λούσατος.

λούσκα ή=στάση τοῦ κιοσιοῦ στὸ παγνίδη «κίβσια» οὔτε ἀνάσκελα οὔτε τ' ἐπίστομα, ὅποτε θεωρεῖται ἄκυρη ἡ ριζὴ καὶ ξαναρίνει (ξαναπαίξει) ὁ παίχτης.

λούτσα ή=μέρος κοῖλο νὰ κρατεῖ τὸ νερὸ τῆς βροχῆς. Ἐπίρ. Λούτσα=μουσκαδι (Ἄλβ. καὶ σλαβ. λούτσε=δεξαμενὴ).

λούφα ή=τούφα μαλλιῶν πάνου ἀπὸ τὸ μέτωπο πὸν ἀφήνεται ἀπὸ μερικὸς κουρέυτη.

λुकουνιά ή=ἀγέλη λύκων.

λυκοφάωμα τὸ=πτῶμα ἢ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ ζωὸ πὸν ἔχει φονευθεῖ ἀπὸ λύκο. φ. Ὅρνια φέρουν γύρα, λυκοφάωμα κάποιον ἔγινε.

λυσιάρια ή=έρωτομανής.

λώβα ή=αγιάτρευτη άρρώστια προεργόμενη από άπαστρες γυναίκες, ψώρα, λέπρα. Ρήμ. λωβιάζω.

M

Μαβλάω=προσκαλώ. φρ. Μάβλα την κοράκω, χύνεται και μοῦσκιάζει τὰ γίδια.

μαγάρα=ή κηλίδα, λέρα. Ρήμ. μαγαρίζω. φρ. Σκέπασε τὸ φαί μὴ μπεῖ ἡ γάτα ἀπὸ τὸ παραθύρι καὶ μαγαρίσει. Παράγ. μαγαρισιά.

μαγαζι τὸ=παντοπωλεῖο. κατάστημα. (*Αλβ. μαγαζι).

μαγαρούδι τὸ=ζωῆφιο πὸν πέφτει στὸ φαγητὸ καὶ τὸ μαγαρίζει.

μαγγάλι τὸ=πύραυνο (*Αλβ. μανγάλε).

μάγγανα τὰ=δυσκολίες. φρ. παροιμ. Κάλλια ἀντράλα στὸ χωράφι παρὰ μάγγανα στ' ἄλωνι.

μαγγάνα ή=δυνατὴ φωνή. φρ. Ἡ μαγγάνα τοῦ Κολοκοτρώνη ἀκούονταν ράχη σὲ ράχη.

Μάγγανος δ=τοποθεσία κοντὰ στὸ Κακοσούλι σκεπασμένη ἀπὸ ἀργιὰδια (δέντρα) καὶ πεσμένα βράχια πὸν σχηματίζουν φυσικοὺς ὑπονόμεους καὶ καταφύγια.

μαγνάδι τὸ=ἀραιοῦφασμένο λεπτὸ ὕφασμα, τσίπα, χρησιμοποιεῖται γιὰ τὴν κατασκευὴ νυφιάτικων πέπλων (μαχραμάδων).

μάγουλο τὸ=παρειὰ (*Αλβ. μάγουλε) φρ. ποιητικὴ: Πυροκοκκινόμαγουλη καὶ δροσεροματούσα.

μάδι (σημάδι) τὸ=λιθάρι μπηγμένο στὴ γῆ πὸν δριζεται γιὰ σημάδι στὸ παιγνίδι τῆς πλακίτσας (δμάδας). Ὅποιανοῦ παιδιοῦ ἡ πλακίτσα πλησιάζει πιδὸ κοντὰ στὸ μάδι ἐκεῖνο ρίνει πρῶτο στὸν παίρη (δὲς λέξη παίρης). Οἱ ἄλλοι ἀκολουθοῦν μὲ τὴ σειρά πλησιάζματος ὃ καθένας στὸν παίρη.

μαηλιάζω=ἠλιοπίνομαι φρ. Τὸ καλαμπόκι ἔπιακε νὰ μαηλιάσει καὶ θέλει πότισμα. Παράγ. μαηλιάρης.

μαθεύω=μαθαίνω τέχνη.

μακάρι (ἄκλιτο)=Εἶθε. Ρήμ. μακαρίζω. φρ. μακάρι νὰ βρέξει. Παροιμ. Ἄλλοι σπέρουν καὶ θερίζουν κι' ἄλλοι τρῶν καὶ μακαρίζουν.

μακηλεύω=σακατεύω, μισοσκοτώνω.

μακροτσουλωτὸς ὃ=ἐπιμήκης.

μαλάζω=κρούω μαλακά. φρ. Μὴ μαλάξεις τσουνκνίδες γιὰ τὶ τρῶν.

μαλιμάτι τὸ=πονηριά. φρ. Τὰ μαλιμάτια τοῦ Γιάνναρου δὲν τᾶχει οὔτ' ὃ λαγός.

μαλλάτος ὃ=μαλλιαρὸς φρ. παρ. Καλάτα καὶ μαλλάτα καὶ τ' ἄρνιὰ δλα θηλυκά.

μαλλιιάζω=λέω τόσα πολλὰ πὸν βγάξ' ἡ γλώσσα μαλλί, φρ. Ἐμάλλιασ' ἡ γλώσσα νὰ σοῦ λέω γυιέκα μου δρομήνιες πᾶσα μέρα.

μαλλιῶν κουβάρι (ἐπίρ)=τρέχοντας σὰν νὰ κυλιοῦμαι, ὅπως τὸ κουβάρι.

μαλλιῶνω=περιεργάζομαι κάτι ἀναγκάζοντάς το νὰ βγάλει μαλλί, τρίχες. Δημοτ. τραγούδι:

Μάνα σοῦ λέω δὲν μπορῶ
τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω.
Δὲν ἡμπορῶ δὲ δύνομαι,
ἐμάλλιασ' ἡ καρδιά μου.

μάμου τὸ=τὸ φαγητὸ τῶν βρεφῶν. φρ. Ἐλα καλὸ παιδάκι. νὰ φᾶς μάμου, μαμάκι.

μαμούρης ὃ=ὃ ἐγειρόμενος ἀνόρεχτος ἀπὸ τὸν ὕπνο.

μάνα ή=μητέρα, ἀρχηγὸς τῶν μελισσῶν, τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ γυναικῆσιου ρουτιοῦ. Παροιμ: Λέπει ἡ μάνα τοῦ ρουτιοῦ, τὰ δυὸ τὰ πηδουνάρια. Ξέρει ἡ μάνα καὶ φκιάνει τίς κουλοῦρες μικρὲς ἀλλὰ ξέρει κι' ὃ πατέρας καὶ τρώει ἀπὸ δυὸ. Κατὰ μάνα, κατὰ τάτα, κατὰ γυιὸς καὶ θυγατέρα.

μανάρι τὸ=θρεφτάρι γίδι ἡ πρόβατο. Παροιμ. Τὸ ζυγούρι τοῦ φτωχαῦ δὲ γένεται μανάρι. Ρήμ. μαναρεύω.

μάνια ή=μούγλα πὸν πέφτει στὶς πρωῖμιές ὅταν ἡ ἀνοιξη εἶναι βροχερή. Συνεικισμὸς στὸ Φανάρι πὸν μετοίκησε, ὕστερα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ του ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς τὸ 1943, στὸ γειτονικὸ χωριὸ Νεοχώρι (*Αλβ. μάν=συκαμινιά).

μανία ή=πεῖσμα. φρ. Ἐβαλα μανία νὰ μῦθω γράμματα τώρα στὰ γεράματα. μανιάζω=μουχλιάζω ἀπὸ τίς δροσιές καὶ βροχὲς τῆς ἀνοιξης.

μανίκι τὸ=τὸ μέρος τοῦ ἐνδύματος πὸν καλύπτει τὰ χέρια.

μάνκας ὁ=πονηρός.

μανκούρα ἤ=ἀρμάθα ἢ σακουλίτσα μὲ φυλακτικὰ πού κρεμοῦν στοὺ λαιμοὺ τῶν μικρῶν παιδιῶν νὰ μὴ βασκαθοῦν ἢ ματιασθοῦν.

μανουσάκια τὰ = μαρτιάτικα ἄνθη χρώματος μῶβ (μανουσακί) πού φυτρῶνουν σὲ σκεπασμένα ἀπὸ χαμόδεντρα (τοῦφες) μέρη, μὲ τὰ ὁποῖα τὰ παιδιὰ στολίζουν τὸν ἐπιτάφιο. φρ. Δημ. τραγ. μανουσάκια μανουσάκια μόνσχος καὶ γαρουφαλάκια.

μανούσια τὰ=μανουσάκια.

μάνδαλος ὁ=ξύλο καρφωμένο ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρο στοὺ ἀνώφλι τῆς θύρας πού τὴν κρατεῖ κλεισμένη (Ἄλβ. μανδάλι). Ρῆμ. μανταλώνω. Αἴνιγμα. Κλειδώνω μανταλώνω καὶ τὸν κλέφτη ἀφήνω μέσα (τὸ μάτι.)

μαντάτα τὰ=κακὴ εἶδηση. φρ. κατάρης: Θέμου καὶ Παναίγια μου τὰ μαντάτα νὰ πᾶν τῆς μάνας σου μωρὲ γουργοθαμένο πού δὲ μ' ἀφησες καρύδι γιὰ καρύδι στὴν καρυδιά. Παροιμ. Κακὰ μαντάτα τοῦ γαμπροῦ ἢ νύφη κασιδιάρα.

μαντὲς (ἐπίρ.)=πρᾶγμα, ὑπόθεση. φρ. Οὐ! μεγάλος μαντὲς νὰ μοῦ χαρίσεις ἓνα βελόνι.

μαντζούνι τὸ=μέλι στοὺ ὁποῖο οἱ πραχτικοὶ γιατροὶ (τζαράχηδες, κομπογιαννίτες) τοῦ Πρεμετιοῦ καὶ Μαργαριτιοῦ ἔρριχναν μέσα διάφορα χορτοβότανα, μούχλα ψωμιοῦ καὶ ἄλλα πράγματα γιὰ τοὺς ἀρρώστους.

μαντολογιῆς οἱ=μαντικὲς πράξεις.

μαντολοῖσματα τὰ=μαντολογιῆς.

μάντρα ἤ=κλεῖσμα, μαντρί, ὄνομα χωριοῦ. (Ἄλβ. μάντρε).

μαξούμι τὸ=μικρὸ παιδί, χνούδαλο.

μαξοὺς (ἐπίρ.)=ἐπίτηδες.

μάπας ὁ=ξωπαρμένος, κουτός, βλάκας.

μάρα ἤ=ψυχικὸς πόνος. Ρῆμ. μαραίνω.

μαραγγιάζω=μαρασμός. Ρῆμ. μαραζώνω. παραγμαράζης, μαραζιάρης.

μαργιόλος ὁ=πανοῦργος.

μαργιολώνω (μαργκελώνω)=δίνω κάτι στὴν κοιλιά καὶ τὴν ξεγελῶ.

Μαρίγια ἤ=Μαρία. Δημοτ. Τραγούδι:

Μαρίγια λέν, Μαρίγια λέν τὴ Παναγία

—ὦρ' Μαρίγια μου—Μαρίγια λέν καὶ σέ

—καὶ σέ—να—κακομοῖρα μου.

μαρμάνκα ἤ=ἀράχνη.

μαρμάρα ἤ=στεῖρα.

μάρμαρο τὸ=μεγάλο κοτρώνι.

μαρτίνι τὸ=εἶδος ὄπλου πού ἦταν ὁπλισμένος ὁ τουρκικὸς στρατὸς μέχρι τὸ ἐφοδιασμό του μὲ μάρμαρο.

μασιαλὰ (ἐπίρ.)=, εὔγε, μπράβω. φρ. τφοῦ, μασιαλὰ νὰ μὴ πάρει ἀπὸ μὴ παιδιὰ πού ἔχει ἢ Γιώργαινα.

μασγκάλα ἤ=σχισμάδα βράχου.

μασκαράς, ὁ=ντροπιασμένος, ξεφτεσμένος. Ρῆμ. μασκαρεύω, παράγ. μασκαράλικο.

μασοῦρι τὸ=κιλυνδρικό κονβαράκι φαδιοῦ πού τοποθετεῖται στὴ σαίτα ἀργαλειοῦ, μὲ τὸ ὁποῖο γίνεται ἡ ὕφανση.

μαστάρι τὸ=μαστός.

μαστραπάς ὁ=εἶδος ἀγγείου γιὰ νερό. φρ. παροιμ: Βγαίνει τὸ κουτσολάινο περγελαίει τὸν μαστιαπά. Ἐκεῖνοι μασκιάνουν τοὺς μαστραπάδες ξέρουν τὰ βάνουν τὰ χερούλια.

μάστρας (μάστουρας) ὁ=χτίστης, κτηνὸς τέχνης.

μάσω=μαζέψω. Μέλλοντας τοῦ μαστέω. φρ. Δημ. τραγ. Πῆγε νὰ μάσει ἵχνα μὲ τᾶλλα τὰ κερτίσια.

ματὰ=μετά.

ματάκια τὰ=ὑποκοριστικὸ τοῦ μάτι. Στροφή δημ. τραγ. «ὦρ' ματάκια, ὦρ' Βασιλῶ».

ματιὰ ἤ=πονηρὸ κλεῖσιμο τοῦ ἔξω ματιοῦ. φρ. Ὅπως πέρναε ἡ Κωστάρα ἀπὸ τὴ βρύση τῆς ἔκαμε ματιὰ ὁ Μῆτης ἀπὸ τὸν κῆπο.

ματοσίνερα τὰ=οἱ τρίχες τῶν βλεφάρων.

μάτσα ἤ=γάτα. (Ἄλβ. καὶ σλαβ. ἴτσε).

μάτσος ὁ=δέσμη.

μαυράδες οἱ=μάταιες ἐργασίες. ἐς τὴ λέξη ἀλαλάδες).

μαυρειδερός ὁ=μελαχροινός. Παρ. μαυρειδερούλα. Στίχ. Δημοτ. τραγουδῶ:

—Τ' ἀκοῦς μαυρειδερούλα μου τί λέγουν γιὰ τ' ἐμένα; θέλουν νὰ μὲ σκοτώσουνε ὅπ' ἀγαπάω ἐσένα.

—Μὴ σκιαζέσαι λεβέντη μου ἐσύ εἶσαι γιὰ τ' ἐμένα.

μαυριάς δ=κατάμαυρος.
 μαυρόκαρδος δ=μαυρούλης, φθονερός.
 μαυρούλης δ=χρουσουζης.
 μάχομαι=παλεύω, κατατρέχω, παιεύω. Έχει χρόνια ο Κώστας που μάχεται το Νίκο.
 μεάλι (ἐπίρ.)=στην ώρα, στη στιγμή.
 φρ. Έρθε στο μεάλι, μότι κίναγα για τα Γιάννινα.
 μεδούλι τὸ=μυαλὸ που βρίσκεται στα ούφια κόκκαλα.
 μεζάτι (ἐπίρ.)=φώρα. φρ. Έγὼ τὸ κύλαγα νὰ μὴ μάθει κανένας ἀλλ' αὐτὸς ἔβγαλε τὸ μεζάτι. (Ἄλβ. μεζάτ).
 μεϊντάνι τὸ=ξέφωτο, ξάριος τόπος. φρ. Δημ. τραγ. Κάτω στὰ φασιά ποιάμια που ἴναι σιάδια καὶ μπειντάνι, κάθειτ' ὁ Μεϊντάνης μέσα με τρακόσια παλληκάρια.
 μελανὸς δ=μαῦρος. φρ. παροιμ.: Ὁ σκοτεινὸς γεννιέται μελανὸς σκοτάδι πεθαίνει.
 μελαψὸς δ=μαυρειδερός.
 μελετάω=ἀναφέρω τὸ διάβολο, λέω: διάλολε, διάλολε.
 μελέτιο τὸ=τὸ ἀναγόμεμα τοῦ διαλόλου.
 μελίγγια τὰ=κρόταφοι.
 Μενίνα ἡ=χωριὸ τῆς Θεσπρωτίας (τὴν Νεράϊδα) (Ἄλβ. μὲν=συκαμινιά).
 μεντρεσὲς δ=σιρόφαλος που κρατεῖ τὴ θύρα ἢ τὸ παράθυρο ἀπὸ τὸ θυρόξυλο καὶ ἀνοίγοκλείει, ριζέδα. (Ἄλβ. μέντρεζε=μπαλντούμι, ζώνη).
 μεράκι τὸ=πόνος ἀπὸ ἔρωτα. (Ἄλβ. μαράσ=παράπονο).
 μερακλῆς δ=ἐκεῖνος πῶχει μεράκι για κάποιο πράγμα. Ρῆμ. μερακλώνω.
 μερεμέτι τὸ=μικροεπισκευή. φρ. μερεμέτα καὶ σκαπέτα.
 μεριάτικο τὸ=ἡμερομίσθιο. φρ. Τὸ μεριάτικο εἶναι μεριά, φόρτωμα δὲ γίνεται.
 μεροδιαβάζω=χασοδουλεύω ὅσο νὰ διαβοῦν οἱ μέρες.
 μεροδούλης δ=ἡμερομίσθιος.

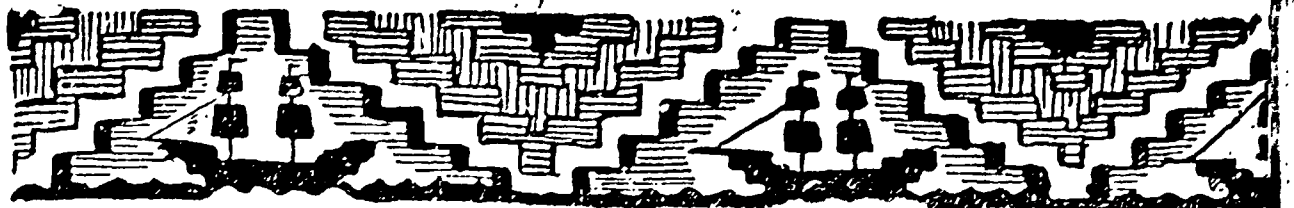
μεροδούλι τὸ=μεριάτικο. φρ. μεροδούλι μεροφάει.
 μεροκαματιάρης ὁ=ἐκεῖνος που δουλεύει με τὸ μεριάτικο.
 μεροκάματο τὸ=ἡμερομίσθιο.
 μερόσπαρμα τὸ=μιας ἡμέρας σπάρμα. (σπαρμός).
 μερούλα ἡ=μικρὴ μέρα.
 μέρσια τὰ = ἀνθρώπινες κέρμες. Φρ. Δημ. τραγ.

Τ' ἔχεις καημένε κόρακα που σκουζεις καὶ βρυχιέσαι, μήνα διψᾶς για γαίματα μήνα πεινᾶς για μέρσια. Για πέρνα ἀπὸ τ' Ἀντελικὸ κι' ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. Νὰ ἴδεις κορμιά που κοίτονται...

μερτικὸ τὸ=μοιράδι.
 μερώνω (ἡμερώνω)=καταπραίνω. φρ. Δῶσε τίποτε τοῦ παιδιοῦ στα χέρια νὰ μερώσει, νύφη, κι' ἔλα νὰ μοῦ βοηθήσης.
 μεσάλι τὸ=κοινὸ τραπέζι. (Ἄλβ. μεσάλε=συμπόσιο).
 μεσαριά ἡ=μεταξὺ τῶν σπαρμένων ἀγρῶν χερσότοπος.
 μεσόρραχο τὸ=ράχη στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ μεταξὺ δυὸ λακκιῶν (χαραδρῶν).
 μεσούρα ἡ=καταμεσίς.
 μεσοχώρι τὸ=τὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ ὅπου μαζεύεται ὁ κόσμος τὶς γιορτές, χαησομέρι.
 μεστιὸς δ=μέτριος.
 μεστώνω=ὠριμάζω.
 μειάξι τὸ=τὸ ἀνθος τοῦ σταχιοῦ τοῦ καλαμποκιοῦ, ὄχι ἡ φούντα τῆς κορυφῆς. φρ. Τὸ καλαμπόκι στὸ ποτιστικὸ χωράφι εἶναι ἀπάνω στὸ μετάξι.
 μειτέ (ἐπίρ.)=ἔξ ὀλοκλήρου. φρ. Ἀπὸ τὸ σπῆτι μου σήμερα πῆγαν ὄλοι μετέ στὴν ἐκκλησιά.
 μετερίζι τὸ=πρόχωμα. Ποιητ. φράση: Τὸ λυγερό σου τὸ κορμὶ νὰ τῶχα μετερίζι, νὰ πολεμῶ τὸν ἔρωτα ὅπου με φοβερίζει.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΤΟΥΡΚΟ - ΠΕΡΣΟ - ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ*

ν τ ο υ ν τ ο ύ (ή) = στή φρ. «χόριψι κυρά ντ—», πού τραγουδοῦσαν σὲ γυμνασμένες μαϊμοῦδες· στὰ τ., γυναίκα Ἀρμένισσα ἢ Ἑλληνίδα.

ν τ ο υ ν τ ο ύ κ α (ή) = καλαμόμισχο χόρτο καὶ οἱ τσαμποῦνες πού φτιάχναν ἀπ' αὐτό· στὰ τ., ν τ ο υ ν τ ο ύ κ, αὐλός, φλάουτο.

ν τ ο ύ ρ ! = στάσου!· στὰ π., ἴδ. λ. μακρού!

ν τ ο υ ρ ῆ ς (οὔ) = στὰ τ., φραίός, πυρόχρωμος.

ν τ ο υ ρ μ π ἰ ν (τοῦ) = κιάλι, τηλεσκόπιο· στὰ π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

Ν τ ο υ ρ ο ὔ τ η (ή) = Μοναστήρι περιοχῆς Γιαννίνων· στὰ π., ν τ ο υ ρ ο ὔ σ τ ἀληθινός, ὀρθολογικός.

ν τ ο υ σ ἰ μ ἄ ν ο ς (οὔ—ους) = κακός, ἄγριος, ἐκδικητικός, ἐχθρός· στὰ π., ν τ ο υ σ ἰ μ ἄ ν ἐχθρός.

ν τ ο υ φ ἔ κ ι (τοῦ ντ'φέκ!) = στὰ τ., τ ο υ φ ἔ ν κ ἰ ἴδ. σ.

ν τ ο υ φ ε κ τ σ ῆ ς (οὔ ντουφι—) = (δὲς ν τ ο υ φ ἔ κ ι).

ν τ ρ α β τ ζ ἰ κ α (ή) = μεγάλο σακκοῦλι ζητιάνου· στὰ τ., ν τ ο γ α ρ τ ζ ἰ κ ἰ δισσάκι καὶ τ α γ α ρ τ ζ ἰ κ ἰ πῆρα, σάκκος.

ν τ ρ α κ λ ἄ ς (οὔ) = τούμπα στὸν ἄερα ἢ στή γῆ· στὰ τ., τ α κ λ ἄ κ ἴδ. σ., κιβίστημα.

ν ν σ τ ἔ ρ ι (τοῦ ν'σιέρ') = στὰ π., ν ν σ τ ἔ ρ ἴδ. σ.

Ξ'

Ξ ι ρ ἄ τ (τοῦ) = γραφτό, πεπρωμένο· «τοῦχα ξιράτι!», «δ'κάμ ξιράτια!» βάσανα, ἀπρόσμενα κακά· στὰ ἄ., τ α ξ ι ρ ἄ τ,

σφάλματα, ἔλλειψεις, ἀμέλειες.

Ξ ἰ κ ι καὶ — κίκο (τοῦ — κί'κκο)· στὰ τ., ἔ κ σ ἰ κ ἰ ἔλλειπής, ἔλλειποβαρῆ· Καὶ εἶδος κατάρας: μπά νὰ γένου ξικι γέν'ς ξικι.

Ο

ὀ ἰ ν τ ἰ ζ ω (οὔ—ου) = μοιάζω, ταιριάζω· «οἰνιτζουν τὰ χούγια μας», ταιριάζετε· στὰ τ., ὀ γ ι μ ἄ κ μιμοῦμαι, συμμορφιόμαι.

ὀ κ ἄ (ή) = στὰ ἄ., κ ι γ ἰ ἔ ἴδ. σ.

ὀ κ ν ἄ (ή οὔ—) = εἰδικοῦ χρώματος βαφή μαλλιῶν καὶ νυχιῶν· στὰ τ., κ ν ἄ χ η ν ἄ ἴδ. σ.

ὀ λ μ ἄ ζ ! = δὲ γίνεται! ὄχι! στὰ τ. ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ὀ λ ο ὔ ρ ! = γίνεται· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ὀ λ σ ο ὔ ν ! = ἔστω, δέχομαι, ἄς γῆ· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ὀ ν μ π α σ ἰ η ς (οὔ—ασ!) = δεκακίς· στὰ τ., ὀ ν μ π α σ ἰ ἴδ. σ.

ὀ ν τ ἄ ς (οὔ ου—) = στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ὀ π λ α ! = στὰ τ., χ ὀ π π α λ α πῆδια

ὀ ρ δ ἰ (τοῦ οὔ—) = στρατός, στρατ. στρατόπεδο· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

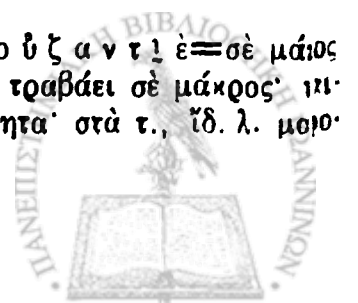
ὀ σ τ ἄ ς (οὔ οὔ—) = ὁ μάστορας ἀν ἀρχηγός τεχνίτης ἢ ἐργοδότης βιοτεχνίας, τ' ἀφεντικό· στὰ τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

ο ὕ β γ ι α (ή) = νῆμα ὠρισμένου εἴκ· καὶ ο ὕ γ ι α παρυφή ὑφασμάτων· στίβ. ο ὕ γ ι α παρυφή.

ο ὕ γ ι ο ὔ ν (τοῦ) = παιγνίδι· στὸ ἄβλι, ἔχω ἕνα, δυὸ κτλ. παιγνίδια· στίβ. ἴδ. λ. μερίδα.

Ο ὕ ζ ο υ ν ο ὕ ζ α ν τ ἰ ἔ = σὲ μάιος αὐτὴ ἢ ὑπόθεση τραβάει σὲ μάκρος· πι νάρει ἀδικαιολόγητα· στὰ τ., ἴδ. λ. μορὸ χρόνια, μακρού.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 826.

ο ὕ κ λ α ῖ (ῆ) = μακρὰ στρόγγυλη βέρο-
για ἄπλωμα πέτρων πῆττας σιὸ πλα-
ρι' στα τ., ο ὕ κ λ α γ ο ὕ κύλινδρος.
ο ὕ λ ε μ ἄ ς (οὐ) = στα ἄ., πληθ. τοῦ
ἱμ, σοφός, διαβασμένος.
ο ὕ ρ ρ ῖ (τὰ) = στα ἄ., χουρὶ παρ-
ος.
ο ὕ ρ μ ἄ ν (τοῦ) = πυκνὸ δάσος' στα τ.,
λ., ἴδ. σ.
ο ὕ ρ μ ἄ ν ζ α γ ἄ ρ ῖ (τοῦ) = εἰδικῆς
σας κυνηγετικὸ σκυλλί' δὲς λέξεις
ρ μ ἄ ν καὶ ζ α γ ἄ ρ.
ο ὕ σ ο ὄ λ ῖ (τοῦ—λι) = τρόπος, μέθο-
ς, ἐμπειρία' στα ἄ., ἴδ. σ. σύστημα, ἀρχές.
ο ὕ σ τ ἄ ς (οὐ) = δὲς ὄσ—
ο ὕ τ (τοῦ) = μουσικὸ ὄργανο (λαοῦτο)
χορδὲς ζωϊκῆς' στα ἄ., ἴδ. σ. (luth).
ο ὕ τ σ ῖ μ π ο υ τ σ ῖ ο ὄ κ η ς (οὐ—
ς) κοντός, λειψός, ἀνέσωτος, μικροκα-
μένος' στα τ.—ο ὕ κ, τρία καὶ μισό.

Π'

πα ζ ἄ ρ ῖ (τοῦ—ἀρ') = στα π., ἴδ. λ..
σ.
πα ζ α ρ λ ῖ κ ῖ α (τὰ) = παζαρέμματα.
πα ζ ἄ ρ ῖ.
πα ζ β ἄ ν τ η ς (οὐ—ντ'ς) = νυκτοφύ-
κας' στα π., ἴδ. λ. καὶ περβάντ' ἴδ. σ.
πα ζ ῖ ἄ (τὰ) = σέσκουλα' στα τ., π ἄ ζ ῖ
σ.
πα ῖ ν τ ὄ σ τ ῖ = τέλος! στα τ., ἴδ. λ.
ἀτάπαυση ἐργασίας.
πα ῖ τ ἄ ρ η ς (οὐ—ρ'ς) — κτηνίατρος'
ἄ ἄ., πα ῖ τ ἄ ρ ἴδ. σ.
π ἄ λ α (ῆ) = σπαθὶ πλατὺ καμπυλωτό'
ἄ τ., ἴδ. λ. μικρὸ σπαθὶ κοντὸ καὶ πλατὺ.
π ἄ λ α ς (οὐ) = ἐπώνυμο' δὲς π ἄ λ α.
π α λ ἄ ζ ῖ (τοῦ—ἀζ') = νεοσσὸς φαλα-
κίδας καὶ παππιοῦ τῆς λίμνης' στα τ., ἴδ.
δρνίθια πάπιας, χήνας, περιστεριῶν.
π α λ α μ ἄ ρ ῖ (τοῦ—ἀρ') = στα τ., ἴδ.
ἴδ. σ.
π α λ ἄ ν τ ζ α (ῆ) = στα τ., ἴδ. λ., ἴδ.
(λ. ξ.).
π α λ ἄ σ κ α (ῆ μπα—) = στα τ., ἴδ. λ.,
θερμάτινο δισσάκι κυνηγοῦ.
π α ν τ ζ ἄ ρ ῖ (τοῦ—ἀρ') = κοκκινο-
γούλι' στα π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.
π α ν τ ζ ο ὄ ρ ῖ (τοῦ—οὐρ') = παραθυ-
ρόφυλλο, γοίλλα' στα π., πεντζερε

παραθύρι.

π α ξ ῖ μ ἄ δ ῖ (τοῦ—ξ'μάδ') = στα π.,
π ε κ σ ῖ μ ἄ τ (ἴσως ἀπὸ τὸ τ. π ἔ κ ξ η ρ ὸ
σ ῖ μ ῖ τ (δὲς λ.).

π α π ο υ τ σ ῆ ς (οὐ παπ'τσῆς) = δὲς
π α π ο ὄ τ σ ῖ.

π α π ο ὄ τ σ ῖ (τοῦ=οὐτς) = κατ' ἀντί-
θεση πρὸς τὸ τ σ α ρ ο ὕ χ ῖ καὶ τὴν κ ο ρ-
δ ἔ λ λ ἄ' στα π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

π α ρ ἄ ς (οὐ) = τὸ 1]40 τοῦ γροσιοῦ'
στα π., ἴδ. λ. χρήματα.

π α ρ α λ ῆ ς (οὐ) = στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

π α ρ τ σ ῖ ἄ · π α ρ τ σ ῖ ἄ = κομμάτια-
κομμάτια' στα π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

π α σ ῖ ἄ ς (οὐ) = στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

π α σ ῖ α λ ῆ κ ῖ (τοῦ—ἰκί') = ἡ δικαιο-
δοσία τοῦ π α σ ῖ ἄ (δὲς λ.).

π ἄ σ λ α ς (οὐ) = τιποτένιος, μηδαμι-
νός, χωρὶς ἀξία' στα ἄ., φ ε σ λ. ἄχθος ἄ-
ρούρης' καὶ ἴδ. σ.

π α σ λ ῖ μ (τοῦ) = εὐτελής, πρόστυχος
σὲ ποιότητα' στα τ., ἴδ. λ. σ κ ο υ ρ ῖ ἄ'
δὲς καὶ π ἄ σ λ α.

π α σ λ ῖ μ ω τ ὸ (τοῦ — οὐτὸ) = δὲς
π α σ λ ῖ μ.

π α σ ο υ μ ἄ κ ῖ (τοῦ πασ'μάκί') = στα
τ., μ π α σ μ ἄ κ ῖ σάνδαλο.

π α σ τ ο υ ρ μ ἄ ς (οὐ) = στα τ., π α-
σ τ ε ρ μ ἄ ἴδ. σ.

π α τ α τ ρ ἄ κ (τοῦ) = αἰφνίδιο καὶ ἄ-
πότομο κατακορήνισμα, πέσιμο, καταστρο-
φή, πανωλεθρία' στα τ., ἴδ. λ., αἰφνίδια,
ἀπότομα.

π α τ ῖ ρ ν τ ῖ (τοῦ) = θόρυβος, πάταγος,
σύγχιση' στα τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

π α τ ῖ σ ῖ ἄ χ (οὐ) = στα π., ἴδ. λ. αὐ-
τοκράτορας.

π ἄ τ · κ ῖ ο ὄ τ (τοῦ) = παιγνίδι κατὰ
τὸ ὁποῖο αὐτὸς ποὺ δέχεται χτυπήματα στὸ
σβέρκο, προσπαθεῖ νὰ μαντεύσῃ ποιὸς ἀπὸ
τοὺς συμπαίκτης του τὸν χτύπησε' ἄλλοιῶς,
τ ζ ἄ ρ ρ ῖ' στα τ., ἴδ. λ., χτύπημα 'ποὺ ἐ-
παναλαμβάνεται, χτύπος στὸ κεφάλι.

π α τ σ ῖ α β ο ὄ ρ α (ῆ) = στα τ., π α-
τ σ ῖ ἄ β ρ α ράκος.

π α τ σ ῖ ἄ ς (οὐ) = στα τ., ἴδ. λ. κνή-
μη, πόδια ζώων.

π α τ σ ῖ α τ ζ ῆ ς (οὐ) = ὁ κατασκευα-
στῆς πατσῖᾶ (δὲς λ.).

(Συνεχίζεται)

ΣΤΕΦ. ΜΠΕΤΤΗ, δημ)λου

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟ ΤΗΣ ΠΟΤΕ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΥΡΕΝΤΩΝ

5. ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΖΕΛΟΒΑ ΚΑΙ ΖΩΝΤΗΛΑ

Ζέλοβα, ή, (τ. Βουνοπλαγιά) στ' Τζέλοβα, οί κάτοικοι Τζελοβίτες. Ένα από τὰ καμποχώρια τῆς ἐπαρχίας Δ. καὶ σὲ μιὰ περίπου ὥρα ἀπόσταση πεζῇ ἀπὸ τὰ Γιάννινα. Πρόκειται γιὰ καθαρὰ σλαβικὸ τοπωνύμιο ποὺ σημαίνει κατὰ τὸ Χριστοβασίλη (*Ἡπειρ. Ἡμερ. 1914 σελ. 50) θέσιν ἀρχηγείου, κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸ Χελωνότοπος, κατ' ἄλλους δὲ τόπος μὲ πολὺ νερό. Δυσκολεύομαι πολὺ ποιά ἀπὸ τὶς τρεῖς αὐτὲς σημασίες νὰ προτιμήσω, γιὰτι καὶ γιὰ θέση ἀρχηγείου χρησιμοποιήθηκε κατὰ καιροὺς τὸ χωριό, ἰδιαίτερα ὅσων ἐβάδιζαν πρὸς τὰ Γιάννινα, λόγῳ τῶν πολλῶν σχετικῶν πλεονεκτημάτων του—ἀναφέρω μόνον τὸν Πασιόμπεη στρατάρχη τῶν Σουλτανικῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ στρατευμάτων στὰ 1820—καὶ Χελῶνες βέβαια συναντᾶει κανεὶς ἐδῶ καὶ μπόλικον νερὸ ὃ τόπος κρύβει. Ἄλλοι ὅμως καθὼς τελευταῖα ἐξακριβῶσα εἶναι ἡ ὀρθὴ σημασία τοῦ τοπωνυμίου. Ἀπὸ σχετικὴ ἐτυμολογικὴ συζήτηση (Περ. «Ἀριστοτέλης» τ. 28) ἐπὶ τοῦ ὀμόρριζου τοπωνυμίου τῆς Φλώρινας Ζελίτσα παραγόμενον ἀπὸ τὴ λέξη ζέλ—(ἴσως τὸ ζάλος=βουρκοσ τοῦ (Ἡσυχίου) καὶ τὴν τοπωνυμικὴ κατάληξιν—ίτσα σημαίνοντος δὲ τύπου ὅπου τὸ ποτάμι συγκεντρώνει ἀμμοχάλικον καὶ πρὸ πέρα βουρκότοπον, συμπραίνω ὅτι κατὰ παραπλήσιο σημαίνει καὶ τὸ ὄνομα τοῦ χωριοῦ μας. Ἄν δὲ λάβουμε ὑπ' ὄψει, πῶς τὸ τοπωνύμιον γενικὰ ἀποτελεῖ ἐξαρση κυρίαρχου χαρακτηριστικοῦ γνωρίσματος τοῦ τόπου, τέτοιο δὲ γνώρισμα στὴν περίπτωσίν μας εἶναι κατὰ κύριον λόγον ἡ λάσπη, ποὺ πνίγει ζῶα καὶ ἀνθρώπους μὲ τὴν πρώτη βροχή, κατ' ἐξαίρεσιν χτυπητὴ ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα καμποχώρια, πιστεύομε πῶς μὲ τὸ λασπότοπος ἢ λασποχώρι δι-

νεταὶ ἡ πιὸ σωστὴ καὶ ἀπόλυτα σύμφωνον μὲ τὰ πράγματα ἐρμηνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ χωριοῦ. Ἀμφιβολίες ἔχουμε ὡς πρὸς τὴν ἐδῶ σημασίαν τοῦ σλαβικοῦ ἐπιθήματος—οβα ποὺ χρησιμοποιεῖται, ὅσο ἔξοχα ἀπὸ τοὺς Ἡπειρώτες στὸ σχηματισμὸν ἀνδρωνυμικῶν ὀνομάτων, καθὼς Γιάννοβα (=ἡ γυναῖκα τοῦ Γιάννη) Σπυροβα, Γιῶσοβα κ.ἄ. Σημειῶνω ἡκόμα πῶς τὸ χωριὸ τοῦτο εἶναι τὸ μόνον ἀπ' ὅλα τῆς ἐπαρχίας, ποὺ φέρει αὐτὴ τὴν κατάληξιν. Μὲ τὴ ρίζαν ὅμως ζέλ—καὶ τὴν συνήθη ξενικὰ τοπωνυμικὰ ἐπιθήματα, καθωρισμένης ἀκριβῶς σημασίας, συναποτύμως ἀνὰ τὴν Ἡπειρὸν καὶ τὴν Ἡπειροτικὴν Ἑλλάδα εἶνα πληθὺς τοπωνυμίων, ὁμοειδῶς ὀνομάτων χωριῶν καθὼς Ζελισιό, Ζελιστὰ, Ζελίστα, Ζέλοβον (τ. Ἀνταρτικὸν τὸ ἴδιον δὲ ἀκριβῶς ὄνομα σὲ παραπόταμον ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους τοῦ Ἀλιάκμονα ῥέοντα Δ. τῆς πόλης Φλώρινας. Ἀπὸ τοῦ ἀρχαιότερους ἴσως οἰκισμοὺς τῆς ἐπαρχίας τὸ χωριό, ἀναφέρεται ὡς Ζελεχοβίστα—ἄλλο τέτοιο ἢ παραπλήσιο τοπωνύμιον στὸν τόπον μας δὲν ὑπάρχει—εἰς τὸ Ἀΐον Χρυσόβουλον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου ἐνδιαφέρον τὸ κοινὸν τοῦ Ἰωαννίνων ἀπολυθὲν δὲ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1319 μ.Χ. (Ἀραβ. Χρον. Β' σελ. 30). Τὸ χωριὸ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἦταν μαζί μετὰ τὴν ἄλλα τῆς ἐπαρχίας παλιότερον κτήμα τῆς γνωστῆς γιαννιώτικης οἰκογένειας τῶν Καραγιανναίων «ἀνθούσης ἐπὶ πλούτῳ καὶ πολὺ κτημοσύνη» (Ἀραβ. Χρ. Ἡπ. Β' σελ. 262), ἀπὸ τὴν ὁποία καθὼς ἀναφέρει ὁ Λαμπριδῆς (Ὁ Τεπελ. Ἀλῆ Πασιᾶς σελ. 12) περιήλθε, ἄγνωστο πῶς, σὲ σημαίνοντος τοῦ Τούρκου Μεχμέτ Πασιᾶ ὀνόματι, ποὺ κατὰ αὐτὸς μὲ τὴν σειράν του τὸ δώρησε «εἰς Μ...

την τινά ἐκ τοῦ Μεσσαίου Μαχαλά Βί-
 ρς καὶ ἀδελφὸν συζύγου του Χριστιανῆς
 ῶρος ἐκπνευσάσης. Νῦν δὲ διαρπαγὴν
 τοῦ Ἀλῆ κατέστη ἐθνικόν». Σὲ κατὰ
 οὐ μάλιστα τοῦ Χριστ. Φιλητᾶ περιέχον-
 τὰ χωριὰ τσιφλίκια τοῦ Ἀλῆ—Πασιᾶ
 οσιευμένο δὲ στὸ τέλος (σελ. 602) τῆς
 ννυμης Ἱστορίας τοῦ Ἀραβαντινοῦ, περι-
 βάνεται μεταξὺ ἄλλων καὶ ἡ Ζέλοβα.
 τὴν ἀρπαγὴ αὐτῆ τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τὸν
 ηστο καὶ φοβερό Ἀρβανίτη εἶχα ἀκού-
 ῖα ἀπὸ τελευταῖα ἀποθανόντα γέροντά του
 ἑξῆς ἀξιοσημεῖωτη παράδοση. Στὴν αὐ-
 τῆς ἐκκλησιᾶς του τ' Ἀϊ-Δημήτρη, σώ-
 κι γέρικη βελανιδιὰ μὲ φεδράτο κορμὶ
 φαλιασμένο. Στὸν ἴσκιό, λένε, τοῦ αἰω-
 ριοῦ αὐτοῦ δέντροῦ ἐκάθισαν ὁ Ἀλῆς
 ὁ Ζαγορίσιο ἐκεῖνο Μαρούτση, τὸν
 χιτήτη του, κι ὑπόγραψαν τὰ πωλητήρια
 πιά, τοῦ Ἀλῆ ὑποσχεθέντος νὰ στείλει
 συμφωνηθέντα χρήματα στὴν Πρέβεζα
 ὅπου θὰ περνοῦσε ὁ πωλητῆς φεύγον-
 γιὰ τὸ ταξίδι. Ἀντὶς ὅμως γιὰ χρήματα
 θεύτηκε πὼς ἔλαβε ἕναν τρουβὰ στερνά-
 λ. Ἡ παράδοση βέβαια δὲν φαίνεται
 ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὰ πράγματα. Γιατί
 αὐ γνωστὸ πὼς ὁ Ἀλῆς, τὶς ἀρπαγὰς
 πλῆθους τῶν κτημάτων του, παρ' ὅτι
 ἰν καθαρὰς λαφυραγωγίαις, φρόντιζε νὰ
 περιβάλλει μὲ τὸ μανδύα τῆς νομιμό-
 τος συντάσσοντας γι αὐτὲς χαρτιά ἐπί-
 μα μὲ σφραγίδες καὶ ὑπογραφὰς τῶν ἐν-
 φερομένων καὶ τοῦ Κατῆ καὶ μὲ ἀνα-
 φη πάνω τους τῆς πραγματικῆς ἀξίας
 ὁ μεταβιβαζόμενου ἀκινήτου, ἀπὸ τὸ φό-
 ἔνδεχόμενου ἐλέγχου σουλτανικοῦ. Τοὺς
 λαστοὺς αὐτοὺς τίτλους τοῦ Ἀλῆ ἐπρό-
 ἰλλε κατόπι ἡ Πύλη κι ἀπόρριψε τὶς αἰ-
 σεις τῶν ληστευθέντων ἰδιοκτητῶν, πού
 οῦσαν μετὰ τὴν ἔκλειψη τοῦ τυράννου
 ἰν ἐπιστροφῆ τῶν κτημάτων τους, τὰ ὅ-
 ἰα ἔτσι περιῆλθαν στὸ Τουρκικὸ δημό-
 ο, ἐγένηκαν δηλ. ἐθνικά! (Δὲς καὶ Β.
 ορσινέλλα Ἡπ. Χρ. Τομ. ΙΓ' σελ. 123).
 Κατὰ τὸ 1882 τὸ χωριὸ μαζὶ μὲ ἄλλα
 ἰς περιοχῆς ἦταν κατὰ τὸ ἥμισυ ἐθνικὸ
 οουρ. σελ. 73) κατὰ τὸ ἄλλο δὲ ἥμισυ ἀ-
 ἰκε ὡς τελευταῖα σὲ διαφόρους Τούρκους
 καὶ Χριστιανούς γαιοκτήμονες, καθὼς τοὺς
 οουρκογιαννιώτες Φεῆμ ἐφέντη καὶ Χα-

φουζ Χότζα καὶ τοὺς Λαππαίους, πάππο
 καὶ πατέρα τῶν ζώντων γιαιτροῦ καὶ δικη-
 γόρου. Ἀπὸ δὲ τὶς ἀρχὲς ἀκόμη τοῦ περα-
 σμένου αἰῶνα, ἴσως καὶ πρωτίτερα, δια-
 τηροῦσε, καθὼς ἔγραψα ἤδη (Ἡπ. Ἐστ.
 Τ. 46), σχολειὸ τῶν κοινῶν γραμμάτων,
 αὐτὸ μόνον ἀπ' ὄλα τ' ἄλλα 22 καμποχώρια,
 ἀριθμοῦσε δὲ πρὸ ἑκατὸ περίπου χρόνων
 σπίτια 23 καὶ οἰκογένειες 29. (Ἄρ. Χρον.
 Ἡλειρ. Β' σελ. 312).

Ἄ γ ι ο ς Ἀ θ α ν ἄ σ ι ο ς, ὁ, στοὺν
 Ἀϊ-Θανάσ'. Ἐκταση βοσκίσιμη (Δ) περὶ
 τὸ ὁμόνυμο θολόσκειο ἐκκλησιάκι πού κτί-
 στηκε κατὰ ὑπάρχουσα πάνω στὸν τοῖχο
 τοῦ ἐπιγραφῆ τὸ 1803.

Ἀ λ ῆ Χ ὄ τ ζ α, τοῦ, στ' Ἀλ-Χότζα.
 Περιοχὴ στὸν κάμπο (ΒΔ) μὲ λειβάδια καὶ
 χωράφια σχετιζόμενη μὲ κάποιον Ἀλῆ-Χό-
 τζα προφανῶς ἰδιοχτήτη της.

Ἄ λ μ υ ρ ὄ ς, ὁ, στοὺν Ἀλμυρό. Ἐκ-
 τεταμένη καὶ μοναδικὴ στὸ εἶδος της πλα-
 τεῖα τοῦ χωριοῦ ὅπου τὸ Σχολειὸ καὶ ἡ
 ἐκκλησιά του. Χρωστáει τὸνομα κατ' ἄλλους
 μὲν στὸ ὅτι ἐδῶ παληότερα ἀλάτιζαν τὰ
 πρόβατά τους οἱ χωριανοί, τοὺς ἔδιναν δηλ.
 ἀπὸ λίγο ἀλάτι γιὰ νὰ βοσκᾶν μὲ ὄρεξη,
 κατ' ἄλλους πάλι πὼς τὸ χορτάρι της εἶναι
 τόσο νόστιμο, σὰν νάσαι ἀλοτισμένο.

Ἄ ν θ ο ὕ λ ε ς, οἱ, σ' τς Ἀνθοῦλις.
 Καλλιεργίσιμη τοποθεσία (Α) ὀνοματισμένη
 ἔτσι γιὰ τὴν πλούσια ἀνθοβολία της.

Ἄ σ π ρ ο π η λ ὄ ς, ὁ, στοὺν Ἀσπρου-
 μπλό. Ἐκταση μὲ χωράφια (Α) αὐτῆς τῆς
 σύστασης, ὅπου καὶ βρουσούλα καλοφκια-
 σμένη μὲ δροσερὸ νεράκι.

Β ο ρ ῖ λ α ς, ὁ, στοὺ Βορίλα. Θέση
 καλλιεργούμενη (Ν). Ἡ λέξη, μᾶλλον ὀρ-
 θά, σχετίζεται μὲ τὴ ρουμανικὴ Borila
 (Νότιος ἄνεμος).

Β ο ρ ρ ι ἄ δ ε ς, οἱ, σ' τς Βορριάδες.
 Περιοχὴ στὸ βουνὸ (Ν) μὲ βοσκοτόπια τα-
 λαιπωρούμενη ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν ὁμόνυμο
 ἀγέρα.

Β ο ὕ λ γ α ρ ο ς, ὁ, στοὺ Βούλγαρο.
 Ἐκταση μὲ χωράφια κι ἀμπέλια (Β) ἄγνω-
 στο πὼς καὶ μὲ ποιὸν τέτοιον ἄνθρωπο
 σχετιζόμενη.

Β ο υ ν ι σ τ ῆ, ἡ, στ' Βουν'στή. Πε-
 ριοχὴ μὲ χωράφια (Α) ὅπου καὶ φυσικὴ ὀ-
 μαλὴ χοανοειδῆς κοιλότητα πού νεροκραταίει.

Βρωμοπήγαδο, τό, στοῦ Βρουμοπήγαδο. Τοποθεσία καλλιεργούμενη ὅπου ὑπῆρχε πηγάδι με νερό βρώμικο—μύριζε τειάφι—βουλωμένο τώρα.

Γαϊδουρόραχ, ἢ, στ' Γαϊδουρόραχ'. "Αδεντη ράχη (B) με λίγα χωράφια και πολλές ασφάκες και γομαράγκαθα, ἐνδιαίτημα κατάλληλο γι αὐτὰ τὰ ὑπομονετικά τετράποδα.

Γέφυρα Μαρτίνη, ἢ, στὸ Γιουφύρ' τ' Μαρτίν'. Γέφυρα (A) στὸ ποταμάκι Λαγκάτσα και τὰ περι αὐτὴν λειβάδια και χωράφια κατασκευασθεῖσα ἀπὸ τὸ Γιαννιώτη Χρῆστο Μαρτίνη δεκατιστὴ τότε τοῦ χωριοῦ τὸ 1902, καθὼς ἀναφέρει σχετικὴ σὲ πλάκα πὸ εἶδα ἐπιγραφὴ. "Ἢδη ἔχει ἀντικατασταθῆ ἀπὸ καινουργῆσιμεντένια τῆς Κοινοτήτος. Τὴ γέφυρα αὐτὴ κι ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ δρόμου ἀπὸ τὶς δύο τῆς μεριές, γιατί λάσπωνε κι ἦταν ἀδιάβατος, ἐπεσκεύασε παλαιότερα, κατὰ πὼς γράφει ὁ Λαμπρίδης, «Μιναϊντίνης τις Ὀθωμανὸς ἐν ἀγνώστῳ ἐποχῇ δαπανήσας γρόσια 1000». Ἀπὸ τοὺς ὁμοιοκατάληκτους λοιπὸν αὐτοὺς εὐεργέτες τοὺς σχετιζόμενους με τὸ γεφύρι ἐπέζησε στὸ στόμα τῶν χωριανῶν ὁ νεώτερος, ὁ Φριστιανός.

Γκιούλια, ὁ, στοὺν Γκιούλια. "Ἐκταση με χωράφια (B) περι τὸ δμώνυμο παληὸ και πλούσιο σὲ νερὸ πόσιμο πηγάδι τὸ ὁποῖο χρωστᾶει τὸ ὄνομα ἢ στὸν κατασκευαστὴ του πὸ θὰ ἦταν μᾶλλον Ἐβραῖος γιατί ἔτσι καλοῦν στὸ ἰδιωμά τους οἱ Ἐβραιογιαννιώτες τὸν Ἰούδα (Δὲς Ἰ. Μάτσα σχ. ἐργασία ὡς ἀφιέρ. εἰς Χρ. Σούλην) ἢ στὴν κάποια σχέση τοῦ νεροῦ του πρὸς τὸ τριαντάφυλλο (γκιούλ λέξ. Τουρκ. =τριαντάφυλλο).

Γκόβελις, οἱ, σ' τς Γκόβελις. Τοποθεσία βοσκήσιμη στὸ βουνὸ (N) ἀγνωστο γιατί καλούμενη ἔτσι. "Ἄς σημειώσω πὼς στὰ Γιάννινα ὑπάρχει παληὰ οἰκογένεια με τὸ ἴδιο ὄνομα.

Γκραίκο, τοῦ, στ' Γκραίκο'. Χωράφια στὸν κάμπο ἀγνωστο με ποιὸν Γκραίκο ἢ Γραικὸ ("Ἐλληνα) σχετιζόμενα.

Γομάρες, οἱ, σ' τς Γουμάρις. Καλλιεργήσιμη και με βοσκὴς λοφώδης ἔκταση (A) πὸν στάθηκε ἀδύνατο γιὰ τοὺς χωριανούς νὰ μοῦ ποῦν γιατί ἀκριβῶς τὴν εἶ-

παν ἔτσι. Κατὰ τὴ γνώμη μου τὸ τοπωνμιο ἐνέχει τὴ σημασία τοῦ ἄγονος.

Γορίτσα, ἢ, στ' Γουρίτσα. Πετρὸς και ἀδεντη ράχη (A). Ἡ λέξη εἶν ὑποκοριστικὸ τῆς σλαβ. gora (=βουνό).

Γοῦβες, οἱ, σ' τς Γοῦβις. Χωράφια και μάνδρες (B) με πολλές φυσικὴς κοιλτητες ὁμαλές ἀπ' ὅπου και τῶνομα. Περκεται γιὰ τὴν ἀλβ. λέξη gonë (=κοιλωμ).

Γραβί, τό, στὸ Γραβί. Βοσκήσιμη ἔκταση στὸ βουνὸ (N), ὅπου ὑπῆρχε δμώνυμο δέντρο.

Δέντρα Φάκα, τά, στὰ δέντρα Φάκα. Θέση πεδινὴ με χωράφια (A) ὅπου δεσπόζουν δέντρα αἰωνόβια (βελανιδιὰ) πὸν ἀνῆκαν σὲ δμώνυμη οἰκογένεια τῆς χωριοῦ.

Διάρραχα, τά, στὰ Διάρραχα. Τοποθεσία καλλιεργούμενη και με λειβάδια (A) ἔκτεινόμενη μεταξὺ χαμηλῶν γηλόφων ἀπ' ὅπου και τῶνομα.

Ζαχράν λάκκος, ὁ, στοὺν λάκκο τ' Ζαχράν. Περιοχὴ με χωράφια και μάνδρες (Δ) περι τὸν δμώνυμο ξηρόλακκο πὸν εἶχε βρεθῆ Τουρκὸς με τὸ ἴδιο ὄνομα σκοτωμένος.

Ἡλιάζ, τοῦ, στ' Ἀλιάζ. Θέση με χωράφια (A) ἀνήκουσα παλαιότερα ἐπὶ Τουρκὸ ἐπίσης με τὸ ἴδιο ὄνομα.

Κατσάνος, ὁ, στοὺν Κατσάνο. "Ἐκταση με ἀμπέλια (B) ἀγνωστο πὼς με ποιὸν Κατσάνο (κάτοικο τῶν Κατσιχωριῶν) σχετιζόμενη.

Καμπέρο-αγᾶ, τοῦ, στ' Καμπέρο-αγᾶ. Περιοχὴ με λειβάδια και χωράφια στὸν κάμπο ἄλλοτε ἰδιοκτησία Τουρκοῦ με τὸ ἴδιο ὄνομα.

Κουραδάς, ὁ, στοὺν Κουραδά. "Ἐκταση καλλιεργούμενη περι τὸ δμώνυμο πηγάδι (A) πὸν ὀφείλει τῶνομα μᾶλλον ὀβαρὸν νερὸ του. Κουραδαῖδες λέμε στὸν ἴππο μας τοὺς βαριοὺς τεμπέληδες, π' ἂν δουλειὰ ἀπὸ φαῖ και παχειὲς κοπριές (καράδες) δὲν κάνουν.

Λαγκάτσα, ἢ, στ' Λαγκάτσα. Τοποθεσία πὸν ξεκινώντας στὴν δμώνυμη ἴκταση ἀναβρυστικὴ (A) διασχίζει τὸν κάμπο με κατεύθυνση ἀπὸ Β πρὸς Ν, και τὰ μετὰ αὐτὸ χωράφια και λειβάδια. Πάνω πὸν και στὸ σημειο πὸν τὸ περνᾶν οἱ Γραμ-

ατες ἐρχόμενοι πεζῇ ἢ μὲ τὰ ζῶα τους πρὸς τὴν πόλην, ἔκτισε μικρὸ γεφύρι καὶ θόστρωσε τὸ δρόμο τὸ 1875 «ὃ ἐκ τοῦ οὐρίου Κοκκινόχωμα Ζῶη Γούλα Δάσκας ἀλιρῶν ὄθωμ. 100 (Λαμπρίδου Ἄγαθ. σελ. 58). Ἡ λέξη (Λαγκάτσα) σχετίζεται με ἄστοχα (Μέρτζος) μὲ τὸ ἀλβ. ligatë = ἔδαφος ὑγρὸ ἢ logacë (=τάφος, ὄσγμα).

Λακκιά Παπαδιᾶς, ἢ, στ' Λακκιά τ'ς Παπαδιᾶς. Βοσκήσιμη κοιλάδα στὸ βουνὸ (Δ) ἄγνωστο πῶς καὶ μὲ ποιά παρὰ σχετιζόμενη.

Λούτσα, ἢ, στ' Λούτσα. Χωράφια με λειβάδια (N) περὶ τὴν ὑπάρχουσα ἐδῶ ἐγάλη καὶ μ' ἄστωτο νερὸ λούτσα.

Μαστακαριά, ἢ, στ' Μαστακαριά. Θέση καλλιεργούμενη προσηλιακὴ πού πατάει γι αὐτὸ πλῆθος μαστάκια (ἀκριές) ἀπ' ὅπου κι ἡ ὀνομασία. Ἡ παραγωγικὴ κατάληξη —ριά εἶναι ἄλλωστε δηλωτικὴ αὐτοῦ τοῦ πλήθους καθὼς βαλτακαριά, πουρναριά, κλεφτουριά κ.ἄ.

Μέγ' Ἄνηλιο, τό, στὸ Μεγ' Ἄνηλιο. Ἐκτεταμένη πλαϊνὴ πουρναρόφυτη τοποθεσία πού χρωσιᾶει τὸνομα στὴ θέση ἢ ἀναφορικὰ πρὸς τὸν ἥλιο.

Μελιδόνη, τοῦ, στ' Μελιδόν'. Καλλιεργήσιμη περιοχή (B) σχετιζόμενη πρὸς μὲ παλαιότατη ὀμώνυμη Γιαννιώτικη οἰκογένεια πού μετανάστευσε στὴν Κέρκυρα. Μεταξὺ μάλιστα τῶν μελῶν τοῦ πρώτου μεταρτισθέντος (1700) Ἀδελφάτου τῆς Παναγίας τῶν Ξένων αὐτῆς τῆς πόλης ἀναφέρεται καὶ ὁ Π. Μελιδώνης ἐξ Ἰωαννίνων.

Μεσιά, τά, στὰ Μεσιά. Ἐκταση μὲ λειβάδια (N) πού χρωσιᾶει πιθανῶς τὸνομα τῆς ἐπειδὴ βρίσκεται στὴ μέση τοῦ κάμπου.

Μπαχτσές, ὁ, στοὺ Μπαχτσέ. Τοποθεσία παρὰ τὸ χωριὸ ἀπ' ὅπου καὶ τὸνομα (τουρκ. μπαχτσές=περιβόλι, κῆπος).

Μπαίρια, τά, στὰ Μπαίρια. Θέση μὲ λειβάδια στὸν κάμπο. Ἡ λέξη εἶναι τουρκικὴ ἐπίσης καὶ σημαίνει ἀκριβῶς χειροτόπο.

Μπιρπιοσσία, τά, στὰ Μπιρπιοσσία. Περιοχὴ καλλιεργούμενη (B) ἄγνωστο γιὰτί ἔτσι ὀνοματισμένη.

Μπραήμ, τοῦ, στ' Μπραήμ. Τοποθεσία ὅπου σήμερα τὸ κτῆμα τῶν Λαπαίων γιαιτροῦ καὶ δικηγόρου (BA), ἀνήκουσα παλαιότερα σὲ Τοῦρκο μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα.

Ντουραήμ, τοῦ, στ' Ντουραήμ. Ἐκταση μὲ ἀμπέλια (B) σχετιζόμενη μὲ Τοῦρκο ὀμώνυμο.

Ντράκοβα, ἢ, στ' Ντράκοβα. Ἐκταση μὲ χωράφια καὶ λειβάδια στὸν κάμπο γιὰ τὴ σημασία τοῦ ξενικοῦ σλαβικοῦ κατὰ τὰ φαινόμενα ὀνοματῆς τῆς ἀδυνατοῦμε νὰ ἐκφέρουμε γνώμη.

Νήστοκας, ὁ, στοὺ Νήστουκα. Τοποθεσία μὲ χωράφια (N) ὅπου καὶ πηγὴ πλούσια καθαροῦ νεροῦ πού στερεώνει τὸ καλοκαίρι. Ἡ λέξη ξένη βέβαια σημαίνει προφανῶς πλούσια νερομάνα, γιὰτί καὶ στὸ χωριὸ Γερομνήμη, ὅσο ξέρω, ὑπάρχει τέτοια μεγάλη πηγὴ μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα.

Ὀμέρμπεη, τοῦ, στ' Μέρμπεη. Περιοχὴ καλλιεργούμενη καὶ μὲ βοσκὴς (NA) πού διατήρησε τὸνομα τοῦ Τοῦρκου ἀφέντη τῆς.

Ντούλη πηγάδι, τό, στ' Ντούλ' τοῦ μπ'γάδ'. Θέση μὲ χωράφια περὶ τὸ ὀμώνυμο πηγάδι, ὅπου καὶ χάνι παλὸ πάνω στὸ δρόμο τῶν Γραμμενιατῶν πρὸς τὰ Γιάννινα λεγόμενο Χάνι Σκόρδου ἀπὸ ὀμώνυμη οἰκογένεια Γραμμενιάτικη πού τὸ ἐνέμονταν ὡς τελευταῖα.

Πηλοί, οἱ, στ' Π'λούς. Καλλιεργούμενη καὶ μὲ λειβάδια τοποθεσία (NA) πού ὀφείλει τὸνομά τῆς στὴν πηλώδη σύσταση τοῦ ἔδαφους τῆς.

Πύργος Τζάτζοβας, ὁ, στοὺν Πύργ. τ'ς Τζάτζουβας. Δεσπόζουσα ράχη στὸ βουνὸ (Δ) ἄγνωστο πῶς καὶ μὲ ποιά Τζάτζοβα (γυναίκα τοῦ Τζάτζου) σχετιζόμενη.

Πρώιμη Καρυδιά, ἢ, στ' Πρώιμ' Καρυά. Ἐκταση στὸν κάμπο μὲ χωράφια καὶ λειβάδια ὅπου ὑπῆρχε παλαιότερα καρυδιὰ μὲ πρώιμα καρύδια.

Ρόχη Λάππα, ἢ, στ' ράχ' τ' Λάππα. Ραχούλα (A) καλλιεργούμενη καὶ χέρσα σχετιζόμενη μὲ τὴ γνωστὴ Β.Η. καταγωγῆς Γιαννιώτικη οἰκογένεια Λάππα ἢ ὀποῖα κατεῖχε παλαιότερα καὶ ἐνέμονταν μεγάλο τμῆμα τῆς περιοχῆς τοῦ χωριοῦ.

Ζωνδήλα ή Ζωνδίλλα, ή, στ' Τζιντήλα (τ. Ζωοδόχος) οί κάτοικοι Τζιντιώτις. Ένα άκόμα άπό τά καμποχώρια) γειτονικό (Δ) και μικρότερο άπό τó προηγούμενο, κι ίσως τó πιό φτωχό άπ' λα για τó περιορισμένο και άγονο τού δάφους του. Σε παλιότερα κείμενα συνάνησα τó όνομά του σαν Τζουντίλα, Τσοήλα και Τζιντήλα. Ίδιοκτησία παλιότερα 'ούρκου ή Ρωμηού δέν ξέρω, πέρασε με τή ειρά τού καθώς και όλα σχεδόν τά χωριά ής 'Επαρχίας στα χέρια τού 'Αλή, μετά δέ ό θάνατό του έγινε πάλι ιδιόκτητο άνηκον κατá τó ήμισυ στόν Τουρκογιαννιώτη Μετόμπη και κατá τó άλλο μισό στόν 'Αλή ά-έντη πού σπίτια του ήταν στα Γιάννινα αυ-ά τού κ. Τσέλιου άγνάντια τής «'Εστίας», ξαγοράστηκε δέ στις μέρες μας άπό τούς χω-κανρύς άδελφούς Στεφάνου πλουτίσαντας και έγκατεστημένους στην 'Αμερική. 'Απ' δώ κατáγονταν και ή μάννα τού Ζώη Κα-ζάνη, πράγμα πού ό άοίδημος ευεργέτης ιέν έλησμόνησε, άναγράψας στην έπίσημη διαθήκη του λάσσο ξεχωριστό για τά έλέη του. Τό λάσσο τούτο πολύ γλήγρσο καθώς βαβάζω ('Αγαθ. Β' σελ. 5) τó εμπλέτσω-ταν μαζί με άλλα «οί διέποντες τά τής Χριστιανικής Κοινότητος 'Ιωαννίνων». Ευγκεκριμένα «ό Ζώης Καπλάνης κατέθετο (1806) έν τώ 'Ορφανοτροφείω Μόσχας ρούβλια 10.000 όπως άπό τού τόκου αυ-ιών τó μέν ήμισυ ή έν 'Ιωαννίνοις τών εσσαύρων έκκλησιών έπιτροπεία-δαπανά έ-κησίως πρós βοήθειαν πτωχών τού χωριού τούτου όπερ ήν ή ιδιαιτέρα πατρίς τής μη-τρούς του τó δέ έτερον ήμισυ ύπέρ τών πτω-χών έν γένει. 'Αλλ' ή έν 'Ιωαννίνοις 'Ε-πιτροπεία μόνον 1500 γρόσια έτησίως δι' άμφοτέρα τά άγαθοεργήματα ταύτα χρη-γεί». (ό.π. σελ. 65). Ευεργέτες άκόμα τού χωριού στάθηκαν «οί 'Ιω. 'Αποστόλου ό-στις έδαπάνησε (1857) γρ. 6.000 πρós ά-νέγερσιν τού κωδωνοστασίου, ό Παναγ. Εύθυμίου γρ. 4.000 πρós άγοράν κώδω-νος και οί Θεοδόσιος ιερέυς και Ζώης Δη-μητρίου (1870) γρ. 370 πρós άγοράν ιερού έπαργυρωμένου Ευαγγελίου» (ό.π. σελ. 64).

Τό όνομα τού χωριού κατá τόν 'Αρα-βανεινό (Χρ. Β' 312) είναι σλαβικό και σημαίνει, άν θυμάμαι καλά, θαυμάσιο, ι-

σως για τόν πλατύ του όρίζοντα, άριθμούσε δέ πρó 100 περίπου χρόνων 13 σπίτια με 17 οικογένειες. Χωριό τέλος με τó ίδιο ά-κριβώς όνομα βρίσκεται στο Ζαγόρι κα-θώς δέ διασώζει ή ντόπια παράδοση με-ταξύ τών δυό τούτων όμώνυμων οικισμών ύπάρχει στενή συγγενική σχέση ή έξής: Σε παλιότερα χρόνια τó χωριό όντας κοντά στο μεγάλο δρόμο πού άντάμωνε τά Γιάν-νινα με τήν 'Αρβανιτιά ύπόφερνε πολύ άπό τούς διαβατικούς Τούρκους. Κάποιοι τότες προβαταράιοι του παράτησαν φαμι-λικά τόν τόπο κι έκόνεψαν πίσω άπό τó Μιτσικέλι στη σημερινή Τζοντήλα Ζαγο-ριού πού και κοντά στο πατρικό κι άνά-μερα άπό δρόμους και περάσματα ήταν και πλούσια βοσκοτόπια για τó βιό τους είχε. Μάλιστα ως τελευταία οί κάτοικοι τής νεώ-τερης αυτής Τζουντήλας όνομάτιζαν για διάκριση τούτη τών Κουρέντων Παληοτζ' ντήλα. Στην καταγωγή τους δέ αυτή άπο-δίδεται και ή κάποια καθυστέρησή τους σε σχέση με τάλλα τού Ζογοριού χωριά. 'Ε-τσι καθώς αναφέρει ό Λαμπρίδης (Ζαγ. σελ. 55) «των χωρίων Ζωνδήλα και Καβα-λάρη τά κοράσια δέν έφοίτων στα Σχολεία μέχρι πρó μικρού». «Μώμον δ' ού μικρόν παρέσχον εις Ζαγόριον, γράφει παρακάτω (σελ. 78) και τινες εκ Ζωνδήλας και Κα-λουτá έπιδοθέντες έν τή ξενιτεία εις τó Ιε-ροσυλείν και κλέπτειν μάλιστα κανδήλας. Διό και κανδηλοκλέπται και κανδηλάδες άπεκλήθησαν». 'Εξάιρεται όμως άπό τόν ίδιο ή άνδρεία τών κατοίκων αυτής τής Τζοντήλας «ήν ούδέποτε ληστρική συμμο-ρία προσέβαλε, πατρίς ούσα τού Δ. Τομα-ροπούλου ύπό τόν Χατζηχρίστον άγωνι-σθέντος».

Σημειώνω όμως και τούτα σαν αντί-λογο στην πιό πάνω παράδοση τή σχετική με τή συγγένεια τών δυό Ζωνδηλών. 'Ε-κείνη τού Ζαγοριού έλέγονταν παλιότερα και μικρή Ζωνδήλα πού καθώς αναφέρει τó χρονικό τής Βοτσάς έστειλε στην Πόλη κατá τó 1629—1631 42 Βοϊνίκηδες, σε διαστολή μάλλον άπό τή Μεγάλη Ζωνδήλα συνοικία περι τó Πάπιγγο, πού διαλύθηκε κοντά στα τέλη τού ΙΣΤ' αιώνα άπό έπι-δρομές 'Αρβανητάδων (Λαμπρ. Β' σελ. 38 - 40).

Ἄ λ ἦ ς, ὁ, στὸν Ἄλῃ. Τοποθεσία με χωράφια (ΝΔ) ὅπου σκτώθηκε παλαιότερα Τοῦρκος με τὸ ἴδιο ὄνομα.

Ἄ μ μ ο ς, ὁ, στὸν Ἄμμου. Περιοχὴ καλλιεργούμενη (Β) ὅπου καὶ ὄρυχεῖα ἄμμου καλοῦ.

Ἄ κ ο υ μ π ῖ σ τ ρ ε ς, οἱ, στ' Ἄκουμπίστρις. Χωράφια (Δ) ὅπου καὶ πέτρες καταδρομῆς πού ἀκουμποῦν νὰ ξαποστάσουν οἱ μαῦρες οἱ γυναῖκες καθὼς ἀνηφορίζουν τὸ χωριὸ ζαλωμένες.

Ἄ μ π ε λ ο τ ὀ π ῖ α, τά, στ' Ἄμπελοτόπια. Θέση με χωράφια (Δ) ὅπου ὑπῆρχαν παλαιότερα ἀμπέλια.

Ἄ γ ρ ῖ δ ῖ α, τά, στ' Ἄγγριδια. Ἐκταση με χωράφια (Β) πού κλήθηκε ἔτσι γιὰ τὸ κακοδούλευτο καὶ ἄγρονο τοῦ ἐδάφους της.

Ἄ σ κ ρ ο φ α μ ῖ α, ἡ, σ' Ἄσχροφамиά. Καλλιεργούμενη ἔκταση (Δ) ἄγνωστο γιατί ἔτσι βαφτισμένη.

Β λ ο κ α ρ ῖ α, ἡ, στ' Βλοκαριά. Ἄμπελόφυτη τοποθεσία (Β) πού χρωστᾶει τὸνομά της σὲ ποικιλία συναντώμενων ἐδῶ ἀφράτων καρυδιῶν βλοκαρίσιων λεγόμενων.

Γ ο μ α ρ ο δ ῖ ὠ χ τ η ς, ὁ, στὸν Γουμαροδιώχτῃ. Θέση με μάνδρες (Α) πού δὲν κολλᾷ οὔτε τὰ γομάρια καθὼς φανερώνει καὶ τὸνομα.

Γ ε φ ῦ ρ ῖ α, τά, στὰ Γιοφύρια. Καλλιεργούμενος τόπος (Β) ὅπου καὶ γιοφύρι στὸν ἀπὸ κεῖ διερχόμενο λάκκο.

Γ ρ ἄ β ο ς, ὁ, στὸν Γράβου. Καλλιεργούμενη ἐπίσης θέση (ΒΔ) ὅπου ὑπῆρχε δέντρο ὁμώνυμο.

Γ υ φ τ ο σ ῖ ο ὐ λ α, τοῦ, στ' Γυφτουσιούλα. Χωράφια (ΒΔ) σχετιζόμενα ἄγνωστο πῶς με κάποιον γύφτο Σιούλα (Τασιούλα) ὄνοματι.

Ε ἰ κ ὀ ν ε ς, οἱ, στ' Εἰκόνες. Τοποθεσία με χωράφια (Δ) ὅπου εἶχε παληότερα βρεθῆ μέσα σὲ πουρναριὰ εἰκόνα.

Ἐ β ρ α ῖ ο υ, τοῦ, στ' Οὐβριοῦ. Περιοχὴ με χωράφια ἀνήκοντα σὲ Ἑβραιογιαννιώτη ἄγνωστον, πράγμα παράξενο κάπως καὶ σπάνιο ἐπειδὴς ἡ φυλὴ αὐτῆ τοῦ δαίμονα δὲν παρανακατεύονταν με χώματα.

Ζ α ρ κ ο κ ρ α ν ῖ ε ς, οἱ, στ' Ζαρ-

κουραγιές. Καλλιεργούμενη ἔκταση (Δ) που ὑπῆρχαν ζάρκες (γυμνές) κραγιές καρπούς ἢ φύλλα ἴσως.

Ζ έ κ ο ς, ὁ, στὸν Ζέκου. Θέση καλλιεργούμενη καὶ αὐτῆ (Β) ἀνήκουσα σὲ Τοκο με τὸ ἴδιο ὄνομα.

Ζ ο υ λ ἄ π ῖ, τό, στὸν Ζλάπ'. Ἄμπελη τοποθεσία (ΒΑ) με χωράφια καὶ σκῆς, ὅπου συγνάξουν ζουλάπια (ἀγρίμυλοι).

Θ ε μ ε λ ῖ ν α ς, τῆς, τ'ς Θιμιλί. Ἐκταση τῆς ἴδιας με τὴν προηγούμενη μορφῆς ἀνήκουσα σ' ἄγνωστη Θεμελή (γυναίκα τοῦ Θεμελή).

Κ α ρ υ δ ῖ ε ς, οἱ, στ'ς Καρυές. Καλλιεργούμενη τοποθεσία (Β) με πολλὲς καρυδιές, ἀπ' ὅπου καὶ τὸνομα.

Κ α σ τ ρ ῖ α, τά, στὰ Καστριά. Χωράφια καὶ βοσκὲς στὴν δυτικὴ πλαγιά τοῦ μόνυμου μεγάλου λόφου τοῦ Γαρδικιῦ ὅπου καὶ χαλάσματα παληῶν καὶ νεώτερων κάστρων.

Κ α μ π ῖ, τό, στὸ Καμπί. Ἐπίπεδη ἔκταση με χωράφια (Β) ὅμοια με μὴν κάμφο καθὼς τὸ λέει καὶ τὸνομα.

Κ ὀ ν τ ρ ε ς, οἱ, στ'ς Κόντρις. Χειρότοπος καὶ χωράφια (ΒΑ) με πολλὲς γυμνές πέτρες (κόντρις).

Κ α μ π ε λ ῆ, τοῦ, στ' Καμπιλή. Τοποθεσία με χωράφια (Δ) ἀνήκοντα παλιότερα σὲ Ἑβραιογιαννιώτη με τὸ ἴδιο ὄνομα.

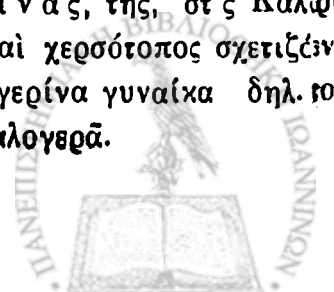
Κ ο υ ρ ῖ, τό, στὸ Κουρί. Δάσος περναρωτὸ περιορισμένης ἔκτασης ἀπαντιένο (Δ). Ἡ λέξη παράγεται ἀπὸ τὸ Τῆρικὸ κουροῦ καὶ σημαίνει ὅ,τι ἀκριβῶς εἶναι σήμερα.

Κ ο λ ο β ο ὦ, τοῦ, στ' Κολοβοῦ. (στὴν με χωράφια (Β) πού διατήρησε χωριῶν το τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου της.

Κ ο υ π ο τ σ ῖ ν α, τοῦ, στ' Κουπσίνα. Καλλιεργούμενη καὶ με βοσκὲς ποταμὴ (Ν) σχετιζόμενη ἴσως με κάποιον ποταμὴ ἄγνωστον.

Κ α τ σ α ρ έ λ λ α, ἡ, στ' Κατσαρά. Μεγάλη βοσκήσιμη ράχη (Δ) ἄγνωστο ἀπὸ κληθεῖσα ἔτσι.

Κ α λ ο γ ε ρ ῖ ν α ς, τῆς, στ'ς Καλογερίνας. Χωράφια καὶ χειρότοπος σχετιζόμενα με κάποιον Καλογερίνα γυναίκα δηλ. τοῦ Καλόγηρου ἢ Καλογερά.

Κοτσιάνη, τοῦ, στ' Κοτσιάν'. Καλλιεργούμενη θέση πού διετήρησε τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτήτη της.

Λιαβέροβα, ἡ, στ' Λιαβέροβα. Χωράφια (Δ). Πρόκειται γιὰ ξενικὸ καὶ ἄλλον σλαβικὸ τοπωνύμιο ἄγνωστης σέ μᾶς σημασίας.

Μαρμαράλων, τὰ, στὰ Μαρμαράλωνα. Περιοχὴ καλλιεργούμενη ὄπου καὶ ἄλωνα φυσικὰ πάνω σὲ πλακαριὲς μεγάρες (μάρμαρα).

Ματσιοῦ, στ' Ματσιοῦ. Χωράφια τῆς (Δ) πού ἀνῆκαν ἄλλοτε στὴν ἀπὸ ὀκοντινὸ χωριὸ Τσέργιανη ὁμώνυμη οἰκισμένη.

Μπαντόκα, τοῦ, στ' Μπαντόκα. Καλλιεργούμενη καὶ αὐτὴ περιοχὴ (Β). Πρόκειται γιὰ κυριώνυμο τοπωνυμικὸ, χωράφια δηλ. πού ἀνῆκαν σὲ νοικοκύρη μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα.

Μπουζάδια, τὰ, στὰ Μπουζάδια. Καλλιεργούμενη ἐπίσης τοποθεσία (ΒΑ). ἔχω τὴ γνώμη πὼς ἡ λέξη παράγεται ἀπὸ τὸ Τουρκ. boza τὸ γλυκοῦπόξινο πιωτὸ τῶν Τούρκων πού γίνεται ἀπὸ τὴ ζύμωση ἄρτου, σπαρτὸ μὲ τὸ ὁποῖο θὰ ἐσπέρνονταν ὁ τόπος τοῦτος. Ἴσως ὅμως καὶ ἀπὸ τὸ ἐπίσης Τουρκ. buz, πού σημαίνει πάχος, γιὰ τὸ ὅτι ἡ θέση εἶναι ἐκτεθειμένη τοὺς κρούους ἀγέρηδες ἀπὸ τὸ ὕψος της.

Μέτια, τὰ, στὰ Μέτια. Περιοχὴ μὲ χωράφια (Β) πού διατήρησαν τὸ ὄνομα τοῦ Τούρκου Μπέη τους Μέτι ('Αχμέτ).

Νικούλια, τὰ, στὰ Ν'κούλια. Ἐκτασὴ μὲ χωράφια καὶ χερσότοπο σχετιζόμενη μὲ κάποιον Νικούλη ἄγνωστον.

Ντομολάς, ὁ, στοῦ Ντουμουλά. Ἰσθμίας μὲ τὸν προηγούμενο σύστασης τόπος (Δ) ἄγνωστο γιὰτὶ εἶται καλούμενος.

Παναγιά, ἡ, σ' Παναϊά. Τοποθεσία μὲ χωράφια καὶ μάνδρες (Δ) περὶ τὴν παλιὰ ἐκκλησιὰ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς πού ἦταν κάποτε καὶ μοναστήρι καὶ στὴν ὁποία χρωστᾷ τὸ χωριὸ τὸ καινούργιο τοῦ ὄνομα. Στὸ μονοκόμματο πέτρινο στόμιο τῆς στέρνας της ὑπάρχει χαραγμένη ἡ χρονολογία 1763.

Προσήλιο Μέγα, τό, στοῦ Μ. Προσήλιο. Ἐκτεταμένη προσηλιακὴ ἀπ' ὄπου καὶ τὸνομα περιοχὴ μὲ χωράφια καὶ

βοσκές (Δ).

Παληολούτσα, ἡ, στ' Παληολούτσα. Τοποθεσία μὲ μάνδρες περὶ τὴν ἐκεῖ ὑπάρχουσα παλιὰ λούτσα (Δ).

Παληάμπελα, τὰ, στὰ Παληάμπελα. Ἐκτασὴ καλλιεργούμενη ὄπου ὑπῆρχαν τὸν παλιὸν καιρὸ ἀμπέλια (Β).

Ποῦλος, ὁ, στοῦν Πούλου. Χωράφια καὶ βοσκές (ΝΔ) ἄγνωστο μὲ ποιὸν Πούλο σχετιζόμενα.

Παληοστρωγγες, οἱ, σ' τες Παληοστρωγγες. Θέση μάνδρες (Δ) ὄπου καὶ παλιές πέτρινες στρωγγες πού ἄρμεγαν οἱ τζομπαναραῖοι τὰ πρόβατα.

Πύργος, ὁ, στοῦν Πύργου. Ψηλὴ σὰν πύργο ράχη (Δ) ἀδεντρη καὶ μὲ βοσκές.

Ράλλη, τοῦ, στ' Ράλλ'. Θέση γεωργούμενη (ΒΔ) ἀνήκουσα ἴσως σὲ ἰδιοκτήτη μ' αὐτὸ τὸ ὄνομα μὴ συναντώμενου σήμερον τὸν τόπο μας.

Ρεβύθια, τὰ, στὰ Ρεβύθια. Περιοχὴ μὲ μάνδρες (Δ) ἄγνωστο πὼς σχετιζόμενη μ' αὐτὸ τὸ ὄσπριο.

Ράχη Μεσιά, ἡ, στ' Μισιὰ τ' Ράχη. Χωράφια σὲ ραχούλα ἐπάνω (Δ) πού βρῖσκεται ἀνάμεσα ἀπ' ἄλλες γι' αὐτὸ καὶ τὸνομά της.

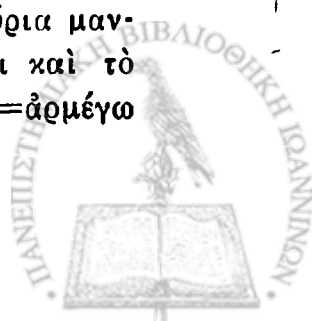
Σταυρογκορτσιά, ἡ, στ' Σταυροκορτσιά. Ἐκτασὴ γεωργούμενη περὶ τὸ ὑπάρχον ἐδῶ σταυροδρόμι (σταυρὸς) ὄπου καὶ γκορτσιὰ (ἀγραπιδιὰ) μεγάλη.

Στέρνα μεγάλη, ἡ, σ' τες Στέρνα τ' Μεγάλ'. Καλλιεργούμενη καὶ μὲ βοσκές τοποθεσία (ΝΔ) ὄπου καὶ φυσικὴ πάνω σὲ βράχο στέρνα πού μαζώνει βρόχινο νερό.

Τάσκοβες, οἱ, σ' τες Τάσκοβες. Περιοχὴ μὲ χωράφια (Β). Πρόκειται γιὰ ξενικὸ τοπωνύμιο ἄγνωστης σέ μᾶς σημασίας.

Τσοβλονίκα, τοῦ, στ' Τσουλονίκα. Καλλιεργούμενη ἐπίσης ἔκτασὴ (Δ) πού διατήρησε μᾶλλον τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτήτη της.

Τσέρκουλες, οἱ, σ' τες Τσέρκουλες. Περιοχὴ βοσκήσιμη ὄπου καὶ παλιὰ μανδριὰ (Δ). Ἡ λέξη σχετίζεται μὲ τὸ λατινικὸ cerculum (=κύκλος) δόθηκε μᾶλλον ἀπὸ βλάχους καὶ σημαίνει κουλούρια μανδριὰ. Ἴσως ἀπ' αὐτὴν παράγεται καὶ τὸ ποιμενικὸ ρῆμα τσαρκαλάω (=ἀρμέγω πρόχειρα).

Τσέργιαννης Λάκκος, ὁ, στοῦ Λάκκου τ'ς Τσέριαν'ς. Ξερόλακκος μὲ βοσκὲς καὶ λίγα χωράφια δίπλα τοῦ (Δ), ὀνοματισμένος ἔτσι ἴσως ἐπειδὴ ὀδηγεῖ πρὸς τὸ κοντινὸ ὀμώνυμο χωριουδάκι.

Τσινοτρόχαλο, τό, στοῦ Τσινουτρόχαλο. Θέση μὲ χερσότοπο καὶ χωράφια (Δ) ὅπου καὶ μεγάλος βράχος αὐτοῦ τοῦ εἴδους. (Ἡ λέξη εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὸ τσινί, εἶδος ἀφράτης πέτρας καὶ τρόχαλο, μεμονωμένο μεγάλο λιθάρι).

Φτελιάδια, τά, στὰ Φτελιάδια. Τοποθεσία μὲ χωράφια ὅπου ὑπῆρχαν παλαιότερα ὀμώνυμα δέντρα.

Φλώρια, τά, στὰ Φλώρια. Ἐπίσης γεωργούμενη θέση ποῦ ἀνήκε σὲ κάποιον Φλώρον κατὰ πῶς λέν.

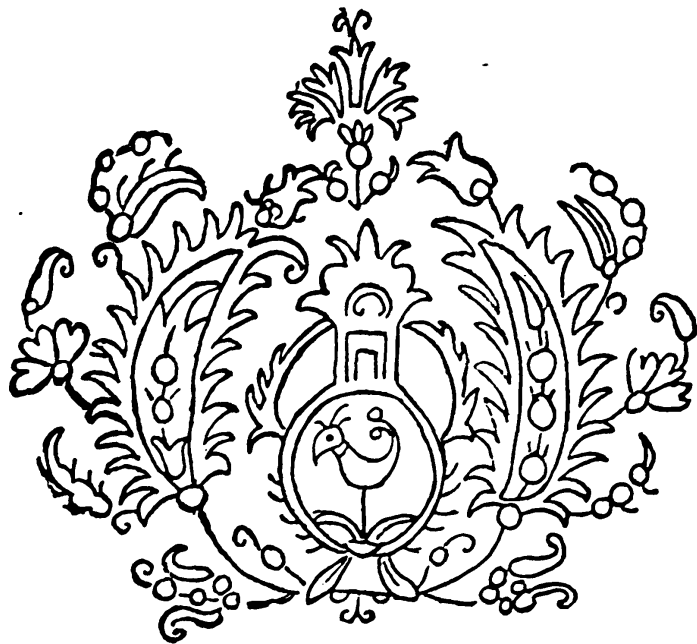
Χασάνια, τά, στὰ Χασάνια. Τοποθεσία καλλιεργούμενη (ΝΔ) ποῦ σχετίζεται μὲ Τοῦρκο Χασάνη ὀνόματι. Χασάνια δηλ.

τὰ χωράφια τοῦ Χασάνη καθὼς καὶ Φλώρια τὰ χωράφια τοῦ Φλώρου γιὰ συντασσινθηθέσιτα λεγόμενο.

Τξάφερ Λακκιές, οἱ, στ' Τξάφερ τ'ς Λακιές. Ἐδαφικὲς πιτρώσεις (Λακκιές) μὲ μάνδρες (Δ) προφανῶς ἰδιοκτητοῦρκου μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα.

*
**

Παρατήρηση: Ὁ μεγάλος σὺν ἀριθμὸς τοποθεσιῶν τῶν χωριῶν τῶν καὶ ἰδιαίτερα τοῦ πρώτου (Ζέλο) μὲ τουρκικὰ ὀνόματα ἐξηγῆται ἀπὸ τὸ τοῦτο, καθ' αὐτὸ καμποχώρι ὄντας πλούσια κἄπως γῆς καὶ πολὺ κοντὰ Γιάννινα, τὸ ἐνέμονταν ἀπὸ καταβατοῦρκοκρατίας ἴσως, διάφοροι Τουργιαννιώτες μπέηδες, ποῦ χάραξαν ἔτσι τὴν ἀνεξήτητα τὰ ὀνόματά τους.

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΔΕΚΑΕΤΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ (1960—1969)

ΥΠΟ
ΔΡΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΞΑΡΧΟΥ
ΚΤΗΝΙΑΤΡΟΥ
ΔΙΝΤΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ι. Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Κ Ο Ν

Ὁ Γεωμορφολογικὸς σχηματισμὸς τῆς Ἠπείρου, τὰ πολλὰ του ὀρεινὰ συγκροτήματα, τὸ κλίμα, ἡ ὑψὴ τοῦ σχηματισθέντος ἐδάφους, αἱ κλίσεις τῶν ὀρεινῶν ὄγκων, ἡ σχετικὴ ἀπομόνωσις τῆς περιοχῆς δι' ὑψηλῶν ὄρέων, ἀποτελοῦν τοὺς κυρίους λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἀνέκαθεν ἡ Ἠπειρος ὑπῆρξε περιοχὴ κλειστῆς οἰκονομίας, ὅπου προέχουσαν τὴν θέσιν κατεῖχεν ἡ κτηνοτροφία.

Οἱ πρῶτοι γνωστοὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν κάτοικοι τῆς περιοχῆς, οἱ τειχοποιοὶ Πελαγοὶ ἦτο λαὸς μὲ ὑψηλὸν παράστημα, μὲ ἦθη πατριαρχικά, καὶ φρόνημα φιλελεύθερον. Ἦσαν κατ' ἐπάγγελμα ποιμένες καὶ κυνηγοί. Πρὶν 3.400 χρόνια ἐβασίλευεν εἰς τὴν Ἀμβρακίαν ὁ Γηρυόνης, ὁ ὁποῖος ἦτο γνωστὸς εἰς τὸ τότε πανελλήνιον διὰ τὰ περίφημα κοπάδια ἀγελάδων καὶ προβάτων ἅτινα ἐξέτρεφεν. Αὐτὸ προεκάλεσε τὸν φθόνον τοῦ Ἡρακλέους, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς Ἠπειρον, ἐφόβησε τὸν Γηρυόνην καὶ παρέλαβε τὰ κοπάδια τῶν ἀγελάδων του εἰς τὴν Τίρυνθα. Τὸ περιστατικὸν τὸ ἀναφέρει ὁ Ἡσίοδος (Θεογονία στιχ., 237). «Ὅτε περ βούς ἦλασεν εὐρυμετώπους Τίρυνθ' εἰς ἱερὴν» καὶ ὁ Παλαίφατος «Εἶχε δὲ καὶ βῶν ἀγέλην θαυμαστὴν ἐφ' ἣν ἐλθὼν Ἡρακλῆς ἀντιποιοῦμενος Γηρυόνην ἔκτανεν».

Ἡ κτηνοτροφικὴ παράδοσις συνεχίζεται εἰς τὴν Ἠπειρον καὶ τὰ ἐκτρεφόμενα ζῶα διαρκῶς βελτιοῦνται. Ὁ Ἀριστοτέλης περιγράφων τὴν Ἠπειρον γράφει εἰς «Τὴν ζῶων Ἱστορίαν» βιβλ. III Κεφ. XVI παραγρ. 7 «Αἱ δὲ Ἠπειρωτικαὶ βόες αἱ μεγάλαὶ βδάλονται ἐκάστη ἀμφορέα καὶ τούτου τὸ ἥμισυ κατὰ τοὺς δύο μαστούς, ὁ δὲ βδάλων ὀρθὸς ἔστηκεν ἢ μικρὸν ἐπικύπτων διὰ τοῦ μὴ δύνασθαι ἂν ἀφικέσθαι καθήμενος. Γίγνεται δ' ἔξω ὄνου καὶ τ' ἄλλα μεγάλα τετράποδα ἐν τῇ Ἠπείρῳ, μέγιστοι δὲ οἱ βόες καὶ οἱ κύνες. Νομῆς δέονται τὰ μεγάλα πλείονος· ἀλλ' ἔχει πολλὴν ἢ χώρα τοιαύτην εὐβοσίαν καὶ καθ' ἐκάστην ὥραν ἐπιτηδεῖουσ τόπους. Μέγιστοι δὲ οἱ τε βόες εἰσὶν καὶ τὰ πρόβατα τὰ καλούμενα Πυρρικά, τὴν ἐπωνυμίαν ἔχοντα ταύτην ἀπὸ Πύρρου Βασιλέως».

Κατὰ τὴν περίοδον ἄρα ταύτην ἐξετρέφοντο ἐν Ἠπείρῳ βραχυκερατικαὶ ἀγελάδες τύπου ἀκριβῶς ὁμοίου πρὸς τὴν σύγχρονον ἀγελάδα Φαῖα τῶν Ἀλλεων

(ὁ εἰκονιζόμενος εἰς τὸ γνωστὸν Πυρρικὸν νόμισμα ταῦρος εἶναι πανομοιότυπον ἑνὸς συγχρόνου εὐγενοῦς ταύρου τῆς φυλῆς Φαῖα τῶν Ἄλπεων) καὶ αἱ ἀγελάδες ἀπέδιδον ἐνάμισυ ἀμφορέα δηλαδὴ 18 χιλιόγραμμα γάλακτος.

Ἐκ τῶν λοιπῶν περιγραφῶν τῆς περιοχῆς κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πύρρου τεκμαίρεται ὅτι ὅλη ἡ ὄρεινὴ περιοχὴ τῆς Ἠπειροῦ ἦτο δασοσκεπὴς καὶ τὰ ὑψίπεδα, αἱ κοιλάδες καὶ πεδιάδες τῆς χώρας ἀπετέλουν λαμπροὺς φυσικοὺς λειμῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους ἦτο δυνατὴ ἡ διατροφή ἑνὸς τόσο ἐκλεκτοῦ καὶ ὑψηλῆς παραγωγικότητος ζώου οἷον περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ἡ πρώτη κάμψις τῆς Ἠπειρωτικῆς κτηνοτροφίας ἐπῆλθεν ἐπὶ Παύλου Αἰμιλίου (167—168 π.Χ.), ὁ ὁποῖος κατέστρεψεν ὄχι μόνον τὸ πολύτιμον ἔμψυχον ὕλικόν τῆς περιοχῆς (πέντε δὲ καὶ δέκα μυριάδες ἀνθρώπων ἐξανδραποδίσασθαι), ἀλλὰ ἐπέφερε λίαν σημαντικὰς ζημίας ἐπὶ ὅλου τοῦ Ἠπειρωτικοῦ χώρου. Βραδύτερον, διάφοροι βάρβαροι κατακτιηταὶ κατέστρεφαν καὶ ἐδήωναν συνεχῶς τὸν τόπον. Ἐν παρακμῇ εὕρισκε τὴν περιοχὴν ἡ ναυμαχία τοῦ Ἀκτίου. Ὡς ἐπινίκιον τῆς ναυμαχίας αὐτῆς ἀνεγείρεται ἡ Νικόπολις, πόλις 300.000 κατοίκων. Διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς πόλεως αὐτῆς καὶ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν ναυπηγείων τῆς τὰ Ἠπειρωτικὰ δάση ἐπλήρωνον βαρύτερον φόρον. Βραδύτερον ἡ Ἠπειρος καταλαμβάνεται διαδοχικῶς καὶ ἐπανειλημμένως ἀπὸ Σλαβικά, Τουρανικά κλπ. βάρβαρα ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐπιφέρουν συνεχῶς καταστροφάς. Τὰ δάση καταστρέφονται ἢ ὑλοτομοῦνται. Οἱ λειμῶνες καὶ τὰ λειβάδια ὑποβαθμίζονται. Αἱ γυναῖκες ὄροσειραὶ δίδουν γέννησιν εἰς χειμάρρους καὶ ἔλη, τὰ ὁποῖα βλάπτουν σοβαρῶς τὴν ὑγείαν ἀνθρώπων καὶ ζώων. Οὕτω καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ Μεσαίωνα, ἢ ἄλλοτε ἀνθοῦσα κτηνοτροφία οἰκοσίων ζώων μετετρέπη βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον εἰς ἀγελαία καὶ νομαδικὴν ἔκτροφὴν μικροσώμων καὶ ἐλαχίστης παραγωγῆς αἰγοπροβάτων ἐνῶ ἡ ἀγελαδοτροφία ὑποχωρεῖ καὶ περιορίζεται εἰς τὴν ἔκτροφὴν τῆς μικροσώμου βραχυκερατικῆς ἀγελάδος, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν ἐκφυλισμένον τύπον τῆς ἄλλοτε λαμπρᾶς Πυρρικῆς ἀγελάδος.

Κατὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν αἱ συνθῆκαι οὐ μόνον δὲν ἐβελτιώθησαν, ἀλλὰ κατέστησαν χαλεπώτεραι. Τὰ πεδινὰ τμήματα γῆς περιῆλθον εἰς χεῖρας Τούρκων εὐγενῶν, οἵτινες σημαντικὰ τμήματα ταύτης ἐγκατέλιπον ἀκαλλιεργητὰ καὶ ἐπενοικίαζον διὰ χειμερινὰς βοσκὰς εἰς νομάδας κτηνοτρόφους, οἵτινες συντηροῦν εἰς τὰ πεδινὰ ταῦτα λειβάδια σημαντικὸν ἀριθμὸν προβάτων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (1600—1900) ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφία λαμβάνει τεραστίαν ἀνάπτυξιν. Ὁ Πουκεβίλ εἰς τὸ «VOYAGE DANS LA GRECE» (1805) ἀναγράφει, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ νομάδες κτηνοτρόφοι ἀνῆρχοντο κατὰ ἐπαρχίας ὡς κάτωθι :

	Ἀριθ. Οἰκογεν.	ἀρ. κατοίκων
Ἐπαρχία Μαλακασίου (Καλαρυτῶν)	2.565	12.825
» Μετσόβου	1.870	9.350
» Ζαγορίου	1.130	5.650
» Ἀσπροποτάμου	2.230	11.150
Σύνολον	7.785	38.975

Οἱ νομάδες κτηνοτρόφοι (προβατοτρόφοι) ἰδίᾳ τῶν Καλαρυτῶν, Μετσόβου καὶ τοῦ Ζαγορίου, ἐδημιούργησαν Συνεταιρισμοὺς πωλήσεως τυροῦ καὶ τῶν προϊόντων ἐρίου, κατασκευαζομένων ἐν τῇ οἰκιακῇ οἰκοτεχνίᾳ τῶν νομάδων (καποτῶ κλπ.), οἵτινες βαθμηδὸν κατώρθωσαν νὰ φθάσουν νὰ πωλοῦν ἀπ' εὐθείας τὰ ἄνω προϊόντα τῶν εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Νεαπόλεως—Λιβόρνου—Γενούης—Σαδηνίας—Σικελίας—Μάλτας—Βενετίας—Τεργέστης—Ἀγκῶνος—Ραγούζης—Βιέννης.

νης—Κωνσταντινουπόλεως κλπ. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ χωρική προβατοτροφία τῆς Ἠπείρου ἦτο λίαν περιορισμένη. Ὁ κολλῆγος γεωργὸς τῶν πεδινῶν Ἠπειρωτικῶν τμημάτων συνετήρη ἐλάχιστον ἀριθμὸν προβάτων δεδομένου ὅτι δὲν διέθετε ἰδίαν γῆν πρὸς βοσκὴν τούτων.

Οἱ μεγαλοῖδιοκτῆται Τοῦρκοι εὐγενεῖς εὕρισκον συμφεροτέραν τὴν ἐνοικίαν μεγάλων τμημάτων τῶν ἐκτάσεων τῶν τσιφλικίων των ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς Ἀρχιποιμένας «Τσελιγκάδες» τῶν νομάδων, οἵτινες, οὐχὶ σπανίως, διηύθυνον ποίμνια συγκείμενα ἐκ 5.000—10.000 προβάτων, 1.000 αἰγῶν καὶ ἀναλόγου ἀριθμοῦ ἵππων καὶ ἡμιόνων.

Ὁ Κρυστάλλης εἰς τὰ «Τραγοῦδια τῆς Στάνης» περιγράφει κατὰ ἀριστοτεχνικὸν πρᾶγματι τρόπον τὴν ζωὴν τῶν νομάδων τούτων. Διὰ τὴν ἀριθμητικὴν σύνθεσιν τῶν «Τσελιγκάδων», ὁ Κρυστάλλης γράφει εἰς τὸν «Κοῦρο».

«Στοῦ Μπάρδα κοῦρον ἔχουν
 Εἴκοσι πέντε εἶν' οἱ κοπές, διακόσιοι οἱ κουρευτάδες
 Κι' ἄλλοι ἑκατὸ πού κουβαλοῦν κι' ἄλλοι ἑκατὸ πού στρίβουν
 Πού στρίβουν τὰ κολόκουρα, πού δένουν τὰ ποκάρια».

Εἰς τὸν «Σκάρων» καὶ τὸν «Γέννον» περιγράφει ὁ ποιητὴς εἰς στίχους λεπτομερῶς τὴν τεχνικὴν τῆς νομαδικῆς κτηνοτροφίας.

«Βόσκουν αὐτὰ μὲ τὴ δροσιὰ καὶ μὲ τὸ κρυὸ τῆς νύχτας
 Σὲ γούπατον σὲ λαγκαδιὰ καὶ σ' ὄχτους ἀπλωμένα.
 Ὁ Τσέλιγκας ἀναρρωτᾷ ἀραδιαρὰ καθένα :

—Πόσες ἀπόψε γέννησαν;
 —Σαράντα λάλα Γάκη

—Κι' εἶν' ὄλα Λάμπη ζωντανά;
 —Βγάλε μονάχα πέντε.

—Διπλάρια;
 —Δέκα.

—Ἰσιάσαμεν. Τὰ ζωντανὰ βυζαίνουν;
 —Πίνουν σὰν δυομηνίτικα.

—Ἔχουν οἱ μάνες γάλα;
 —Ὡς τὰ χορτάρια οἱ πλειότερες τὰ σέρνουν τὰ μαστάρια.

—Λιψὲς δὲν εἶναι;
 —Κι' ἂν εἶναι βυζαίνουν στὰ τσιγκάδια.

—Μὲ τὰ τσιγκάδια σήμερα ποιὸς ἦταν;
 —Ὁ Γιαννίκας.

—Μὲ τὰ ψιμάρινα;
 —Ὁ Ζάγιαννος

—Μὲ τὰ γαλάρια;
 —Ὁ Νάσης

—Μὲ τὰ μηλιόρια;
 —Ὁ Θόδωρος

—Καὶ μὲ τὰ στέρφα;
 —Ὁ Χίτας

—Ἀλείψαταν μὲ χαμαιλιὸ τὸν τσάρκο;
 —Καὶ τὰ γρέκια;

—Γλέπετε τί μᾶς ἔκαμε κειὸ τὸ κακὸ λιοβόρι;
 Τ' ἀνάποδου τ' ἄλωναριοῦ; Ἔμνε ὁ μαρκάλος πίσω.

Θυμᾶστε ἀνήμερα τ' Ἄη Λιᾶ ρίξαμε τὰ κριάρια
Καὶ τὸ Δεκαπενταύγουστο ξεσκόλασε ὁ μαρκάλος
Μῆτρο

Ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως (1912) καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν τσιφλικάτων ἢ νομαδικῆ προβατοτροφία ἤρχισε ν' ἀντιμετωπίζη σοβαρὰς δυσχερείας διὰ τὴν ἐξεύρεσιν χειμερινῶν λειβαδίων καὶ οὕτω ὁ ἀριθμὸς τῶν συντηρουμένων νομαδικῶν ποιμνίων περιορίσθη.

Κατὰ τὸν Δημ. Συράκην τὸ 1923 ὑπῆρχον ἐν Ἠλείῳ 492 οἰκογένειαι Σαρακατσανέων νομάδων, 531 οἰκογένειαι Καραγκούνηδων, 190 οἰκογένειαι Κουτσοβλάχων νομάδων καὶ 378 οἰκογένειαι νομαδιζόντων χωρικῶν. Ἦτοι τὸ σύνολον τῶν νομαδικῶν οἰκογενειῶν τῆς Ἠλείου ἀνήρχετο κατὰ τὸ 1923 εἰς 2.091 οἰκογενείας, ἔναντι 5,565 εἰς ἃς ἀναβιβάζει ταύτας ὁ Πουκεβίλ διὰ τὸ ἔτος 1805.

Ἐσημειώθη ἐπομένως μείωσις κατὰ τὰ 115 ταῦτα ἔτη ἀνερχομένη εἰς 62,43% τῶν οἰκογενειῶν, οἵτινες ἠσχολοῦντο μὲ τὴν νομαδικὴν προβατοτροφίαν.

Ἐναντι ὅμως τῆς παρατηρηθείσης σημαντικῆς μειώσεως τῆς νομαδικῆς προβατοτροφίας ἢ χωρικῆ τοιαύτη ἐσημείωσε σοβαρωτάτην αὔξησιν, ὑπερκαλύψασα τὴν ἐπελθοῦσαν μείωσιν τῆς νομαδικῆς προβατοτροφίας.

Οὕτω, σήμερον, ἐκ τῶν ἐκτρεφομένων ἐν Ἠλείῳ 700.000 προβάτων, ὑπολογίζομεν ὅτι 150.000 περίπου εἶναι νομαδικὰ καὶ 550.000 εἶναι πρόβατα ἀνήκοντα εἰς τοὺς χωρικούς, μὴ μετακινούμενα εἰμὴ ἐντὸς τῶν κοινοτικῶν ὁρίων.

II.—Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΓΕΝΙΚΩΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΩΤΕΡΟΝ ΤΗΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ

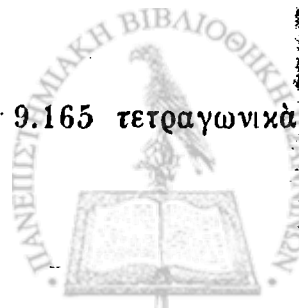
Ἡ μορφή ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἀσχεῖται σήμερον ἡ κτηνοτροφία εἰς τὴν Ἠπειρόν εἶναι κατὰ τὸ πλείστον τελείως καθυστερημένη καὶ πρωτόγονος. Ἐκτρέφονται κυρίως μικρὰ μηρυκαστικά (πρόβατα καὶ αἴγες) ὡς παραγωγικὴ κτηνοτροφία καὶ δευτερευόντως ἀγελάδες μικρόσωμοι καὶ μικρᾶς ἑτησίας γαλακτοπαραγωγῆς. Τὰ διατηρούμενα μόνοπλα (ἵπποι, ὄνοι καὶ ἡμίονοι) εἶναι ἐπίσης ζῶα μικρὰ καὶ ἡσσονος ἰκανότητος ἀποδόσεως ἐργασίας. Ἡ ἐκτροφή οἰκοσίτων κυρίως γαλακτοπαραγωγικῶν ἀγελάδων περιορίζεται περίξ τῶν ἀστικῶν κέντρων καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ζώνης πειραματισμοῦ καὶ Ἐπιδείξεως (Κονίτης—Παρακαλάμου—Ζαγορίου).

Ἡ κυριαρχοῦσα κατὰ τ' ἀνωτέρω ποιμνιακὴ κτηνοτροφία μικροσώμων ζώων προσιδιάζει πρὸς τὴν σημερινὴν γεωφυσικὴν καὶ γεωργοοικονομικὴν πραγματικότητα τῆς Ἠλείου.

Πράγματι καὶ τὸ γεωργικὸν σύστημα ἐκμεταλλεύσεως ἐν Ἠλείῳ παρουσιάζει τὴν αὐτὴν καθυστέρησιν ἀπὸ ἀπόψεως ἀνεξίξεως πρὸς τὸ κτηνοτροφικὸν τοιοῦτον.

ΓΕΩΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Τὸ σύνολον τῆς ἐπιφανείας τῆς Ἠλείου ἀνέρχεται εἰς 9.165 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Ἡ ἐπιφάνεια αὕτη κατανέμεται ὡς κάτωθι :

ΠΙΝΑΞ Α' ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟΥΣ

Ν ο μ ο ι	Γεωργικαί περιοχαί εις τετρ. χιλιομ.	Δασικαί ἐκτάσεις εις τετρ. χιλιομ.	Δασικοί βοσκότο- ποι εις τε- τρ. χιλιομ.	Βοσκαί γυμναί εις τετρ. χλιαμ.	Άγωνα ἐδάφη κλπ. εις τ. χιλιομ.	Σύνολον εις τετραγωνικά χιλιόμετρα
Ίωαννίνων	556	1.422	621	2.161	282	5.042
Άρτης	247	449	81	686	120	1.583
Θεσπρωτίας	259	296	442	565	32	1.594
Πρεβέζης	184	235	283	174	70	946
Σύνολον	1.246	2.402	1.427	3.586	504	9.165
Ποσοστὸν %	13,6	26,2	15,6	39,1	5,5	100%

Κατὰ τὰ στοιχεῖα ἀπογραφῆς τοῦ 1957 (ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙ-
ΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ 1660—1964) ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἠπει-
ρου ἀνήρχετο κατὰ τὸ 1956 εἰς 360.000 ἄτομα ἀποτελοῦντα 72.360 οἰκογενείας.
Ἡ ἐτησία αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ ἀνέρχεται εἰς 1,30%, ἐνῶ ὁ ἀντίστοιχος μέσος
ρος αὐξήσεώς ἀνέρχεται εἰς 1,14%. Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ ἀνέρχεται εἰς
19 ἄτομα κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον, ἐνῶ ἡ πυκνότης τοῦ γεωργικοῦ πλη-
θυσμοῦ, ἐν ἀναλογία πρὸς τὸ γεωργοῦμενον ἔδαφος, ἀνέρχεται εἰς 215 ἄτομα
κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον.

Ἡ κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ κατ' ἐπάγγελμα ἔχει ὡς ἀκολούθως:

	Ἄστοι	Κτηνοτρόφοι	Γεωργοί	Σύνολον
Ἀριθμὸς ἀτόμων	54.956	13.850	286.180	354.986
» οἰκογενειῶν	10.809	4.798	56.753	72.360
Ἀτομα κατ' οἰκογένειαν	4,29	4,95	5,08	4,93
Ἴσοστὸν κατὰ κατηγορίαν	15,4	3,9	80,70	100

Ἡ κατὰ νομοὺς κατανομὴ τῶν οἰκογενειῶν κατ' ἐπάγγελμα ἔχει ὡς κάτωθι:

	Ο ἰ κ ο γ ἐ ν ε ι α ι							
	Γεωργικαί		Κτηνοτροφικαί		Ἄστικαί		Σύνολον	
	Ἀριθμὸς	Ποσο- στὸν%	Ἀριθμὸς	Ποσο- στὸν%	Ἀριθμὸς	Ποσο- στὸν%	Ἀριθμὸς	Ποσο- στὸν %
Ίωαννίνων	20.045	66	1.500	5	8967	29	30512	100
Άρτης	10.585	73	145	1	3770	26	14500	100
Θεσπρωτίας	8.056	85	474	5	948	10	9478	100
Πρεβέζης	7.725	62	400	3	4375	35	12500	100
Σύνολον	46.411	69%	2.519	4%	18068	27%	66990	100

Ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς, ἀναλόγως τῆς μορφολογίας τοῦ τόπου παραμονῆς του, κατανέμεται ὡς ἀκολούθως :

	Ὄρεινός	Ἡμιορεινός	Πεδινός	Σύνολον
Ἀριθμὸς ἀτόμων	108.404	90.009	103.587	302.000
» οἰκογενειῶν	20.864	19.212	19.475	59.551
Μέλη κατ' οἰκογένειαν	5,20	4,69	5,32	5,07
Ποσοστὸν % κατὰ κατηγορίαν	35,9	29,8	34,3	100

Ἡ κατανομή τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ μεταξὺ πόλεων, κωμοπόλεων καὶ χωρίων ἐμφανίζεται ὡς κάτωθι :

	Πληθ. πόλεων	Πληθ. κωμοπολ.	Πληθ. χωρίων	Σύνολον
Ἀριθμὸς ἀτόμων	63.491	25.153	268.372	356.986
Ποσοστὸν %	17,8	7,0	75,2	100

Τὰ γεωργικῶς καλλιεργούμενα ἐδάφη ἀνέρχονται εἰς 1.339.000 στρέμματα κατανεμόμενα ὡς κάτωθι :

	Καλλιεργούμενα ἐτησίως	Ἀγροναπαυόμενα ἐτησίως	Σύνολον	ἐκ τούτων ἀρδευόμενα
Στρέμματα	1.155.000	184.000	1.339.000	291.000
Ποσοστὸν	86,2	13,8	100	21,7

Ἡ κατανομή τῆς ὡς ἄνω καλλιεργουμένης ἐπιφανείας κατὰ ἰδιοκτησίαν ἔχει ὡς κάτωθι :

	Μέχρι 5 στρ.	Μέχρι 20 στρ.	Μέχρι 50 στρ.	Μέχρι 100 στρ.	Ἄνω τῶν 100 στρ.	Σύνολον ἰδιοκτησιῶν
Ἀριθμὸς ἰδιοκτησιῶν	4.393	31.369	19.745	1.644	223	57.344
Ποσοστὸν %	7,6	54,7	34,4	12,9	0,4	100

Πέραν τούτων ὑπάρχουν καὶ 3.486 ἀγροτικαὶ οἰκογένειαι τελείως ἀκτήμονες.

Αἱ ὑπάρχουσαι γεωργικαὶ οἰκοδομαὶ ἐν Ἠπείρῳ παρέχονται εἰς τὸν κάτωθι πίνακα .

Εἶδος οἰκοδομῶν	Ἀριθμὸς	Χῶρος εἰς κ.μ.	Ὑπολογισμὸς ἀξίας εἰς δρχ.
Ἀποθῆκαι γεωργικῶν προϊόντων	2.762	114.760	9.180.000
Ποιμνοστάσια	299	46.900	3.752.000
Βουστάσια	7	828	66.240
Σταυλαχυρῶνες	48.660	1.546.400	123.712.000
Πτηνοτροφεία	22	620	49.600
Χοιροστάσια	4	820	65.600
Σύνολον ἀξίας κτιρίων			136.825.440

Ὑπάρχουν ἐπίσης ἐν Ἠπείρῳ αἱ κάτωθι φυτεῖαι :

Ἐσπεριδοειδῆ	1.224.436	δένδρα
Ὀπωροφόρα	860.736	»
Ἐλαῖαι	1.147.870	»
Ἀμπελοὶ	27.043	στρέμματα

Κατὰ τὸν Φερεντίνον κλπ. ἡ ἀξία τῶν κεφαλαίων ἐπενδύσεων ἀνέρχεται ὡς κάτωθι :

1) Ἀγροτικά κτίρια (πλὴν κατοικίας)	136,8 ἑκατ. δρχ.
2) Φυτεῖαι πολυετεῖς πλὴν δασῶν	428,0 » »
3) Ζωϊκὸν κεφάλαιον	801,8 » »
4) Μηχανήματα καὶ ἐργαλεῖα	25,6 » »

Σύνολον 1.392,2 ἑκατ. δρχ.

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἡ ἀξία τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου ἀνέρχεται εἰς 57,6% τῆς συνολικῆς ἀξίας τοῦ κεφαλαίου τῶν ἐγγείων βελτιώσεων.

Κατὰ στρέμμα γεωργουμένου ἐδάφους ἐπομένως ἀντιστοιχεῖ κεφάλαιον 1.040 δραχμῶν, ἐκ τῶν ὁποίων 599 δραχμαὶ τὸ στρέμμα ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἀξίαν τῶν λοιπῶν ἐπενδύσεων.

Τὰ ἐν Ἠπείρῳ συναντώμενα συστήματα ἐκμεταλλεύσεως εἶναι τὰ κάτωθι :

1ον) **Τὸ Δασικόν:** Τὸ σύστημα τοῦτο συναντᾶται εἰς τὰς πολὺν ὄρεινὰς Κοινοτήτας τῆς Ἠπείρου, ὅπου ὑπάρχουν ἐκτεταμένα δασικὰ συγκροτήματα. Κατὰ τοῦτο, τὴν κυρίαν πρὸσοδον τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας παρέχει ἡ ὑλοτόμησις τῶν Κοινοτικῶν ἢ Ἐθνικῶν δασῶν τῶν παρακειμένων εἰς τὴν Κοινότητα, ὡς καὶ ἡ περαιτέρω ἐπεξεργασία τῆς ξυλῶδους μάζης εἰς χρήσιμον ξυλείαν. Ἐπίσης τὰ καυσόξυλα καὶ οἱ ξυλάνθρακες συμπληρώνουν τὸ εἰσόδημα. Εἰς μερικὰς Κοινοτήτας (Μηλιά—Μέτσοβον) ἔχει ἀναπτυχθῆ καὶ ἡ βιοτεχνία τῆς Ξυλογλυπτικῆς.

Τὸ ἐκ τῶν δασῶν εἰσόδημα εἰς τὰς ἐκμεταλλεύσεις ταύτας συμπληροῦται καὶ ἐκ τῆς ἐκτροφῆς μικροῦ ἀριθμοῦ προβάτων καὶ αἰγῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ἐφαρμόζουν τὸ σύστημα τοῦτο ἀνέρχεται εἰς 1.500.

2ον) **Τὸ ἀλιευτικόν:** Τὸ σύστημα ἐφαρμόζεται εἰς συνοικισμοὺς παρακειμένους λιμνῶν (Νῆσος Ἰωαννίνων) ἢ ἰχθυοτροφείων (Λογαροῦ—Τσουκαλιδ) καὶ συνίσταται εἰς τὴν ἀλιείαν καὶ πώλησιν εἰς νωπὴν κατάστασιν ἰχθύων γλυκῶν καὶ ἄλμυρῶν ὑδάτων, ὡς καὶ εἰς τὴν κίνησιν προσώπων καὶ ἐμπορευμάτων διὰ πλοιαρίων.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφαρμόζεται ὑπὸ 1.000 περίπου οἰκογενειῶν.

3ον) **Τὸ ποιμενικόν:** Ἐφαρμόζεται ὑπὸ τῶν νομάδων κτηνοτρόφων κυρίως, τὸ πλεῖστον τῶν ὁποίων ἔχει ἤδη ἐγγραφῆ εἰς τὰ δημοτολόγια τῶν ὄρεινῶν Κοινοτήτων καὶ συνίσταται κυρίως εἰς τὴν ἐκτροφὴν 70—250 αἰγοπροβάτων κατ' οἰκογένειαν.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφαρμόζεται ὑπὸ 2.800 οἰκογενειῶν ἐν Ἠπείρῳ.

4ον) **Τὸ ἀροτραῖον:** Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐνεργεῖται καλλιέργεια μᾶλλον περιορισμένη καὶ τὸ πενιχρὸν εἰσόδημα συμπληροῦται ὑπὸ τῆς ποιμνιοτροφίας αἰγοπροβάτων κυρίως. Τοῦ συστήματος τούτου εἶναι δυνατὸν νὰ διακρίνωμεν τὰς κάτωθι παραλλαγὰς :

4α) Καλλιέργεια μικρῶν σχετικῶς ἐκτάσεων διὰ πρῶιμων σιτηρῶν καὶ ἐκτροφῆ σημαντικοῦ ἀριθμοῦ αἰγοπροβάτων κατὰ οἰκογένειαν καὶ συμπλήρωσις τοῦ πενιχροῦ εἰσοδήματος ἐκ πωλήσεως καυσοξύλων—ξυλανθράκων—ἀσβέστου καὶ προσφορᾶς ἐργασίας εἰς ἐξωαγροτικὰς ἐνασχολήσεις (κτίσται, ἀρτεργάται, κασιτερωταί, ποιμένες, σταυλίται, τυροκόμοι, σερβιτόροι κλπ.).

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφαρμόζεται ὑπὸ 23.000 οἰκογενειῶν ἐν Ἠπείρῳ.

4β) Καλλιέργεια μικρῶν ἐκτάσεων πρῶιμων σιτηρῶν καὶ ἐκτροφῆ σημαντικοῦ ἀριθμοῦ αἰγοπροβάτων κατὰ οἰκογένειαν. Παρατηρεῖται κυρίως εἰς ἡμιορεινὰς καὶ ὄρεινὰς Κοινοτήτας.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφαρμόζεται ὑπὸ 4.000 οἰκογενειῶν ἐν Ἠπείρῳ.

4γ) Καλλιέργεια δημητριακῶν, ψυχανθῶν, ὀρύζης, καπνοῦ, δενδρωδῶν καλ-

λιεργειῶν καὶ μικρᾶς κτηνοτροφίας. Παρατηρεῖται εἰς τὰ ὄρεινά ὑψίπεδα Ἰωαννίνων καὶ Κονίτισης.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφαρμόζεται ὑπὸ 12.000 οἰκογενειῶν ἐν Ἠπείρῳ.

5ον) Τὸ δενδροκομικόν. Εἶναι ἐν ἐκ τῶν πλέον ἐντατικῶν συστημάτων τῆς περιοχῆς καὶ κυριαρχεῖ κυρίως εἰς τὴν παράλιαν ζώνην. Τὴν πλέον ἐντατικὴν μορφήν τοῦ συστήματος τούτου ἀποτελεῖ ἡ καλλιέργεια ἐσπεριδοειδῶν κυρίως εἰς τὴν πεδιάδα Ἄρτης καὶ δευτερευόντως εἰς τὴν Πρεβέζαν. Ἡ καλλιέργεια ἐλαίας εἰς τὴν παράλιον ζώνην τὴν Πρεβέζης καὶ Θεσπρωτίας, ὡς καὶ εἰς τὴν λοφώδη περιοχὴν τῆς Ἄρτης, εἶναι μᾶλλον ἐκτατικὴ. Τὸ σύστημα τοῦτο συναντᾶται καὶ εἰς τὸν Νομὸν Ἰωαννίνων ὑπὸ τὴν μορφήν συστηματικῆς καλλιέργειας οἰναμπέλων (Ζίτσα—Δολιανὰ) ἢ ὀπωροφόρων δένδρων διασπάρτως εἰς ὅλον τὸν Νομόν.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφαρμόζεται ὑπὸ 12.000 περίπου οἰκογενειῶν.

6ον) Τὸ κηπευτικόν: Εἶναι τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον μόλις ἀπὸ τοῦ 1945 ἤρξατο ἀναπτυσσόμενον εἰς τὴν πεδιάδα παρὰ τὴν Πρεβέζαν, ὅπου, λόγῳ εὐνοικῶν μικροκλιματικῶν συνθηκῶν, ἤρχισεν ἀναπτυσσομένη ἐντατικὴ λαχανοκομία πρώτων λαχανικῶν, πρὸς ἐφοδιασμὸν διὰ τούτων τῶν ἀστικῶν Κέντρων τῆς Ἠπείρου καὶ ἐξαγωγὴν τοῦ πλεονάσματος εἰς Ἀθήνας.

Εἰς μικρὰν κλίμακα παρατηρεῖται τὸ κηπευτικὸν σύστημα καὶ εἰς τὰ Ἰωάννινα ἐπὶ γονίμων ἐδαφῶν τῆς λίμνης Παμβώτιδος. Οἱ λαχανοκηπουροὶ οὗτοι ἐκτρέφουν συμπληρωματικῶς καὶ μίαν ἢ δύο γαλακτοφόρους ἀγελάδας.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφαρμόζεται ὑπὸ 300 οἰκογενειῶν ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Πρεβέζῃ.

Τὰ ἀκαθάριστα ἔσοδα καὶ τὸ καθαρὸν εἰσόδημα κατὰ γεωργικὴν οἰκογενεῖαν ἐκ τῆς ἐτησίης γεωργικῆς παραγωγῆς κατὰ ζώνας ἔχουν ὡς κάτωθι εἰς τοὺς τέσσαρας Νομούς:

	Ν Ο Μ Ο Ι							
	Ἰωαννίνων		Ἄρτης		Πρεβέζης		Θεσπρωτίας	
Ὅρεινὴ Περιοχὴ	Ἀκαθ. Καθαρ. ἔσοδα εἰσόδημα		Ἀκαθ. Καθαρ. ἔσοδα εἰσόδημα		Ἀκαθ. Καθαρ. ἔσοδα εἰσόδημα		Ἀκαθ. Καθαρ. ἔσοδα εἰσόδημα	
Α' Κατηγορία	—	—	20.000	14.000	—	—	70.000	44.525
Β' »	13.400	11.120	9.000	6.000	—	—	13.482	8.402
Γ' »	5.000	4.195	4.000	—	—	—	3.618	2.966
Μέσον εἰσόδημα ὄρειν.	9.200	7.702	11.000	7.666	—	—	29.033	18.631

Ἐκ τῆς ὄρεινῆς περιοχῆς αἱ οἰκογενεῖαι:

Α' Κατηγορίας αἱ ἔχουσαι εἰσόδημα	29.262 δρχ.	ἀνέρχονται εἰς	714
Β' Κατηγορίας αἱ ἔχουσαι εἰσόδημα	8.534 δρχ.	ἀνέρχονται εἰς	4.612
Γ' Κατηγορίας αἱ ἔχουσαι εἰσόδημα	3.387 δρχ.	ἀνέρχονται εἰς	8.017

	Ν Ο Μ Ο Ι							
	Ἰωαννίνων		Ἄρτης		Πρεβέζης		Θεσπρωτίας	
Ἠμιορεινὴ Περιοχὴ	Ἀκαθ. Καθ. ἔσοδα εἰσόδ.		Ἀκαθ. Καθ. ἔσοδα εἰσόδ.		Ἀκαθ. Καθ. ἔσοδα εἰσόδ.		Ἀκαθ. Καθ. ἔσοδα εἰσόδ.	
Α' Κατηγορία	—	—	—	—	36.134	22.354	29.200	26.565
Β' »	18.500	13.500	—	—	13.725	9.180	17.041	11.074
Γ' »	5.000	4.195	—	—	4.067	3.120	4.729	3.665

Ἐκ τῆς ἡμιορεινῆς περιοχῆς ὑπάρχουν οἰκογένειαι :

Κατηγορίας	326	ἔχουσαι μέσα ἔσοδα δρχ.	24.458
Κατηγορίας	3.106	» » » »	11.250
Κατηγορίας	7.956	» » » »	3.660

Ν Ο Μ Ο Ι

Ἡμιπεδινὴ περιοχὴ	Ἰωαννίνων		Ἄρτης		Πρεβέζης		Θεσπρωτίας	
	Ἀκαθ. Καθ.	ἔσοδα εισόδ.	Ἀκαθ. Καθ.	ἔσοδα εισόδ.	Ἀκαθ. Καθ.	ἔσοδα εισόδ.	Ἀκαθ. Καθ.	ἔσοδα εισόδ.
Κατηγορίας	47.350	26.850	—	—	—	—	—	—
»	30.550	18.150	—	—	—	—	—	—
»	14.350	10.550	—	—	—	—	—	—

Ἐκ τῆς ἡμιπεδινῆς περιοχῆς ὑπάρχουν :

700 οἰκογένειαι Α' Κατηγορίας ἔχουσαι μέσον ἐτήσιον εισόδημα 26.860 δραμῶν
 100 οἰκογένειαι Β' Κατηγορίας ἔχουσαι μέσον ἐτήσιον εισόδημα 18.150 δραμῶν
 200 οἰκογένειαι Γ' Κατηγορίας ἔχουσαι μέσον ἐτήσιον εισόδημα 10.550 δραμῶν
 Βάσει τῶν ἀνωτέρω εἰς τὰς τρεῖς ὡς ἄνω περιοχὰς ὑπάρχουν 31.731 οἰκογένειαι κατανεμόμεναι ὡς κάτωθι :

740 οἰκογένειαι Α' κατηγορίας ἔχουσαι μέσον ἐτήσιον εισόδημα 26.860 δραμῶν.
 1.818 οἰκογένειαι Β' κατηγορίας ἔχουσαι μέσον ἐτήσιον εισόδημα 12.647 δραμῶν.
 10.173 οἰκογένειαι Γ' κατηγορίας ἔχουσαι μέσον ἐτήσιον εισόδημα 5.866 δραμῶν.

Ν Ο Μ Ο Ι

Ἡμιπεδινὴ περιοχὴ	Ἰωαννίνων		Ἄρτης		Πρεβέζης		Θεσπρωτίας	
	Ἀκαθ. Καθ.	ἔσοδα εισόδ.	Ἀκαθ. Καθ.	ἔσοδα εισόδ.	Ἀκαθ. Καθ.	ἔσοδα εισόδ.	Ἀκαθ. Καθ.	ἔσοδα εισόδ.
Κατηγορίας	—	—	86.300	47.000	36.844	20.116	53.170	33.740
»	—	—	43.500	23.500	16.783	10.618	22.765	13.180
»	—	—	22.000	14.500	6.439	4.481	5.851	4.453

Εἰς τὴν πεδινὴν περιοχὴν Ἠπειροῦ ὑπάρχουν :

2.272 οἰκογένειαι Α' Κατηγορίας ἔχουσαι μέσον ἐτήσ. καθαρὸν εισόδ. 33.528 δρχ.
 3.228 οἰκογένειαι Β' Κατηγορίας ἔχουσαι μέσον ἐτήσ. καθαρὸν εισόδ. 15.766 δρχ.
 6.470 οἰκογένειαι Γ' Κατηγορίας ἔχουσαι μέσον ἐτήσ. καθαρὸν εισόδ. 7.811 δρχ.
 Πέραν τούτων ὑπάρχουν ἐν Πρεβέζῃ καὶ 140 οἰκογένειαι λαχανοκηπουρῶν διασφαλίζουσαι ἐκ τῆς λαχανοκομίας καὶ ἀγελαδοτροφίας ἐτήσιον εισόδημα 29.180 δραμῶν. Ἐρευνῶντες καὶ τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς παραγωγῆς, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ Ἠπειρος, ἀντιπροσωπευτικὴ ὑποανάπτυκτος περιοχὴ, παρουσιάζεται ὡς ἀκολούθως εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ καθαροῦ ἐγγωρίου προϊόντος τῆς καὶ τῆς ἀπασχολήσεως εἰς ποσοστὰ ἐπὶ τοῖς % :

ΠΟΣΟΣΤΟΝ ΕΠΙ ΣΥΝΟΛΟΥ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ **ΠΟΣΟΣΤΟΝ ΕΠΙ ΣΥΝΟΛΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ**

ΓΕΩΡΓΙΑ	60	74,8
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΙΣ	13,1	11,6
ΥΠΗΡΕΣΙΑΙ	26,9	13,6
	<u>100</u>	<u>100</u>

Ἐξ αὐτοῦ διαπιστοῦμεν, ὅτι πλέον τοῦ ἡμίσεως τοῦ καθαροῦ ἐγγωρίου προϊόντος προέρχεται ἐκ τῆς γεωργίας, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀπασχολεῖται τὸ 75% τοῦ

ἐργατικῷ δυναμικῷ τῆς περιοχῆς. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ποσοστοῦ αὐτοῦ ἀπασχολήσεω τὸ 45% ἀποτελεῖ κεκαλυμμένην ἀνεργίαν.

Αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις εἰς τὴν Ἠπειρον ἀνέρχονται εἰς 1.200.000 στρέμματα περίπου, τὰ ὅποια κατανέμονται εἰς 65.000 οἰκογενείας, μὲ μέσον κλῆρον 18,40 στρεμ.

Ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος συνάγεται, ὅτι ἡ μικρὰ ἑκτάσις τοῦ γεωργικοῦ κλήρου (συνυφασμένη καὶ μὲ τὸν πολυτεμαχισμόν τῆς γῆς), καθίσταται περισσότερο ἔντονος ἐφ' ὅσον προχωροῦμεν ἀπὸ τὰς παραλιακὰς πεδινὰς ἐκτάσεις πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὰ ὄρεινά. (Στοιχεῖα ἐκ τοῦ Προγράμματος Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως τῆς Ἠπείρου 1960—1964 τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ).

Περιοχαὶ	Καλλ)μενα στρέμματα	Ἄγροτο- οικογένειαι	Μέσος κλῆρος κατ οἶκον. εἰς στρεμ.
1) Πεδινὰ Ἄρτης	247.000	7,337	33,60
2) Πεδιάδες Μπόιδας—Μαυ- ρῆ—Λάμαρης	101.000	3.442	29,34
3) Πεδιὰς Ἀχέροντος	67.000	2.142	31,20
4) Κάτω Καλαμᾶς	71.000	2.280	31,14
5) Πεδιὰς Μαργαριτίου	21.000	840	25,00
6) Δεκάνη Ἰωαννίνων	99.000	4.170	23,70
7) Πεδινὰ Ζώνης Πειρ. καὶ Ἐπιδείξεως	47.000	3.159	15
8) Ὄρεινὰ Ζώνης Πειρ. καὶ Ἐπιδείξεως	42.000	5.067	8,30
9) Ὄρεινὴ περιοχὴ Πωγωνίου	36.000	3.011	11,96
10) Λοιπαὶ ὄρειναι περιοχαὶ	465.000	33.609	13,83
Σύνολον	1.196.000	65.057	18,40

Ἡ στενότης αὕτη τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους ἔχει δημιουργήσει τὴν πλῆθώραν τῶν νάνων καὶ ἀναιμικῶν ἀγροτικῶν ἰδιοκτησιῶν καὶ ἐκμεταλλεύσεω. Εἶναι προφανές, ὅτι ἡ κατάστασις τῶν περισσοτέρων οἰκογενειῶν τῆς κατηγορίας ταύτης, ἀπὸ ἀπόψεως εἰσοδομάτων καὶ βιοτικῷ ἐπιπέδου, δὲν εἶναι δυνατὴ παρὰ νὰ ἐξισοῦται μὲ τὴν κατάστασιν τῶν πτωχοτέρων λαῶν τῆς γῆς.

Ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω μορφήν τῆς μικροεκμεταλλεύσεως καὶ μὲ μέσον καθαροῦ οἰκογενειακὸν εἰσόδημα 12.200 δραχμῶν, ἡ ἀγροτικὴ ἰδιοκτησία ἐν Ἠπείρῳ, ὡς οἰκογενειακὴ ἐκμετάλλευσις, δὲν εἶναι βιώσιμος οἰκονομικῶς.

Διαπιστώνομεν δηλαδὴ, ὅτι τὰ 75% τοῦ ἐργατικῷ δυναμικῷ εἶναι ὑπερφορτωμένον νὰ ζῆ καὶ νὰ ἐργάζεται μέσα εἰς τὰ ὄρια τοῦ ἀσφυκτικῶς ἀνεπαρκῶς χώρου τῶν ἐλαχίστων αὐτῶν στρεμμάτων, χωρὶς συγχρόνως τὸ ὑπόλοιπον ποσοστὸν τὸ ἀπασχολούμενον εἰς τὰς Ὑπηρεσίας καὶ τὴν μεταποίησιν νὰ ζῆ εἰς ἀνεργίαν καὶ οἰκονομικὴν εὐρυχωρίαν.

Ἡ αὔξησις τοῦ γεωργικοῦ κλήρου παρουσιάζεται ὡς ἀδύνατος, διότι αἱ τυχόν ἀποδοθησόμεναι εἰς τὴν καλλιέργειαν νέαι ἐκτάσεις εἴτε κατόπιν ἀποξηράσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν Τσουκαλιῶ καὶ Λογαροῦ, εἴτε κατόπιν ἀξιοποιήσεως τῶν πεδινῶν ἐκτάσεων διὰ τῶν ἐκτελουμένων μεγάλων ἀποστραγγιστικῶν καὶ ἀρδευτικῶν ἔργων (αὔξησις τῶν σήμερον καλλιεργουμένων ἐκτάσεων ἀπὸ 1,2 κατομ. στρεμ. εἰς 1,35 ἑκατ.) λόγω τοῦ συνεχῶς αὐξανομένου κατ' ἔτος ἀγροτικῷ πληθυσμοῦ κατὰ ποσοστὸν 1,3%, θὰ διατεθῶσι πρὸς νέους ἀκτήμονας κατὰ κλήρους καὶ πάλιν μικρᾶς ἰδιοκτησίας.

Ἡ προσπάθεια ἐπομένως ἀνυψώσεως τοῦ βιοτικῷ ἐπιπέδου τῶν ἀγροτῶν

προσκραύει μονίμως εἰς τὸν βασικὸν δυσμενῆ παράγοντα τῆς στενότητος τῶν γεωργουμένων ἐδαφῶν.

Μὲ τὴν ἀποτελοῦσαν γεγονὸς σύνδεσιν τῆς χώρας μετὰ τῆς Ε.Ο.Κ. νέοι βίνδυνοι διαφαίνονται, ἐκ τῆς ἀδηρίτου ἀνάγκης συναγωνιστικότητος τῆς ἀγροικῆς μας οἰκονομίας καὶ δημιουργίας συνθηκῶν διαβιώσεως τοῦ Ἑλληνος ἀγρότου, ἐφαμίλλων τῶν συναδέλφων τῶν λοιπῶν Κρατῶν συνεταιρῶν. Ἡ σύνδεσις ἀκριβῶς αὕτη δημιουργεῖ δυνατότητας μιᾶς προοδευτικῆς καὶ διαρκῶς εὐρυνομένης ἐλευθερίας εἰς τὴν κυκλοφορίαν τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν καὶ δὴ τῆς ἔργασίας εἰς μίαν περιοχὴν, ἡ ὁποία ὀργανικῶς περιλαμβάνει χώρας περισσότερον ἀνεπτυγμένας βιομηχανικῶς καὶ συνεπῶς ἐπιβάλλει εἰς τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας μίαν περισσότερον σημαντικὴν προσπάθειαν διὰ τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος.

Καὶ ἡ προσπάθεια αὕτη θὰ πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ εἶναι ἀκόμη μεγαλυτέρα καὶ μίαν περιοχὴν ὡς ἡ Ἡπειρος, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ἐπίπεδα παραγωγικότητος εἶναι ἔτι περισσότερον χαμηλὰ (40% τῶν λοιπῶν περιοχῶν τῆς χώρας).

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιομηχανίας εἰς ἀρκούντως ὑψηλὰ ἐπίπεδα θὰ ἰδύνατο νὰ γίνῃ τὸ ὄξυ πρόβλημα τοῦ παρασιτισμοῦ, νὰ ἀπορροφήσῃ δηλαδὴ τὸν πλεονάζοντα πληθυσμὸν καὶ νὰ βελτιώσῃ ταῦτοχρόνως τὸ χαμηλὸν σημερινὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον. Ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας ὅμως καὶ τὰς διαγραφομένας τοιαύτας εἰς τὸ γγῦς μέλλον δὲν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν, ὅτι θὰ ἐπιτευχθῇ εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν ἐκβιομηχάνισις τῆς Ἡπείρου. Διότι πέραν τῆς διαφαινομένης βραδείας ἀνατύξεως τῶν χρησιμοποιουσῶν γεωργικὰς πρῶτας ὕλας βιομηχανιῶν, δὲν διαπιτώνομεν τάσεις προωθήσεως τῶν ἐξωρυστικῶν καὶ κατασκευαστικῶν νέων τοιούτων ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀναλόγων ἀποθεμάτων τοῦ ὑπεδάφους ἢ ἔστω καὶ ἐπετάσεως εἰς Ἡπειρον τῶν εἰς ἄλλας περιοχὰς εὐρισκομένων τοιούτων, ἐκ τῆς ἀποθυμίας κυρίως τοῦ ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου διὰ τὴν ἀνάλειψιν νέων κινδύνων. Μελλοντικῶς ἡ ἀπωτέρα προοπτικὴ δέον νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς εὐνοϊκὴ, λόγῳ τοῦ ἔργου τοῦ ἐτησίου ὄμβρου ἀνερχομένου εἰς 1.500 χιλιοστὰ ἐτησίως καὶ τῶν δυνατοτήτων ὑδροηλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων καὶ βιομηχανιῶν ἀπαιτουσῶν πολὺ ὕδωρ, ὅπερ, ἐν Ἑλλάδι τοῦλάχιστον, μόνον ἡ Ἡπειρος διαθέτει.

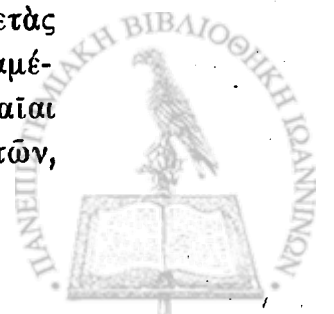
Ἐπομένως ἡ προσφορὰ τῆς ἐργασίας, μὴ δυναμένη νὰ ἀπορροφηθῇ ἀμέσως ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ ἐξωγεωργικοὺς τομεῖς, τοῦλάχιστον ἐντὸς τῆς προσεχοῦς δεκαετίας, δὲν ἀπομένει παρὰ νὰ εὔρη διεξόδον ἐκτὸς τοῦ Ἡπειρωτικοῦ χώρου.

Ἐν τῷ συνόλῳ δηλαδὴ διαφαίνεται ἡ ἀνάγκη μιᾶς μεταναστεύσεως τοῦ ἀργοῦντος πληθυσμοῦ ἀπὸ τὰς ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένας ζώνας τῆς περιοχῆς, εἰς τὴν λοιπὴν χώραν ἢ τὸ ἐξωτερικόν.

Τὸν τελευταῖον καιρὸν ἀκριβῶς, παριστάμεθα μάρτυρες μιᾶς ἐξόδου τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ ἐκ τῶν χωρίων πρὸς τὴν ξένην καὶ δὴ τὴν Διτικὴν Γερμανίαν, μὲ συνεχῶς ἐπιταχυνόμενον ρυθμὸν.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ μιᾶς τοιαύτης ἐκτάσεως μετανάστευσις κατὰ τρῶπον ὀμαλόν, θὰ πρέπει νὰ δημιουργηθοῦν συνθήκαι ἀφ' ἑνὸς μὲν προπαρασκευῆς τῶν πρὸς μετανάστευσιν ἀτόμων, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ κυρίως παροχῆς βοήθειας εἰς τὰς παραγωγικὰς μονάδας, αἱ ὁποῖαι παραμένουν εἰς τὴν ὑπαίθρου, διὰ τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος καὶ τοῦ κλήρου των.

Ἰδίως εἰς τὰς ὄρεινὰς Κοινότητας τῆς Ἡπείρου αἱ πλέον πεπαιδευμένα οἰκογένειαι ἐγκατέλειψαν ἢ ἐγκαταλείπουν εἰς τὴν γενέτειράν των τὰς κατοικίας των καὶ τὰ λοιπὰ κτίσματα τῆς γεωργικῆς των ἐκμεταλλεύσεως, ὡς καὶ ἀρκετὰς ἐκτάσεις γονίμων καὶ ἐνίοτε ἀρδευομένων ἀγρῶν. Καὶ αἱ μὲν κατοικίαι παραμένουν ἐν πολλοῖς ἀκατοίκητοι καταρρέουσαι ἡμέρα τῇ ἡμέρα, αἱ δὲ γόνιμοι γαῖαι ὑπόκεινται εἰς ληστρικὴν ἐκμετάλλευσιν ὑπὸ πτωχῶν συγγενῶν τῶν ἰδιοκτητῶν,

οἷτινες δὲν ἀναλαμβάνουν οἰανδήποτε δαπάνην βελτιώσεως, ἢ τέλος ἐγκαταλείπονται παντελῶς ἀνεκμετάλλευτοι.

Κατὰ γενομένην δειγματοληπτικὴν ἔρευναν εἰς 5 ὄρεινὰς Κοινότητες τῆς Ζώνης, διεπιστώθη ὅτι ἐν σημαντικὸν ποσοστὸν καλλιεργησίμου γῆς (25% ξηρῆς καὶ 18% ἀρδευομένης) ἀνήκει κατὰ κυριότητα εἰς οἰκογενεῖας, αἱ ὁποῖα ἀπουσιάζουν ἐκ τοῦ χωρίου πέραν τῆς 5ετίας. Οὕτω αἱ ξηρκαὶ μὲν ἐκτάσεις ἀφήνονται ἀπροστάτευτοι εἰς τὴν ἀγρίαν διάβρωσιν τῶν ρεόντων ὑδάτων, αἱ ἀρδευόμεναι δὲ εἰς πλημμελῆ καλλιέργειαν ὑπὸ διαφόρων συγγενῶν. Πᾶσα προσπάθεια διὰ τὴν μείωσιν τοῦ παραγωγικοῦ κόστους τῶν προϊόντων, ἐξοπλισμὸν τῶν ἀγροτῶν διὰ συγχρόνων μέσων καὶ γενικῶς διὰ παγίας ἐπενδύσεις, προσκρούει εἰς τὸ ἀνασχετικὸν φράγμα τῆς νάνου ἰδιοκτησίας, τοῦ πολυτεμαχισμοῦ αὐτῆς καὶ τῆς σχολαζούσης περιουσίας.

Πρὸς ἄρσιν τῶν ἀνωτέρω δυσκολιῶν καὶ πρὸς παροχὴν θετικῆς ἐνισχύσεως τῶν παραμενόντων εἰς τὰ χωρία τῶν ἀγροτῶν, θὰ πρέπει, παραλλήλως μὲ τὸ ἐφαρμοσθησόμενον ἀναδασμὸν, τὸ Κράτος νὰ προβῆ εἰς τὴν ἀναγκαστικὴν ἀπαλλοτριώσιν τῶν συνεχῶς ἀξανομένων σχολαζουσῶν περιουσιῶν καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ διανομὴν εἰς μὴ διαθέτοντας βιώσιμον κλῆρον. Οὕτως, εἶναι δυνατὴ ἡ προσέγγισις τῶν 40 ἀρδευομένων ἢ 100 ξηρικῶν στρεμμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ μίνιμου μιᾶς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως, δυναμένης νὰ δημιουργήσῃ πλήρη ἀπασχόλησιν εἰς μίαν οἰκογένειαν ἐκ 5 ἀτόμων περίπου.

Εἰδικώτερον, ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ὁρίου ἐνὸς βιωσίμου κλήρου ἐν Ἡλείῳ, διετυπώθησαν κατὰ διαστήματα ὑπὸ ἐρευνητῶν ἀπόψεις διάφοροι μὲν ἀπρὸς τὸ ὕψος τῆς ἀναγκαιούσης καλλιεργησίμου ἐκτάσεως κατὰ τὴν ἀγροτικὴν ἐκμετάλλευσιν, κοινὰ δὲ ὡς πρὸς τὴν διαπίστωσιν τῆς σμικρότητος τοῦ ἤδη ὑφισταμένου κλήρου καὶ τῆς ἀνάγκης αὐξήσεως αὐτοῦ. Συγκεκριμένως, ἐνῶ ὁ LIVIO LACCI, ἐμπειρογνώμων τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ὄργανισμοῦ Παραγωγικότητος εἰς τὴν μελέτην αὐτοῦ διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἡλείου, ἀναβιβάζει τὸ ἀναγκαιῶν ὕψος ἐνὸς βιωσίμου κλήρου εἰς 40 ἀρδευόμενα στρέμματα, ὁ κ. Ἑρρίκος Μεντράς, Κοινωνιολόγος τῆς Οὐνέσκο, εἰς ἐργασίαν τοῦ διὰ τὴν ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗΝ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΙΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΟΝΤΣΗΣ, διατυπώνει «ὅτι 100 στρέμματα ἀποτελοῦν ἐν ἐλάχιστον ὄρειον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ὑπερβαίνηται μᾶλλον παρὰ νὰ θεωρῆται ὡς τελικόν», καὶ τοῦτο, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ ἐπιβίωσις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας εἰς μίαν παρατηρουμένην τάσιν αὐξήσεως τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν καὶ τοῦ ἀστικοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου.

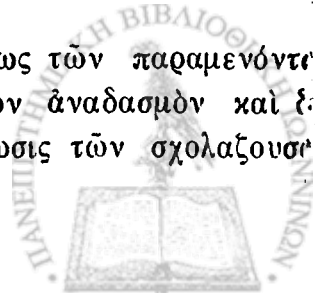
Συνοψίζοντες τὰ ἀνωτέρω, συμπερασματικῶς σημειοῦμεν :

1) Ἡ στενότης τοῦ καλλιεργουμένου καὶ καλλιεργησίμου ἐδάφους, συνδευμένη ὑπὸ τοῦ πολυτεμαχισμοῦ τοῦ κλήρου καὶ τῶν εἰδικῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν τῆς Ἡλείου, ὑποχρεώνει ὅπως 40.000 ἀγροτικαὶ οἰκογένειαι ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν νῦν 65.000, ἀνεύρουν κατὰ τὸ προσεχὲς μέλλον ἀπασχόλησιν εἰς ἐξωγεωργικοὺς τομεῖς.

2) Ἡ ὀργανικὴ ἀδυναμία δημιουργίας ἐντὸς τοῦ Ἡπειρωτικοῦ χώρου τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως νέων ἀπασχολήσεων ὀδηγοῦν εἰς τὴν μετακίνησιν ἱκανοῦ ὄγκου ἀγροτῶν, ἐξ ὄρεινῶν ἰδίᾳ περιοχῶν, εἰς ἐκτὸς τῆς Ἡλείου περιοχὰς καὶ δὴ νῦν πρὸς τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν.

5) Ἴνα ἡ τοιαύτης ἐκτάσεως μετανάστευσις χωρήσῃ ὁμαλῶς, ἀπαιτεῖται ψυχολογικὴ προετοιμασία καὶ ὁ ἀναγκαῖος ἐξοπλισμὸς διὰ τὴν εὐκολωτέραν προσαρμογὴν πρὸς τὰς συνθήκας τοῦ νέου τῶν περιβάλλοντος.

4) Διὰ τὴν καλλιτέρευσιν τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τῶν παραμενόντων ἀγροτῶν προτείνεται, παραλλήλως μὲ τὸν ἐκτελεσθησόμενον ἀναδασμὸν καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν πάντα ὀργάνων, ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις τῶν σχολαζουσῶν

περιουσιών και διάθεσις αὐτῶν εἰς τοὺς στερουμένους βιωσίμου κλήρου, πρὸς δημιουργίαν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων τῶν 40 ἄρδευομένων ἢ 100 ξηρικῶν στρεμμάτων. Καί

5) Θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ δημιουργία βιομηχανικῆς ζώνης ἐν τῇ περιοχῇ πρὸς τὴν ὁποίαν θὰ εὔρη διέξοδον ἐν μέρος ἐκ τοῦ ἀργοῦντος σήμερον ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἐφ' ὅσον ἡ προσπάθεια αὕτη ἐνταχθῆ εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς ἐθνικῆς βιομηχανικῆς πολιτικῆς, εὐνοούσης τὴν ἐγκατάστασιν ἐν Ἡπειρῶ τῶν κρινομένων ἀναγκαίων διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ὁλοκλήρου τῆς χώρας, παραγωγικῶν μονάδων.

III.—ΓΕΩΡΓΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 10ετῆς 1960—1969

Βάσει τῶν ἐκτεθεισῶν ἤδη ἀνωτέρω ἀπόψεων καὶ κατὰ τὴν 10ετίαν τοῦ Προγράμματος, ἡ πρωτογενὴ παραγωγή καὶ διῆ ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία, προβλεπεται ὅτι θὰ ἀποτελοῦν τὰς κυρίας πηγὰς τοῦ εἰσοδήματος τῶν Ἡπειρωτῶν. Αἱ κύριαι προσπάθειαι θὰ στραφοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν πόρων τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς (στραγγίσεις—ἄρδεύσεις), ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἰδιωτικῶν ἐκμεταλλεύσεων διὰ τὴν καλλιτέραν ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διαθέσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

Ἀνεφέρθη ἤδη, ὅτι διὰ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ βασικοῦ προβλήματος αὐξήσεως τοῦ κλήρου εἰς 40 στρέμματα ἄρδευόμενα ἢ 100 ξηρικὰ κατὰ γεωργικὴν οἰκογένειαν, ἐλπίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ αὐξηθῆ ἡ ἀπασχόλησις τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν μεταποίησιν καὶ τὰς Ὑπηρεσίας ἐν Ἡπειρῶ (ἀνάπτυξις Βιοτεχνίας, Τουρισμοῦ, ἐλαφρᾶς βιομηχανίας), ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅτι θὰ αὐξηθοῦν αἱ δυνατότητες ἀπασχολήσεως τοῦ πλεονάζοντος ἐμψύχου ὑλικοῦ εἰς τὰ λοιπὰ τμήματα τῆς χώρας καὶ τὸ ἐξωτερικόν.

Τούτου ἐπιτυγχανομένου, θὰ καταστῆ ἐπιβεβλημένη ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις τῶν καὶ σήμερον σχολαζουσῶν περιουσιῶν τῆς ὄρεινῆς ἰδίᾳ περιοχῆς καὶ ἡ διάθεσις τούτων εἰς ἀγρότας τῆς ὄρεινῆς περιοχῆς, οἵτινες θὰ παραμείνουν ὡς γεωργοκτηνοτρόφοι καὶ οἱ ὅποιοι θὰ πρέπει νὰ ἀποκτήσουν ἀνάλογον ἔκτασιν, ὥστε νὰ ἀσκοῦν γεωργικὴν ἐπιχείρησιν ἱκανὴν νὰ διασφαλίσῃ ἕνα ἰκανοποιητικὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον.

Προβλέπεται ἡ ἐντὸς τῆς πρώτης 5ετίας τοῦ Προγράμματος ὁλοκλήρωσις ὄλων τῶν στραγγιστικῶν καὶ ἄρδευτικῶν ἔργων τῶν Ἡπειρωτικῶν πεδιάδων, ὡς καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν συμπληρωματικῶν ἐργασιῶν ἀξιοποιήσεως τῶν ἄρδευθησομένων ἐκτάσεων (συστηματοποιήσις ἐδαφῶν—φυτεῖαι κλπ.), ἵνα αὐξηθῆ καὶ ἡ ἀπασχόλησις καὶ τὸ εἰσόδημα.

Ἀντιστοίχως, αἱ προσπάθειαι εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν πόρων καὶ τῆς οἰκονομίας αὐτῶν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν πραγματοποιουμένην ἐπέμβασιν εἰς τὰς πεδινὰς περιοχὰς. Προβλέπεται, ὅτι κατάλληλοι ἐπενδύσεις θὰ συμβάλλουν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν διαβίωσης τῶν ὄρεινῶν πληθυσμῶν καὶ τὴν ἀνάσχεσιν τῆς μετακινήσεως αὐτῶν εἰς βαθμὸν δυσανάλογον πρὸς τὰς δημιουργουμένας δυνατότητας ἀπασχολήσεως εἰς ἄλλας περιοχὰς.

Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ γεωργικοῦ προγράμματος ὁλόκληρος ἡ Ἡπειρος διηρέθη εἰς ἑπτὰ περιοχὰς, ἐκάστη τῶν ὁποίων παρουσιάζει σχετικὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ὁμοιογένειαν.

Τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν πεδινῶν ἐκτάσεων τῶν ἐν λόγῳ περιοχῶν δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἀκολούθως:

Περιοχὴ 1. (Πεδινὰ Ἄρτης). Τὸ σύνολον τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἀνέρχεται σήμερον εἰς 247.000 στρέμματα. Ὁ συνολικὸς πλη-

θυσμός τῆς περιοχῆς ἀνέρχεται εἰς 34.262 ἄτομα ἀποτελοῦντα 7.337 ἀγροτοοικογενείας.

Ὁ μέσος κλῆρος κατὰ οἰκογένειαν ἀνέρχεται εἰς 33,60 στρέμματα καὶ κατὰ κεφαλὴν εἰς 7,20 στρέμματα. Τὸ κατὰ στρέμμα καλλιεργουμένου ἐδάφους ἀναλογοῦν ζῶν βάρους εἶναι 16 χιλιόγραμμα, τοῦ ὁποίου τὰ 34% ἀποτελοῦν τὰ ἵπποειδῆ καὶ τὰ 30% τὰ αἰγοπρόβατα. Βασικαὶ καλλιέργειαι εἶναι, προκειμένου μὲν περὶ ἐδαφῶν ἐτησίων καλλιιεργειῶν, τὰ πρῶϊμα καὶ ὄψιμα σιτηρά, ὁ βάμβαξ καὶ ἐν μέρει ἡ μηδική, προκειμένου δὲ περὶ πολυετῶν καλλιιεργειῶν, τὰ ἐσπεριδοειδῆ.

Περιοχὴ 2. (Πεδιάδες Λάμαρη καὶ Μπόϊδα—Μαυρῆ). Τὸ σύνολον τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν ἀνέρχεται εἰς 101.000 στρέμ. καὶ ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς εἰς 16.798 ἄτομα, ἀποτελοῦντα 3.442 ἀγροτοοικογενείας. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος εἶναι 29,34 στρέμ. ὁ δὲ κατὰ κεφαλὴν 6,01 στρεμμάτων. Τὸ κατὰ στρέμμα καλλιεργουμένου ἐδάφους ζῶν βάρους εἶναι 41,60 χιλιογρ. τοῦ ὁποίου τὰ 52% ἀποτελοῦν τὰ αἰγοπρόβατα καὶ τὰ 22% τὰ ἵπποειδῆ. Βασικαὶ καλλιέργειαι εἶναι, προκειμένου μὲν περὶ ἐτησίων καλλιιεργειῶν, τὰ πρῶϊμα καὶ τὰ ὄψιμα σιτηρά καὶ τὰ κηπαῖα, προκειμένου δὲ περὶ πολυετῶν καλλιιεργειῶν, ἡ ἐλαία, τὰ ἐσπεριδοειδῆ καὶ ἡ ἀγλαδέα.

Περιοχὴ 3. (Πεδιάς Ἀγέροντος). Τὸ σύνολον τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι 67.000 στρέμματα. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς ἀνέρχεται εἰς 11.954 ἄτομα, ἀποτελοῦντα 2.142 ἀγροτοοικογενείας. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος ἀνέρχεται εἰς 31,20 στρέμ., ὁ δὲ κατὰ κεφαλὴν εἰς 6 στρέμ. Κατὰ στρέμμα καλλιεργουμένου ἐδάφους ἀναλογοῦν 40 χιλιόγραμμα ζῶντος βάρους, τοῦ ὁποίου τὰ 50,4% ἀποτελοῦν τὰ αἰγοπρόβατα καὶ τὰ 27% τὰ ἵπποειδῆ. Βασικαὶ καλλιέργειαι, εἶναι, προκειμένου μὲν περὶ ἐτησίων καλλιιεργειῶν τὰ δημητριακὰ καὶ ὁ βάμβαξ, προκειμένου δὲ περὶ πολυετῶν καλλιιεργειῶν, εἰς περιορισμένην ἔκτασιν, τὰ ἐλαιόδενδρα καὶ αἱ ὄπωρα.

Περιοχὴ 4. (Κάτω Ροῦς Καλαμᾶ). Τὸ σύνολον τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν τῆς περιοχῆς εἶναι 21.000 στρέμματα. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς ἀνέρχεται εἰς 10.709 ἄτομα ἀποτελοῦντα 2.280 οἰκογενείας ἀγροτικὰς. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος εἶναι 31,14 στρεμμάτων καὶ ὁ κατὰ κεφαλὴν 6,6 στρεμμάτων. Κατὰ στρέμμα καλλιεργουμένου ἐδάφους ἀναλογεῖ ζῶν βάρους 40 χιλιογρ. τοῦ ὁποίου τὰ 69% ἀποτελοῦν τὰ αἰγοπρόβατα καὶ τὸ 13% τὰ ἵπποειδῆ. Βασικαὶ καλλιέργειαι εἶναι, προκειμένου μὲν περὶ ἐτησίων καλλιιεργειῶν, τὰ δημητριακὰ καὶ ὁ βάμβαξ, προκειμένου δὲ περὶ πολυετῶν καλλιιεργειῶν τὰ ἐλαιόδενδρα.

Περιοχὴ 4A. (Πεδιάς Μαργαριτίου). Τὰ καλλιεργούμενα στρέμματα τῆς περιοχῆς εἶναι 21.000. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀνέρχεται σήμερον εἰς 3.854 ἄτομα ἀποτελοῦντα 840 ἀγροτοοικογενείας. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος εἶναι 25 στρεμμάτων καὶ ὁ κατὰ κεφαλὴν 5,45 στρεμμάτων. Τὸ κατὰ στρέμμα καλλιεργουμένου ἐδάφους ἀναλογοῦν ζῶν βάρους εἶναι 44 χιλιογρ. ζῶν, τοῦ ὁποίου τὰ 61,6% ἀποτελοῦν τὰ αἰγοπρόβατα καὶ τὰ 22% τὰ ἵπποειδῆ. Βασικαὶ καλλιέργειαι εἶναι, προκειμένου μὲν περὶ ἐτησίων καλλιιεργειῶν, κυρίως τὰ δημητριακὰ, προκειμένου δὲ περὶ πολυετῶν, τὰ ἐλαιόδενδρα.

(Συνεχίζεται)

της ἀλληλεγγύης αὐτῶν(10), ὡν ἕνεκα συνήπιοντο συνθήκαι φιλίας προβλέπονται τὴν δι' εἰρηνικῶν μέσων ἐπιλύσιν τῶν διεθνῶν διαφορῶν. Ἐπιπροσθέτως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην ἐβοήθησε καὶ ἡ παιδαγωγικὴ ἀποστολὴ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου(11) ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ μεσαίωνα καὶ ἐντεῦθεν, ἰδίᾳ δὲ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Grotius (1583—1645) ὅτε βλέπομεν τὰς πολιτείας ἐκδηλώσασαι τὴν πεποιθήσιν ὅτι ἀποτελοῦσι μέρος εὐρείας κοινότητος πολιτειῶν ὑποταγμένας εἰς κοινὸν κανόνα δικαίου(12). Ἐξ ἄλλου δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι αἱ σημειωθεῖσαι κατὰ καιροὺς περίοδοι εἰρηνικῆς πορείας εἶχον ἐπιρροασθῆ καὶ ἐμπνευσθῆ ἐν μέρει καὶ ἀπὸ τὰς εὐγενεῖς ἐκδηλώσεις τοῦ ἀθλητισμοῦ, τῆς Ὀλυμπιακῆς ιδέας.

Ἐν τούτοις ἡ ἐποχὴ μας, κατὰ τὴν ὁποίαν σημειοῦται ἡ καταπλήσοσα πρόοδος τῆς τεχνικῆς — ἥτις ἐν τούτοις δὲν ταράσσει τὴν γαλήνην τοῦ ἀληθινοῦ πνεύματος — θέτει δι' αὐτῆς τὰς προὑποθέσεις διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐνόητος ταύτης. Ἀκριβῶς εἰπεῖν, δὲν θέτει ἀπλῶς τὰς προὑποθέσεις. Ἀλλ' ἀπαιτεῖ κατὰ τρόπον ἀμελίτικον, ὅπως ἡ σκέψις, ἡ νοσηρία(13) καὶ ἠθικὴ στάσις τοῦ ἀνθρώπου ὑποσθῆ μίαν ταχεῖαν κίνησιν, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς συνειδητοποιήσεως τῆς ἱστορικῆς ἀνάγκης τῆς πραγματοποίησεως εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον τῆς ἐνόητος. Ἴνα οὕτως ἀσθῆ ἡ σήμερον παρατηρουμένη τραγικὴ ἀντινομία ἐν τῇ Ἱστορίᾳ, ἡ συνισταμένη εἰς τὴν τραγικὴν ἀπόστασιν μεταξὺ τεχνικῆς ἀπ' ἐνὸς καὶ ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀπ' ἑτέρου ἢ ἀπειλοῦσα τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν ἀφανισμόν τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους(14). Τὸ κατὰ ποίαν διαδικασίαν ἡ τεχνικὴ πραγματοποιεῖ ἐν τῇ ἱστορικῇ διαδρομῇ τὸ ἔργον τοῦτο δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐρευνήσωμεν. Ἐν ταχὺ, ἀλλὰ διεισδυτικῶν βλέμματι εἰς τὴν Ἱστορίαν περὶ αὐτοῦ πολλῶν δὲ μᾶλλον σήμερον. Ἡ ἰδίᾳ δηλ. ἡ τεχνικὴ ἐπισπεύδει τὴν — καίτοι μακρὰν τοποθετημένην — ἐνοποίησιν καὶ καθ' ἑαυτήν, ὡς ἀνάγκη, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπιρροαζούσα τὴν νοσηρίαν καὶ στάσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν ὅψει δὲ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ κέντρον τοῦ ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ ἀνθρώπου,

μετατοπιζόμενον προϊόντος τοῦ χρόνου ῥύνηται, δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν σήμερον μίαν τοιαύτην μετατόπισιν ἕξω μὲν τοῦ πλανήτου μας, συντελουμένην βραδύως μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ λανθάνουσα. Ὁ θαυμασμός καὶ οἱ ἐνθουσιασμοὶ γ. ὡς καὶ ἡ ὑπερηφάνεια τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐξορμήσεως πρὸς διάστημα εἶναι σκιρτήματα φευγαλέα, ὅποια, ἐπὶ τοῦ παρόντος, δὲν εἶναι εἰς σὴν — πέραν μιᾶς ἀμβλύνοσης τῶν παλαιῶν καὶ ἀντιθέσεων — νὰ ἀναπτύξουν καὶ δορατώσουν διεθνεῖς σχέσεις φιλίας ὑγιoῦς μορίμου καὶ προίως ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ βίσεως. Καὶ ἐνταῦθα γεννάται ἐρώτημα. Μήπως ἀραγε ὁ ἀθλητισμὸς λείπει ὅπως καὶ εἰς τὸ παρελθόν, πολὺ περισσότερο εἰς τὸ σημερινόν σημεῖον ἱστορικοῦ γίγνεσθαι, νὰ διαδραματίσῃ αὐτὸς τὸ σπουδαῖον αὐτὸν ῥόλον, ὃν ἀπὸ τέρω ὑπὴνίχθημεν; Ἡ ἀπάντησις εἰς ἐρώτημα ἀπαιτεῖ περαιτέρω ἀνάλυσιν, τὴν καὶ ἀποτελεῖ τὴν οὐσίαν τῆς παροῦσης μελέτης.

— II —

1. Παρακολοῦνθῶν τις τὴν ἱστορικὴν φάσιν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ ἀθλητισμοῦ τῶν διαφόρων ἀθλητικῶν ἐκδηλώσεων διαπιστοῖ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους μίαν, κατὰ προσδετικὴν κλίμακον ἀΐξιν τῆς ἀπληξίσεως αὐτῶν εἰς διαφόρους λαοὺς, καὶ ὡς ἐκ τούτου εὐροντοῖν τοῦ κύκλου τῶν λαϊκῶν σπορῶν, ἅτινα αἱ ἀθλητικαὶ αὐταὶ ἐκδηλώσεις ἐνδιαφέρουν, συγκινοῦν καὶ συνασπάζονται. Ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι ὅτι, κατὰ ἐποχὴν μας, ὁ ἀθλητισμὸς, εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις ἰδίᾳ εἰς τὸ κατὰ τὴν λαϊκὸν ἀθλημα τὸ foot-ball καὶ κτλ ὁσημέραι καὶ μεγαλύτερον τιμῶν λαοῦ. Τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο εἶναι καθολικὸν ἀπαντᾶται δηλ. εἰς ὅλας τὰς ἁγας, ὡς εἶναι ἐκ τῆς ἐμπειρίας γνωστὸν. Ἡ ἔντονος καὶ πλουσία δραστηριότης εἰς τὰς ἀθλητικὰς ἐκδηλώσεις κατὰ τὴν ἐποχὴν μας, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πραγματοποιῆται εἰς συναντήσεις μεταξὺ διαδωμάτων αὐτῆς Χώρας. Ὁ γῶρος οὗτος, ὡς ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, κατέστη ἀσφραγιστὸς διὰ τὴν πάλλιν καὶ σφίζουσαν ἀθλητικὴν πραγματικότητα. Ἡ πληρομὴ ἡ

τῶν ἀθλητικῶν ἐκδηλώσεων ὠδήγησεν, ἀπ' ἱστορικῆν ἀναγκαιότητα, βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον εἰς τὴν διεξαγωγὴν ἀγῶνων ἐπὶ διεθνoῦς πεδίου. Αἱ διεθνεῖς δὲ εἰσὶν ἀθλητικαὶ συναντήσεις, αἵτινες εὐκρινῶς ἐκδηλώθησαν μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον — ἀνεξάντητοι καὶ πέραν τῶν ἀμερικανικῶν διεξαγομένων Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων — ἐθεωρήθησαν καὶ θεωροῦνται ὡς ἐκ τῶν μέσων, αἵτινα φέρουσιν εἰς τὴν ἐπαφὴν καὶ ἐπικοινωνίαν, κατ' ἐπιπέδον, μεγάλα τμήματα τοῦ ἐξ ἐκάστης Χώρας. Τὰς τοιαύτας καὶ ὁλοκρῆν ἀξιοσημείωτας ἐπαφάς, καθιστοῦσιν δυνατὰς, ὡς ἐκ τῆς καταπληκτικῆς προσόδου τῆς τεχνικῆς, ἀνάπτυξιν τῶν μέσων συγκοινωνίας, τὰ ὅποια ἐπιπέδου ἤδη ταχυτάτην καὶ ἀνεῖτον κίνησιν, πρὸς ὅλας τὰς Χώρας τῆς Γῆς.

Παραμένει, ὅθεν, ὡς ἀναμφισβήτητον συμπέρασμα, ὅτι ὁ ἀθλητισμὸς ὑπερεπέδησε τὰ σύννορα ἐκάστης χώρας καὶ φέρει εἰς ἀφοροῦν τῶν διεξαγομένων διεθνῶν ἀγῶνων εἰς διεθνεῖς ἐπαφάς.

Τὸ ἐρώτημα, ὅπως γεννᾶται, καθότι τῆς ἀνωτέρω διαπιστώσεως, συνίσταται ἐν ἑαυτῷ: Τί καλὸν δύναται τις νὰ προσδοκῆ ἀπὸ τὰς διεθνεῖς αὐτὰς ἀθλητικὰς συναντήσεις; Ἐν ἄλλαις λέξεσιν εἶναι δυνατὸν αἱ διεθνεῖς αὐταὶ ἀθλητικαὶ συναντήσεις νὰ ἔχωσι περαιτέρω ἀγαθὸν καὶ ἀποτέλεσμα εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν ἀνάπτυξιν, σύσφιγξιν καὶ διατήρησιν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Λαῶν; Ἡ, τέως εἶναι δυνατὸν ὁ ἀθλητισμὸς, ἀφοῦ ἐπιφέρει, ὡς ἐλέγχθη, ἕνα μεγάλο τμήμα τοῦ Λαοῦ μιᾶς Χώρας, νὰ ἐπηρεάσῃ περαιτέρω, τὴν πορείαν τῶν διαφόρων Λαῶν καὶ δὴ πρὸς κατεύθυνσιν εὐρωπαϊκῆν καὶ τὴν ἐπίσπευσιν τῆς διαδικασίας τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἐθνικῶν κοινοτήτων;

Πιστεύομεν καὶ ἐλπίζομεν, ὅτι ὁ ἀθλητισμὸς εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς συγχρόνους ἐκδηλώσεις, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀσκήσῃ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πορείας τῶν διεθνῶν σχέσεων. Πιστεύομεν, ὡς θέλομεν προσπαθῆσαι νὰ καταδείξωμεν, ὅτι δύναται, νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν, σύσφιγξιν καὶ συντήρησιν φιλικῶν σχέσεων αἰσθημάτων καὶ σχέσεων μεταξὺ τῶν

διαφόρων Λαῶν. Ἡ τοιαύτη αἰσιόδοξος προσοπικὴ δὲν τροφοδοτεῖται μόνον ἀπὸ τὴν περὶ τῆς ἀνω συμβολῆς, ἱστορικῆν ἐμπειρίαν, ἣτις ἐπεσημάνθη ἐν ἀρχῇ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν τοῦ ἀθλητισμοῦ, περὶ ἧς καταπέρω.

Διὰ τὰ ἐπέληθη ὅμως τὸ ἀνω ἐπισημασθὲν ἀγαθὸν ἀποτέλεσμα — δέον νὰ συνειδητοποιήσωσι πάντες οἱ ὑπεύθυνοι παράγοντες ἐκάστης Χώρας ὅτι ἐπάναγκες εἶναι ἡ καταλληλοτέρα καὶ ἐπιτηδαιότερα ἐκμετάλλευσίς (ὑπὸ τὴν καλὴν ἐννοίαν) τῶν πυκνῶν ἀθλητικῶν συναντήσεων. Δι' ἡμᾶς δὲ τοὺς Ἕλληνας, πρωτοπόρους εἰς ἐκάστην εὐστοχον καὶ ὠφέλιμον ἱστορικὴν δοῶσιν καὶ πρωτοβουλίαν τὸ αἷμα τοῦτο παρίσταιται ἐπεῖγον καὶ περισσότερον ἐπιτακτικόν.

Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ καὶ πρὶν ἢ ἐρευνηθῶμεν καὶ ἐπισημάνωμεν τὰς προϋποθέσεις, ὑφ' ἃς εἶναι δυνατὴ ἡ ἐκ τοῦ ἀθλητισμοῦ εὐτυχῆς ὡς ἀνω προσδοκία, σκόπιμον κρίνεται νὰ διατυπωθῶν προῶτον τινὰ περὶ τῆς φύσεως καὶ ἱστορικῆς ἐμφανίσεως τοῦ θεσμοῦ καὶ δεύτερον νὰ ἐξετασθῇ ἡ σιάντις καὶ ἡ θέσις ἣν ἔλαβε τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἐναντι αὐτοῦ.

2. Ὁ ἀθλητισμὸς θεωρεῖται, ὡς γνωστὸν, ἡ ἐν ἀμύλλη ἐπίδειξις καὶ ἡ μέχρις ὁρίων τινὸς φυσιολογικῶς ἐπιτροπτεῖον ἀξίσεις τῆς ῥώμης καὶ πασῶν τῶν δεξιότητων, καὶ σωματικῶν καὶ φυσικῶν ἀρετῶν τοῦ ἀθλοποιμένου (16).

Αἱ ἀθλητικαὶ ἐκδηλώσεις ἔχουσιν ὡς βάσιν τὴν ἐνστικτώδη κίνησιν, ἣτις κατὰ τὴν βιολογίαν καὶ φυσιολογίαν εἶναι ἡ κυριωτάτη ιδιότης τῶν ὀργανικῶν ὄντων. Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ Γυμναστικὴ καὶ αἱ κατ' αὐτὴν παιδία, ἐκδηλώσεις καὶ αὐταὶ τῆς περισσεύσεως ζωτικότητος — πρὸ παντὸς δὲ τῶν ἄνθρωπων — καὶ τῆς ἀνάγκης ὡς ἐκ τούτου τῆς ἐξοικειώσεως καὶ καταναλώσεως τῆς πλεονάζουσης ταύτης ζωτικότητος (17), ἀποτελοῦν τοὺς προδοτικούς, τὰς πρώτας μορφὰς τῶν ἀθλητικῶν ἐκδηλώσεων. Ἀποσκοπεῖ ὅθεν καὶ ὁ ἀθλητισμὸς εἰς τὴν ἀπομονικὴν ἀνάπτυξιν τῆς σωματικῆς εὐρωστίας καὶ φυσικῆς ὑγείας τοῦ αἰσθητοῦ, διότι καλλιεργεῖ καὶ ἐνισχύει τὴν θέλησιν, ἐμπνέει τὸ θάρρος τὴν ἀντιστοίχισιν καὶ τείνει εἰς διάπλασιν ἠθικῶν

και εὐγενοῦς χαρικιῆρος. Τείνει δηλ. νὰ κατοικήσῃ τὸν ἀθλοῦμενον «σοεὺς ἐγχευ-
τείας» χρησιότητος καὶ λιτότητος ἵνα δε-
χθῆ τὸ καταξιοῦν τὸν ἄνθρωπον καὶ δω-
ρούμενον τὴν ἐλευθερίαν πνεύμα(18). Ἐν
ἄλλαις λέξεσιν ὁ ἀθλητισμὸς τείνει εἰς τὴν
αισθητικὴν, ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν τε-
λείωσιν τοῦ ἀτόμου, εἰς τὴν δημοσιοεργίαν
«προσοπιζότητος». Κατ' ἀντανάγκασιν δὲ
τείνει καὶ εἰς τὴν ὑπόνοιαν τῆς σιάνθρω-
πῆς ἀξίας τοῦ συνόλου. Εἰς ταῦτα, ἅτινα
κοινῶς ἀναγνωρίζονται ὡς νὰ προστεθῶ-
σι καὶ ἡ τέχνη καὶ ἡ ψυχαγωγία, καὶ
τῶν ἀθλοῦμενων καὶ τῶν θεατῶν. Ἐς ἐν-
θυμηθῶμεν τὴν ἐπιγραμματικὴν στίχον
αὐτοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιῆ «mens sano
in corpore sano ἴνα καὶ δι' αὐτοῦ, ὅπερ ἀπο-
τελεῖ κῆρυγμα τῆς ἰσοτιμίας πείρας τῶν Λα-
ῶν, ἐπισημανθῆ ἡ ἀξία τῶν ἀθλητικῶν ἐκ-
δηλώσεων.

Εἶναι τιμὴ διὰ τοὺς Ἕλληνας, ὅτι καὶ
ὁ ἀθλητισμὸς εἶναι δημοῦργημα καὶ θε-
σιμὸς τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ,
τοῦ ἀρχαίου πνεύματος, καθὼς ἐπίσης κοι-
τὶς τῶν μεγαλυτέρων καὶ ὑψηλοτέρων ἀν-
θρωπίνων κατακτήσεων ὑπῆρξεν ἡ Ἑλ-
λάς. Πρέπει δὲ νὰ ἐξασθῆ καὶ τὸ γεγο-
νὸς ὅτι, ὅχι μόνον ὁ ἀθλητισμὸς καὶ ὑπὸ
τὴν σημερινὴν τοῦ ἔθνους ἐγεννήθη εἰς
τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα(19) —ἀλλὰ
πρόγραμμα ὅπερ ἰδιαίτερος ἐνδιαφέρει ἐν-
ταῦθα— κατοχυρώσας συνελήφθη καὶ ἡ ἰ-
δέα τοῦ ἀθλητισμοῦ ὡς μέσου ἀναπτύξε-
ως καὶ διατηρήσεως φιλικῶν σχέσεων με-
ταξὺ τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν πόλεων—
Κροτῶν, καὶ ὡς μέσον ἐπιτελέσεως καὶ
διατηρήσεως τῆς Ἑθνικῆς ἐνότητος τῶν
Ἑλλήνων, ὡς καὶ ἡ κοινὴ καταγωγή. Τοῦ-
το πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ ἀληθὲς νό-
ημα τῶν ἀθλητικῶν ἀγῶνων (ὡς π.χ. Πα-
ναθηναίων, Πανιώνιον κτλ) καὶ τῶν
Ὀλυμπιακῶν(20). Εἰς τὰς παλαιότας καὶ
τὰ γυμνάσια(21), ἅτινα ἰδοῦντο εἰς ὅ-
λας τὰς ἀξιολόγους σχεδὸν πόλεις ἠθλητῶν
το οἱ νέοι καὶ καθίσταντο σοματικῶς καὶ
ἠθικῶς ὄψαλοι(22) καὶ τοιοῦτοι ἔ-
τοιμοι ἐδέχοντο τὰς διδασκαλίας τῶν φι-
λοσόφων. Ἰστορεῖται ὅτι καὶ ὁ Πλάτων
φέρεται παλαιὸς εἰς τὰ Ἴσθια(23).
Ἀλλὰ καὶ ὁ Ὀμηρὸς ἀναφέρει πολλὰς
περιπτώσεις ἀθλητικῶν ἀγῶνων. Εἰς τοὺς

ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως διοργανωθέντος πο-
δῶν τοῦ φίλου τοῦ Πατρόβου ἀγῶνος
ἐτίμησεν ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὸν δρόμον, εἰ-
τὸ ἀθῆτιον ὁ Ἀγαμέμνων καὶ εἰς τὴν πα-
λὴν ἐξῆλθον ἰσπαῖοι ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ
Αἴας ὁ Τελαμώνιος. Ὅμοίως οἱ μνηστῆ-
ρες τῆς Πηλεΐδης διεσκέδαζον ἐπιδεικνύ-
οντες εἰς τὴν διαβολίαν καὶ ἀγοσι-
σμόν (Ὀδ. Δ. 625—627).

Ἐκ τῶν ὡς ἔνω, ἐλαχίστων βεβαίως
καταφαίνεται ὅτι ὁ ἀθλητισμὸς, ὡς ἡς
νεφανίσθη καὶ ἐπεκράτησεν ὡς θεσιμὸς, ἐθ-
μοῦθη, ὡς ἔχον μετρίστην κοινωνικὴν ση-
σίαν καὶ ἀξίαν(24). Ἀλλὰ καὶ τοιαύτην
ναγομένην εἰς τὴν χρησιμοποίησιν αὐτοῦ ὁ
μέσος προσεγγίσεως τῶν Λαῶν καὶ ἀναπα-
ξέως φιλικῶν διεθνῶν σχέσεων. Καὶ πο-
τε νὰ χαιρομένη ὡς εὐτυχὲς τὸ γεγονὸς
ὅτι ἀπεδόθη ἡ σημασία αὕτη —ὑπὸ τῶν
πειθόνων ἠγετῶν τῶν Λαῶν καὶ τῶν
Κροτῶν, εἰς ὅλην τὴν μέτρον τοῦδε ἰσο-
τιμῆς διαδρομῆς, πληρὴ ἐλαχίστων ἰσο-
τιμῶν περιόδων(25), αἵτινες καὶ ἀπ-
τελοῦν μίαν ἐξαίρεσιν. Ὅσον ἄρρηκ-
τὴν Ἑλλάδα ταχεῖα ἐπιστάσεις τοῦ ἔ-
ματος κατὰ τοὺς νεωτέρους ἰδιὰ χρονο-
πέθει, ὅτι τὸ Κράτος πράγματι ἐξεδήλη-
σε τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ διὰ διαφόρων
μέτρων ἐνεθάρρυνε καὶ προσεπάτησε
βοηθήσῃ τὸν ἀθλητισμὸν. Ἐὰ ἠδύνατο
βεβαίως νὰ παρατηρήσῃ ὅτι τὰ ληφθέν-
μέτρα δὲν ἦσαν πλήρη καὶ ἐπιτήδεια ἵ-
ἐξυπηρετήσῃ τὸν μέγαν σκοπόν. Ὁ σκο-
πὸς δὲ ἦτο σχετικῶς βραδύς. Ἐν πλεί-
στον περιπτώσει τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος ἀρ-
κῶς διὰ τοῦ Ν. ΒΧΚΑ)1899 ἐπερῆσε
περὶ τῆς γυμναστικῆς καὶ ἀθλητικῆς
ἀγῶνων. Ἀργότερον διὰ ἄλλων νομοθε-
μάτων προσεπάτησε νὰ τοῦσῃ καὶ ἐξυπ-
ρῆ τὰς ἀθλητικὰς ἐκδηλώσεις π.χ. διὰ τῶν
νόμων 4731)29 «περὶ σοματικῆς ἀγορῆς
καὶ Νόμον 5620)1932.

Ὡς ἐπισημῶν δὲ ἐκδηλώσεως τοῦ
διαφέροντος τῆς Πολιτείας εἰς τὸν τομ-
εὺς τοῦ ἀθλητισμοῦ δέον νὰ θεωρηθῆ τὸ Ν.
3769)57 «περὶ λήψεως μέτρων διὰ τῶν
διοργανώσεων τοῦ ἐξωσχολικοῦ ἀθλητισμοῦ».

Ἡ διὰ τοῦ νόμου τοῦτον ἐπέκυβ-
αυτοῦ ἀναγκαῖα μετὰ τὴν κατάκτησιν τι-
ματικῶν μαζῶν ὑπὸ τῶν ἀθλητῶν, ἵ-
ἵνα τιθασθεύσῃ καὶ foot—ball δὲ το

μοχειύση τὰ ὀγκοῦμενα κύματα τῶν φιλικῶν εἰς ὀμαλὴν κοίτην.

Εἶναι, ἐξ ἄλλου, ἐπίσης εὐτυχὲς τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Κράτους ἐκδηλώθη ἐξ ἴσου ἐπιτονον καὶ εἰς τὸ ἐπισημανθὲν ἀνωτέρω σημεῖον, τοῦτέστιν εἰς τὸν τομέα τῶν διεθνῶν ἀθλητικῶν συναρτήσεων καὶ ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ανάπτυξιν τοῦ ἀθλητισμοῦ εἰς τὰς Ἐνόλους Δυνάμεις, ὡς καὶ γεγονός τῆς ἡλικῆς καὶ ἑλικῆς ἐνισχύσεως τοῦ Κράτους εἰς ἀμφοτέρως ταύτας τὰς περιπτώσεις. καὶ ἦτο ἀπαραίτητον τοῦτο γὰρ γίνῃ, διότι μέσα εἰς τὸ καθολικὸν σχεδὸν φαινόμενον τῆς ἐκ μέρους δηλ. τῶν διαφόρων κρατῶν ἐνισχύσεως τῶν ἀθλητικῶν ἐκδηλώσεων εἰς τὰς ἐν λόγω περιπτώσεις, δὲν ἔητο συνεπὲς διὰ τὴν Χώραν ἡμῶν, ἥς ὡς ἐλέχθη προωσιταεῖ ἐν τῇ ἰστορίᾳ εἰς ὠφελίαν καὶ ὠφελίμους ἐκδηλώσεις τὰ τὰ ὑψηλά ἰδεώδη τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀνθρωπότητος, γὰρ ἀποτελέσῃ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐξαίρεσιν.

Θὰ πρέπει δὲ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος, καὶ πολλαπλασιάσῃ τὰς προσπάθειάς του πρὸς περαιτέρω ἐπιπύκνωσιν τῶν διεθνῶν ἀθλητικῶν ἀγῶνων καὶ πρὸς ἰόνωσιν τοῦ ἀθλητισμοῦ εἰς τὰς Ἐνόλους Δυνάμεις. Ἰδίῳ, ὡς διετυπώθη ἤδη αἱ διεθνεῖς αὐτὰ ἀθλητικαὶ συναρτήσεις ἀποτελοῦν μίαν ἀπὸ τὰς ἐνκαιρίας καὶ ἀφορμὰς διὰ τὴν διεθνή ἐπαρῆν καὶ γνωριμίαν τῶν διαφόρων Λαῶν καὶ τὴν περαιτέρω ανάπτυξιν φιλικῶν μεταξὺ αὐτῶν σχέσεων.

3. Βεβαίως, πλὴν τῶν ἀθλητικῶν ἐκδηλώσεων καὶ αἱ πνευματικαὶ καθόλου, ὡς καὶ ἐμπορικαὶ καὶ πολιτικαὶ εἶναι ἀφορμὴ πρὸς προσέγγισιν ἐκπροσώπων ἐκ διαφόρων Χωρῶν καὶ ανάπτυξιν περαιτέρω φιλικῶν σχέσεων. Τοῦτο εἶναι ἱστορικῶς βεβαιωμένον. Ἄλλ' αἱ δραστηριότητες αὗται, δὲν δύναται, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν, κατ' ἄ, θέλει δι' ὀλίγων δειχθῆ, ἅ ἔχουσι τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀθλητικῶν ἐκδηλώσεων. Πρὶν ὅμως ἐρευνηθῆ τὸ θέμα τοῦτο κρίνεται ἀναγκαῖον γὰρ ἐξετάσθῃ δι' ὀλίγων, ὁ μηχανισμὸς καὶ ἡ ψυχολογικὴ διαδικασία, ἡ συντελουμένη κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν διαφόρου ἐθνικότητος ἀτόμων, καὶ ἥτις περαιτέρω ὀδηγεῖ, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν περιπτώσεων τοῦ ἀθλη-

τισμοῦ εἰς ἀνάπτυξιν καὶ διατήρησιν φιλικῶν σχέσεων.

Καὶ ἀρχὴν θὰ ἡδυνάμεθα γὰρ εἰπώμεν ὅτι ἡ πρώτη δειλή, ἴσως, προσέγγισις καὶ ἡ ἐπακολουθοῦσα γνωριμία καταλλήλως πλαισιοκλήνη, τείνει γὰρ καταλύσῃ τὸν φόβον, τὴν δυσπιστίαν, τὰς προλήψεις καὶ παρεξηγήσεις, αἵτινες μοιραίως καὶ κατ' ἀναπόδοστον ψυχολογικὸν νόμον ἀναπτύσσονται μεταξὺ Λαῶν διαφόρων Ἐπικρατειῶν καὶ Ἐθνοτήτων ὑπὸ τὴν ἄκακον ἐν ταύτῃ ἐπίδρασιν τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος ἐνὸς ἐκάστου Λαοῦ, δημιουργοῦντος αἰσθητήματα ἀνάμικτα ὑπερηφανεύσεως, φόβου, δισταγμῶν καὶ καχυποψιῶν ἐναντι τῶν ἄλλων. Τὸ ἀνωτέρω ὠφέλιμον ἀποτέλεσμα ἐπέσχειται κατόπιν μιᾶς ψυχολογικῆς ἐξεργασίας, συντελουμένης ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἀτόμων καὶ πῶν Λαῶν κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσεγγίσεως. Ἄς εἰμεθα σαφέστεροι. Ἄν τὸ στοιχεῖον τοῦ «ἀγνώστου» καὶ μεταξὺ δύο ἀτόμων ἔστω καὶ ἂν ἀνήκουν ταῦτα εἰς τὴν αὐτὴν Ἐθνοτητα καὶ Ἐπικρατείαν δημιουργεῖ αὐτὸ κατ' ἑαυτό, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων λόγῳ τῆς πληθυσμῶν τῶν ἀνθρωπίνων ὑπόξεων—, δισταγμούς, δυσπιστίας καὶ φόβους ὅσον ἀφορᾷ τὰς πραγματικὰς προσθέσεις ἐν τε τῇ σκέψει καὶ τῇ δράσει ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, πολλῶ μᾶλλον συμβαίνει τοῦτο μεταξὺ τῶν Λαῶν τῶν διαφόρων Ἐπικρατειῶν καὶ Ἐθνοτήτων, λόγῳ καὶ τῶν ἐπιπλέον ἐπενεργούντων ὡς ἀνωτέρω αἰτίων. Τοιοῦτοτρόπως ταῦτα ἀποτελοῦσι ἐμπόδια δυσχεροῦ, ἂν μὴ ἀντιπερβληθῇ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν φιλικῶν αἰσθημάτων καὶ σχέσεων μεταξὺ αὐτῶν καὶ εἰς τὴν δι' εἰρημικῶν, ἐν συνεχείᾳ μέσων ἐπίλυσιν τῶν μοιραίως λόγῳ τῆς συγκρούσεως τῶν συμφερόντων αὐτῶν, ἀναφυομένων διαφορῶν.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων δὲν εἶναι ἄπορον, ὅτι αἱ διάφοροι συνθήκαι—προσωπικὸν ἔργον τῶν ὑπευθύνων ἡγετῶν καὶ Κυβερνητῶν τῶν διαφόρων Ἐπικρατειῶν, δι' ὧν ἐπεδίωξαν καὶ ἐπιδιδάκουσιν οὗτοι τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διατήρησιν φιλικῶν σχέσεων, δὲν κατέστησαν μέχρι σήμερον εἰς ἰκανοποιητικὸν σημεῖον, εὐτυχεῖς ἵνα συντηρήσουν φιλικὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν Λαῶν. Ἀντιθέτως ἀπέ-

δειξαν δι δὲν ἦσαν εἰ μὴ μία (λεπτεπί-
λεπιος ἐπιφάνεια) λίαν εὐαίσθητος, μόλις
καλύπτουσα τὸν φοβερὸν ἐχθρὸν, ὅστις ἐ-
νεδρῶσει εἰς τὰ πάθη καὶ τὴν ιστορικὴν
μνήμην τῶν Λαῶν. Καὶ ἡ ὁποία εὐχερῶς
ἐσχίζετο μὲ τὴν οἰανδήποτε ἔστω καὶ ἀ-
σημαντιον ἀφορμῇν.

Ἀνάγκη ὅθεν ἀνασχέσεως, ἰκανοποιη-
τικῆς ἀντιμετωπίσεως καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀ-
πομακρύνσεως τῶν ἀνωτέρω συνεχῶν κιν-
δύνων, οἷτινες καὶ τροφοδοτοῦν τὸν ἀδιά-
κοπον ἱστορικὸν πόνον τοῦ ἀνθρωπίνου
γένους. Πρὸς τοῦτο δέον νὰ τεθοῦν εἰς κί-
νησιν καὶ δὴ εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρυτέ-
ραν κλίμακα αἱ δραστηριότητες ἐκείναι
τοῦ ἀνθρώπου — καὶ κατ' ἐπέκτασιν τῶν
Κρατῶν — αἷτινες θὰ κατασιῆ δυνατὸν νὰ
γεννήσουν τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ ψυχολο-
γικὰ πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποίων θέλου-
σι ἀναπτυχθῆ καὶ ἐν συνεχείᾳ διατηρη-
θῆ, ἐπὶ εὐρέων καὶ ἀδιασκαλεύτων θεμε-
λίων αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων Λαῶν καὶ
Κρατῶν φιλικαὶ σχέσεις. Καὶ αἱ δραστη-
ριότητες αὗται εἶναι, ὡς ἀνωτέρω ἐλέ-
χθη τόσον αἱ πνευματικαὶ ἐκδηλώσεις κα-
θόλου, ὅσον καὶ ὁ ἀθλητισμός.

4. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία δι' αἱ καλ-
λιτεχνικαὶ καὶ πνευματικαὶ καθόλου ἐκδη-
λώσεις τῶν ἀνθρώπων — ἰσχυρὰ ἐπιτεύγ-
ματα τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος — ἄγονν ὡς
διευπλώθη ἤδη εἰς τὴν ἐπὶ εὐρέων καὶ
σταθερῶν βάσεων ἀνάπτυξιν καὶ διατή-
ρησιν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀν-
θρώπων τῶν διαφόρων Κρατῶν καὶ Ἐθ-
νοτήτων.

Διότι ὁ θαυμασμός δι' ἓν π.χ. ἔργον
τέχνης δι' ἓν ἀριστούργημα, τὸ ὁποῖον π.
χ. εἶναι ἐμπνευσμένον εἰς ὀρισμέναν πε-
ριοπώσιν ἀπὸ τὸ αἰσθητικῶς ὠραῖον σῶ-
μα, ὅπερ τὸ ἄλλημα διέπλασεν — πᾶγμα
ὅπερ ὑποδηλοῖ, ὡς καὶ ἡ περὶ παιγρίων
θεωρία περὶ καταγωγῆς τῆς τέχνης — τὸν
σιενὸν σύνδεσμον αὐτῶν (26). ὁδηγεῖ εἰς
εὐγενῆ αὐτίλλαν καὶ γίνεται διὰ καταλλή-
λιον ψυχολογικῆς ἐξεργασίας πανανθρώπι-
νον σύμβολον. Τιθέμενον δὲ εἰς τὴν ἰσχυ-
ροτέραν κορυφὴν καὶ θεώμενον, ἔλκει
τοὺς λαοὺς καὶ ἀποβαίνει ὡς καὶ αἱ ἀ-
θλητικαὶ ἐκδηλώσεις, σημεῖον τῆς ἐνότη-
τος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διότι δίδει
ἀφορμὴν εἰς συνειδητοποίησιν τῆς κοινῆς

ἐκ τοῦ Θεοῦ καταγωγῆς (27). Τοιοῦτο
τρόπος ὁ ἐκ τοῦ στοιχείου τοῦ «ἀγνά-
σιον» φόβος, δυσπαγμοὶ καὶ ὑπορίαι τε-
ρουν εἰς τὸ νὰ παρομερισθοῦν καὶ ἀνοίγ-
ται ἡ δυνατὴ τῆς ψυχικῆς ἐπαφῆς. Τ
ἔδαφος δηλ. διὰ τὴν βλάστησιν τοῦ δε-
δρῶν τῆς φιλίας μεταξὺ τῶν Λαῶν καὶ
σιταται γόνιμον. Ταῦτα θέλουσι ἐπέλθ-
δι' αὐτοασκήσεως τῆς συνειδήσεως τῶν
τόμων καὶ τῶν Λαῶν ὡς συνόλου. Οὕ-
προητοιμασμένοι αἱ συνειδήσεις αἰτιμικα
καὶ ὁμαδικαὶ διευχεραίνουν τὴν μετα-
των προσέγγισιν κατὰ τὰς πραγματοποιο-
μένας ἐπισκέψεις ἐνδὸς ὀρισμένου κύκλου
ἀτόμων εἰς τὰς Χώρας, ἔνθα ὑπάρχουν
ιστορικὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἀριστοτεχνικὰ
τῆς τέχνης. Πράγματι ἡ εἰς διαφόρων
Χώρας ὑπαρξίς καλλιτεχνικῶν θησαυρῶν
— προσελκύει ὡς γνωστὸν — καὶ δὴ μὲ
λονὲν ἀξαναβέβητον οὐδυνὸν — αἷτιμα δι-
φόρων Χωρῶν τὰ ὁποῖα ταξιδεύουν δ
τὴν ἀπόδρασιν τοῦ θαυμασμοῦ καὶ νὰ α
σθανθοῦν τὴν ἐκ τῆς αἰσθητικῆς ἀπολα-
σεως, ἰδιαιτέραν συγκλίνησιν καὶ γ
ρᾶν (28). Ἐξ ἀφορμῆς τοῦτων, ἓνας ὡ
σμένος ἀριστοῦδὸς προσώπων ἐκ διαφόρων
σημείων τῆς γῆς συναντιῶνται διὰ τ
λαοφίαν τοῦ ὠραίου. Οὕτως ἐπιτυγχ
νεται ἡ γνωριμία, ἡ ψυχικὴ προσέγγισι
ἡ ὁποία συντελεῖ εἰς τὴν ἄσπιν τῶν «ε
χῶν» τῆς δυσπιστίας καὶ τοῦ φόβου κ
εἰς τὴν περαιτέρω ἐπίδειξιν φιλικῶν ε
σθημάτων καὶ ἀνάπτυξιν φιλικῶν δεσμ
καὶ σχέσεων. Οἱ οὕτω συνδεόμενοι, ἐπ
νεργόμενοι εἰς τὰς Χώρας των θεωροῦ
ται ὡς οἱ προῆτες καὶ πρωτοπόροι τ
νέων προσπαθειῶν καὶ νέων ἐξορμησε
διὰ τὴν ἀνάπτυξιν νέων φιλικῶν σχέσε
μεταξὺ ἐθνικῶν σισσωμάτων Λαοῦ.

5. Ἀλλὰ τὰ ἀνωτέρω πολύτιμα ε
τὴν μοῖραν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ε
τεύγματα, πραγματοποιοῦνται — ὡς τοῖ
ἡ ἱστορικὴ ἐμπειρία διδάσκει — μὲ σ
μὸν λίαν ἀσπιν, μὴ ἀνταποκρινόμενον τ
τὴν ἱστορικὴν ἀνάγκην τῆς σημερινῆς ἐ
χῆς. Τοῦτο δὲ διότι ἡ ἀληθῆς καὶ πλήρ
πνευματικὴ καλλιέργεια ἡ καταξιώσου
τὸν ἀνθρώπου ἦτο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ
ται καὶ εἰς τὸ σημερινὸν σημεῖον τοῦ
ιστορικοῦ γίγνεσθαι προνόμιον τῶν ὀλίγ
ἔτι — τῶν ἐκλεκτῶν — (elite) (29) ἔσ

ἂν οἱ «ὀλίγοι» οὗτοι καὶ ἐκλεκτοὶ ἔγινον σήμερον περισσότεροι. Συνέπεια τούτου εἶναι ὅτι αἱ προσεγγίσεις καὶ φιλικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν, ἐκ διαφόρων χωρῶν προσημειωμένων περιορισμέναι καὶ ὁ ἐπιρροασμὸς ὑπερθύνων ἡγετῶν, ἐκ μέρους τῶν πρὸς τὴν φιλικὴν καὶ εἰρηρικὴν πορείαν τῶν τῶν, ἄνευ θεικῶν καὶ ἐντυπωσιακῶν τελεσιμαθῶν. Ἐξ οὗ καὶ συνεχίζεται ὁ φιλικὸς-πόρος τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον καὶ μετὰ ἀθλητισμὸν, τὴν ἐτιέραν δηλ. ἀνθρωπικὴν ἐκδήλωσιν, ἣτις φέρει, ὡς διετυπώθη, εἰς διεθνεῖς ἐπαφὰς καὶ προσεγγίσεις ἐναλλασσόμενα τιμήματα λαοῦ ἐκ διαφόρων χωρῶν. Ἀκριβῶς τὸ γεγονός ἀπαρτέθειται τὴν δυναμικὴν ἀναπτύξεως τῆς γίγξεως καὶ συντηρήσεως φιλικῶν διεθνῶν σχέσεων εἰς εὐρείαν ἔκτασιν μεταεθνότητων λαϊκῶν στοιχείων, κατὰ ἀναπτυχθεῖσαν ὡς ἄνω διδασκαλίαν γυμνασίου ἢ ἀποτελεῖ βασικὴν, οὐσιώδη, ὑπόθεσιν διὰ τὴν εἰρηρικὴν πορείαν ἐπίσπευσιν τοῦ processus τῆς πραγματοποίησης τῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Διατυπώντες τὴν ἀποψιν ταύτην, μὲν ἐν τῇ σκέψει ἡμῶν κατ' ἀρχὴν Χώρῃ μετὰ φιλελεύθερα δημοκρατικὰ πολιτεύματα, διότι μόνον εἰς τὰς Χώρας ταύτας, λαοί, διὰ τῶν ὑπερθύνων Κυβερνητῶν καθορίζουν τὴν πολιτικὴν τῶν πορείαν. Πράγματι καὶ εἰς τὸ σημερινὸν σημεῖον τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως ἢ συμβολῆς ἀθλητισμοῦ ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν αἰεὶ γὰρ ἀποθῆ — ἤδη ἔχει σημειωθῆ ὁ λόγος πρόοδος — σηματοκωτάτη διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἀνωτέρου σκοποῦ. Διὸ τὴν διεξαγωγὴν ἢ συγγὴν πάσης φύσεως ἡμιγυμνασίων ἐπὶ διεθνῶς πεδίου φέρει κατ' ἀρχὴν εἰς ἐπαφὴν ὄχι ἀπλῶς τοὺς ὀλίγους τοὺς elite, ἀλλὰ μεγάλα τιμήματα τῶν στοιχείων — τῶν φιλάθλων ἀθλητῶν καὶ μὴ — ἐξ ἐκάστης Χώρας. Ἐπισημαστικῶς ἐκ τῶν γνωσιμῶν καὶ ἐκδηλουμένων ἀνεποκρίτων αἰσθημάτων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν θεμελιωμένων ἡμιγυμνασίων σχέσεων μεταξὺ αὐτῶν ὡς καὶ ἐκ ἀναμνήσεως αὐτῶν — ἀναρεωμένης ἡμῶν — μετὰ ταχύτερον ὀφθαλμῶν, ἀγόμενοι εἰς τὴν κατάρτησιν τῶν «πειχθῶν» τῆς φυσικῆς καὶ τῶν ψυχῶν — περὶ ὧν ἤδη

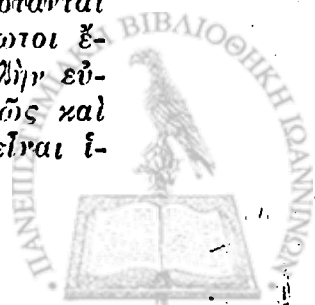
ἀμιλήσαμεν — τὰ ὅποια ἄλλως θεωρούμενα ὡς ἀκαταρτίκατα ἐμπόδια παρακωλύουσι τὴν συνειδητοποίησιν περὶ τῆς κοινῆς μοίρας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

— III —

6. Ἔνα ὅμως ἐπέληθη τὸ ἄνω ἐπισημαστικὸν ἀνεκπιμῆτον ἀξίας ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ γίγη κατανοητὴ ἢ εἰς τοῦτο συμβολῆ τοῦ ἀθλητισμοῦ θὰ πρόπει νὰ ἐρευνηθῆ δι' ὀλίγων: α) Τὸ ἄθλημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δηλ. ποῖα ἢ ἐπὶ τοῦ ἀθλοποιήτου καὶ τῶν θεωμένων φιλάθλων ἐπίδρασις. β) Τὸ ἀληθὲς νόημα καὶ ὁ ἀληθὴς σκοπὸς τῶν ἀγωνισμάτων καὶ τῶν διεξαγομένων διεθνῶν ἀθλητικῶν ἀγῶνων.

Τὸ ἄθλημα ἀείποτε ἐθεωρεῖτο καὶ ἐξακολουθεῖ εὐλόγως νὰ θεωρῆται, ὡς μία ἀπὸ τὰς πλέον εὐγενεσιέρας δραστηριοτήτας τοῦ ἀνθρώπου. Κατὰ τοὺς διεξαγομένους ἀθλητικούς ἀγῶνας ἐπιδιώκεται δηλ. πρόπει νὰ ἐπιδιώκεται ἢ ἐπίδειξις τῶν σωματικῶν, ψυχικῶν καὶ ἠθικῶν ἀρετῶν καὶ οὐδὲν πλέον. Ἡ ἀναπυσομένη δηλ. κατ' αὐτοὺς ἀμιλλα μεταξὺ τῶν ἀθλοποιήτων πρὸς κατάκτησιν τοῦ «κοίνου» τῆς νίκης συντελεῖ εἰς τὴν ἠθικὴν κάθαρσιν καὶ ἠθικὴν ὠραιότητα αὐτῶν.

Πράγματι ἢ συγκίνησις, ἢ χαρὰ ἐκ τῆς προσδοκασμένης νίκης καὶ δόξης, κατὰ μίαν λαμπάνουσαν ψυχολογικὴν ἐξεργασίαν, συντελοῦν εἰς τὸ νὰ ἀποκαθαρθῆ ἢ ψυχὴ τοῦ ἀθλοποιήτου, ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὰ βάρη τὰ ὅποια ἢ καθημερινὴ ζωὴ κατ' ἀμείλικτον κοινωνιολογικὸν νόμον κάνει νὰ ἐπιστηδύσῃ ἐν αὐτῇ καὶ νὰ τὴν βαραινῶν. Τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον, ἢ κατακτωμένη νίκη καὶ ἢ ἐκ ταύτης δόξα δὲν συνδέεται καθόλου μετὰ τὴν προσδοκίαν ὑλικῶν τιμῶν ὀφρέλους. Ὁ «κλάδος ἐλαίας» ἢ τὸ «κόπελον» αἱ ἰαχαι τοῦ θριάμβου αἱ οὐρανομήκεις τῶν θεωμένων τοὺς ἀγῶνας, ἢ παραιτημένη κατασρακιώδης βροχὴ τῶν χειροκροτημάτων πὸν μόνον προσδοκᾷ ὁ ἀθλοποιήτορας (30) ἐλαφρόνουν, ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἔλης ἐξαπλώνουν καὶ μεταρσιώνουν ἀθλητὰς καὶ θεωμένους φιλάθλους. Καὶ οἱ σιφρανοῦμενοι νικηταὶ παρίστανται ὡς οἱ ὠραῖοι, ὁλόδοσοι καὶ ὁλόφωτοι ἔφρηθοι. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἠτιηθέντες, πλὴν εὐγενῶς ἀγωνισθέντες, ἐξ ἴσου ἠθικῶς καὶ σωματικῶς ὠραῖοι. Ταῦτα πάντα εἶναι ἢ

κανὰ νὰ πείσουν, ὅτι τὸ ἄθλημα, ὁ ἀθλητισμός, παρίσταται ὡς ἡ πλέον ἀνιδιοτελής, αὐλὸς, ἀνθρωπίνη ἐκδήλωση. Ἀφοῦ οὐδεμία σκοπιμότης ἐξ ὅσων συνοδεύουν τὰς ἀνθρωπίνους δρασεῖς, συναρτᾶται ἐν ταῦθα.

Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν ἀποτέλεσμα ἐπέχεται καὶ διὰ τοὺς θεωμένους τοὺς ἀγῶνας φιλάθλους. Ἡ ἀγωνία δηλ. ἡ συγκίνησις διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀγῶνων καὶ ἡ χαρὰ ἡ ἄδολος καὶ ὁ ἐνθουσιασμός διὰ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν εὐγενῆ ἀμιλλαν ἐπεξεργεῖ λανθανόντως καὶ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἀποκαθαίρει ταύτην. Ἴδου ἡ κατὰλληλος στιγμὴ ἢ εὐλογημένη ὥρα —διὰ τὴν ἀρεσιφύλακτον προσέγγισιν πάντων. Πράγματι πλημμυρισμένη ἀπὸ τρυφερὰν συγκίνησιν καὶ μυστικὴν εὐδαιμονίαν ἡ ψυχὴ διὰ τὴν ἀπόλαυσιν κατὰ πρόωτον τοῦ αἰσθητικῶς ὠραίου, προχωρεῖ καὶ γεύεται τὸ ψυχικῶς καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ ἠθικῶς ὠραῖον. Γυνὴ δὲ ἀπὸ οἰοδήποτε περιττὸν βάρους πραγματοποιεῖ ταχεῖαν πηΐσιν, ἀναμυκησκομένη τὴν ἱερὰν ὀλυμπιακὴν ἰδέαν καὶ ἐγγίζει τὸν Οὐρανόν. Ἐκεῖ συναδελφώνεται μὲ τὰς ἄλλας ψυχὰς καὶ σφουρηλατεῖται δεσμὸς ψυχικὸς ὑγιής, ἀληθῆς μέσα στὴν ἀποθέωσιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, πραγματοποιουμένης τῆς Einfühlung. (31) Τὸ «Κάθαρτε Διαγόρα οὐκ ἔς Ὀλύμπιον ἀναβήσῃ» ὡς καὶ ἡ γλυκεῖα ἀνάμνησις τῆς ἱερᾶς συγκινήσεως τῆς ἀγρότητος τῶν αἰσθημάτων τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εὐδαιμονίας τὰ ὅποια ἐπλημμύρισαν τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλληνοῦ ἐξ ἀφορηῆς τῆς νίκης καὶ ὑποδοχῆς τοῦ Διαδόχου —Κωροσταντίνοι— Ὀλυμπιονίκου— ὅστις πλέον ἔγινε σύμβολον— θεῶν, μᾶς ἐπιτρέπουν εὐχερῶς νὰ κατανοήσωμεν τὰ ἀνωτέρω. Βεβαίως πάντα ταῦτα ἐπέρχονται ὅταν οἱ ἀγῶνες διεξάγονται κατὰ τὸ δέον, συμφώνως δηλ. πρὸς τὴν εὐγενῆ ἀθλητικὴν ἰδέαν καὶ τὸ ἀληθὲς νόημα τοῦ ἀθλητισμοῦ.

Ἐπὶ τὴν ἔννοιαν ταύτην δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ὁ «κλάδος ἐλαίας» ἢ τὸ «κύπελλον» ὡς ἔπαθλον, συμβολίζει κατὰ τρόπον θανυμάσιον καὶ μοναδικὸν τὴν ἠθοπλαστικὴν σημασίαν τοῦ ἀθλήματος, τοῦ ἀθλητισμοῦ. Εἶναι τῷ ὄντι ἔπαθλον ἀρετῆς. Διότι ὑποδεικνύει καὶ διδάσκει εἰς τοὺς ἀθλουμένους νὰ ἀγωνίζονται γενναίως,

ἐντίμως καὶ μακρὰν πάσης ὑλικῆς σκοπιμότητος ὡς καὶ νὰ πειθαρχοῦν εἰς ἀσμένους κανόνας, τοῦτέστι κανόνας ἀρετῆς ὡς π.χ. ὁ ἐθισμός εἰς τὸν αὐτοπεριορισμόν, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὑλικὰς ἐπιδιώξεις ἐν τῇ ζωῇ.

Αἱ οὕτως ἀναπτυσσόμεναι ἀρεταὶ κατὰ τὴν διάσκεψιν τῆς καλῶς νοουμένης ἀρετῆς προσηταιάζουν ψυχικῶς καὶ ἠθικῶς τοὺς ἀθλουμένους νέους καὶ τοὺς φιλάθλους ἐν γένει, διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν διαφόρων προβλημάτων τῆς ζωῆς σου ἐντὸς ὅσον καὶ ἐκτὸς τῆς Χώρας οὐχὶ ἐγωϊστικῶς ἀλλὰ κατὰ τρόπον μυσταγωγίας καὶ κοινωρικῶς καὶ διεθνῶς ὡφελίμων. Ἐὰν δὲ οἱ ἀνωτέρω, εἰς ὅλας ἀρεταῖς ἐμπνεόνται ἀπὸ τὰ ὡς ἔπαθλα καὶ εὐγενῆ ἰδανικά, ἅτινα ὁ αἰσθητικὸς διδάσκει καὶ παρέχει τὴν δύναμιν τῆς καλλιέργειας ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν τότε θὰ πρέπει νὰ γεννηθῇ ἡ ἐλπίς ἢ προσδοκία δικαιοτέρας πορείας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐσωτερικῶς καὶ περὶ ἐν ταῦθα ἐνδιαφέρει διεθνῶς.

Ἐπὶ τὴν ἔννοιαν ταύτην, νομίζομεν ὅτι γίνεται ἀντιληπτόν, τὸ ἀνωτέρω σημαθὲν ὅσον ἀφορᾷ τὸν ρόλον καὶ συμβολὴν τοῦ ἀθλητισμοῦ σημεροῦ. δηλ. αἱ πραγματοποιούμεναι κατ' αὐτὴν γεωμετρικὴν πρόοδον διεθνεῖς ἀθλητικαὶ συναρτήσεις, ἀποτελεῖν ταυτοχρόνως τὰ προστάδια τῆς αὐτοασκήσεως διὰ τὴν ἀρεσιφύλακτον προσέγγισιν καὶ ἐν συνεχείᾳ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διατήρησιν τῶν ἠθικῶν (32) σχέσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων Χωρῶν. Ἀφοῦ δηλ. πάντες οἱ φίλαθλοι θὰ οἰορηλατοῦνται ἀπὸ τὰ ἔπαθλα ἰδανικά εἰς εὐγενεῖς σκοποὺς τοῦ Ἀθλητισμοῦ οἱ παρὶσταται ὡς ἐνωτικὴ ἰδέα τῆς ἀνθρωπότητος, θέλουσι κατενθύνεσθαι εἰς τὰς δρασὶν αὐτῶν —οἰκονομικὴν κοινωρικὴν καὶ πολιτικὴν ἀπὸ τῆς, τῇ ἐπιδοσείν ἀθλητικοῦ πνεύματος ἐπιτεργεῖσαν ἀκεραιότητα, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς.

7. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπέλευσιν καὶ ἐπέλευσιν τῶν ὡς ἄνω πράγματι ἀρετικῶν σημασιῶν ἐπιτεργμάτων δὲν ἀρκοῦν τὰ παρ. 4 καὶ 6 ἀναπτυχθέντα. Θὰ πρέπει πλεον νὰ κατασπῆ σαφὲς διὰ τὰς τῶν φιλάθλων δῶν τῶν Χωρῶν, αἰσθητικῶν καὶ μὴ, ὅτι τὸ ἀληθὲς νόημα

μηκῶν ἀγώνων ἰδίᾳ δὲ τῶν εἰς διεθ-
κλίμακα διεξαγομένων δὲν εἶναι ἢ
οἰοῦνδῆποτε τροπὸν κατάκτησις τῆς νί-
τῆς οἰοῦνδῆποτε Ὀμάδος ἢ προκειμέ-
περὶ διεθνῶν ἀγώνων τῆς Α ἢ Β ἐθ-
ῆς τοιαύτης.

Ἀντιθέτως, πᾶς τις ὀφείλει νὰ συνει-
σπούσῃ, ὅτι σήμερον τὸ ἀληθὲς καὶ
σιον νόημα τῶν ἀθλητικῶν ἐκδηλώσε-
ῶς καὶ ὁ κύριος σκοπὸς αὐτῶν εἶναι
πρόκει νὰ εἶναι ἡ πλουσία καὶ ἀπει-
τος ἐκδήλωσις τῶν χαρακτηριστικῶν
ἀρετῆς, δηλ. τοῦ ἐναρέτου πολίτου —
διέπλασεν τὸ ἀθλημα δηλ. τοῦ καλοῦ
κατοῦ— καὶ τοῦ ἐντίμως καὶ εὐγενῶς
φιλοτιμῆσαι. Ἴδου ἡ οὐσιαστικὴ καὶ ἀλη-
νίκη τῶν διεξαγομένων ἀθλητικῶν
ἡρώων, πολὺ δὲ περισσότερον τῶν διεθ-
τοιούτων. Διότι καὶ ὁ ἠτιμωμένος εἰς
διεξαχθέντας ἀθλητικοὺς ἀγῶνας —
ἔλατῆτος τοῦ ὅτι ἐνδέχεται νὰ κατα-
νίκην εἰς ἄλλους παρομοίους— δύ-
ναι, καθ' ἡμᾶς, νὰ θεωρηθῆ ἕξ ἴσων
νίκης καὶ θριαμβευτῆς. Καὶ ἡ συμβολὴ
ἕξ ἴσων βαθυσημαντος διὰ τὴν ἐπίτευ-
τῶν ἄνω ἀπώτερον σκοπῶν, οἵτινες
ἀφορμῆς τῶν ἀγώνων τούτων ἐπιδιῶ-
ναι νὰ πραγματοποιηθοῦν. Ἐὰν ὅμως,
ἀπέτως, κατέκτησε τὴν νίκην, κατὰ τῶ-
ῶς ξένου, πρὸς τὸ γνήσιον ἀθλητι-
πνεῦμα, θὰ πρέπει ἐν τελευταία ἀνα-
νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ πράγματι ἠτιμ-
ος. Διότι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἔ-
πρεπ σπουδαίως καὶ τὴν ἀθλητικὴν ἴ-
ναι καθ' ἑαυτήν, καὶ τὸν ἐπιδιωκόμενον
τῶν διεθνῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων, ὡς
σκοπὸν.

Βεβαίως δὲν μᾶς διαφεύγει ὅτι ἡ ἐ-
πίτευξις καὶ ἡ κατάκτησις τῆς νίκης (33)
καὶ μία εὐγενῆς φιλοδοξία — πλήρως
ἀχωρητέα— ἐν ὅρει καὶ τῆς ἐννοίας
τῶν ἀγώνων (34) τοῦ δυναμένου νὰ ἐξη-
κῶντα ἕδαφος ἐφαρμογῆς γνωμικοῦ «αἰ-
λαοριστεύειν καὶ ὑπεύροχον εἶμεναι ἄλ-
λων» (34a). Πλὴν τοῦτο προϋποθέτει, ὡς
ἐκπῶνθη, τὸ ἐντίμως καὶ εὐγενῶς ἀγω-
εσθαι. Ἡ νίκη ἐπέρχεται θεβαίως καὶ
ἴσων καταλλήλου καὶ συνεγοῦς αἰτια-
ῆσεως, ἀλλὰ καὶ τῇ συνδρομῇ τυχαίων
ῆσιατικῶν. Ἄν ἐπιδιῶκεται ἡ ἐκβία-
σις τῆς νίκης, τότε ὑφέρεται ὁ κίνδυνος,

μήπως ἡ ἀγωνία, ἡ συγκίνησις καὶ ὁ ἄ-
δολος ἐνθουσιασμὸς ἀθλουμένων καὶ θεου-
μένων, μετατραπῆ καὶ δὴ ὑπὸ τὴν ἐπι-
ρεια τῶν ἐπὶ τὰς συνθήκας ταύτας ἐκ-
τροχουμένου φανατισμοῦ εἰς ἐκδηλώσεις κί-
κότητος καὶ ἐχθρότητος, νοθεύουσας καὶ
βλαποῦσας τὸν ἐπιδιωκόμενον ὡς ἄνω
σκοπὸν.

Τὸ πρόβλημα τοῦτο παρίσταται ἀρκούν-
τως δυσχερές.

Διὰ τὴν ὑπερτίμησιν δὲ τούτου ἀπαι-
τεῖται κατάλληλος διαπαιδαγωγησις ἐκ
μέρους τῶν ὑπερῶνων παραγόντων καὶ τοῦ
τύπου ἐκάστης Χώρας ἐπὶ τῆς ἀληθοῦς ἐν-
νοίας τῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων καὶ ἀθλητι-
κοῦ πνεύματος γενικῶς. Ὅπως, ἐλέχθη,
ἀνωτέρω ἢ διεξαγωγῇ τῶν ἀθλητικῶν ἀ-
γώνων εἶναι μία εὐκαιρία, διὰ τὴν ἐκδή-
λωσιν ἀδύλων αἰσθημάτων, ὧν αἱ κοινο-
νικαὶ ἢ πολιτικαὶ σκοπιμότητες εἰς τὴν
καθημερινὴν ζωὴν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν
Ἐθνῶν—Κρατῶν δὲν ἐπιτρέπου τὴν ἐκ-
δήλωσιν. Ὅλοι οἱ φίλαθλοι ἐπαναλαμβάνο-
μεν, εἰς ὅλας τὰς Χώρας, πρέπει νὰ
συνειδητοποιήσωσι πάση θυσίᾳ ὅτι αὐτὸς
εἶναι σήμερον δηλαδὴ πρέπει νὰ εἶναι ὁ
κύριος καὶ ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τῶν διεθ-
νῶν ἀθλητικῶν ἐκδηλώσεων. Τοιοῦτοι-
πως προητομασμένοι οὔτοι ψυχικῶς καὶ
ἠθικῶς εἰς οἰοῦνδῆποτε Χώραν καὶ ἂν ἀ-
νίχουν θὰ συμβάλλουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν
καὶ σύσφιγξιν φιλικῶν μεταξὺ αὐτῶν σχέ-
σεων.

Ἐπίτευγμα μεγίστης ἱστορικῆς σημα-
σίας διὰ τὴν πορείαν τῶν Λαῶν—Κρατῶν,
ἀποῦ οἱ φίλαθλοι οὔτοι ὡς Κοινὴ Γνώμη,
θὰ δύναται νὰ ἐπηρεάξουν τὴν «Πολιτι-
κὴν» τῆς Χώρας τῶν.

— IY —

1. Ἡ συμβολὴ τοῦ ἀθλητισμοῦ, διὰ τὴν
ἀνάπτυξιν καὶ διατήρησιν φιλικῶν σχέσε-
ων μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν Κρατῶν—Πό-
λεων ὡς καὶ τῶν ἄλλων Λαῶν εἶγε κί-
τανοθη καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα. Ἐκ τῆς
ἱστορικῆς ταύτης πείρας τροφοδοτεῖται κί-
τὰ κύριον λόγον ἢ ἐλπίς διὰ τὸν ὄβλον
καὶ σήμερον καὶ εἰς τὸ μέλλον τοῦ ἀθλη-
τισμοῦ διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ βελτίωσιν
τῶν σχέσεων τῶν Λαῶν.

Τοιοῦτον νόημα δεόν νὰ ἀποδώσωμεν
εἰς τοὺς διαφόρους ἀθλητικοὺς ἀγῶνας, ὡς

π.χ. εἰς τὰ Παναθήναια, εἰς τὰ Πανιώνια κροῖσος καὶ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς(35).

Ἀπὸ τὴν ἄπορην ταύτην δύναμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ Ὀλυμπιακὴ ἰδέα ἦτο ὁ σπόρος(36) διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἐνότητα. Ἀπαξ καὶ ἐροῖσθη —ἀνεξαοτήτως τοῦ διδέν κατέστη δυνατὸν μέχρι σήμερον νὰ εὐδοκιμήσῃ —ἐν τοῦτοις ἐγέννησε τὴν ἰδέαν τῆς ἐνότητας καὶ ἀδελφότητος ἢ ὅποια ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ζωντανὴ εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν Ἑθνῶν, καὶ νὰ θεωρῆται ὁ τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς καὶ ἡ δροσερὰ ἐλπίς τῆς ζωῆς εἰς τὸν πλανήτην μας(37). Εἰς τὴν ἄπορην ταύτην δικαιούται νὰ καταλήξῃ τις, ἐὰν παρακολουθήσῃ καὶ μελετήσῃ ἐπισταμένως καὶ μὲ διεισδυτικὴν προδιάνθεισιν τὸ processus τῆς ἱστορικῆς ἐξελιξέως. Πράγματι: ἡ ἱστορικὴ πείρα διδάσκει ἡμᾶς διὰ τὴν πορεία μέσῳ τῶν ἀντιθέσεων καὶ αἰματηρῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν διαφόρων Λαῶν, Ἑθνῶν καὶ Κρατῶν —τίμημα ὁμολογουμένως βαρὺν τίνον νὰ ἐξαντλήσῃ τὸ ἠθικὸν ἀπόθεμα τῆς Ἱστορίας— θέλει καταλήξῃ εἰς τὴν παγκόσμιον εἰρήνην, εἰς τὴν πραγματοποιήσῃ τῆς ἐνότητας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Δὲν ἔχει σημασίαν τὸ διὰ ἀκρίβη παραμένει τὸ φεγγαλέον ὄραμα τῶν Λαῶν, ὅπως ἐμπνέει ὠραίας καὶ εὐγενεῖς προποθοῦσας, ἀλλὰ καὶ δραματικὰς οὐπάσεις ἐν τῇ Ἱστορικῇ πορείᾳ. Ἐν τοῦτοις ἡ πραγματοποιηθεῖσα τελικῶς ἐνότης τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἀπειτέλουν προηγουμένως χωριστὰς πόλεις—Κράτη, δικαιολογεῖ φρονοῦμεν τὴν ἀνοιχτὸν αἰσιόδοξον προσοπικὴν ἡμῶν. Εἰς τοῦτο διενεχόμεθα ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν διὰ τὴν ἰστορικὴν κατάστασιν, ἀπειτέλει ἐν συκοφαντίᾳ ὅτι καὶ ἡ σημερινὴ καὶ ἐν ἄρει ἐπιπροσθεῖτως τοῦ ἐπιτελουμένου πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην σημαντικῶν ἔργων τῆς τεχνικῆς ἐν τῇ ἱστορικῇ διαδοχῇ. Ἀλλὰ τὴν ὅλην διαγροαφουμένην κίνησιν τῆς Ἱστορίας, πρὸς τὴν ἄνω κατεύθυνσιν, δύναται νὰ ἐπιχεῖσθαι καὶ ἐνθαρρύνῃ καὶ ὁ ἀθλητισμὸς διὰ τῶν, ἐξ ἀφορμῆς τῶν διεθνῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων, προσεγγίσεων, γνωριμιῶν καὶ φιλικῶν ἐκδηλώσεων. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην, δικαιολογεῖται πλήρως, φρονοῦμεν, διὰ καὶ ὁ ἀθλητισμὸς, αἱ ἀθλητικαὶ

ἐκδηλώσεις εἰς διεθνῆς ἐπίπεδον παραστὰνται καὶ αὐταὶ —καθ' ἃ ἤδη ἐπεσημασθῆ— ὡς εἰς ἐκ τῶν νέων παραγόντων τῆς Ἱστορίας(38) προωριζόμενος νὰ ὠθήσῃ μὲ ταχύτερον ρυθμὸν τὴν κίνησιν τὰς ἀναγκαίως κατασπαθείσας, εὐσπῆς ἀνθρωπίνους Κοινότητας(39).

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο διενεχραίνεται τοῦ διὰ ἤδη εἰς ἐκάστην Χώραν ὁ ἀθλητισμὸς ἔχει ἀπαλύνει δηλ. πρόπει νὰ ἐπαλύνῃ τὰς κοινωνικὰς ἀντιθέσεις ἐν πρὸς τοῦ γεγενότος διὰ εἰς τὰ σιάδια γυμνασθεῖα συγχάζουν ὡς ἀθλοῦμε καὶ θεώμενοι ἄτομα ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων τὰ ὅποια ἐνώνει τὸ κοινὸν ἰδανικὸν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐξισώνει τὸν ἄνθρωπον ἢ ἐκ τῶν εὐγενῶν ἀθλητικῶν δηλώσεων ἀγαθὴ καὶ ἀγνὴ φίλια. Πλ. τοῦτων ὁ ἀθλητισμὸς καλεῖται καὶ αὐτὸς σὺν τὸν «ἀσθημαίνοντα» ἀνθρώπον νὰ ὠθήσῃ δηλ. ὅτι ἀνθρώπινον ὑπάσχει εἰς τὸν, ὅπως τείνει νὰ ἐκρίζωσθῃ ἀπὸ ψυχῆ του. Ἰνα μὴ γίνῃ ἡ ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων «ἀσυγκίνητη» ὅπως ἡ «μοῦση φρασιῶν». (Τὴν φροκτιστικὴν αὐτὴ φροσφῆσει εἰς τὰ χεῖλη ἐνὸς παρουσιαστικῆς Καθηγητοῦ σὺν συγκλονιστικῶν συνεισφορῶν τοῦ ὁ Horvath «Νεολαία χωρὶς ὄν»). Ἰδοὺν ἡ ἐκ παραλλήλου εἴδους ἰστορικῆς συμβολῆς τοῦ ἀθλητισμοῦ. Πρόπει νὰ γίνῃ ἀφορμὴ διὰ τὴν πνευματικὴν ἐκγέννησιν τοῦ κοινωσιμένου σωματικῶς χικῶς καὶ ἠθικῶς ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς. Ὁ ἀθλητισμὸς καλεῖται καὶ πάλιν νὰ ὑπὸσῃ πρὸς τὴν ἰδέαν, πρὸς τὸ Ἀπολόνιον φῶς.

Ἐντὸς τοῦ πλέγματος τοῦτου τῶν ἔργων θὰ πρόπει νὰ χαιροισθῇ ὡς ἰσχυρὸν μεγάλῃς ἱστορικῆς σημασίας καθιέρωσις διεθνῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων μεταξὺ τῶν Ἑθνῶν Ἀντάσθων τῶν ἀφῶρων Κρατῶν(*). Διὸ ἀφ' ἐνὸς πολλοπλασιάζει τὰς διεθνεῖς προσεγγίσεις καὶ φέρει εἰς ἐπαγῆν τοὺς ἐκπροσώπους τοῦτων, οἵτινες ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀθλητικῶν γνωριμῶν ἀφ' ἐτέρον δὲ διὰ ὁ Στρεπτός ἐντὸς τῆς διερχομένης ἐποχῆς(40) καὶ τεινούσης εἰς παρακμὴν τῆς ἡλικίας, ἐξακολουθεῖ ν' ἀποτελῇ σὺν

* Βλ. ὑπὸ σημ. 45.

θά κατεπιδύρονται ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω ἰδα-
νικόν.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θὰ πρέπει νὰ
σημειωθῇ, πρὸς πληροστέραν κατανόησιν
τῶν ἀνωρέτω ὅτι καὶ ἡ «πολιτικὴ» καὶ τὸ
«ἐμπόριον» δηλ. αἱ πολιτικαὶ καὶ ἐμπορι-
καὶ σχέσεις φέρουν καὶ αὐτὰ εἰς ἐπαφήν,
προσέγγισιν καὶ γνωριμίαν τοὺς ἐκπροσώ-
πους τῶν διαφόρων Λαῶν—Κρατῶν. Πα-
ρέχεται, ὅθεν δυνατῆς ἀναπτύξεως σχέ-
σεων εἰς διεθνῇ κλίμακα. Ὅμως τόσον
ἡ πολιτικὴ, ὅσον καὶ τὸ ἐμπόριον φέρουν
μοιραίως ἐν ἑαυτοῖς σπέρματα ἀμφιβολιῶν
καὶ δυσπιστιῶν, λόγῳ τῶν ἀντιθέτων συ-
μφερόντων καὶ τῶν ἐπιδιωκόμενων ἀμοι-
βαίως πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν ὄφελων.
Εἶναι, ὡς ἐκ τούτου, δύσκολον, παρ' ὅλην
ἴσως τὴν καλὴν καὶ εἰλικρινῆ διάθεσιν,
νὰ ὀδηγήσων εἰς τὴν ἐπιτενξίν φιλίας,
βασίζομένης ἐπὶ ὑγιῶν βάσεων. Τοῦτο,
ὡς ἐλέγχθη, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ
διὰ τοῦ ἀθλητισμοῦ, ἀφοῦ οὗτος παραμε-
ρίζει καὶ ἐκποτίζει συμφέροντα ἢ ἄλλην
οἰανδήποτε σκοπιμότητα. Καὶ ἡ ἐκτίπισις
αὕτη, τελεῖ κατ' ἀναπόδραστον καὶ λανθά-
νοσαν ψυχολογικὴν διαδικασίαν τὸ ἀγα-
θὸν ἔργον περὶ οὗ ἤδη ὁμιλήσαμεν. Ὅ-
σον ἀφορᾷ τὴν συμβολὴν τῶν πνευματικῶν
σχέσεων, τὸ θέμα τοῦτο ἐθίγη ἀνωτέρω.

II. Ἀνωτέρω ἐν παρ. II ἐθίξαμεν τὸν
ὑφέροπον ἐκ τοῦ φανατισμοῦ κίνδυνον,
τὸν ἀπειλοῦντα κακὸν ἀπὸ καλοῦ, ὅπερ
προσοδοκᾶται, ἐκ τῶν, ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἀ-
θλητικῶν διεθνῶν, προσεγγίσεων. Πράγ-
ματι: μία ἀνάλυσις πείθει ὅτι ὁ φόβος
οὗτος δὲν εἶναι ἀβάσιμος. Διότι ἡ παρα-
τήρησις μᾶς ἄρει εἰς τὴν κοίτην ὅτι ὁ
φανατισμὸς ὅστις κρούει ἀναπτύσσεται
εἰς τὸ κατ' ἐξοχὴν λαϊκὸν ἄθλημα τὸ
foot—ball, ὅπερ συνεγείρει καὶ συναρ-
πάζει τὰς εὐθείας μάζας, εἶναι γὰρ τὸ
ὅποῖον πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ σοβαρῶς.
Ἀληθῶς τὸ ἄθλημα τοῦτο, καὶ λόγῳ τῆς
φύσεώς του καὶ τῆς διενοήσεως εἰς εὐ-
ρέα στρούματα μάζης εἶναι ἐνεπίφορον
εἰς τὴν γένεσιν φανατισμοῦ, ψυχολογίας
δηλ. χαρακτηριστικῆς αὐτῆς, ὡς ἡ κοινω-
νιολογία διδάσκει. Χρειάζεται, ὅθεν προ-
σοχή, ἵνα μὴ γένη ἀφορμὴ καὶ δηλητη-
ριασθῶν αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων Χω-
ρῶν σχέσεις. Ἰδίως σήμερον, ὅτε ἡ ἐπο-

χὴ μας διέσχεται κοίτην καὶ χαρακτηρισ-
ταὶ ἀπὸ μίαν νόσον, ἧς μία ἐκδήλωσις
εἶναι καὶ ὁ φανατισμὸς τῆς μάζης(4)
ἧτις ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τὸ προσκείμενον
Ἱστορίας καὶ ὠθεῖ ταύτην μὲ τὰ πάθη
εἰς μίαν ἀντιανθρώπινον πορείαν. Ἀρ-
θρῶς εἰς τὸ κοίτημον αὐτὸ σημεῖον κα-
ταί ὁ ἀθλητισμὸς, ὅπως διαπαιδαγωγ-
ῶς ἐκ τῆς οὐσίας του, τὴν μᾶζαν δυνατῶς
λόγῳ τοῦ ἐπιρροασμοῦ, ὃν ἀσχεῖ ἐπ'
τῆς νὰ ἀντιστρέφῃ τὸν ροῦν τῆς Ἱστορίας
πρὸς τὴν ὀρθὴν πορείαν. Τὸ ἔργον τερ-
σίας σημασίας, ἀποβαίνει ἐξόχως δυ-
σὲς. Κατ' ὅσον αὐτὴ κατ' ἑαυτήν, ἡ δ-
παιδαγωγικὴ τῆς μάζης εἶναι κατ' ἀσ-
δύσκολος ἂν μὴ ἀδύνατος. Ὁμοίως δὲ
ποσηρίζεται, ὅτι μᾶζα καὶ διαπαιδαγ-
γωγικὴ αὐτῆς εἶναι ὅσοι ἀσυμβίβαστοι(4)
Παρὰ ταῦτα ἡ ἐπιτολὴ ἐδόθη ἤδη σιω-
ρῶς ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν εἰς τὸν Ἀθλη-
τισμὸν. Κατὰ τὸν πλεον σαφῆ καὶ ἐν-
ρον ἢ κατὰ τὸ παρελθόν. Καὶ ποῦπει
ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἀνταποκριθῇ οὗτος π-
τὸ βαθυσήμενον τοῦτο ἔργον, διότι αἱ
θλητικαὶ ἐκδηλώσεις, ὡς ἐλέγχθη ἀπο-
θαίρον καὶ ἐξαυλῶνον καὶ δημιουργ-
ῶς διευπλῶθη τὸ καταλληλότερον ψυχ-
κλίμα διὰ τὴν προσέγγισιν τῶν ἀδελ-
καὶ ἀνάπτυξιν πραγματικῶν φιλικῶν
σθημάτων καὶ οὐχὶ «διπλωματικῶν
λιῶν».

12. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὁ ἀθλητισ-
εἰς τὸ ὡς ἄνω τεράστιον ἔργον, θὰ π-
πει νὰ μὴν ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς κλα-
κῆς περὶ αὐτοῦ ἀντιλήψεως. Διότι τὸ
ρατηροῦμενον φαινόμενον, ἡ διαφαινομ-
δηλ. τῶσις ἐπαγγελματικοποιήσεως, ὅ-
τελοῦσα πορείαν(44) τῆς ἀθλητικῆς ἰδέ-
φέρει ταυτοχρόνως ἐν ἑαυτῇ σοβαρὰν
πειλὴν κατὰ τοῦ ὡς ἄνω ἔργον. Κατ-
σον ἀποφασιστικὴν ἐπίδοσιν δὲν θὰ
πλεον τὸ ὄνομα τοῦ «εὐλάδου ἐλαίας» ἢ
ὁ ὑπεισελθὼν ἤδη σκληρὸς παρόρων
ἴλικος κέρδους, ὅστις βασιμὸς δύναται
νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι θέλει δηλητηριάζει
αἰσθημάτων καὶ τὰς φιλικὰς διαθέσεις
φιλάδελφον τῶν διαφόρων Χωρῶν. Ἀδελ-
νήκει εἰς τὴν παρούσαν μελέτην ἡ ἀνε-
σις καὶ ἡ ἔρευνα τοῦ ἐκ τοῦ φαινομ-
τούτου κινδύνου. Ἀπλῶς ἐπισημαίν-
τοῦτον. Ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ἀπειλὴν κα-

σωματικῆς ψυχικῆς καὶ ἠθικῆς υἱεί-
και ὁμοιότητος τῶν ἀθλοῦμένων καὶ
οἰκονομῶν. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ
διόρωσις ἀθλητικῶν ἀγῶνων μεταξὺ τῶν
πόλων Δυνάμεων τῶν διαφόρων Χώ-
ρων, ἐρχεται νὰ βοηθήσῃ διὰ τὸν μειοτα-
των ἢ ἐξουδετέρωσιν τῆς ἐκ τοῦ ἐπαγ-
ματισμοῦ ἀναφαυνομένης ἀπειλῆς εἰς
διεθνεῖς σχέσεις. Μὲ τὴν ἀνωτέρω
ἐξέλιξιν βεβαίως, ὅτι δηλ. τυχὸν ἡ-
τῆς ομάδος δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐκλαι-
νεται, ὡς τραυματίζουσα τὸ γόητρον καὶ
Ἑθνικὴν ὑπερηφάνειαν Χώρον τινός.
Ἐὰν συνεπῶς, κατορθώσωμεν νὰ ὑ-
πενερίσωμεν τοὺς ἐκ τοῦ φανατισμοῦ καὶ
νοθείας τοῦ ἀθλητισμοῦ ὡς ἄνω ἐπι-
παινήσιον κινδύνους, ἐὰν ὁσαύτως

συνειδητοποιήσωμεν τὸ ἀληθές, ὡς ἄνω
νόημα τῶν διεθνῶν ἀθλητικῶν συναρτή-
σεων, τότε ὑπάρχει βέβαιος ἐλπίς ὅπως
οἷτος θὰ δυναθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἦν
ἔλαβεν ἐκ τῆς ἱστορίας ἐντολήν, καὶ τὴν
ὁποῖαν λόγῳ τοῦ περιορισμένου τοῦ χώ-
ρον διὰ γενικιστικῶν προσεπαθήσαμεν νὰ
προσποιάσωμεν διὰ τῆς παρουσίας. Τότε
δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι θὰ ἐπαναζή-
σῃ ἡ εὐγενῆς καὶ εἰρηνοφόρος ἀθλητικὴ
ιδέα, τὸ ἀθάνατον Ὀλυμπιακὸν πνεῦμα,
τὸ πνεῦμα τῶν Ἀμφικτιονικῶν, τὸ Δελφι-
κὸν πνεῦμα. Εἰς τὸς ὅσους ἢ ἀνάπτυ-
ξις φιλικῶν σχέσεων καὶ ἡ εἰρηνικὴ πο-
ρεία τῆς ἀνθρωπότητος νὰ παύσῃ πλέον
νὰ εἶναι τὸ φευγαλέον ὄραμα(45).

1. Βλ. σχετ. Π. Κανελλοπούλου: Ὁ ἄνθρωπος καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀντιθέσεις (1934) ἐνθα ἀναφέρεται ὅτι πρῶτος ὁ Πλάτων περὶ αὐτῶν ὠμίλησεν.
2. Βλ. σχετ. Γ. Τενεκίδου: Δημόσιον Διεθνὲς Δίκαιον Α'. (1959). Ι. Σπυροπούλου: Δημ. Διεθνὲς Δίκαιον (1954). Στ. Σεφεριάδου: Μαθήματα Διεθν. Δημ. Δικ. Α'. (1925).
3. Βλ. Γ. Τενεκίδου ἐνθ. ἄνωτ.
4. Βλ. σχετικὴν θεωρίαν τοῦ Alfred Weber ἐν Π. Κανελλοπούλου: ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 147. Ὁμοίως τοῦ αὐτοῦ: Ἡ Κοινωνία τῆς ἐποχῆς μας (1931). Ὁμοίως τοῦ αὐτοῦ: Προβλήματα Φιλοσοφίας καὶ Κοινωνιολογίας τῆς Ἱστορίας σελ. 106 ἐπ.
5. Βλ. σχετ. Π. Κανελλοπούλου: Προβλ. φιλοσ. Ἱστορίας ἐνθ. ἄνωτ. Βλέπε ὁμοίως σύντομον ἐπισκόπῃσιν τοῦ προβλήματος τῆς ἐλευθερίας ἐν Παπανούτσῳ: Φιλοσοφία καὶ Παιδεία (1958) σελ. 11—95: Ὁμοίως σελ. 185—217.
6. Βλ. σχετ. Πλάτωνος Πολιτεία, 369 ἐπ. Ὁμοίως Ἀριστοτέλους Πολιτικά 1287 19—23, 1253α 18 ἐπ.
7. Βλ. Πλάτωνος Πολιτεία ἐνθ. ἄνωτ. Ὁμοίως Βλ. Em. Durkheim: De la division du travail sociale (1922) σελ. 100 ἐπ. Ὁμοίως Lecomte du Nouÿ: La dignité humaine (1952) σελ. 167.
8. Βλ. Στ. Σεφεριάδου: ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 8. Γ. Τενεκίδου: ἐνθ. ἄνωτ. Ι. Σπυροπούλου: ἐνθ. ἄνωτ.
9. «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη» (Ματθ. κη 19)—Ὁὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐδὲ Ἑλλήν, οὐκ ἔνι δούλος, οὐδὲ ἐλεύθερος; πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἔστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ (πρὸς Γαλάτας γ'. 28).
10. Βλ. Γ. Τενεκίδου ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 2β.
11. Βλ. Στ. Σεφεριάδου: ἐνθ. ἄνωτ. Γ. Τενεκίδου: ἐνθ. ἄνωτ. Ι. Σπυροπούλου: ἐνθ. ἄνωτ. Βλ. περὶ τοῦ Δικαίου γενικῶς ὡς ἐν τῶν παιδαγωγικῶν μέσων τῆς Ἱστορίας καὶ L. Stain: Εἰσαγωγή εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν Βλ. μεταφρ. σελ. 267 ἐπ. Ὁ Διογένης Λαέρτιος (Ε' 80, 81) ἀναφέρει ὅτι τὸ πρῶτον σύστημα Διεθν. Δημ. Δικαίου ἦτο Δημητρίου Φαληρέως «Τὰ Δίκαια».
12. Βλ. Ι. Σπυροπούλου: ἐνθ. ἄνωτ. Εἰσαγωγή.
13. Βλ. Lincoln Barnett: Τὸ σύμπαν καὶ ὁ Einstein (1952).
14. Βλ. προχ. G. Marcel: Les hommes contre l'humain (1953) Π. Κανελλοπούλου: Ὁ εἰκοστὸς αἰῶνας (1951). Ι. Θεοδωρακοπούλου: Φιλοσοφικὴ θεώρησης τῆς ἐποχῆς μας—(Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν Ἀκαδημίᾳ κατὰ τὴν τελετὴν τῆς

30. Βλ. και Γ. Κουνούπη: Δελφικό πνεῦμα (1943) «...οἱ ποιητὲς και οἱ ἀθλητὲς οἱ δύο αὐτοὶ ἐξαιρετικοὶ τύποι, πλέκανε στεφάνια δόξας, μὲ ἀγριόχορτα, ποὺ γιὰ κάθε ἄλλη δουλειὰ ἦταν ἀχρηστα. Δὲν τοὺς συγκινοῦσε τὸ πολυτελές, μονάχα ἡ δόξα και ἡ ἀρετὴ ποὺ ἀχτινοβολοῦσε μέσα στὴ φιλοκάλλεια τοῦ εὐτελοῦς...» σελ. 25.

31. Περὶ τῆς ἐννοίας Βλ. και Ε. Παπανούτσου: ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 195 ἐπ.

32. «...Τελεία δ' ἐστὶν ἡ τῶν ἀγαθῶν φιλία και κατ' ἀρετὴν ὁμοίων...οἱ δὲ βουλόμενοι τ' ἀγαθὰ τοῖς φίλοις, ἐκείνων ἕνεκα μάλιστα φίλοι.....» Ἀριστοτέλης: Ἠθικ. Νικ. Θ 4 1156 7 ἐπ..... «ἄνευ γὰρ φίλων οὐδεὶς ἔλοιτ' ἂν ζῆν...ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ πάντα» ΘΙ 1155α ἐπ. Ὁμοίως βλ. ΘΙ 1155α 22 ἐπ. «ἔοικεν δὲ τὰς πόλεις συνέχειν ἡ φιλία και οἱ νομοθέται μᾶλλον περὶ αὐτὴν σπουδάζειν ἢ τὴν δικαιοσύνην, ἡ γὰρ ὁμόνοια ὁμοίον τι τῇ φιλίᾳ ἔοικεν εἶναι...».

33. «Ὑπεροχῆς ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης, ἡ δὲ νίκη ὑπεροχὴ τις ἐστὶν» (Ἀριστοτέλης—Μνημονεύεται και τὸν ἀπὸ Ι. Χρυσάφην ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 15.

34. Βλ. σχετ. Ε. Παυλίνη: Ἰστ. Γυμν. ἔνθ. ἀνωτ.—Στ. Σπεράντζα: ἔνθ. ἀνωτ. Τ. Σακελλαρίου: ἔνθ. ἀνωτ.

54α. (Ἡλιάδ. Γ' 783).

35. Μᾶτερ ὦ χρυσοστεφάνων
ἀέθλων, Ὀλυμπία

δέσποιν' ἀληθείας (Πίνδ. Ὀλ—Η 1—3)—Μνημονεύεται και ἀπὸ Τ. Σακελλαρίου: ἔνθ. ἀνωτ. τὸ ἀθλ. ιδεῶδες κατὰ Πίνδαρον. Περὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων βλ. γενικῶς τοῦ αὐτοῦ: Ἑλλάς και ἀθλητισμὸς ἔνθ. ἀνωτ. Ὁμοίως Ε. Παυλίνη: ἔνθ. ἀνωτ. Γ. Κριτσώπη: ἔνθ. ἀνωτ. Στ. Σπεράντζα: ἔνθ. ἀνωτ. Ὡς γνωστὸν τὴν 25 Νοεμβρίου ὁ Γάλλος φίλαθλος βαρῶνος Ριέρτε de Coubertin διεδύπωσε τὴν μεγάλην ιδέα τῆς ἀνασυνδέσεως τῆς εὐγενοῦς παραδόσεως τῆς Ὀλυμπίας πρὸς τὸν νεώτερον Πολιτισμὸν.

36. Βλ. σχετ. Γ. Κριτσώπη: ἔνθ. ἀνωτ.

37. Βλ. σχετ. Τ. Σακελλαρίου: Ἑλλάς και Ἀθλητισμὸς ἔνθ. ἀνωτ. Ἐκ τῆς Ὀλυμπιακῆς ιδέας εἶναι ἐμπνευσμένη και ἡ Δελφικὴ ιδέα τοῦ Σικελιανοῦ. Βλ. σχετ. Α. Σικελιανοῦ: Ἡ Δελφικὴ ιδέα (1931). Ὁμοίως Γ. Κουνούπη: Δελφικό πνεῦμα ἔνθ. ἀνωτ.

38. Περὶ τοῦ θέματος τούτου βλ. σχετ. ὁμιλίαν Π. Κανελλοπούλου: ἐν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν «Οἱ νέοι παράγοντες τῆς Ἱστορίας και τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου». Ἀνάτυπον ἐκ τῶν πρακτ. Ἀκαδ. 1960).

39. Βλ. Π. Κανελλοπούλου: ὁ Εἰκοστὸς αἰῶνας ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 210 ἐπ.

40. Βλ. σχετ. Π. Κανελλοπούλου: Ἡ Κοινωνία τῆς ἐποχῆς μας (1931). Τοῦ αὐτοῦ: Ὁ εἰκοστὸς αἰῶνας ἔνθ. ἀνωτ. ἰδίως σελ. 23—32 210 ἐπ. Alexis Carrel: L'homme cetinconnu (1936). Τοῦ αὐτοῦ: Reflexions sur la conduite de la vie (1950). Gabriel Marcel: Les hommes contre l'humain ἔνθ. ἀνωτ. Lecomte du Noüy: L'homme et sa destinée (1947). Τοῦ αὐτοῦ: La dignité humaine ἔνθ. ἀνωτ.

41. Βλ. «Πλάτωνος Πολιτεία γ' Ε 411» «...δύο τέχνα θεὸν ἔγωγ' ἂν τινα φαίην δεδωκέναι τοῖς ἀνθρώποις, μουσικὴν τε και γυμναστικὴν ἐπὶ τὸ θυμοειδές και τὸ φιλόσοφον, οὐκ ἐπὶ ψυχὴν και σῶμα εἰ μὴ εἴη πάρεργον». Βλ. και Τ. Σακελλαρίου: ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 157. «Ἀγῶνες ὅμως ὅπως τῶν Ἑλλήνων μὲ ὑψηλὰ περιεχόμενα, μὲ κοινωνικούς, πολιτικούς αἰσθητικούς, και ἀνθρωπιστικούς σκοπούς. Γυμναστικὴ και Ἀγωνιστικὴ μὲ σκοπὸ τὴν σωματικὴν βελτίωσιν τῆς Νεολαίας και τῆς φυλῆς δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ πρὸ τῶν Ἑλλήνων κανεὶς ἄλλος πολιτισμένος λαός». σελ. 157.

42. Βλ. σχετ. Gabriel Marcel: ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 100 ἐπ. Gustave le Bon: *Psychologie des foule* (1926).

43. Βλ. Gabriel Marcel: ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 13.

44. Βλ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶχε παρουσιασθῆ καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα κάτεκρίθη ὁμως σχεδὸν ὑπὸ πάντων ἰδία δὲ τοῦ Σόλωνος, Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους, Φίλοστράτου κ.α. βλ. σχετ. Ε. Παυλίνη: Ἱστορ. Γυμν. ἐνθ. ἄνωτ. Τ. Σακελλαρίου ἐνθ. ἄνωτ. Ι. Ε. Χρυσάφη ἐνθ. ἄνωτ. σελ. 222 Ἑγκλ. Λεξικὸν Ἥλιος λέξεις Ἀθλητισμός, Ἀθλητής, Ἀγών.

45. Βλ. σχετ. Α. Σικελλιανού: Ἡ Δελφικὴ ἰδέα ἐνθ. ἄνωτ. ὅστις χαρακτηρίζει τὴν ὅλην προσπάθειαν ὡς «Ἀπολλώνειον ἄθλον τῆς ψυχῆς» σελ. 39. Γ. Κουνούπη: ἐνθ. ἄνωτ. «Ἔτσι τὸ Δελφικὸν πνεῦμα, πὺν ἐφτεροῦγιζε τότε σ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν κόσμον ἐκλείνε μέσα του ὁλόκληρη πολιτικὴ θρησκευτικὴ καὶ κοινωνικὴ ὁργάνωση μιᾶς παγκόσμιας κοινωνίας.» σελ. 29.

* Ἐκ σελ. 12.—Ὡς γνωστόν, εὐθύς μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου ὑπεγράφη ἐν Βερολίῳ τὸ 1945 μετὰ τῶν Κρατῶν, περιλαμβανομένης καὶ τῆς Ρωσίας καὶ λοιπῶν κομμουνιστικῶν Κρατῶν, τὸ «Διασυμμαχικὸν Διεθνὲς Στρατιωτικὸν Συμβούλιον Ἀθλητισμοῦ». Μετὰ τριετίαν ἦτοι τὸ 1948 ἀποχωρησάσης τῆς Ρωσίας κλπ. ὑπεγράφη ἐν Νικαίᾳ τὸ ἰδρυτικὸν τοῦ C.I.S.M. (βλ. Statut de C.I.S.M. σελ. 1).

ΠΑΙΔΕΙΑ

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΜΠΑΡΑ

Ἐκπαιδευτικοῦ

Ἡ ΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΗ ὙΛΗ Εἰς τὰ Ἀνώτερα Σχολεῖα ἐπὶ Τουρκοκρατίας

Ἐνα ἀξιόλογον Χειρόγραφον τοῦ 10' αἰῶνος

Ἐνῶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὰ κοινὰ σχολὰ τοῦ νάρθηκος περιωρίζοντο εἰς τὴν ἁπλὴν ἀνάγνωσιν περικοπῶν ἀπὸ τὴν Ἐσώχῳ (= Ὀκτώηχον) καὶ τὸ Ψαλτήριον, εἰς ὀλίγην γραφὴν καὶ τὴν ἀποσιτήριον διαφόρων προσευχῶν, ὑπῆρξαν καὶ σχολεῖα ἀνώτερα, ὀργανωμένα—ὡς τὰ ὀνομασθέντα οὕτω ἐν συγκρίσει μὲ τὰ κοινὰ σχολεῖα τοῦ νάρθηκος—τὰ ὁποῖα ἀντιθέστησαν τῆς μοναστηριακῆς σχολῆς καὶ ἄρχισαν εἰς τοὺς τροφίμους τῶν ἀρτίων ἐκκλησιαστικῆς μόρφωσιν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἡ ἴδρυσις καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν σχολῶν τούτων, ὀφείλεται—κατὰ μέγα μέρος—εἰς τὸν κατηχητὴν τοῦ 18ου αἰῶνος Ἰωάννην ἐνθουσιώδη ἐθναπόστολον Κοιμῶν τὸν ἀπὸ τῆς ἁπλῆς, ὁ ὁποῖος ἐμερίμνησεν, ὅχι μόνον εἰς τὴν ἴδρυσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ καλὴν λειτουργίαν τῶν.

Ἐκ τῶν Σχολείων τούτων προῆλθε, ἐν τῷ χρόνῳ, ἡ στρατιὰ ἐκείνη τῶν μορφωμένων ἱερέων καὶ διδασκάλων ποὺ ἀντιθέστησε σιγὰ-σιγὰ, τοὺς εὐλαβεῖς μὲν καὶ ἁγίους πατριώτας, ὀλιγογράμματος ὅμως διδασκάλους τοῦ νάρθηκος.

Περὶ τῆς διδασκομένης ὕλης εἰς τὰ ἀνώτερα σχολεῖα σώζεται ἀνέκδοτον χειρόγραφον τοῦ 10' αἰῶνος, τοῦ ὁποῖου ἀκριβὲς ἀντίγραφον δημοσιεύομεν κατωτέρω: Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εὗρέθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἐν Ἀνω Λεσινίτῃ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Ἐρεῶς Μονῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ ἁγίου Γελάσιου. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 24 καλλι-

γραφικὰ καὶ ὀρθογραφικώτατα χειρογραφήμενες σελίδες. Πλὴν τῆς χρονολογίας, ἣτις εὑρεθῆται ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ: «1828 Ἰουνίου 8», οὐδεμίαν ἄλλην θετικὴν πληροφορίαν περὶ τοῦ συγγραφέως ἢ ἀντιγραφῆς αὐτοῦ ἔχομεν ν' ἀναφέρωμεν. Τὸ μόνον ποὺ ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν εἶναι ὅτι τοῦτο ἴσως νὰ συνεγράφη ἐν Ἡπειρῷ καὶ παρ' Ἡπειρώτου λογίου. Καὶ τοῦτο διότι ἐν τῇ σελ. 23 τοῦ ἐν λόγῳ χειρογράφου, ἀναφερομένη εἰς τὴν βιογραφίαν τοῦ Πύρρου, βασιλέως τῶν Ἡπειρωτῶν, γράφει μεταξὺ ἄλλων ὅτι: «ἠφερεν» (ὁ Πύρρος δηλαδὴ) εἰς τὴν Ἡπειρον τὴν Ἀνδρομάχην μὲ τὸν Ἀστυάνακτα». Ἐκ τῆς λέξεως «ἠφερεν», ποὺ μεταχειρίζεται ὁ συγγραφεὺς, γεννᾶται εὐλόγως εἰς πάντα ἡ ὑπόθεσις ὅτι οὗτος ἦτο Ἡπειρώτης καὶ διέμενε τότε εἰς τὴν Ἡπειρον.

Πιθανὸν ὁ συγγραφεὺς οὗτος νὰ ἦτο ὁ ἐκ Λεσινίτης καταγόμενος Σχολάρχης Βουκουρεστίου Ἱεροδιάκονος Δανιὴλ, ὅστις καὶ νὰ ἐδώρησε τοῦτο εἰς τὴν ῥηθείσαν ἀνωτέρω Μονὴν τοῦ χωρίου του, ἔνθα ἐφοίτων καὶ μαθηταὶ ἐκ τῶν γύρω χωρίων.

Πιθανὸν καὶ νὰ διενεμήθησαν τοιαῦτα χειρόγραφα παρὰ τοῦ ἁγίου Κοσμᾶ, τὰ ὁποῖα ἐκυκλοφόρουν μετὰ ταῦτα δι' ἀντιγραφῆς ἐκ τῶν πρωτοτύπων. Μετὰ τὸ πέρασμα τοῦ Κοσμᾶ, ὅλη ἡ προσοχὴ τοῦ δουλεύοντος ἔθνους, ἐστράφη πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ.

Παντοῦ ἐκτίσθησαν ἄξια λόγου διδασκτήρια καὶ ἐπροικοδοτήθησαν ταῦτα δι' ἄ-

ναλόγων πόρων παρὰ τῶν διαφόρων Μονῶν, Ἐκκλησιαστικῶν Ταμείων καὶ τῶν Κοινοτήτων.

Ὅπου δὲν ὑπῆρχον τοιοῦτοι πάγιοι πόροι, ὑπεβάλλοντο οἱ κάτοικοι εἰς βαρυντάτην φορολογίαν διὰ τὴν συντήρησιν καὶ καλὴν λειτουργίαν τῶν σχολείων των. Ὅλα τὰ γυναικεῖα σκολίδια, ὡς καὶ τὰ διάφορα οἰκογενειακὰ ἀσημικὰ προσεφέρθησαν διὰ τὴν πρώτην σύστασιν αὐτῶν. Περὶ τῶν καρπῶν καὶ ἀποτελεσμάτων τῶν σχολείων τούτων, νομίζομεν ὅτι πᾶσα περιγραφή περιττεύει, ἀφοῦ περὶ αὐτῶν ὁμιλοῦσι τὰ πράγματα.

Εἰς τὰ ἐν λόγῳ σχολεῖα ὀφείλεται ἡ ἀλώβητος διατήρησις τοῦ Ἐθνισμοῦ, τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας.

Εἰς αὐτὰ ὀφείλονται αἱ ἀδιάλειπτοι ἐξεγέρσεις τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Ἐλευθερίας του.

Διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἀξιολόγου τούτου κειμένου προτιθέμεθα νὰ δώσωμεν ἀφοριμὴν καὶ ὕλην εἰς τοὺς εἰδικούς ν' ἀσχοληθῶσιν εὐρύτερον ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως τοῦ Ἐθνους μας ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

ΤΟ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΝ

1828 Ἰουνίου 8.—Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Ἀμήν. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, καὶ λόγε τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος διὰ τῆς Θεοτόκου καὶ πάντων του τῶν ἁγίων. ἐλέησόν με τὸν ἄρματωλὸν δούλον σου.

(Μετὰ τὴν προσευχὴν αὐτὴν ἀρχίζει ἡ διδασκαλία κατ' ἐρωταπόκρισιν).

—Τὶ εἶναι ὁ ἄνθρωπος;

Ζῶον λογικόν.

—Ποῖος τὸν ἐπλασεν;

Ὁ Θεός.

—Διὰ τί αἰτίαν τὸν ἐπλασεν;

Διὰ νὰ ὑμνήῃ καὶ νὰ δοξολογῇ τὸ ὄνομά του.

—Εἰς ποῖον πιστεύεις ἐσύ;

Ἐγὼ πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν, πατέρα, παντοκράτορα καὶ τὰ λοιπά.

—Ποῖος ἐδημιούργησε τοῦτον τὸν κόσμον;

Αὐτὸς ὁ Θεός.

—Εἰς πόσας ἡμέρας τὸν ἔκαμεν; Εἰς ἕξ.

—Ποία εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα, καὶ ἔκαμεν εἰς αὐτήν;

Ἡ πρώτη εἶναι ἡ Κυριακὴ καὶ ἔκαμε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Τὴν δευτέραν στερέωμα. Τὴν Τρίτην τὴν θάλασσαν καὶ τὰ φυτὰ, τὴν Τετάρτην τὸν ἥλιον, τὴν Πέμπτην καὶ τὰ ἀστρα, τὴν Πέμπτην τὰ πτόυμα πουλιά, καὶ τὰ κολυμβητὰ ζῷα τὴν ἕκτην τὸν ἄνθρωπον.

—Πόσας ἡμέρας ἔχει ἡ ἐβδομάς; Ἐπτὰ.

—Πῶς ὀνομάζονται;

Κυριακὴ, Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη, Παρασκευὴ, Σάββατο.

—Ποῖος ἔκαμε αὐτὴν τὴν διάταξιν τῶν ἡμερῶν;

Ὁ ἴδιος ὁ Θεός· ἐπειδὴ λέγει εἰς τὴν θείαν γραφήν, ἕξ ἡμέρας εἶναι ὅπου ἔκαμα διὰ νὰ ἐργάζεσθε καὶ τὴν ἕβδομην νὰ ἀναπαυθῆτε.

—Ποία εἶναι αὐτὴ ἡ ἡμέρα ὅπου λέγει νὰ ἀναπαυθῆτε;

Εἶναι ἡ Κυριακὴ, ὅπου ἔχομεν ἡμεῖς οἱ χριστιανοί, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς λέγει νὰ μὴ δουλεύωμεν καμμίαν δουλειάν διὰ τὸν γου μας, ἀλλὰ νὰ δοξάζωμεν αὐτὸν Θεὸν ὅπου εἰς αὐτὴν τὴν ἡμέρα ἔργον νὰ πλάττῃ τὸν κόσμον, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐγεννήθη καὶ ὁ Χριστὸς ἀναστήθη νεκρῶν, ἐπέμψε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοὺς ἀποστόλους του.

—Τὶ φοβερισμόν κάμνει ὁ Θεὸς ἐκείνους ὅπου δουλεύουν τὴν Κυριακὴν καὶ τὰς ἄλλας ἑορτάς;

Βλέπετε τοὺς λέγει, νὰ φυλάξετε τὰ σάββατά μου, ὅπου εἶναι ἡ Κυριακὴ καὶ αἱ ἑορταὶς· ὅποιος δὲν φυλάξῃ μὰ καὶ καμμίαν δουλειάν, θέλω τὸν παραδοῦν εἰς θάνατον, θέλω ἐξολοθρεύσει τὴν γῆν του. Ἴδου σᾶς δίδω ἕξ ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος νὰ δουλεύεται διὰ λόγον σας καὶ τὴν ἕβδομην διὰ λόγου μου.

—Τὶ λέγει ἡ πρώτη ἐντολή;

Ἐγὼ εἶμαι Κύριος ὁ Θεός σου, ὁποῖος σὲ ἐλευθέρωσα ἀπὸ τὴν γῆν τῆς ἡγύπτου, καὶ ἀπὸ τὸν τόπον τῆς σκλαβιᾶς δὲν θέλω νὰ ἦνε ἄλλοι Θεοὶ εἰς ἑσένα, ἀπὸ ἐμένα.

-Τί λέγει ἡ δευτέρα;

Δὲν θέλεις κατασκευάσης εἶδωλον ἢ ὀνόματι τινὸς κτίσματος ἀπ' ὅσα εἶναι ἐνω εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ κάτω εἰς τὴν γῆν, οὐδὲ θέλεις προσκυνήσης αὐτά, ἵνα λατρεύσης ὡς Θεούς.

-Τί λέγει ἡ τρίτη;

Δὲν θέλεις ἀναφέρεις τὸ ὄνομα κυρίου τοῦ Θεοῦ σου εἰς πρᾶγμα μάταιον, διατι τὸ δὲν συγχωρεῖ ὁ Κύριος ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπον ὁποῦ ἀναφέρει τὸ ὄνομά του εἰς πρᾶγμα μάταιον.

-Τί λέγει ἡ τετάρτη;

Ἐνθυμίσου νὰ ἀγίσσης τὴν ἡμέραν τὴν σαββάτων· εἰς τὰς ἕξ ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος νὰ δουλεύσης ὅλα τὰ ἔργα σου, εἰς τὴν ἑβδόμην νὰ καταπαύσης ἀπὸ κάθε ἔργου, ἀφιερώνοντας αὐτὴν τὴν ἡμέραν εἰς τὸν Κύριον τὸν Θεόν σου.

-Τί δὲ ἡ πέμπτη ἐντολή;

Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου διὰ νὰ εὐτυχήσης καὶ νὰ γίνῃς πολυάντιος ἐπάνω εἰς τὴν γῆν.

-Τί λέγει ἡ ἕκτη;

Δὲν θέλεις φονεύσης—μὴ φονεύσης.

-Τί λέγει ἡ ἑβδόμη;

Δὲν θέλεις μοιχεύσης—μὴ πορνεύσης.

-Τί λέγει ἡ ὄγδοη;

Θὲν θέλεις κλέψης—μὴ κλέψης.

-Τί λέγει ἡ ἐνάτη;

Δὲν θέλεις ψευδομαρτυρήσης· μὴ λέγῃς ψεῦδη μαρτυρία.

-Τί λέγει ἡ δεκάτη;

Δὲν θέλεις ἐπιθυμήσης τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου ἢ τὸ σπῆτι τοῦ ἢ τὸ χωράφι τοῦ ἢ τὸν δούλον τοῦ, ἢ τὴν δούλην, οὔτε τὸ βοῦδι τοῦ, ἢ τὸ γαῖδουρι τοῦ, ἢ τὰ ἄλλα κτήνη, οὔτε ὅσα πράγματα ἔχει ὁ ἀδελφός σου.

-Ποία εἶναι ἐκείνη ἡ προσευχὴ ἣν ὁ Κύριος ἡμῶν εἰδείξεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ ἐπιθυμῶμεν;

Τὸ πάτερ ἡμῶν.

-Τί λέγετε ὅταν ἀσπάζεσθε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ;

Τὴν ἄχραντον εἰκόνα σου.

-Τί ὅταν τῆς Παναγίας;

Τὸ Θεοτόκε Παρθένε.

-Τί λέγετε ὅταν σηκώνεσθε ἀπὸ τὸν ὕπνον;

Κάθομαι ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἀνατολῆς προστὰ κάμνοντας τὸν τίμιον σταυρόν μου καὶ λέγω:

Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐλέησον ἡμᾶς ἀμήν.

Τὸ Ἅγιος ὁ Θεός, τρεῖς.

Τὸ Δόξα πατρί.

Τὸ Παναγία Τριάς: Τὸ δόξα πατρί· τὸ Πάτερ ἡμῶν.

Τὸ ἐξεγερθέντες τοῦ ὕπνου.

Τὸ ἀθρόον ὁ κριτής.

Ἐκ τοῦ ὕπνου ἐξανιστάμενος.

Ψυχὴ μου, ψυχὴ μου.

Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου.

-Τί λέγετε τὸ γεῦμα ὁποῦ θὰ φᾶς ψωμί;

Τὸ πάτερ ἡμῶν—τὸ δόξα πατρί.

Τὸ κύριε ἐλέησον, κύριε ἐλέησον, κύριε ἐλέησον, δέσποτα Χριστέ ἅγιε εὐλόγησον τὴν βρωσιν καὶ τὴν πόσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

-Τί λέγετε τὸ βράδυ ὁποῦ δειπνίζετε;

Φάγονται πένητες· δόξα πατρί, κύριε ἐλέησον τρεῖς φοραῖς, δέσποτα Χριστέ βασιλεῦ πλουσιόδωρε, εὐλόγησον τὴν βρωσιν μας καὶ τὴν πόσιν μας εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

-Τί λέγετε ὅταν θὰ πλαγιάσης νὰ κοιμηθῆς;

Τὸ δόξα σοι ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι.

Τὸ βασιλεῦ οὐράνιε· Τὸ ἅγιος ὁ Θεὸς τρεῖς. Τὸ δόξα πατρί, Τὸ Παναγία—Τριάς, τὸ κύριε ἐλέησον τρεῖς· τὸ δόξα πατρί, πάτερ ἡμῶν.

Κύριε ἐλέησον δώδεκα φοραῖς· δεῦτε προσκυνήσωμεν τρεῖς. Ἐλέησόν με ὁ Θεός.

Πιστεύω· ἄξιον ἐστὶν ὡς ἀληθῶς.

Ἄσπιλε, ἀμόλυντε. Καὶ δὸς ἡμῖν δέσποτα.

Ἐπερὲνδοξε, ἀειπάρθενε· ἡ ἐλπίς μου.

Τὴν πᾶσαν Ἐλπίδα μου.

Τὴν ἡμετέραν διαβάς.

Ὡς φοβερὰ ἡ κρίσις σου, Κύριε.

Τὴν ὡραιότητα τῆς παρθενίας σου.

Ἐπὶ σοὶ χαίρει κεχαριτωμένη.

Οὐδεὶς προστρέχων τῶν ἐπὶ σοί.

Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν, κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐλέησον ἡμᾶς,

ἀμήν.

- Τί είναι ὁ αἰών;
Διάστημα ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια.
- Τί είναι ὁ χρόνος;
Διάστημα ἀπὸ δώδεκα μῆνας.
- Τί είναι ὁ μῆνας;
Διάστημα ἀπὸ τέσσαρας ἐβδομάδας καὶ κάτι ἡμέρας.
- Τί είναι ἡ ἡμέρα;
Διάστημα ἀπὸ εἴκοσι τέσσαρας ὥρας.
- Εἰς πόσα μοιράζεται τὸ ἡμερονύκτιο;
Εἰς τέσσαρα· εἰς πουργό, μεσημέρι βράδυ καὶ μεσάνυχτα.
- Πότε λέγεται ἡμέρα;
Εὐθὺς ὁποῦ ἀνατείλη ὁ ἥλιος, ἕως ὁποῦ νὰ βασιλεύσῃ.
- Πότε λέγεται νύκτα;
Εὐθὺς ὁποῦ βασιλεύσῃ ὁ ἥλιος, ἕως νὰ ἀνατείλῃ.
- Ὅμοια εἶναι πάντοτε ἡ ἡμέρα μὲ τὴν νύκτα;
Ὁχι. Ἐπειδὴ ἀλλάζει ἡ ἡμέρα κατὰ τοὺς καιροὺς τοῦ χρόνου, πότε μεγαλύτερη καὶ πότε μικρότερη.
- Πότε εἶναι ἡ μεγαλύτερα ἡμέρα;
Εἰς τὰς δέκα ὀκτώ τοῦ Ἰουνίου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ καλοκαιριοῦ, καὶ ἀπὸ τότε ἀρχίζει νὰ μικρύνεται κατ' ὀλίγον ὀλίγον.
- Πότε ἡ μικρότερη ἡμέρα;
Εἰς τὰς εἴκοσι τοῦ Δεκεμβρίου μηνός εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ χειμῶνος, καὶ ἀπὸ τότε ἀρχίζει νὰ αὐξάνῃ.
- Πότε ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα εἶναι ἴσια;
Τοῦτο γίνεται δύο φορές τὸν χρόνον, εἰς τὰς εἴκοσι τοῦ Μαρτίου καὶ εἰς τὰς εἴκοσι τοῦ Σεπτεμβρίου.
- Πόσας ἡμέρας ἔχει ὁ χρόνος;
Τριακόσιες ἑξήντα πέντε ἡμέρας καὶ ἕξ ὥρας.
- Ποῖος χρόνος λέγεται δισεκτος;
Ἐκεῖνος ὁποῦ εἶναι ἀπὸ τριακόσιες ἑξήντα ἕξ ἡμέρας.
- Πόσοι εἶναι οἱ μῆνες;
Δώδεκα.
- Πόσας ἡμέρας ἔχει ὁ μῆνας;
Ὁ Μάρτιος, Μάϊος. Ὀκτώβριος, Δεκέμβριος, Ἰανουάριος, ἀπὸ τριάκοντα μίαν. Ὁ δὲ Ἀπρίλιος, Ἰούνιος, Σεπτέμβριος καὶ Νοέμβριος ἀπὸ τριάντα. Ὁ δὲ Φεβρουά-

ριος τρεῖς χρόνους ἔχει ἀπὸ εἴκοσι ὀκτώ καὶ τὸν τέταρτον ἀπὸ εἴκοσι ἑννέα. λέγεται καὶ δισεκτος ὁ χρόνος.

—Ποίαις εἶναι αἱ σκύλιναις ἡμέραι;
Αἱ ζεστότερες τοῦ χρόνου, ὁποῦ εἶναι ἀπὸ τὰς 22 Ἰουλίου καὶ βαστοῦν ἕως τὰς εἴκοσι ὀκτώ τοῦ Αὐγούστου, ἐπειδὴ τότε ἀνατέλλει καὶ δύει ὁ μέγας ἀστὴρ κύβητος.

—Τί εἶναι ὁ καιρός;
Εἶναι μία μεταβολὴ ὁποῦ γίνεται τῆς σαφούς φορᾶς τὸν χρόνον.

—Πῶς ὀνομάζονται;
Ἄνοιξις, καλοκαίρι, φθινόπωρον χειμῶνας.

—Πότε ἀρχίζει ἡ ἀνοιξις;
Ἀπὸ τὰς εἴκοσι τοῦ Μαρτίου μηνός.

—Πότε τὸ καλοκαίρι;
Ἀπὸ τὰς δέκα ἑννέα τοῦ Ἰουνίου μηνός ὁποῦ γυρίζει ὁ ἥλιος καὶ μᾶς κάμνει τὸ καῦμα.

—Πότε τὸ φθινόπωρον;
Ἀπὸ τὰς εἴκοσι μία τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός.

—Πότε ὁ χειμῶνας;
Ἀπὸ τὰς εἴκοσι μία τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, ὁποῦ γυρίζει ὁ ἥλιος καὶ μᾶς κάμνει τὴν κρυάδα.

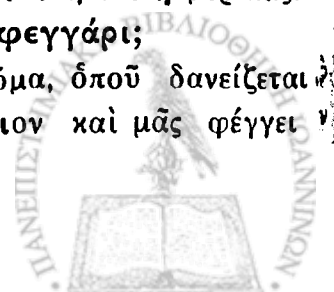
—Ὅμοια παντοῦ καὶ εἰς ὅλας τὰς πολιτείας ἀκολουθοῦν αὐταὶ αἱ μεταβολαί;
Ὁχι. Ἐπειδὴ εἶναι τόποι ὁποῦ ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα εἶναι τόσον μεγάλη, ὅσον καὶ ἡ ἡμέρα καὶ ἄλλοι ὁποῦ ἡ νύκτα πάντοτε ὄλο τὸ καλοκαίρι εἶναι μία ὥρα· καὶ ἄλλοι ὁποῦ ἡ νύκτα εἶναι ἕξ μῆνες καὶ ἡ ἡμέρα ὁμοίως.

—Τί εἶναι ὁ Οὐρανός;
Αὐτὴ ἡ ἀπέραντος ἔκτασις ὁποῦ περιέχει τὸν κόσμον ἐπάνω εἰς τὴν γῆν.

—Τί εἶναι ὁ ἥλιος;
Μεγαλοπρεπὴς φωστήρ, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς τὸν ἔκαμεν διὰ νὰ λάμπῃ εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ στέλλῃ τὸ φῶς καὶ τὴν ἐπιβίωσιν ὅλων τῶν κτίσματων αὐτοῦ.

—Πότε γίνεται ἔκλειψις τοῦ ἡλίου;
Ὅποτε τὸ φεγγάρι εὐρίσκεται ἀνάμικτον εἰς τὸν ἥλιον καὶ τὴν γῆν καὶ ἔμποδίζει τὸ φῶς τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου ἢ μερικᾶς.

—Τί εἶναι τὸ φεγγάρι;
Σκοταδερὸ σῶμα, ὁποῦ δανεῖζεται τὸ φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ μᾶς φέγγει τὴν νύκτα.

**Πότε λέγομεν καινούργιον ἢ γέμι-
α τοῦ φεγγαρίου;**

Ὅταν ἀπεράσουν δέκα τέσσαρας ἡμέ-
ρες τοῦ νὰ ἐφάνη φεγγάρι ἐπειδὴ τότε
ἀσκειται ἴσια ἀντίκρου εἰς τὸν ἥλιον καὶ
ἐν περισσότερον ζυγώνει ἀποκάτω του,
ἐν περισσότερον ὀλιγοστεύει τὸ δανει-
σμον του φῶς.

Πότε λέγομεν χάσι ἢ νιὸ φεγγάρι;

Ὅταν τελειώσῃ τὸν γῦρον του, ἐπειδὴ
ἐν φθάσῃ τὸν ἥλιον, καὶ εὐρεθῇ ἀνάμι-
κτῆς γῆς καὶ τοῦ ἡλίου, τότε ὅλο τὸ φω-
σμένον του μέρος εἶναι γυρισμένον εἰς
τὸν ἥλιον καὶ ἡμεῖς δὲν τὸν βλέπομεν ὀλό-
γα.

**Πότε γίνεται ἔκλειψις τοῦ φεγγα-
ρι;**

Ὅταν ἡ γῆ εἶναι εἰς τὴν μέσην τοῦ
φεγγαρίου, ἐπειδὴ τότε οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡ-
λιου πέφτουν εἰς τὴν γῆν καὶ δὲν εἴμπο-
ροῦν νὰ φωτίσουν τὸ φεγγάρι.

Πόσοι εἶναι οἱ πλανῆται;

Ἐξ. Ἐρμῆς, Ἀφροδίτη, Γῆς, Ἄρης,
Πλούτων καὶ Κρόνος.

**Τί λογιῆς εἶναι ἡ γῆ, ὅπου κατοι-
κεῖται;**

Ὁλοστρογγυλὴ καὶ σκεπασμένη ἢ πε-
ρισσότερη ἀπὸ νερά.

Πόσα εἶναι τὰ μέρη τοῦ κόσμου;

Τέσσαρα: ἀνατολὴ δύσις, ἄρκτος καὶ
σημημβρία.

**Πῶς εἴμπορεῖ νὰ μάθῃ τινάς, πό-
σο βαστοῦν αὐτὰ τὰ τέσσαρα μέρη;**

Τὸ πρῶτον πρὸ τοῦ νὰ ἀνατείλῃ ὁ ἥ-
λιος παρατηρήσῃ πόθεν εὔγη, καὶ τότε
ἐν τὸν μέρος ὅπου εἶναι ἔμπροσθέν του
εἶναι ἀνατολή, τὸ πίσω του δύσις, τὸ κα-
τὰ δεξιὸν του χερὶ ἄρκτος, τὸ κατὰ τὸ ἀ-
ντιπρόσθετον του μεσημβρία.

Εἰς πόσα μοιράζεται ἡ γῆ;

Εἰς τέσσαρα Ἑυρώπην, Ἀσίαν, Ἀ-
φρικὴν καὶ Ἀμερικὴν.

Τί εἶναι ἡ θάλασσα;

Συμμάζωξις πολλῆς ποσότητος ἁλμου-
ροῦ νεροῦ.

Διατί τὸ νερό της εἶναι ἁλμυρόν;

Ἐπειδὴ δὲν εἶναι τρεχούμενον καὶ διὰ
τοῦτο ὁ ἅγιος Θεὸς ἔβαλε τέτοιαν δύναμιν
ἐν τῷ φεγγάρι ὅπου νὰ τὴν βαστάῃ ὡσὰν
πυρρομένην.

—Τί εἶναι ἡ λίμνη;

Μία μεγάλη ἐξάπλωσις νεροῦ ὅπου δὲν
στεγνώνει ποτὲ καὶ δὲν τρέχει.

—Τί εἶναι τὸ ποτάμι;

Μία ποσότης γλυκοῦ νεροῦ κλειομένου
εἰς δύο ὄχθας, τὸ ὅποιον χύνεται ἀπερ-
νώντας ὀρμητικούς τόπους εἰς τὴν θάλασ-
σαν, ἢ τὴν λίμνην, ἢ εἰς ἄλλο κανένα πο-
τάμι.

**—Πόθεν γίνονται τὰ ποτάμια καὶ αὐ-
λάκια;**

Ἐκ τῶν βροχῶν καὶ χιόνια τῶν ὑψη-
λῶν βουνῶν.

—Ποῖα εἶναι τὰ στοιχεῖα;

Τέσσαρα: ἡ γῆ, τὸ ὕδωρ, ὁ ἀήρ, καὶ τὸ
πῦρ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γίνονται τὰ μετέωρα.

—Ποῖα λέγονται μετέωρα;

Ὅσα γίνονται εἰς τὸν ἀέρα, ἢ εἰς τὴν
γῆν, ἢ ὑποκάτω τῆς γῆς.

—Τί εἶναι ὁ ἄνεμος;

Ἄερας τεταραγμένος ἀπὸ λεπτὰς καὶ
ἀραιὰς ἰκμάδας αἰ ὁποῖαις πέρνουσαι τὸν
δρόμον των πρὸς ἓν μέρος διώκουσι τὸν
ἀέρα μὲ πολλὴν δύναμιν.

—Πόσοι εἶναι οἱ ἄνεμοι;

Τέσσαρες: Ἀνατολικὸς ὁ ξηρότατος, ὁ-
ποῦ ἔρχεται ἀπὸ τὴν μεγάλην στερεάν, δυ-
τικὸς ὁ ὑγρότατος ὅπου ἔρχεται ἀπὸ τὸν Ἀ-
τλαντικὸν Ὠκεανὸν καὶ μᾶς φέρει συχνά-
κις βροχήν. Βόρειος ὁ ψυχρότατος μὲ τὸ
νὰ ἔρχεται ἀπὸ ψυχροῦς τόπους ἀπὸ τὴν
κατεψυγμένην ζώνην· μεσημβρινὸς ὁ ζε-
στότατος μὲ τὸ νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὴν διακε-
καυμένην ζώνην ἀπὸ τοὺς ζεστοτέρους τό-
πους καὶ μάλιστα τὸ καλοκαίρι.

—Πόθεν γίνονται τὰ σύννεφα;

Ἀπὸ τὰς ἀναθυμιάσεις ὅπου σηκώνει
ὁ ἥλιος ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τὴν θάλασ-
σαν, αἱ ὁποῖαις ἀνταμώνονται σφιχτά, καὶ
ὕστερα πυκνώνονται.

—Τί εἶναι ἀναθυμιάσεις;

Εἶναι μόρια ὄλων τῶν διαφορῶν γηί-
νων σωμάτων, ὅπου τὰ πυκνώνει ὁ ἥλιος
εἰς τὸν ἀέρα, ἢ μία χημικὴ διάλυσις, ὅπου
κρύβει τὸ νερὸν εἰς τὰ εὐκαιρα μέρη τοῦ
ἀέρος, εἰς τὸ ὅποιον καὶ διαλύεται.

—Τί εἶναι ἀντάραι;

Σύννεφον ὅπου μὲ τὸ νὰ εἶναι πολὺ βα-
ρὺ, δὲν εἴμπορεῖ νὰ σηκωθῇ εἰς τὸν ἀέρα,
ἀλλὰ μένει κοντὰ μας εἰς τὴν γῆν.

—Τί είναι βροχή;

Σύννεφα παγωμένα από κρυάδα, τὰ ὁποῖα εἶναι βαρέα καὶ πέφτουν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν.

—Τί είναι δροσιά;

Ὑδατώδη λεπτότατα μόρια ὅπου δὲν ἔχουν δύναμιν νὰ ἀνέβουν ὑψηλά, ἀλλὰ περιφέρονται εἰς τὸν γαληνιαῖον ἀέρα.

—Τί είναι τὸ χιόνι;

Σύννεφον παγωμένον, ἐπειδὴ τὸν χειμῶνα οἱ τόποι τοῦ ἀέρος εἶναι κατάψυχροι καὶ τὰ σύννεφα εὐρίσκονται ἐκεῖ πανταχοῦ, αὐτὸ τὸ μέγαλον ψῆχος ἀπερνᾷ πολλὰ ὀγκλίωρα ἀπὸ τὴν πύκνωσιν ὅπου τὰ κάμνει πάγον.

—Τί είναι χαλάζι;

Σταλαγματιαῖς τῆς βροχῆς ὅπου πίπτουσαι ἀμπώχνονται ἀπὸ ψυχρὸν ἀέρα καὶ παγώνουν.

—Τί είναι ἡ βροντή;

Ἦχος ὅπου ἀκούεται εἰς τὸν ἀέρα, καὶ μάλιστα τὸ καλοκαῖρι, ἐπειδὴ ἡ θερμότης ὅπου εὐρίσκεται εἰς τὰ σύννεφα, θέλουσα νὰ εὐγη, σχίζει τὰ σύννεφα, καὶ εὐγαίνει ἔξω, καὶ ἀποτελεῖ βροχὴν καὶ βροντὴν.

—Τί είναι ἡ ἀστραπή;

Λάμψις ὅπου εὐγαίνει ἔξω ἀπὸ τὰ σύννεφα, καὶ γίνεται τὸ παρόμοιον, καθὼς ὁ πυρόβολος εἰς τὴν πέτραν καὶ εὐγαίνει λάμψις, ἔτσι κτυπᾷ καὶ τὸ ἓνα σύννεφον μὲ τὸ ἄλλο καὶ ἀνάπτει.

—Τί είναι τὸ τόξον;

Εἶναι ἐνεῖνο τὸ σημεῖον, ὅπου ὁ Θεὸς δι' ἀπειρον αὐτοῦ ἀγαθότητα, ἠθέλησε καὶ μᾶς τὸ ἔδωκε μετὰ τὸν παγκόσμιον κατακλυσμὸν, ὅτι δὲν θέλει προστάξῃ πλέον τὰ ὕδατα νὰ πνίξουν τοὺς ἀνθρώπους.

—Τί είναι ὁ σεισμός;

Κίνησις ὅπου προξενεῖται ἀπὸ κανένα ἔξαφνικὸν ἀνάμα ὅπου εἶναι μέσα εἰς τὰ ὑπόγεια σπήλαια τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς μας.

—Ἀπὸ τί γίνεται ὁ σεισμός;

Ἀπὸ τὸν ἀέρα, ἀπὸ τὸν ὁποῖον οἱ φλέβες τῆς γῆς γεμίζουν, καὶ θέλοντας νὰ εὐγη ἔξω μὲ σφοδρότητα σείεται ἡ γῆ· καθὼς καὶ ὁ ἀνθρώπος ὅταν πτερνίζεται, καὶ τοῦτο πλέον προξενεῖται ἀπὸ τὸν ἀέρα· μὲ τοῦτον γοῦν τὸν τρόπον γίνεται ὁ σεισμός· τὸ δέ: «ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν

αὐτὴν τρέμειν» τοῦ προφητάνακτος Δαυὶδ τὸ ρητόν, μόνον εἰς τὴν Σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ ἐπληρώθη.

—Πότε γίνονται ἀστραπαῖς καὶ βρονταῖς;

Ὅταν τὰ σύννεφα ἔσιωντας νὰ μαζώνονται καὶ νὰ πληθαίνουν ἐπάνω εἰς τὸ οὐρανὸν τὰ βιάζει ὁ ἄνεμος καὶ κτυπῶν ἓνα μὲ τὸ ἄλλο γίνεται κτύπος, εὐγαίνει μὲν καὶ φωτιά, δίκην ἐκ πυροσιδήρου μελίθου· καὶ πρωτύτερα γίνεται ἡ βροντὴ ἀπὸ τὴν φωτιάν, πλὴν ἡμεῖς βλέπομεν γρηγορώτερα τὴν ἀστραπὴν καὶ ὑστερώτερα ἀκούομεν τὴν βροντὴν, ὅτε ἡ ὄρασις λέγει ὀξεία καὶ ἡ ἀκοὴ βραδέα.

—Ποῖον μέρος ἀπὸ τὰ τέσσαρα εἶναι τὸ μεγαλύτερον εἰς ἕκτασιν;

Ἡ Ἀμερικὴ, ὅπου λέγεται νέος κόσμος.

—Ποῖον ἔχει περισσότερα ὀρυκτά;

Ἡ Ἀμερικὴ.

—Ποῖον εἶναι τὸ πλουσιώτατον φυσικὰ προϊόντα;

Ἡ Ἀσία. Ἐπειδὴ ἀπ' αὐτὴν ἔρχονται ὅλα τὰ ἀρώματα καὶ αἱ πολύτιμες πέτρες καὶ τὰ λοιπὰ.

—Ποῖο εἶναι ὅπου ἡ θερμότης τοῦ αἵματος εἶναι καυστικώτερα;

Ἡ Ἀφρικὴ. Ἐδῶ κατοικοῦν καὶ μαῦροι καὶ νέγροι.

—Ποῖον τὸ πολυανθρωπότατον ὅπου ἀνθοῦν αἱ ἐπιστῆμαι;

Ἡ Εὐρώπη. Τὸ μικρότατον μέρος.

—Τὸ στενὸν τί εἶναι;

Θάλασσα περισφιγμένη ἀνάμεσα σὲ ἕξι νῆσους.

—Ἡ δὲ ξηρὰ τί εἶναι;

Μεγάλῃ ἕκτασις συνεχοῦς τόπου, καὶ νὰ διακόπτεται ἀπὸ θαλάσσης.

—Τί εἶναι ὁ κόλπος;

Μία ποσότης θαλασσινοῦ ὕδατος, ὅπου ἐμβαίνει εἰς ἓνα τόπον καὶ σταματᾷ καὶ νὰ γάσῃ τὴν κοινωνίαν μὲ τὴν ἰδίαν θαλάσσαν.

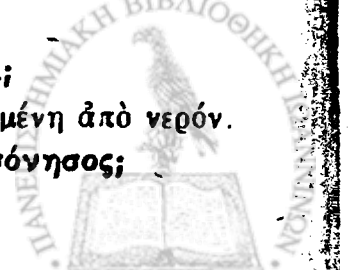
—Τί εἶναι τὸ ἀκρωτήριο;

Τόπος ὑψηλὸς πιασμένος ἀπὸ τὴν θάλασσαν, καὶ σηκωμένος ἐπάνω εἰς τὴν θάλασσαν.

—Τί εἶναι νησί;

Γῆ περικυκλωμένη ἀπὸ νερόν.

—Τί εἶναι χερσόνησος;

Ἡ περικυκλωμένη ἀπὸ ὕδατα, ἔξω ἀπὸ τὸν τόπον διὰ τοῦ ὁποίου συνέχεται μετὰ τὴν ξηρὰν.

Τί εἶναι Ἴσθμός;

Γλῶσσα τῆς γῆς, ὁποῦ ἐνώνει τὴν χερσονοσὸν μετὰ τὴν ξηρὰν.

**

Πῶς ὀνομάζονται τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ κόσμου,

Τὸ Μουσολεῖον, ὁ ναὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, τὰ τεῖχη τῆς Βαβυλωνίας, Ζεὺς ὁ Ὀλύμπιος, ὁ κολοσσὸς τοῦ Ρόδου καὶ Πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου.

Τί εἶναι τὸ Μουσολεῖον;

Ἡ γυναῖκα καὶ βασίλισσα τῆς Καρίας Ἰσμιρία, ἐπρόσταξε καὶ ἔκτισαν ἕνα ἱερὸν μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ὀνομάσθη Μουσολεῖον, εἰς τὴν Ἀλικαρνασσόν, ἡ πόλις πρωτεύουσα τοῦ Βασιλείου, μεταξὺ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος.

Τὸν δὲ ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ ποῖος ἔκτισεν;

Ὁ Σολομὼν εἰς τὸ βουνὸν τοῦ Μοριά, ὁ Δαυὶδ εἶδε τὸν ἄγγελον ἐκτελεστὴν τῆς θείας δίκης μετὰ τὸ σπαθὶ γυμνὸν εἰς τὸ χεῖρ, καὶ ἔως νὰ τὸν κτίσῃ ἔκαμεν ἑπτὰ χρόνια.

Τὸν δὲ ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἐν Ἐφέσῳ ποῖος τὸν ἔκτισε;

Λέγουσιν οἱ Ἀμαζόνες καὶ ὁ Ἡρόστρατος τὸν ἔκτισε διὰ νὰ ἀπαθανάτισῃ τὸ δόσφι τοῦ καὶ ἔως νὰ τὸν κτίσῃ ἔκαμαν χρόνια.

Τὰ δὲ τεῖχη τῆς Βαβυλωνίας ποῖος ἔκτισε καὶ ποῖα εἶναι τὰ περίφημα;

Ὁ Ναβουχοδονόσωρ. Τὰ τεῖχη τῆς πόλεως τὸν ναὸν τοῦ Βήλου τὸ βασιλικὸν ἱερὸν μετὰ τοὺς εἰς τὸν ἀέρα κρεμασμένους ὀφθαλμοὺς τὰς ὄχθας καὶ σκάλας τοῦ ποταμοῦ τὴν λίμνην καὶ τὰ κανάλια. Τὰ τεῖχη ἔκτισαν τὰ θαυμαστότερα.

Τί ἦταν ὁ Ζεὺς ὁ Ὀλύμπιος,

Ἐνας ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὸν Δία, ἐπικληθέντα Ὀλύμπιον, ὁποῦ ἐσυνάσαν καὶ ἐώρταζαν εἰς τιμὴν τοῦ Διὸς, Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας.

Τί ἦταν ὁ Κολοσσός;

Χάλκινον ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος ὁ-

ποῦ τὸ ἔκτισεν ὁ Χάρις ὁ Λύδιος, μαθητὴς τοῦ Λυσίππου εἰς δώδεκα χρόνους, καὶ ἦτον τὸσον ὑψηλόν, ὁποῦ οἱ παλαιοὶ μᾶς βεβαιώνουν, ὅτι τὰ καράβια μετὰ φορτωμένα πανιὰ ἀτερονοῦσαν ὑπὸ τὰ σκέλη του.

— Αἱ Πυραμίδες τί εἶναι;

Κτίρια φοβερά, ἀπὸ ἕναν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου ὀνομαζόμενον Κὸφ ὁποῦ ἔκαμεν ἔως νὰ τὰς κτίσῃ εἴκοσι τρεῖς χρόνους, καὶ ἔξωδεύθησαν μόνον διὰ ρεπάνια καὶ σκόρδα χίλια ἑξακόσια πουργεῖα.

— Ποῖος εἶναι ὁ παλαιότατος Θεὸς τῶν ψευδωνύμων;

Ὁ Κρόνος, ὁποῦ ἔτρωγε τὰ παιδιά του ὀλοζώντανα.

— Ποῖα εἶναι ἐκεῖνα ὁποῦ ἐγλύτῳσαν;

Ὁ Ζεὺς, ὁ Ποσειδῶν, ὁ Πλούτων, ἡ Ἥρα καὶ ἡ Δήμητρα.

— Πῶς ἐγλύτῳσαν;

Ἡ γυναῖκα του ἡ Ρέα τὸν ἐγελοῦσε λέγουσά του, ὅτι ἐγέννησε πότε ἀλογάκι, πότε πέτραν καὶ ἄλλα.

— Πῶς ἐμοίρασαν τὴν βασιλείαν τοῦ πατρὸς αὐτὰ τὰ τρία παιδιά.

Ὁ Ζεὺς ὡς μεγαλύτερος ἔλαβε τὸν οὐρανόν, ὁ Ποσειδῶν τὴν θάλασσαν καὶ ὁ Πλούτων τὸν Ἄδην.

— Ποῖος εἶναι ὁ ἄγγελος τῶν Θεῶν;

Ὁ Ἐριμῆς, ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μαίας, ὁ Θεὸς τῆς εὐγλωττίας καὶ προστάτης τῶν πραγματευτῶν καὶ κλεπτῶν.

— Ἡ Ἥβη τί εἶναι;

Θεὰ τῆς νεότητος, θυγατέρα τοῦ Διὸς καὶ Ἥρας, κερνάτρια τοῦ Διὸς δίδουσα τὸ νέκταρ καὶ τὴν ἀμβροσίαν (τροφὰ οὐράνιαι).

— Ἡ δὲ Κυβέλη τί εἶναι

Γυναῖκα τοῦ Κρόνου, ὀνομαζομένη μητέρα τῶν Θεῶν καὶ Ρέα, Ἐστία καὶ Ἄλφειος.

— Πῶς ἀνετράφη ὁ Ζεὺς;

Μετὰ τὸν Κρόνον καὶ ἄλλα ὄργανα, κτυπούμενα ἀπὸ τοὺς Κορύβαντας, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὰ παιδικήσια του κλαύματα νὰ μὴ τὸ καταλάβῃ ὁ πατέρας του καὶ τὸν φάγῃ καὶ ἐτράφη ἀπὸ τὸ γάλα τῆς γίδας Ἀμαλθείας.

— Ποῦ ἐγεννήθη;

Ἄλλοι λέν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ ἄλλοι εἰς τὸ νησί τῆς Κρήτης, καὶ ἄλλοι εἰς

τὰς Θήβας καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Μεσσηνίαν.

— Ποῖα εἶναι ἡ γυναῖκα του;

Ἡ Ἥρα ἢ ἴδια του ἢ ἀδελφή.

— Μετεμορφώθη ποτὲ ὁ Ζεὺς δι' ἕρωτα;

Ναί. Εἰς κύκνον διὰ τὴν Λήδαν, θυγατέρα τοῦ Θεστίου, καὶ γυναῖκα τοῦ Τυνδάρου βασιλέως τῆς Οὐβαλίας. Εἰς ταῦρον διὰ τὴν Εὐρώπην θυγατέρα τοῦ Αὐγήνορος βασιλέως τῆς Φοινίκης καὶ ἀδελφῆς τοῦ Κάδμου· εἰς χρυσὴν βροχὴν διὰ τὴν Δανάην, θυγατέρα τοῦ Κροῖσου, βασιλέως τοῦ Ἄργους καὶ τῆς Εὐρυδίκης· καὶ εἰς βοσκὸν διὰ τὴν Μνημοσύνην.

— Πῶς ὀνομάζονται τὰ παιδιά ὅπου ἀπόκτησεν ἀπὸ ταῖς πολλαῖς γυναῖκες;

Ἀπὸ τὴν Λήδαν ἀπόκτησε τὸν Κάστωρα καὶ Πολυδεύκην, ἀδελφοὺς Ἑλένης καὶ Κλυταιμνήστρας, οἱ ὅποιοι ἀκολούθησαν τὸν Ἰάσονα εἰς τὴν Κολχίδα, διὰ τὰ πάρον τὸ χρυσοῦν δέρας, καὶ ἀγαπῶντιαν τόσον πολὺ, ὅπου δὲν ἐχωρίζονταν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, τὸν Μίνωα καὶ τὸν Ραδάμανθυ, ὅπου εἶναι κριταὶ εἰς τὸν Ἄδην. Ἀπὸ τὴν Δανάην τὸν Περσέα, ἀπὸ τὴν Μνημοσύνην τὰς ἑννέα Μούσας.

— Ποῖα εἶναι τὰ χαρακτηριστικά του Διός;

Ὁ κεραυνὸς ὅπου κρατεῖ εἰς τὰ χέρια του, καὶ ὁ ἀετὸς εἰς τὰ σκέλη του.

— Τί εἶναι ὁ ἀετός;

Ὁ Ζεὺς ἀγάπησε τὸν Γανυμήδη υἱὸν τοῦ Τρωός, βασιλέως τῆς Τρωάδος, μετεμορφώθη εἰς ἀετὸν καὶ τὸν ἄρπαξεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἔκαμε κερνάτορα.

— Ὁ Ποσειδῶν τί εἶναι;

Θεὸς τῆς θαλάσσης, καὶ ἐξουσιαστὴς τῶν Σειρήνων, τῶν Ναϊάδων, καὶ τῶν Τριτώνων.

— Τί εἶναι οἱ Σειρήνες;

Ὄντα ποῦ παρασταίνονται ὑπὸ τὴν μορφὴν μιᾶς ὠραιότατης κόρης, ἀπὸ τὸ κεφάλι ἕως εἰς τὴν ζώνην, καὶ κάτω εἶναι ψάρι.

— Αἱ δὲ Ναϊάδες τί εἶναι;

Ὅμοιες μὲ τὰς Σειρήνας ἀπὸ τὸ κεφάλι ἕως εἰς τὴν ζώνην κόραι καὶ κάτω ὄψαρια.

— Οἱ δὲ Τρίτωνες τί εἶναι;

Ἀπὸ αὐτοὺς συνίσταται ἡ αὐλὴ τοῦ

Ποσειδῶνος καὶ εἶναι ἀπὸ τὸ κεφάλι ἕως τὴν ζώνην ὅμοιοι μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ τὴν ζώνην καὶ κάτω ὄψαρια.

— Τὰ δὲ χαρακτηριστικά τοῦ Ποσειδῶνος ποῖα εἶναι;

Παρασταίνεται καθήμενος ἢ ὄρθος εἰς ἓνα καύκαλον ἀπὸ πῖναν τραβούμενον ἀπὸ δύο θαλάσσια ἄλογα, βασιάζοντας εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα ἓνα τριόδοντα μὲ τὸν ὅπου κτυπᾷ τὰ ὕδατα.

— Ποῖος εἶναι ὁ Θεὸς τοῦ Ἄδου;

Ὁ Πλούταν, υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ρέας, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Ζεὺς ἀφ' οὗ ἐκθρόνισε τὸν Κρόνον, τοῦ ἔδωκεν εἰς μετὰ τὸν Ἄδην. Οὗτος ὁ Θεὸς ἦτο τόσον μαῦρος καὶ ἄσχημος ὅπου δὲν εἴμποροτο νὰ εὔρη γυναῖκα νὰ ὑπανδρευθῇ. Ὁδύνη ἀναγκάστηκε ν' ἄρπάσῃ τὴν Περσεφόνην θυγατέρα τῆς Δήμητρας, ὅταν μὲ τὰς νύμφας ἐμάζωναν λουλούδια.

— Ποῖα εἶναι τὰ χαρακτηριστικά του;

Ἐνα ἀμάξι τραβούμενον ἀπὸ τέσσαρα μαῦρα ἄλογα, βασιάζει εἰς τὰ χέρια του εἰς τὴν πηροῦνη καὶ ἓνα στέφανον.

— Ποῖοι εἶναι οἱ κριταὶ εἰς τὸν Ἄδην;

Ὁ Μίνως, Αἰακὸς καὶ Ραδάμανθυ.

— Ποῖος εἶναι ὁ φύλαξ τοῦ Ἄδου;

Ἐνας μεγάλος τρικέφαλος σκύλος· ναι ἀλυσσοδεμένος καὶ ὀνομάζεται Κέρβερος.

— Ποῖα εἶναι τὰ πρῶτα ποτάμια τοῦ Ἄδου;

Ἡ Στύξ, ὁ Ἀχέρων, ὅπου τὰ νεύματα του εἶναι πικρά, ὁ Κωκυτὸς ὅπου αὐξάνεται ἀπὸ τὰ δάκρυα τῶν πεθαμένων, καὶ ἡ Λήθη, τῆς ὁποίας τὰ νερά, ὅταν πῆρ κάμνουν καὶ ἀληθμονοῦνται τελείως τὰ ῥασιμένα.

— Ὁ Τάρταρος τί εἶναι;

Τόπος εἰς τὸν ὅποιον βάνονται οἱ κακοὶ κοῖτοντες διὰ νὰ παιδεύωνται.

— Ποῦ βάνονται ὅσοι ζοῦν καλὰ τὴν γῆν;

Εἰς τὰ Ἑλύσια πεδία, ὅπου εἶναι κατοικία τῶν δικαίων ψυχῶν.

— Ποῖος εἶναι ὁ Ἄρης καὶ τίνος υἱὸς καὶ πῶς παρασταίνεται;

Θεὸς τοῦ πολέμου, καὶ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ Ἡρας, καὶ παρασταίνεται ἄρματος ἄρματος μὲ κάθε εἶδος ἄρματος καὶ μὲ ἓν πετεινὸν εἰς τὰ ποδάρια του.

-Ποία είναι ἡ Θεὰ τῶν ἐπιστημῶν;
Ἡ Ἀθηνᾶ καὶ παρασταίνεται μετὰ περι-
ραλαίαν, καὶ μίαν κουκουβάγιαν εἰς τὰ
δάρια της, ὅπου βλέπει εἰς τὸ σκότος.

-Πῶς ὀνομάζεται ἡ Θεὰ τῶν σπορί-
ν;

Δήμητρα, θυγατέρα Κρόνου καὶ Ρέας,
παρασταίνεται μετὰ δεμάτια ἀσταχῶν
τῆς γεῖρας της.

-Ὁ Μορφεὺς τί εἶναι;

Θεὸς τοῦ ὕπνου, ὅπου ὄσους ἔγγιζε μετὰ
παπαροῖνα τοὺς ἀπεκοίμιζε.

-Ὁ Θεὸς τοῦ περιγελασμοῦ ποῖος
εἶναι;

Ὁ Μῶμος, καὶ παρασταίνεται μετὰ μίαν
ἰσωπίδα.

-Ἐννέα Μοῦσαι;

Ἡ Καλλιόπη μὲν ὕμνεϊ μετὰ στίχους
ἑξαμέτρους,
ἡ Ἄνδρας γενναίους, ἥρωας, ἀνδρείους,
ἡμιθέους.

Ἡ Κλειώ δ' οὐχ ἦττον ἔξυμνεϊ καὶ χωρὶς
ἁρμονίαν
ἡ Ἄνδρας λαμπρούς, συγγράφουσα τού-
των τὴν ἱστορίαν.

Ἡ Ἐρατώ δ' αὖ χαίρεται μετὰ μέτρον
ἵνα συνθέτῃ
ἔρωτικὰ ποιήματα νέους, νέας νὰ θέλῃ.

Ἡ Θάλεια δ' εἰς τὸ θέατρον, εἰς δρά-
μα, κωμωδίαν.
ἡ Ἄνδρας ἀνθρώπων ἱστορεῖ φρόνησιν
καὶ μωρίαν.

Ἡ Μελομένη δυναστῶν θανάτους
τραγωδοῦσα
ἐν τῷ θεάτρῳ φαίνεται, εἰς ἀρετὴν κα-
λοῦσα.

Ἡ Τερψιχόρη δὲ χορόν, κίνησιν πο-
δός, στάσιν,
ἡ Ὑψωσιν, πτώσιν, γύρισιν διδάσκει μετὰ
τὴν τάξιν.

Ἡ Εὐτέρπη δὲ ἡ χωρικὴ αὐλὸν εἰς χει-
ρας παίρνει.
καὶ κάθεται στὸν ἴσκιον, καὶ τοὺς βο-
σχοὺς εὐφραίνει.

Ἡ Πολύμνια δ' ἡ ἀστικὴ ὄλ' ἐνθουσια-
σμένη.
ἡ Λύραν, κλαβίρι, βιολὶ παίζει καὶ γοη-
τεύει.

Ἡ Οὐρανία δὲ ἐστὶ περὶ ἀστρονομίαν,

ἄστρον διδάσκουσα ἡμᾶς, φορὰν καὶ
ἡρεμίαν.

-Τί εἶναι ὁ Ἀπόλλων;

Ὁ Θεὸς τῆς ποιήσεως, ὄλων τῶν ἐντέ-
χων ἔργων, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ Λητοῦς,
καὶ παρασταίνεται μετὰ τὴν λύραν εἰς τὸ χεῖρ
καὶ μ' ἓναν δάφνινον στεφάνι εἰς τὸ ἀκτινο-
βόλον κεφάλι του, καὶ μετὰ τεχνικὰ ἔργαλεῖα
εἰς τὰ ποδάρια του.

-Τί θέλει νὰ εἰπῇ ἥρωας;

Ὁνομα ὅπου ἔβαναν οἱ Ἕλληνες εἰς
ὄσους ἐγίνονταν περίφημοι διὰ τὰ λαμπρά
των κατορθώματα.

-Τί δὲ ἡμίθεος;

Ἀνθρώπος γεννημένος ἀπὸ Θεὸν καὶ
ἀπὸ θνητὴν ἢ ἀπὸ θεᾶν καὶ θεόν, καθὼς
ὁ Αἰνείας, ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ Ἡρακλῆς, Θη-
σεύς, Ἀχιλλεύς, Ἰάσων καὶ ἄλλοι.

-Τί ἀξιοθεώρητον εὐρίσκεται εἰς τὴν
ἱστορίαν τοῦ Αἰνείου;

Αὐτὸς ἦταν υἱὸς Ἀγχίσου καὶ Ἀφρο-
δίτης εἰς τὸν πόλεμον τῆς Τρωάδος. Ὁπό-
ταν ἀναψεν αὐτὴ ἡ πόλις καὶ ἐκαίονταν,
αὐτὸς ἐπῆρε τὸν πατέρα του εἰς τοὺς πλά-
τες ἀνάμεσα εἰς τὰς φλόγας, ἔχασε καὶ τὴν
γυναῖκα του Κρέσσαν καὶ ἐπῆγεν εἰς τὴν
Ἰταλίαν καὶ ἔκτισε μίαν μικρὰν διοίκησιν.

-Τί λέγεται περὶ Ὀδυσσέως;

Ἦτον βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης, φρόνιμος
καὶ πανοῦργος, ὠφέλησε πολὺ τοὺς Ἕλλη-
νας εἰς τὴν Τρωάδα· γυρίζοντας εἰς τὴν
πατρίδα του ἐτράβηξε τὰ μύρια κατὰ δέκα
χρόνους εἰς ταῖς φουρτοῦνες καὶ κινδύνους
τῆς θαλάσσης· ἐκαρaboτσακίσθη πολλάκις,
ἄραξεν εἰς τὸ νησί τῆς μάγισσας Κίρκης,
τῆς Καλυψοῦς καὶ τῶν Κυκλώπων. Ἐξέ-
φυγε τὰς Σειρήνας καὶ τέλος πάντων ὀλο-
μόναχος ἔφθασεν εἰς τὴν πατρίδα του.

-Περὶ τῆς γυναικὸς τοῦ Πηνελόπης
τί λέγουν;

Βιαζομένη ἀπὸ τοὺς μνηστῆρας, λεί-
ποντας ὁ ἄνδρας της, ἐλευθερώθηκε μετὰ τέ-
χνην, λέγοντάς τους εὐθύς ὅπου τελειώσῃ
τὸ ὕφασμα, ὅπου ὕφαιεν, ἤθελε πάρει ἔ-
ναν ἀπὸ αὐτούς, τὴν νύκτα ὅμως ἐξῦφαι-
εν ὅσον τὴν ἡμέραν ὕφαιεν.

-Τί διηγοῦνται περὶ τοῦ Ἡρακλέους;

Αὐτὸς ἦταν υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ Ἀλκμή-
νης, γυναικὸς τοῦ Ἀμφιτρύωνος, ἡ Ἡρα
ὅμως τὸν ἔβαλεν εἰς τόσους κινδύνους.

— Πῶς ὀνομάζονται τὰ δώδεκα ἄθλα τοῦ Ἡρακλέους;

Αον) Ἐσκότωσε τὸν λέοντα ὁποῦ ἦτον εἰς τὸ δάσος τῆς Νεμέας.

Βον) Ἀφάνισε καὶ ἐσκότωσε τὴν φρικτὴν πολυκέφαλον Ὑδραν.

Γον) Ἐπιασε εἰς τὸν Ἐρύμανθον βουνὸν τῆς Ἀρκαδίας ἓνα ἀγριογούρουνον.

Δον) Ἐπιασε τὴν χρυσοκέρατον ἔλαφον.

Εον) Ἐσκότωσε μὲ σαΐταν του, ὅλα τὰ πουλιὰ ὁποῦ ἔτρωγαν τοὺς καρπούς.

ΣΤον) Ὁ Εὐρυσθεὺς τὸν διέταξε νὰ ὑπάγῃ νὰ καθάρισῃ τὴν φάτνην τοῦ Αὐγείου, ὁποῦ ἦταν γεμάτη ἀπὸ ἄμετρον πλῆθος κοπριάς, καὶ ἔβαλε τὸν ποταμὸν Πηνειὸν καὶ τὴν ἐξέπλυνε.

Ζ') Κατεδάμασεν (ὁ Ἡρακλῆς) ἓνα ἄγριον ταῦρον, ὁποῦ ἐρήμωσε τὸ νησί τῆς Κρήτης.

Η') Τὸν ἐδιώρισε νὰ φέρῃ ταῖς φορὰδαις τοῦ Διομήδους ὁποῦ τὰς ἔτρεφε μὲ μέλη τῶν δυστυχῶν ξένων.

Θ') Τὸν ἐδιώρισε νὰ φέρῃ τὸ ζωνάρι τῆς Ἀμαζόνος Ἴππολύτης, καὶ δὲν τοῦ ἔδωκαν, ὅμως κάμνοντας μεγάλα φονικά, τοῦ τὸ ἔδωσεν ἡ βασίλισσα τῶν Ἀμαζόνων Μελανίππη.

Ι') Ἐπειτα τὸν ἐδιώρισε νὰ κοιβαλήσῃ ταῖς ἀγέλαδαις τοῦ Γηρύονος ὁποῦ ἦταν εἰς τὰ περιγιάλια τῆς Ἰβηρίας, καὶ ἐκεῖ ἐσκότωσε τὸν φοβερὸν Ἀνθέα.

ΙΑ') Ὑστερα τὸν ἐδιώρισεν ὁ Εὐρυσθεὺς νὰ εὐγάλῃ ἀπὸ τὸν Ἄδην τὸν Κέρβερον, καὶ αὐτὸς ἀφ' οὗ τὸν ἔδωσε μὲ σιδηρᾶς ἀλύσους τὸν εὐγαλε νὰ τὸν ἰδοῦν οἱ ἄνθρωποι.

ΙΒ') Νὰ ὑπάγῃ νὰ ζητήσῃ τὰ χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἐσπερίδων ὁποῦ ἐφυλάγονταν ἀπὸ ἓνα δράκοντα καὶ τὰ ἐπῆρε· γυρίζοντας ἔσχισε τὰ δύο βουνὰ τὴν Κάλπην καὶ τὴν Ἀβίλην καὶ ἀντάμωσε τὸν ὠκεανὸν μὲ τὴν Μεσόγειον Θάλασσαν μὲ τὸ στενὸν ὀνομαζόμενον Ἰβραλιάρ.

— Τί ἦτον αἱ Ἐσπερίδες;

Θυγατέρες τοῦ Ἐσπέρου, υἱοῦ Ἰαπετοῦ καὶ ἀδελφοῦ Ἀτλαντος.

— Τί λέγουν περὶ τοῦ Ἀτλαντος;

Οὗτος ἦτον υἱὸς Οὐρανοῦ, μέγας ἀστεροσκοπός, καὶ πρῶτος ὁποῦ παρέστησε τὸν κόσμον εἰς μίαν σφαιρᾶν, καὶ λέγουν ὅτι

ὁ Ζεὺς τοῦ ἔδωκεν ἐπιταγὴν νὰ βασιλεύῃ τὸν οὐρανὸν εἰς τοὺς πλάτες του.

— Τί λέγουν περὶ τοῦ Θησέως;

Ἦτον υἱὸς τοῦ Αἰγέως, βασιλέως τῆς Ἀθηνῶν καὶ τῆς Αἴθρας, θυγατέρας φρονίμου Πιθέως καὶ εἰς τοῦ ὁποίου αὐλὴν εἰς Τρειαζῆνα ἀνεγράφη, καὶ ὅσα ἔζησεν ἔκαμε μεγάλα ἀνδραγαθήματα, ἐσκότωσε τὸν Μινώταυρον.

— Τί ἦτον ὁ Μινώταυρος;

Ἐνα τέρας, ἕως τὴν μέσσην ἀνθρώπου καὶ τὸ ἄλλο μέρος ταῦρος· ἦτον κλεισμένον εἰς τὸν λαβύρινθον τοῦ νησιοῦ τῆς Κρήτης, ὁποῦ ὁ Δαίδαλος μὲ προσταγὴν Βασιλέως Μίνως τὸ ἔκαμεν.

— Τί ἦτον ὁ Περσεύς;

Υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ Δανάης, θυγατὸς τοῦ Ἀκρίσου βασιλέως τοῦ Ἄργους, ὁποῦ ἐδόθη τὸ πτερωτὸν ἄλογον ὄφιον γασος, ἡ αἰγίδα τῆς Ἀθηνᾶς, ἡ περικλυτὴ φαλαίρα τοῦ Πλούτωνος.

— Τί ἦτον ὁ Ἀχιλλεύς;

Υἱὸς Θεᾶς Θέτιδος καὶ Πηλέως, ἐκείνη μὲ μυελὰ λεοντορίων ἀπὸ τὸν Κένταυρον Χείρωνα, ἡ μητέρα του τὸν ἐβούλη εἰς τὴν Στύγα διὰ νὰ μὴν πληγώνεται· τὸν ἔκρηκεν ὁποῦ τὸν ἐκρατοῦσε δὲν ἐπίσθη, ὅθεν ὁ Πάρις τὸν ἐσκότωσε.

— Τί εἶναι ὁ Κένταυρος;

Τέρας, μισὸν ἄνθρωπος καὶ μισὸν ἄλογον.

— Τί ἦτον ὁ Ἰάσων;

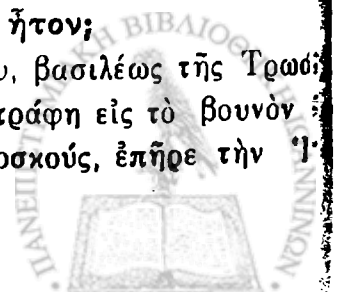
Υἱὸς τοῦ Αἴσονος καὶ τῆς Ἀλκιμήδης καὶ ἀφ' οὗ ἦλθεν εἰς ἡλικίαν ἔγινε κερματὸν τῶν Ἀργοναυτῶν, καὶ ἐκυρίευσεν τὸν Ἰσθμὸν δέρας, ἄρπαξε τὴν Μήδειαν, καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν Πηλίαν, ἐπῆγεν εἰς Κόρινθον καὶ ἡ Μήδεια ἔδειξεν ἀνήκουστες σκληρότητες.

— Ὁ Πηλίας τί ἦτον;

Υἱὸς Ποσειδῶνος καὶ Τυροῦς, ἀνεγράφη ἀπὸ μίαν φορὰδαν, ἄρπαξε τὴν βασιλείαν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰάσωνος, ἔσφαξε τὴν πενθεράν του εἰς τιμὴν τῆς Ἡρας, ἐσκότωσε τὴν γυναῖκα καὶ παιδιὰ τοῦ Ἰάσωνος.

— Ὁ Πάρις τί ἦτον;

Υἱὸς Πριάμου, βασιλέως τῆς Τρωᾶς καὶ Ἐκάβης, ἀνεγράφη εἰς τὸ βουνὸν Ἰδης ἀπὸ τοὺς βοσκούς, ἐπῆρε τὴν Ἥκυαν.

και την εὐμορφωτάην βοσκοπούλαν
κόην.

Τί κρίσιν ἔκαμεν αὐτός;

Εἰς τοὺς γάμους τῆς Θέτιδος καὶ Πη-
λοῦ ὅπου ἦταν ἡ Ἥρα, ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ
Ἑροδίτη, ἡ Διχόνοια ἔρριψεν εἰς τὴν
θάλασσαν ἓνα μῆλον χρυσοῦν μὲ τὴν ἐπι-
γραφήν: «Ἡ εὐμορφη νὰ τὸ πάρῃ»· κάθε
μὲ ἀπὸ αὐτὲς ἐφιλονεικοῦσαν ποία νὰ τὸ
πάρῃ· ὁ Ζεὺς τὰς ἔδωκε τὸν Πάριν διὰ κρί-
σιν, ὁ ὁποῖος ἔκαμε κρίσιν καὶ διάλεξε τὴν
Ἑροδίτην.

Ὁ δὲ Πύρρος τί ἦτον;

Υἱὸς τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τῆς Λιηδαμίας
κατέρας τοῦ Λυκομέδοντος· ἔσφαξε τὴν
ἑλθένην, θυγατέρα τοῦ Πριάμου καὶ τῆς
Ἑκάβης, ἐπάνω εἰς τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλ-
λέως· ἐθυσίασε τὸν Πρίαμον εἰς τὰ ποδά-
ρα τοῦ θυσιαστηρίου· ἤφερον εἰς τὴν Ἡ-
ρόν τὴν Ἀνδρομάχην μὲ τὸν Ἀστυ-
νάκτα.

Τί ἦτον ἡ Ἀνδρομάχη;

Θυγατέρα τοῦ Ἡετίωνος, βασιλέως τῶν
Ἰωνῶν, γυναῖκα τοῦ Ἐκτορος καὶ μητέρα
τοῦ Ἀστυνάκτος.

Τί ἔκαμεν ἄλλο;

Φθάνοντας εἰς τὴν Ἡπειρον ἔρριξε
ἓναν ὑψηλὸν πύργον τὸν Ἀστυνάκτα
ἐπὶ τῆς γυναῖκα τὴν Ἀνδρομάχην. Ὁ
Ὀρέστης ἢ τὴν γυναῖκα τοῦ Ἑρμιόνη, θυγατέρα
τοῦ Μενελάου καὶ τῆς Ἑλένης, ὄλη ἀπὸ ζη-
λοῦ ἤφερε τὸν Ὀρέστην, υἱὸν τοῦ Ἀ-
λέξανδρου καὶ Κλυταιμνήστρας, ὑποσχο-
μένη νὰ τὸν ὑπανδρευθῇ καὶ τὸν ἐθανάτω-
σεν εἰς τὸν ναὸν ἐν ᾧ ἐγένετο μία τελετή.
Ὁ Ὀρέστης εἰς τιμωρίαν τῶν ἐγκλη-
μάτων του κατεταράττονταν ἀπὸ τὰς μα-
τιὰς καὶ τέλος πάντων ἀπέθανεν ἀπὸ τὸ
καύμα μιᾶς ὀχιάς.

—**Μέτρησέ μου τὰς ἐποχάς.**

Ἀπὸ κτίσεως κόσμου :	7335
Ἀπὸ κατακλισμοῦ :	5519
Ἀπὸ πυργοποιίας :	4580
Ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως :	1828
Ἀπὸ Μωάμεθ :	1241
Ἀπὸ εὐρέσεως χάρτου :	453
Ἀπὸ εὐρέσεως μαρτυρίου :	416
Ἀπὸ εὐρέσεως τυπογραφείου :	387
Ἀπὸ εὐρέσεως Ἀμερικῆς :	335

—**Τί εἶναι ἡ Ἀμερική;**

Τόπος, ὅλον σχεδὸν τὸ ἡμισφαίριον,
ὅπου εὐρέθη τὴν νεωστὶ ἀπὸ κάποιον
Χριστόφορον Κολόμβον καὶ ἐγνωρίσθη ἀπὸ
Ἀμερικὸν Οὐεσπούκιον τὸν Φλωρεντίνον.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

.*

Ἀπὸ τὸ δημοσιευόμενον παραπάνω χει-
ρόγραφον, πληροφοροῦμεθα ὅτι στὰ Ἀ-
νώτερα Σχολεῖα τῆς προαπελευθερωτικῆς
ἐποχῆς ἐδιδάσκοντο: Προσευχές, στοιχεῖα
Κοσμογονίας, Γεωγραφίας, Ἑλληνικῆς Μυ-
θολογίας καὶ διάφορες ἄλλες ἐγκυκλοπαι-
δικῆς γνώσεως. Ὡς ἐπὶ παραδείγματι τὰ ἐ-
πιτὰ θαύματα τοῦ κόσμου, τὶς ἐποχὲς κλπ.
Ἐπὶ πλέον ἐκυκλοφοροῦσαν καὶ χειρό-
γραφα ἐγχειρίδια ἀναφερόμενα εἰς τὴν διδα-
σκομένην ὕλην τῆς Γραμματικῆς καὶ Ἀ-
ριθμητικῆς πρὸς τὴν ἔλεγαν **Σουμαρια-
σμόν**. Τὰ ἐγχειρίδια ταῦτα ἀποτελοῦσαν,
τρόπον τινά, διδακτικὰ βιβλία πρὸς χρῆσιν
τῶν διδασκόντων καὶ διδασκομένων. Καὶ
ἔτσι ὠλοκληρώνονταν ὁ κύκλος τῶν μαθη-
τῶν πρὸς τὴν ἐδιδάσκοντο στὰ Ἀνώτερα Σχο-
λεῖα, κατὰ τὴν ὑπὸ κρίσιν περίοδον τοῦ
ἔθνους μας.

"Ο ΓΙΑΝΝ' ΤΖΟΥΜΕΡΚΑΣ"

I

Ύποστηρίζω ὅτι μερικούς δλίτελα ξεχωριστοὺς τύπους, πὺ καμμιὰ φορὰ ξεπετιοῦνται ἀπὸ κάτι καλυβόσπιτα, μὲς στὰ λόγγα καὶ τὴν ἔρημιά, πρέπει νὰ βρισκεται κάποιος νὰ τοὺς ἀποθανατίζει μὲ τὴν πέννα.

Ἀπὸ καιρὸ, κι' ἐγὼ, εἶχα βάλει κατανοῦ νὰ περιγράψω τὸν ἥρωα τοῦ σημερινοῦ μου χρονικοῦ, γιατί μου εἶνε τόσο ζωηρὴ ἢ θύμησή του, σὰν νὰ τὸν βλέπω τώρα δὰ μπροστά μου. Ὅμως ἀπ' τὰ «ρήματά» του δὲ θυμόμουν παρὶ μόνι κάτι μέσες ἄκρες. Ἐξάλλου, ὅσοι στὸ χωριό μου τὰ εἶχαν ἀποστηθίσει ὅπως τὸ «Πάτερ ἡμῶν», ὅλοι τους, ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον, ἔχουν ἀπὸ καιρὸ ἀποδημήσει «πρὸς Κύριον», κι' ἔτσι ἡ ἐπιθυμία μου τούτη ἔμεινε ἀνεκπλήρωτη.

Νά ὅμως, πὺ ἡ τύχη τόφερε νὰ ξανασυναντήσω τὸν τελευταῖο καιρὸ καὶ ὕστερα, ἀλήθεια, ἀπὸ πολλὲς ἀνασκαφές, τὸν ἐδῶ καὶ πρὶν πενήντα χρόνια ἐνωματάρχη τότε ἀστυνόμο τοῦ χωριοῦ μου Φώτη Ζῆρο καὶ σήμερα ἀπόστρατο Ἀντιστράτηγο, ἕναν ἀπ' τοὺς πειὸ μορφωμένους Ἀξιωματικούς τῆς Χωροφυλακῆς. Κι' ἐγὼ δὲν ξέρω πόσες δεκαετηρίδες εἶχαμε νὰ συναντηθοῦμε. Τρομάξαμε, μὲ τὸ στασιό, ν' ἀναγνωρίσει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Τόσο εἶχαμε παρασανταλιάσει ἀπ' τὴν... πολυκαιρία!

Εὔρημα, λοιπόν, σωστό, εἶτανε γιὰ μένα ὁ Στρατηγός. Θυμόταν τοῦτος ἀπέξω ὅλες τὲς αὐτοσχέδιες ἐκείνες ἀπαγγελίες πὺ, σὰν τοὺς ἀρχαίους Ραιψωδοὺς, ἀπάγγελνε μὲ στόμφο «ὁ μπαρμπα-Γιάννης ὁ Τζουμέρκας, ὅταν τῷ ἐδίναμε νὰ πιε δυὸ-τρία ποτήρια οἴνουπνεύματος παραγομένου ἀπὸ τσίπουρα, καταλαμβανόμενος ἀπὸ οἶστρον πατριωτικόν», ὅπως γράφει ὁ Στρατηγός σ' ἕνα σημείωμά του πὺ τὸν παρεκάλεσα νὰ μοῦ καταχωρήσει ὅλες ἐκείνες τὲς θύμησές του γιὰ τοῦτον. Θὰ τὲς ἀναφέρω πειὸ παρακάτω.

«Θοδούλια» λένε τὴν ἐλατοπλαγιά καὶ τὰ πεντέξη ἐκεῖ χαμόσπιτα πὺ βρισκονται λίγο παραόξω ἀπ' τὰ καθαυτὸ χωριὸ Ἄγναντα. Ἐκεῖ πρωτόειδε τὸ φῶς ὁ Γιάννης Γιαννούλας, γύρω, καθὼς ὑπολογίζω, στὰ 1855. Τὸ παραγκώμη «Τζουμέρκας» τὸ πῆρε μόνος του πολὺ ἀργότερα, σὰν γίνηκε ἄντρας καὶ ὡς τέτοιος ἔμεινε γνωστός, σ' ὅλη τὴν περιφέρεια τοῦ Τζουμέρκου.

Εἶτανε, θυμάμαι, μετρίου ἀναστήματος, μᾶλλον κοντός, πλατυπρόσωπος ἀλλοιθωρός λίγο καὶ στὸ κεφάλι φόραγε ἕνα ἀπομεινάρι ἀπὸ ἄλλοτε—ποτὲς κόνινο Τούρκικο φέσι τόσο λεριασμένο γύρω στὴν ἄκρη, πὺ ἡ λέρα ἔδειχνε ἀπὸ μακρυνὰ σὰν γυαλιστερὴ κορδέλλα. Καὶ τὸ φόραγε ἐφαρμοστά πολὺ πάνω στὸ κεφάλι του. Τὸ ἔχωνε βαθειὰ γιὰ νὰ σκεπάζει καὶ τὴν ἀραιὴ φαλάκρα πούχε. Ἐκεῖ τοῦτο εἶχε πάρει μόνιμα, θαρρεῖς ἀπὸ καλούπι, τὴ φόρμα τῆς κορφοκεφαλῆς τοῦ

Στὸ δρόμο περπάταγε ἀργὰ καὶ μ' ἀνοιχτὰ χάρβδα τὰ πόδια, γιατί ἔπασχε κακομοίρης ἀπὸ τεράστιο κατέβασμα (1). Γιὰ νὰ τὸ ἀποσκεπάζει φόραγε ἐπιτοῦ

1. Βουβωνοκῆλη.

μιαν ἄσπρη μακρὰ πουκαμίσα πλατεία, πολὺ πλατεία. Ἀποπάνου εἶτανε ντυμένος με μιὰ φλοκάτα ἀπὸ ἐγγώριο μάλλινο δίμητο σκουτί, ἄσπρη καὶ τούτη καὶ χαλαρὰ ωσμένη στὴ μέση του μ' ἓνα μαῦρο, καταλεριασμένο παληοζώναιο.

Τὴν ἐμφάνισή του στὸ χωριὸ τὴν ἔκανε μονάχα τὶς καλὲς μέρες. Τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς Γιορτές. Ποτὲ μέρα καματερή. Καὶ πάντα κρατῶντας τὸ ραβδί του. Ἡ περπατησιά του εἶτανε σταθερή, ζωηρή, ἐπιβλητική, μ' ἄλλους λόγους νταϊλλικη. Ἀξούριστος τὶς πλειότερες φορὲς, μὰ τὰ μουστάκια του πάντα σιδερωμένα, ἀλὰ στριμμένα καὶ τὰ κράταγε τέτοια, ἀπασχολῶντας κάθε τόσο καὶ λιγάκι τὰ ρία πρῶτα δάχτυλα τοῦ χεριοῦ του, πὺ τὰ σιάλιωνε κιάλας κάποτε, γιὰ νὰ στέωνται ἄσικκα.

Ἡ ὄψη του εἶτανε μᾶλλον σὰν θλιμμένη, μελαγχολική. Ἄμα ὅμως ἔτσουζε να-δυὸ ρακιά, γινόταν εὐτὺς χαρούμενη. Μὲ καναδυὸ ἀκόμα ροκογυάλια ἔ, τότε ἂ γινόταν ἄλλος ἄνθρωπος. Τὸν ἔβλεπε νὰ παίρνει ἓναν παληκαρίσιο καθαυτοῦ ἔρα: Ὁρθός, ντερεκωμένος, λὲς κι' εἶχε καταπιεῖ λοστό, ἀνοιγε ἀκόμα πλειότερο ντιχαλωτὰ) τὰ πόδια, σήκωνε σύγκαιρα τὰψήλου λίγο γυρμένη πρὸς τὰ πίσω τὴν εφάλα του προτείνοντας καταμπρὸς τὰ γυμνὰ δασεῖά του στήθεια. Μὲ τὸ 'να του ἔρι τενωμένο στὰ πλάγια κράταγε λοξὰ τὸ ραβδί, πὺ ἡ σιδερένια μύτη του στὴν ἴατω ἄκρη ἀκουμποῦσε δίπλα στὸ τσαροῦχι. Μὲ τὴν ἀπαλάμη τοῦ ἄλλουνοῦ χούπιαζε στηριχτικά τὴ μέση του.

Τότε πειὰ εἶταν ἡ κατάλληλη στιγμή. Κάποιος θὰ βρισκόταν νὰ τοῦ εἰπεί:
—«Ἐλα Γιάνν' Τζουμέρκα, γιὰ πὲς μας τὰ σύνορα τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου».

—Ἀχά, νὰ σᾶς τὴν πῶ παιδιά μ'.

Κι' ἄρχιζε ἀπαγγέλλοντας μὲ στόμφο:

«Ἐλασσῶνα, Λεμπόβι, Κισάμι, Γεωργίτσα καὶ Πριόνι, Τζᾶν Χορταρᾶ, Πάιγκο καὶ Καλαμᾶ, Ἐπισκοπή, Ἄη Σαράντα καὶ Κέρκυρα ντρίτα (1) τὸ σύνορο. Όταν ἔρθει τὸ Βασιλικὸ Διάταγμα, θὰ ἔδῃτε τὸ Γιάνν' Τζουμέρκα στὸν κόντικα (2) στὰ Μπιτώλια γραμμένον μ' ἓκατὸν ἄγιωπαῖδια (3), τὰ παιδιὰ μὲ τὸ Γκρά, ἱ γερόνιοι μὲ τὸ ματαρᾶ (4) θὰ περιλάβουν τὰ μέρη κατὰ τὴ συνθήκη τ' Βερολίνου. Ἄν ὁ Μισερλῆς (5) σκῶσ' τὸ κεφάλι, πᾶτ ὁ Γιάνν' Τζουμέρκας πλάτη, κεφάλι χαῖμαλι (6) τὸ Μισερλῆ, τ' σημαῖα στὸν Καλαμᾶ».

Ἄμα τέλειωνε γιόμιζε τὸ πρόσωπό του ἀπόνα μικροχαμόγελο ἄφατης ἱκανοποίησης!

* *

Ὅσο κι' ἂν μὲ κωμικὸ κάπως χαρακτῆρα παρουσιάζεται ἡ ρήση τούτη τοῦ Γιάνν' Τζουμέρκα, κρύβει ὡστόσο στὸ ὑπόβαθρό της ἓναν ἀνείπωτο ἴκονο. Τὸ πικρὸ, μ' ἄλλα λόγια, παράπονο πὺ ἔνοιωσε τὸ Πανελλήνιο τὴν ἐποχὴ κείνη, ὅταν εἶδε νὰ διαψεύδωνται οἱ ἐλπίδες πὺχε στηρίξει στὸ συνέδριο τότε τοῦ Βερολίνου. Διάψευση, πὺ κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται—ὅπως θὰ μᾶς δοθεῖ ἡ ἴκαιρία ν' ἀναπτύξουμε παρακάτω—καὶ στὴν κακομεταχείριση τῶν ζητημάτων μας πὺ τὴν κυβέρνηση τοῦ τότε Ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

1. «κατευθεία» τὸ σύνορο.

2. Γραμμένον στὸν «Κώδικα» κάποιον φαίνεται κατὰστιχο τῆς πόλης Μοναστήρι.

3. Παλληκάρια, ἀντάρτες.

4. Μπρούντζινο παγούρι νεροῦ πὺ τὸ κρέμαγαν ἀπ' τὸ λουρί τῆς μέσης.

5. Μισερλῆς εἶνε ὁ Τοῦρκος.

6. Ὁ Στρατηγὸς Ζῆρος γράφει: «τῆς φράσεως αὐτῆς δὲν ἔδιδε σαφῆ ἐξήγησιν. Ἄνηνε νὰ νοηθῆ ὅτι ἦταν τρόπος σπαθισμοῦ τοῦ ἀντιπάλου, κατευθυνομένου ταυτοχρόνως ἱς τὴν κεφαλὴν, τὴν ὀμοπλάτην καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἐξερτημένον φυλαχτὸ (χαῖμαλι)». Νομίζουμε ὅτι ἤθελε νὰ εἰπεί ὅτι θὰ τὸν ἀποκεφάλιζε τὸν Τοῦρκο καὶ θὰ τοῦ κρέταγε τὸ κεφάλι χαῖμαλι στὴν πλάτη.

Ἄλλ' ἂν τὴν πίκρα τούτη τὴ νοιώσανε ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ὅμως οἱ ἀντικρῶ τῶν Γιαννίνων Ἡπειρώτες τῶν Τζουμέρκων τὴν αἰσθάνθηκαν ἀκόμα πλειότερο, ὅταν εἶδαν τὰ σύνορα νὰ μπαίνουν στὸν Ἄραχθο κι' ἔτσι τοῦτοι ν' ἀποσπῶνται ἀπ' τὰ Γιάννινα τους.

Δὲ γινόταν νὰ περάσει κατόπι Ξένος ἀπ' τὰ Τζουμεροχώρια καὶ νὰ μὴν ἀνέβει εἴτε στὸν Ἄη Λιὰ τῶν Ραφταναίων, εἴτε στὸ Περιστέρι τῶν Καλαρρυτῶν, ν' ἀγναντέψει ἀπεκεῖ τὰ Γιάννινα. Τὰ παινεμένα Γιάννινα. Τὰ κατακαυμένα Γιάννινα, πού καὶ μόνο ὅταν τὰ πρόφεραν οἱ ἀντίκρῳα ἰδίως Τζουμερκιῶτες λαχτάριζε ἡ ψυχὴ τους ἀπ' τὸν καυμὸ νὰ τὰ νοιώθουν ἀκόμα σκλάβᾶ στὸν Τοῦρκο. Γιατὶ τοῦτα εἶχαν γιὰ Πρωτεύουσά τους. Μὲ τοῦτα συναλλάσσονταν. Ἀπ' τὴ «Ζωσιμαία» τους ἔπαιρναν τὰ φῶτα. Αὐτὰ εἶτανε ὁ πνεύμονάς τους, ἡ καρδιά τους. Αὐτὴ, ἡ μεγάλη Πολιτεία μὲ τὰ κάστρα της, ὁ θρόνος, ὁ Ἀλῆ-πασᾶς μὲ τὴν κυρὸ Βασιλική, ἡ λίμνη της μὲ τὴν κυρὰ Φροσύνη. Τὸ νησί μὲ τὰ μεσαιωνικὰ Μοναστήρια τοῦ ἀπόπου στὴν ἐποχὴ τοῦ πνευματικοῦ σκοταδιοῦ καταπρῶτο ξεπήδησαν τὰ Ἑλληνικὰ γρόμματα καὶ διατηρήθη ἡ ἰδέα τοῦ Γένους. Τὰ σχολειὰ κατόπι (17ος καὶ 18ος αἰῶν) τῶν Γιαννίνων ἀπ' τὰ ὁποῖα, καθὼς γράφει ὁ Νεόφυτος Δούκας, «ὄχαιοι ἔχέοντο κατὰ πᾶσας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καταρδεύοντες αὐτὰς μὲ τῶν λόγων τὰ πολύτιμα νάματα».

II

Εἶνε, νομίζομε, ἀνάγκη νὰ ξαναφέρωμε στὴ μνήμη μας τὰ γεγονότα τῆς Βερολίνιας συνθήκης καὶ νὰ προτάξωμε μάλιστα λίγα γιὰ τὰ αἷτια πού τὴν προκάλεσαν.

Ἡ Ρωσία εἶχε βάλει ὡς σκοπὸ της πῶς νὰ μπορέσει νὰ κατέβει στὴν Κωνσταντινούπολη, διώχοντας τοὺς Τούρκους ἀπ' τὴν Εὐρώπη, παρ' ὅλη τὴν ἀντίδραση, ἰδίᾳ τῆς Ἀγγλίας, πού γιὰ νὰ τῆς χαλάει τὰ σχέδια ὑποστήριξε τὴν Τουρκία.

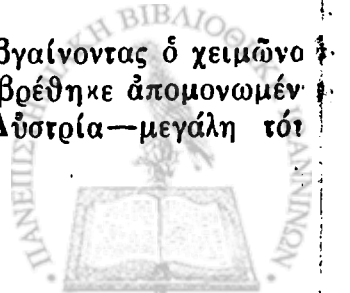
Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ της ἡ Ρωσία στὴν ἀρχὴ ἐμφανιζόταν ὡς προστατῆς τῆς Ὀρθοδοξίας, κι' ἔπειτα (ὅταν ἔκαμε καὶ τοὺς Βουλγάρους Σλαύους) τῆς σλαυικῆς φυλῆς τῆς Βαλκανικῆς, ὑποκινούσα τοὺς Σλαύους σὲ ἐπαναστάσεις κατὰ τῆς Τουρκίας.

Ἔτσι τὸ 1875 ἐπαναστάτησε ἡ Βοσνία καὶ ἡ Ἑρζεγοβίνη (μέρη σήμερα τῆς Γιουγκοσλαβίας). Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1876 ἐκήρυξε ἡ Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιον τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Τὴν ἴδια ἐποχὴ Βούλγαροι κομιτατζῆδες στὴ Θράκη ἐπεδόθησαν σὲ ὀμότητες καὶ σφαγῆς τῶν Τούρκων.

Ὁ Σουλτάνος ὅμως ἐνίκησε τοὺς Σέρβους (βρέθηκε ὁ στρατός του σ' ἕξη μῆνες ἀπόξω ἀπ' τὸ Βελιγράδι) τοὺς δὲ κομιτατζῆδες Βουλγάρους τοὺς ἐξεδικήθηκα κατὰ τρόπο ἀφάνταστα σκληρό. Ὁ στρατός του ἐδήωσε, ἔσφαξε καὶ δὲν ὑπῆρξε βραβαρότητα πού νὰ μὴ διέπραξε εἰς βάρος τοῦ Βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ, τόσον πού ἡ κοινὴ γνώμη στὴν Εὐρώπη νὰ ἐξεγερθεῖ.

Ὁ Τσάρος, ἐπωφεληθεὶς ἀπ' τὴν περίσταση στέλλει τηλεσίγραφο στὸ Σουλτάνο νὰ σταματήσει ἀμέσως τὴν προέλαση τοῦ Στρατοῦ του πρὸς τὸ Βελιγράδι καὶ κατορθώνει ἔτσι ἡ Σερβία, μολονότι νικημένη, νὰ βγεῖ μὲ τὸ ἀζημίωτο ἀπὸ τὸν πόλεμον. Καὶ ὄχι τοῦτο μονάχα, ἀλλὰ, μιὰ πού φύσαγε τόσο εὐνοϊκὸς ἄνεμος στὴ κοινὴ γνώμη τῆς Εὐρώπης, ὁ Τσάρος ζητοῦσε ἐπίμονα καὶ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Βουλγάρων. Κατώρθωσε εἰσι νὰ γίνῃ τὸν ἴδιον ἐκεῖνο χειμῶνα (1876—μὲ 77) μιὰ συνδιάσκεψη τῶν Μεγάλων Δυνάμεων στὴν Κωνσταντινούπολη, ἡ ὁποία ἀπεφάνθηκε νὰ γίνῃ μιὰ αὐτόνομη Πολιτεία Βουλγαροθρακικὴ (Σόφια—Ἄδριανούπολη).

Ἡ Τουρκία ὅμως ἀπόρριψε τὶς ἀποφάσεις τοῦτες καὶ βγαίνοντας ὁ χειμῶνας (Ἀπρίλης 1877) ἡ Ρωσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον. Ἡ Ἀγγλία βρέθηκε ἀπομονωμένη τότε γιὰτὶ ἡ Γερμανία (Βίσμαρκ) καὶ μέσον αὐτῆς καὶ ἡ Αὐστρία—μεγάλῃ τότε Δύναμις καὶ τούτῃ—τάχθησαν μὲ τὸ μέρος τῆς Ρωσίας.

ἤξεραν νὰ σκορπίζουν—γράφει ὁ Ἀσπρέας. Μὲ κρυφὴ χαρὰ βλέπανε τὶς προτοίμασις τῆς γιὰ νὰ εἰσβάλει καὶ τούτη—ἡ Ἑλλάς—στὴν Τουρκία, μολοντί ἡ Ἀγγλία τὴν συνεβούλευε ὅτι δὲν εἶχε συμφέρο καθόλου νὰ χειροτερέψει τὴ θέσιν τοῦ Σουλτάνου.

Ἔτσι συμπεριφερόταν ἡ Ρωσία στὴν ἀρχή, πρὶν φτάσει ὁ Στρατός τῆς σιὸν ΑἼμο καὶ τὰ βρεῖ «μπαστούνια» μπρὸς στὰ στενὰ τοῦ Σίπκα καὶ Πλεύνα. Σὰν ὅμως σταμάτησε γιὰ καλὰ ἐκεῖ ἄρχισε τὶς πιέσεις στὸ Βελιγράδι καὶ στὴν Ἀθήνα γιὰ νάβγουν σὲ πόλεμο κατὰ τῆς Τουρκίας. Τὶς πιέσεις ὅμως καὶ τὶς ὑποδείξεις στὴν Ἑλλάδα δὲν τὶς ἔκανε ποτὲ ἡ ἴδια ἡ Κυβέρνηση καὶ μῆτε ἐγγράφως. Τ' ἀπόφευγε τὰ γραφτὰ σὰν ὁ διάβολος τὸ θυμιάμα. Τῆς ζητοῦσαν νάβγει «ἀνευ ὄρων» καὶ ταυτόχρονα ἡ Ρωσικὴ προπαγάνδα ἐδηλητηρίαζε διὰ τοῦ Τύπου τὸ Λαὸ καὶ τὸν ἐφανάτιζε. Ἐφτασε κιόλας στὸ σημεῖο νὰ παρασύρει καὶ νὰ παραπλανήσῃ καὶ τὸν ἴδιο τὸν Βασιλέα Γεώργιο. Τοῦ ἔστειλε δυὸ πράκτορες τῆς οἱ ὅποιοι ἔμεναν ὡς φιλοξενούμενοι μέσα στὰ Ἀνάκτορα. Χώρια πού ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος ὁ κουνιάδος τοῦ Μέγας Δουξ Νικόλαος τῶν Ρώσων δὲν ἔπαυε μὲ τὰ γράμματά του νὰ τὸν παρακινεῖ νὰ σπρώξῃ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση νὰ κηρύξῃ καὶ τούτη τὸν πόλεμο κατὰ τοῦ Σουλτάνου.

Ἡ Ἀγγλία πού ἀντιδροῦσε ὅσο μπορούσε στὴ Ρωσικὴ προπαγάνδα τὰ ἔβλεπε ὅλα τούτα καὶ λύσαζε ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας. Μόνο ὁ Γλάδστον μὲ τὴν ἀρθρογραφία του στὶς Ἀγγλικὲς ἐφημερίδες ἐτόνιζε συνεχῶς τὸν σπουδαῖο ρόλο πού μπορούσε νὰ διαδραματίσῃ ὁ Ἑλληνικὸς παράγοντας.

Ἡ Οἰκουμενικὴ μ' ἄλλους λόγους βρισκόταν «μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμονος».

Τὰ μετὰ τὴν συνθήκη τοῦ Ἀγίου Στεφάνου. Ἔτσι τραινάρισαν τὰ πράγματα μέχρι τῆς 19 Φλεβάρη (τοῦ 1878) ὅποτε ἡ Τουρκία ἔξαναγκάστηκε νικημένη νὰ ὑπογράψῃ συνθήκη στὸν Ἅγιο Στέφανο.

Μὲ τὴ συνθήκη τούτη ἡ Βουλγαρία γινόταν «Μεγάλῃ Βουλγαρία»!

Ἡ μισὴ Θράκη καὶ ὀλόκληρη ἡ Μακεδονία πλὴν τῆς Θεσσαλονίκης παραχωροῦνταν στὴ Βουλγαρία. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, δὲ φτάνει πού ἐκολοβωνόταν, ἀλλὰ καὶ διαμελιζόταν, δηλαδὴ κοβότανε στὴ μέση. Ὁ Ἑλληνισμὸς ὑποδουλώνετο στοὺς Βουλγάρους, ἔχάνετο! «Στὴν Ἑλλάδα μηδὲ σπιθαμὴν γῆς» παράγγελλε τὸν πολὺν Ἰγνάτιεφ ἀπὸ τὴν Πιτρούπολη ὁ Τσάρος ὅταν ἐκεῖνος διαπραγματευόταν τοὺς ὄρους τῆς συνθήκης.

Κατάπληξη καὶ ἀγανάκτηση προκάλεσε στὸ ἐλεύθερο Βασίλειο τὸ τέτοιο μέγλωμα τῆς Βουλγαρίας σὲ βάρος ὅχι τῆς Τουρκίας ἀλλὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πού διαβιοῦσε στὴν Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία. Ἀλλὰ καὶ ἡ Εὐρώπη τρόμαξε ὅτι μὲ τὴν τέτοια Βουλγαρία ἡ Ρωσία κατέβαινε στὸ Αἰγαῖο.

Στὴν Ἀθήνα ἓνα μῆνα πρὶν τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης ἔπεφτε ὑπὸ περιστάσεις δραματικὲς καὶ διαλυόταν ἡ Οἰκουμενικὴ (Ἰαν. 1878) καὶ σχηματιζόταν Κυβέρνηση νέα ὑπὸ τὸν Κουμουνδοῦρο μὲ ὑπουργὸ Ἐξωτερικῶν τὸν Δηλιγιάννη. Ὁ Δεληγεώργης καὶ ὁ Τρικυπὴς ἔμειναν ἔξω, ἀντιπολιτευόμενοι.

Ὁ Λαὸς τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς ἔξεμάνη ἀπὸ τὴ διάλυση τῆς Οἰκουμενικῆς. Ταραχές, λιθοβολισμοί, πολιορκία Ὑπουργῶν στὰ σπίτια τους καὶ αἱματοχυσίαι συνέβηκαν ἀκόμα μὲ τὸ σχηματισμὸ τῆς νέας Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία, λίγες μέρες κατόπι, κατηυτελιζόταν μὲ μιὰν ἀμελέτητη, πρόχειρη ὀλότελα, εἰσβολὴ τοῦ στρατοῦ πού διέταξε νὰ γίνῃ πρὸς τὸ Δομοκὸ καὶ τὴν ὑποχώρηση πάλι τούτου τὴν ἄλλη μέρα εὐτὺς ὡς πάτησε πόδι ἡ Τουρκία ἀπειλήσασα νὰ βομβαρδίσει τὸν Πειραιᾶ. Ἐγινε τότε καὶ μιὰ διαβεβαίωση, γιὰ νὰ σωθοῦν τὰ προσχήματα, ἀπὸ μέρους τῆς Ἀγγλίας, ὅτι ὀπωσδήποτε θὰ ἐνεργοῦσε νὰ γίνῃ μιὰ Εὐρωπαϊκὴ Διάσκεψη πού θὰ ἔκανόνιζε τὸ ὅλο Βαλκανικὸ πρόβλημα. Εἴτανε ἄλλωστε φῶς φανάρι πὼς ἡ Ἀγγλία παρασκευαζόταν γιὰ πόλεμο κατὰ τῆς Ρωσίας.

Τούτα γινόνταν, ὅπως εἶπαμε, λίγες μέρες πρὶν καταθέσει καὶ ὑπογράψει ἡν ἐξευτελιστικὴ ἐκείνη συνθήκη ἡ Τουρκία. Ὄταν ὅμως μαθεύτηκαν κατόπι, τὸ Πλεβάρη, οἱ λεπτομέρειες καὶ ἡ δημιουργία Μεγάλης Βουλγαρίας, κατήφεια, ἀποτάρρυνση, ἀγανάκτηση, τρόμος καὶ ἀπελπισία ξαπλώθηκε σὲ ὅλους, Κυβερνήτες καὶ Λαό.

Στὴν κρίσιμη, στὴ γεμάτη ἀπελπισία τούτη ὥρα φανίστηκε «ὡς ἀπὸ μηχανῆς Θεοῦ» ἕνας προστάτης «τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς», ἡ Ἀγγλία. Τόκανε ἰπὸ συμπάθεια καὶ πόνο γιὰ αὐτὴν; Ὅχι βέβαια. Ἦθελε νὰ βρεῖ ἕνα γερὸ πάτημα ἄκυρώσει τὴ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ποῦ ὅμως Πολιτικὸς Κυβερνήτης τὴν Ἑλλάδα ν' ἀδράξει ἀπὸ τὰ μολλιά τὴν ἀνέλπιστη τούτου εὐκαιρία!

Στὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου, πού ἀπειλῶντας πόλεμον ἡ Ἀγγλία, ἀναγκάστηκε καὶ ἡ Ρωσία νὰ λάβει μέρος καὶ τὸ ὁποῖο συγκλήθηκε λίγους ἡμέρας κατόπι (Ἰούνιος 1878) ὁ Ἄγγλος Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν προέτεινε: Ἰον εἰς τὸ συνέδριον νὰ προσκληθῆι νὰ παρακαθῆσει καὶ ἡ Ἑλλὰς «ὡς κ πρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς».

2ον Ζητοῦμεν (ἔλεγε ὁ Σαλισβουρή) νὰ ληφθοῦν ὑπόψει οἱ ἀπαιτήσεις τῆς Ἑλλάδος ὄχι μόνον γιὰ τὴν Ἠπειρο, Θεσσαλία καὶ Κρήτη ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ Μακεδονία καὶ Θράκη.

Σὲ τούτα συνεφώνησαν καὶ ἡ Γερμανία (Βίσμαρκ, πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου) καὶ ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Αὐστρία. Διεφώνησαν ἡ Τουρκία, ἡ Ρωσία καὶ ποιὸς ἄλλος, ἵνα τὸ βάζει ὁ νοῦς σας; ἡ Ἑλλάδα!!! Ἡ ἀθλία Κυβέρνησὴ τῆς ἀρκούνταν σὲ μιὰ μαρρῦθμιση τῶν συνόρων στὴν Ἠπειρο καὶ Θεσσαλία καὶ στὴν προσάρτησιν τῆς Κρήτης! Δὲν ἤθελε νὰ κακοκαρδίσει τὴ Ρωσία! Δὲν καταλάβαινε ὅτι μὲ τὴ στάση τῆς, ἀναποδογύριζε τὸ ὅλο βᾶθρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ Ἀγγλία ἐστήριζε τὴν πολιτικὴν τῆς! Ἄν τὸ καταλάβαινε, ἀκόμα χειρότερον γιὰ αὐτὴν. Ἐκανε ἡ ἴδια ἡ Ἑλλ. Κυβέρνηση κακὴ πολιτικὴ γιὰ τὸ Ἔθνος μας!

Τὰ μετέπειτα εἶνε γνωστὰ καὶ ὀλέθρια:

Ἐντὶ τοῦ Τρικούπη, ἐστάλη νὰ ἀντιπροσωπεύσει τὴν Ἑλλάδα στὸ Συνέδριον Δηλιγιάννης, κατόρθωμα καὶ τοῦτο τῆς Ρωσίας ἢ ὁποῖα διὰ τοῦ Πρεσβευτοῦ τῆς στὴν Ἀθήνα πάτησε πόδι, ἀκόμα καὶ ἀπειλήσει τὴν Κυβέρνησιν (ὁ Δηλιγιάννης εἶχε πεθάνει). Ὁρίστηκε δὲ καὶ ὁ Ραγκαβῆς μαζί μὲ τὸν Δηλιγιάννη. Σφάλμα οὗτο τοῦ Κουμουνδούρου μεγαλύτερον ἀπὸ ἔγκλημα. Τὸ πλήρωσε κατόπι, στὰ ἐπέπειτα χρόνια πολὺ ἀκριβὰ ὅλος ὁ Ἑλληνισμός.

Ἡ Ἀγγλία μετεστράφηκε, «μένει πνέουσα» κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἔτσι τούτη ἐν ἔγινε δεκτὴ νὰ παρακαθῆσει στὸ Συνέδριον. Ἐκλήθησαν οἱ Δηλιγιάννης καὶ Ραγκαβῆς, ὁ πρῶτος διάβασε ἕνα ὑπόμνημα, ὁ δεύτερος ἀρμάθιασε πεντέξη λέξεις ἐπὶ αὐτὸ ἦταν ὅλο κινόλο! Καὶ κατόπι βγήκαν ὄξω ἀπ' τὴν αἴθουσα.

Τὸ Συνέδριον κατὰ πρότασιν τῆς Γαλλίας ἐψήφισε τὰ ἑξῆς: «Τὸ Συνέδριον προσκαλεῖ τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ὅπως συνεννοηθῆι μετὰ τῆς Ἑλλάδος πρὸς διευθέτησιν τῶν μεθ' ὁρίων ἐν Ἠπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, φρονεῖ δὲ ὅτι ἡ ὁροθεσία αὕτη δύναται ν' ἀκολουθήσει τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰηνειοῦ ἐπὶ τῆς κλιτύος πρὸς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὴν τοῦ Θυάμιδος (Καλαμᾶ) ἐν Ἠπείρῳ».

Καὶ τὸ παραπάνω τοῦτο ψήφισμα ἀποφασίστηκε, τὸ χειρότερον, νὰ μὴν συμμεριληφθῆι σ' αὐτὸ τοῦτο τὸ κείμενον τῆς Συνθήκης, ἀλλὰ νὰ γραφῆι σ' ἕνα ἰδίον «Παράρτημα»!

Βρέθηκε τότε κατ' εὐτυχία ἕνας Γιατρός, Μεταξᾶς ὀνόματι, σὲ Παρίσι νὰ

συνδέεται φιλικὰ μὲ τὸν Πρόεδρο τῆς Γαλλικῆς Βουλῆς Γαμβέτα μὲ τὴ μεσο-
λάβηση τοῦ ὁποῖου ὁ Βάδινγκτων (Πρωθυπουργὸς καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν),
ἐκπρόσωπος τῆς Γαλλίας, ἐπέμεινε καὶ συμπεριελήφθηκε ἡ ψηφισθεῖσα πρό-
ταση ὡς ἄρθρον στὴ συνθήκη τοῦ Βερολίνου. Εὐτυχῶς. Διότι παρόλον τοῦτο ἐπὶ
δυόμισιν κατόπι χρόνια ἡ Τουρκία δυστροποῦσε νὰ ἐκτελέσει τὴν ἀπόφαση τούτη
τοῦ Συνεδρίου. Ὅλο ἀνοβολές, ὄλο στρεψοδικίες καὶ σάν, σιὸ ἀναμεταξύ, εἶχαν
ἀλλάξει τὰ διπλωματικὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης, ὄχι μόνο ἀρνιούνταν ἀλλὰ δι-
ωργάνωσε καὶ ἀνταρτικὰ Σώματα ἀπὸ Ἀρβανίτες τόσο στὴν Ἡπειρο ὅσο καὶ στὴ
Θεσσαλία, τὰ ὁποῖα καταδυνάστευαν τὸν πληθυσμό.

Καὶ ἐνῶ ἀπ' τὴν κατάστασι τούτη δὲ φαινόταν πουνενὰ ἀχτίδα σωτηρίας
στοὺς κυβερνήτες τῆς Ἑλλάδος, καὶ μεγάλη ἀπογοήτευσι εἶχε κυριέψει τοὺς πάν-
τας, ἕνας ἐλπιδοφόρος ἥλιος ἀνάτειλε ἀνέλπιστα γιὰ αὐτή!

Ἀνάτειλε ἀπ' τὸ Λονδίνο πάλι!

Βρισκόμαστε στὴν ἀνοιξι τοῦ 1880 τώρα. Ὁ Γλάδσιων γίνεται πρωθυ-
πουργός. Παίρνει στὰ χέρια του τὴν Ἑλληνοτουρκικὴ εὐθymiση τῶν συνόρων.
Προσεταιρίζεται τὴ Γαλλία καὶ τὴ Γερμανία κι' ἀπάνω σὲ δυὸ μῆνες (Ἰούνιος
1880) συγκαλεῖ, σιὸ Βερολίνο πάλι, «Πρεσβευτικὴ συνδιάσκεψι» ἡ ὁποία καὶ
ἀποφασίζει τὰ σύνορα στὴν Ἡπειρο ν' ἀκολουθήσουν τὸν Καλαμᾶ ἀπὸ τὶς ἐκ-
βολές του μέχρι τὸ Καλαπάκι, ἀποκεῖ στὰ βουνὰ τοῦ Ζαγοριοῦ, σιὸν Ὀλυμπο, μέ-
χρι τὴ θάλασσα (1).

Κατὰ κακὴ μας ὁμως τύχη πέφτει στὴ Γαλλία ὁ Βάδινγκτων καὶ ὁ νέος πρω-
θυπουργός της Σαιντ—Ἰλὲρ ἐγκαινιάζει φιλοτουρκικὴ πολιτικὴ. Εἶχε σφιξὴ νὰ τῆς
ἀναγνωρίσει τῆς Γαλλίας ὁ Σουλτάνος τὸ Προτεκτοράτο τῆς Τύνιδος. Τὰ καλὰ καὶ
τὰ συμφέροντα παντοῦ καὶ πάντοτε! Ματαιώνεται λοιπὸν ἡ ἐκτέλεσι τῶν ἀποφά-
σεων τῆς Πρεσβευτικῆς.

Σιὸ ἀναμεταξύ στὴν Ἀθήνα ποῦχε πέσει ὁ Κουμουνδοῦρος κι' ἐσχημάτισε
γιὰ λίγον καιρὸ Κυβέρνησι ὁ Τρικουπῆς, παραιτεῖται τοῦτος καὶ ξανάρχεται σιὰ
πράματα πάλι ὁ Κουμουνδοῦρος.

Τὰ ἀνταρτικὰ μας Σώματα πῆραν ἐκ νέου ἐντολὴ νὰ κινηθοῦν στὴν Ἡπειρο
καὶ Θεσσαλία (τότε ἀκούστηκε πλείοτερο καὶ τὸ Σῶμα τοῦ Κωττίκα σιὰ Τζουμέρκα)
καὶ ὁ Στρατός μας, σαράντα περίπου χιλιάδες, ἐτοιμάζεται νάμπει μὲς σιὸ Τούρ-
κικο καὶ νὰ καταλάβει τὰ μέρη ποῦ μᾶς εἶχε ἐπιδικάσει ἡ Πρεσβευτικὴ τοῦ Βερο-
λίνου. Νέα ἀνακατοσύρα λοιπὸν, νέα ἀναταραχὴ.

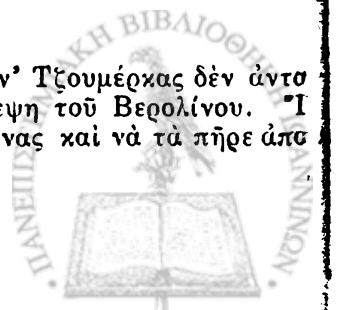
Τὴν πρωτοβουλιὰ τότε γιὰ τὴ διευθέτησι τῆς διαφορᾶς ἀνάμεσα τὴν Τουρ-
κία καὶ τὴν Ἑλλάδα γιὰ τὰ σύνορά τους πῆρε ἡ Γερμανία. Ὁ Βίσμαρκ ἀπὸ συμ-
φώνου μὲ τὴν Ἀγγλία ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ Ρωσία τούτη τὴ φορὰ ἐνεργεῖ καὶ τὸν Φλε-
βάρη τοῦ 1881 (τρία χρόνια μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στε-
φάνου) συγκαλεῖ καινούργια συνδιάσκεψι στὴν Κωνσταντινούπολι, ἡ ὁποία ἐχά-
ραξε κολοβωμένα τὰ σύνορα ποῦχε καθορίσει ἡ ἄλλη τοῦ Βερολίνου.

Ἡ ἀπόφασί της γίνεται δεκτὴ καὶ ἀπὸ τὴν Τουρκία. Τὴ δέχτηκε (τί νάκανε
ὅπως εἶχαν ἔρθει τὰ πράματα) καὶ ὁ Κουμουνδοῦρος.

Ἡ Ἑλλάδα ἐπαιρνε τὴ Θεσσαλία καὶ ἀπὸ τὴν Ἡπειρο τὴ στενὴ λωριδα
ἀνατολικὰ τοῦ Ἀρσζθοῦ ποῦ ἀποτελέσει κατόπι τὸν «Νομὸν Ἀρτης». Ἐπαιρνε
12.500 τ. χιλιομ. γῆς καὶ 285.000 πληθυσμό, σιὸ σύνολο.

Τὸν Ἰούνιο τοῦ ἴδιου ἔτους 1881 πραγματοποιήθηκε καὶ ἡ πρσάρτησι
τους σιὸ Ἑλληνικὸ Βασίλειο.

1. Τὰ σημεῖα τῆς μεθόριας γραμμῆς ποῦ ἀπάγγελε νὸ Γιάνν' Τζουμέρκα δὲν ἀντο-
ποκρίνονται μὲ τὰ σύνορα ποῦ καθώρισε ἡ Πρεσβευτικὴ συνδιάσκεψι τοῦ Βερολίνου. Ἦ-
σως νὰ εἶχαν τοῦτα προταθεῖ καὶ ἀναγραφεῖ σιὸν Τύπο τῆς Ἀθήνας καὶ νὰ τὰ πῆρε ἀπὸ
κεῖ τοῦτος καὶ τ' ἀπομνημόνεψε.

III

Ἄς ξανάρθωμε τώρα στὰ κατὰ Γιάνν' Τζουμέρκα.

«Ἰσχυρίζετο—γράφει ὁ Στρατηγὸς Ζῆρος—ὅτι ἦτο ἀπὸ τὰ παλληκάρια τοῦ Καπετὰν Ζιάκα (1) καὶ ὅτι εἶχε φθάσει μετ' αὐτοῦ, μαχόμενος κατὰ τῶν Τούρκων, κατὰ Βιτώλια. Διηγείτο μάλιστα καὶ τὸ ἐξῆς κατόρθωμά του: ὅτι εἰς τὴν κορυφὴν ἑνὸς βουνοῦ εἰς τὴν ὁποίαν ἐλημέριαζαν, ὁ καπετὰν Ζιάκας θέλων νὰ δοκιμάσει τὴν δύναμιν καὶ τὴν δεξιότητα τῶν παλληκαριῶν του περὶ τὸν χειρισμὸν τῆς σπάθης (πάλας) τὰ προσεκάλεσε νὰ παραβληθοῦν στὸ κόψιμο μὲ μιὰ μόνο σπαθιά τοῦ ρυτοῦ «φτέρη» καὶ ὅτι αὐτὸς ὑπερέβαλε ὅλα τὰ παλληκάρια κόψας δι' ἐπιδεξίας τροφῆς περὶ ἑαυτὸν ἑκατὸ φτέρες!»

Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ὅπως εἶναι γνωστὸν, μῆκε καὶ κατέλαβε τὴν Ἄρτα στὶς 25 Ἰουνίου 1881 (7 Ἰουλίου Ν. Η.) ὥρα τεσσερεσήμισι τὸ ἀπόγευμα.

Ὁ Τουρκικὸς Στρατός ἄρχισε ν' ἀποσύρεται ἀπὸ τὴν πύλη τῆς Ἄρτας μιάμιση μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Στὶς τεσσερεσήμιση τὰ χαράματα εἶχεν ἀποσυρθεῖ ἀπ' ἄλλή τὴν ὁροθετικὴν γραμμὴν.

Ὑστερ' ἀπὸ 83 ἡμέρες (16]29 Σεπτέμβρη) ἡμέρα Τετάρτη ἐπεσκέπτονταν τὴν Ἄρτα καὶ ὁ ἀείμνηστος Βασιλεὺς μας Γεώργιος ὁ Α' πραγματοποιῶντας μιὰ περιοδείαν εἰς τὴν προσαρτώμενη Ἑλλειρωτικὴ λωρίδα κατὰ μῆκος τῆς καινούργιας ὁροθετικῆς γραμμῆς τοῦ Ἀράχθου καὶ Καλαρρυτινοῦ ποταμῶν.

Στοὺς ἀναγνώστες τοῦ παρόντος συνιστοῦμε, ἂν θέλουν πλειότερες καὶ λεπτομερεῖς πληροφορίες, νὰ διαβάσουν στὸ ἀξιόλογο Ἀρτινὸ Περιοδικὸ «Σκουφᾶς» τῆς Ἄρτης (Τόμος Β' τεύχη 17—18 1961) δύο σχετικὰ ἐμπεριστατωμένα κείμενα, τὸ ἓνα τοῦ λαμπροῦ φιλόλογου Κώστα Διαμάντη: «Τὸ πρῶτον ταξιδίον τοῦ Βασιλέως Γεωργίου Α' εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἄρταν» καὶ τὸ ἄλλο τοῦ ἐπίσης διαλεχτοῦ καλλιεργητῆ τῶν γραμμάτων Δικηγόρου Γιάννη Τσοῦτσινου: «Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἄρτας ἀπὸ κείμενα τῆς ἐποχῆς».

Στὴν Ἄρτα ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α' ἀναγκάστηκε νὰ παρατείνει τὴν παραμονήν του ἐπὶ πέντε σχεδὸν ἡμέρας λόγῳ τῆς βροχῆς. Στὶς 12.30' ἀκριβῶς τὸ μεσημέρι τῆς 21ης τοῦ Σεπτέμβρη (4 Ὀκτώβρη Ν. Η.) ξεκίνησεν μετὰ τὴ συνοδείαν του κατὰ τὰ Τζουμέρκα μὲ πρῶτον σταθμὸν τὴν Καλεντίνη.

Ἰσως ὁ ἀκούραστος ἐρευνητὴς Κώστας Διαμάντης ψάχνοντας στὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους νὰ βρεῖ καὶ ἄλλο καιένα χειρόγραφο ἡμερολόγιον τοῦ εἰς Τζουμέρκα ταξιδίου τοῦ Γεωργίου Α', σὰν αὐτὸ ποὺ δημοσίευσεν στὸ «Σκουφᾶς» κατὰ τὸ μέχρις Ἄρτας.

Πάντως εἶναι γεγονός, τὸ ξέρουμε ὅλοι στὰ Τζουμέρκα, (2) ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐβράσε πρῶτον ἀπὸ τὰ Σχωρέτσανα (τώρα Καταρράχτης) ὅπου καὶ διανυκτέρευσε τὸ Μοναστήρι τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης. Τὴν ἄλλη ἡμέρα ἀφοῦ ἀποθαύμασε τὸν

1. Οἱ Ζιακαῖοι εἶναι παλαιὰ οἰκογένεια τοῦ 18ου αἰῶνα ἀπὸ τὸ Μακρυνόρος τῶν Γρεβενῶν.

Ὁ πρῶτος γνωστὸς ὡς «Γερο-Ζιάκας», ἔδρασε περὶ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνα τούτου ὡς ἀλέφτης καὶ ἀρματοῦλός στὶς κλεισοῦρες ἀνάμεσα Γρεβενά—Κόνιτσα. Γρήγορα ὅμως ἦρθεν ἐν ῥῆξιν μετὰ τοὺς Δερβεναγάδες τοῦ Κούρτ Πασᾶ κατ' ἀρχὰς καὶ τοῦ Ἀλῆ Τεπελενλή βραδύτερα. (Στὰ Τζουμέρκα ἐπικρατοῦσε ἡ φράσις «ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Κούρτ Πασᾶ» ὅταν ἤθελαν νὰ εἰποῦν γιὰ ἓνα πρᾶγμα ὅτι εἶναι παλαιό). Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Γερο-Ζιάκας ὡς ἕως ἔλαβε μέρος καὶ στὸ κίνημα Ὁρλώφ (1769). Τότε κατεστράφη καὶ ἡ Μοσχόπολη. Ὁ πατὴρ τοῦ Γιάνν' Τζουμέρκα ἀναφερόμενος Ζιάκας, θὰ πρέπει νὰ εἶναι παιδί τοῦ Θεοδώρου Ζιάκα, δρᾶσαντος ὡς ληστοῦ τὸ 1854. (Ἀπὸ κείμενον Γ. Καρομηλά στὴν Ἑγκυκλοπαίδεια «Πυρσός».)

2. Ὁ γράφων δὲ ἀκόμα καλλίτερα γιὰ τὴν μακαρίτισσα ἡ Μάννα μου τοῦ πῆγε εὐνομαφῆ τὸ πρῶτον ὅταν κατέλυσε στὸ πατριχὸν τῆς σπιτί στὴν Πράμαντα. Καὶ χαμάρωνε τόσο παντὸ διηγόταν—«ἐγὼ γυὲμ τ' πῆγα τὸν καφέ του πρῶτον».

καταρράκτη «Σοπωτό» (1) πέρασε ἀπὸ τὰ Ἄγναντα καὶ κατόπι μετὰ δυὸ ὥρων πορεία μὲ τὸ ἄλογο ἔφτασε στὴν Πράμαντα, ὅπου καὶ κατάλυσε στὸ σπίτι τοῦ Κ. Σκάρλου.

Στὸ χωριὸ «Πράμαντα» ἔξασκουσε τὴ Γιατρικὴ ὁ πρῶτος, στὰ Τζουμέρκα γενικά, ἐπιστήμων «Γιατρός», διπλωματοῦχος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Δημήτριος Σκάρλος. Γέννημα καὶ θρέμμα τῆς Πράμαντας. Ὄταν σχηματίστηκαν τὰ «ἀνταρτικά» τοῦτος ἂν καὶ κουτσὸς ἐγκατέλειψε τὰ φοιτητικὰ ἐδώλια καὶ ἔγινε ἀντάρτης στὸ Σῶμα τοῦ Κωσταντῆ Κωττίκα πού ἀναφέραμε πιὸ παραπάνω.

Στὸν πνευματικὸ πολίτη τῆς Ἄρτας κ. Νίκο Καλέλλη ὁφείλω τὴν κατωτέρω μικρὴ περιγραφή τὴν ὁποίαν πῆρε τοῦτος στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Βουλῆς ἀπὸ τὴν ἔφημερίδα «Αἰὼν» τῆς ἐποχῆς:

Στις 23 Σεπτεμβρίου, γράφει, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α΄ ἔφτασεν εἰς Πράμαντα (ὅπου ὅπως ἀναφέραμε κατέλυσε στὸ σπίτι τοῦ Κωσταντῆ Σκάρλου, πατέρα τοῦ Γιατροῦ) καὶ ἐκεῖ «ἡ Ἐλένη Κ. Σκάρλου ὀκταέτις παιδίσκη προσέφερε τῷ Βασιλεῖ στέφανον ἐκ βασιλικοῦ (2) εἰποῦσα τὰ ἑξῆς: Καλῶς ὠρίσατε Βασιλεῦ. Ὁ Θεὸς νὰ διαφυλάτῃ Ὑμᾶς. Προσηγόρευσε δὲ τὸν Βασιλέα ὁ Δ. Κ. Σκάρλος, διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου καὶ κατέλυσε, προγευματίσας ἐκεῖ, ὅπου καὶ τὸν προσεφώνησεν ὁ Σκάρλος εἰπὼν ἐν ἄλλοις: «...Καὶ οἱ ὑπὸ τὰ Κιμμέρια (3) ὄρη καὶ τὸν γηραιὸν Πίνδον οἰκοῦντες, τοὺς βράχους τούτους προτιμήσαντες μᾶλλον ἢ τὸ μετὰ βαρβάρων καὶ ἄλλοδαπῶν ζῆν καὶ προαιωνίως ποθοῦντες τὴν εὐλογημένην Ἐνωσιν, κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν ἄσμενοι Σὲ ὑποδεχόμεθα...».

Ὁ Γεώργιος δὲν θὰ πέρασε τότε σίγουρα ἀπομέσα ἀπὸ τὴν Ἄγναντα (4). Θὰ τὸ ἀκούαμε, θὰ τὸ ξέραμε οἱ γεροντότεροι. Ὁ δρόμος τότε ἀπὸ Σχωρέτσανα πρὸς Πράμαντα καὶ πολὺ ἀργότερα (μέχρι τοῦ 1900) περνοῦσε ψηλότερα ἀπὸ τὸ χωριό, στὴν παρυφὴ τῆς συνοικίας «Παναγία». Περνοῦσε ὁμοίως ἀπὸ τὰ «Θοδούλια» λίγα μέτρα πιὸ πάνω ἀπ' τὸ χαμόσπιτο τοῦ «Γιάνν' Τζουμέρκα». Κι' ἐκεῖ μολόγαγε, σταμάτησε τὸ «Βασιλῆά μὲ τὴν ἀκολουθία του».

Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμε καλλίτερα νὰ μᾶς τὰ εἰπεῖ ὁ Στρατηγὸς Ζῆρος. Τὸν θυμᾶται βέβαια καὶ ὁ γράφων πολὺ καλὰ ὅταν τὰ διηγόταν—καὶ μὲ τί κομπασμό!—πῶς σταμάτησε τὸν Γεώργιο. Μὰ πῶς ὁμως τ' ἀρμάθιαζε καὶ τὰ ἀπάγγελνε στερεότυπα πάντα τὰ ἴδια, καθὼς εἶπαμε στὴν ἀρχή, δὲν τὰ θυμοῦμαι.

Γράφει λοιπόν, ὁ Στρατηγός:

1. Ἀπὸ τοῦτον πῆρε στὰ καθ' ἡμᾶς χρόνια καὶ τὸ χωριὸ τὸ σημερινὸ ὄνομα Καταρράκτης. Ὁ καταρράκτης τοῦτος εἶναι γνωστός. Ἡ στήλη τοῦ νεροῦ ἔχει ὕψος περὶ τὰ 80 μ. ἔχει δὲ τὸ χαρακτηριστικὸ ὅτι δυὸ φορές τὸ χρόνο, τὴν ἀνοιξὴ ὅταν παίρνουν καὶ λυώνουν τὰ χιόνια, καὶ τὸ φθινόπωρο μὲ τὰ πρωτοβόγια, «σπάζει ἢ κανάτα» ὅπως λένε οἱ ντόπιοι καὶ ἡ ποσότητα τοῦ νεροῦ αὐξάνει σὲ βαθμὸ ὥστε ὀλόκληρο ποτάμι νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ κοίλωμα τοῦ βουνοῦ καὶ νὰ πέφτει κάτω σὲ βάθος, ὅπως εἶπαμε, 80 περίπου μέτρων.

Τὸ βουηθί του ἀκούεται χιλιόμετρα ἀλάργα.

2. Ἀρωματικὸ φυτὸ πολὺ διαδομένο στὰ χωριά τῶν Τζουμέρκων, ὡς διακοσμητικὸ στὰ παραθύρια τῶν σπιτιῶν.

3. Καθὼς τὰ ὠνόμασε ἔτσι ὁ μυκαρίτης θεὸς μου. Ἀθαμάνεια ἢ ὄρη Ἀθαμάνων ἐλέγοντο τὰ Τζουμέρκα. Κιμμέρια ὄρη δὲν ὑπάρχουν, καθόσον ἡμεῖς τοῦλάχιστον ξέρουμε. Κιμμέριος λαὸς ναί, ὑπῆρχε καὶ κατὰ τὴν ἠρωϊκὴν ἐποχὴν ἀναφερόμενος ὡς μυθικός κατοικῶν κατ' ἀρχὰς παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ἄδου, στὰ παράλια τοῦ «Ὀκεανοῦ» καὶ κατὰ τὴν ἱστορικὴν, ὅποτε ἐλέγοντο Κιμμέρια οἱ κάτοικοι τῆς Κριμαίας καὶ παρὰ τὴν λίμνην Μαιώτιδα, ὅπου καὶ ὁ Κιμμέριος λεγόμενος Βόσπορος.

4. Ἐμεῖς οἱ Ἄγναντιτες τὸ χωριὸ μας τὸ λέμε «ἡ Ἄγναντα» καὶ οἱ Πραμαντιῶτες ἐπίσης λένε «ἡ Πράμαντα».

«... Ἄλλοτε διηγήσῃτο ὅτι ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ὁ Α΄ συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν ἀξιωματικῶν ἐφίππων (τοὺς ἔλεγε «Ἀτιλῆδες» (1) ἔφθασεν εἰς Ἄγναντα εὐθύς μετὰ τὴν προσάρτησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ Νομοῦ Ἄρτης, τὸν ἐπλησίασε καὶ ἤρπασε τοὺς χαλινούς τοῦ ἵππου του. «Τὸ ἄλογο—μᾶς ἔλεγε—ἐξαφνισθὲν ὑψώσε τὸ κεφάλι του ἀπότομα ἀπὸ τῆ γῆ μιὰ πιθαμὴ (2).

Ἔβγαλα τὸ φέσι μου καὶ τὸν ἠρώτησα :

—Γιατὶ ἤρθες ἐδῶ Μεγαλειότατε ;

—Ἦρθα παιδί μου νὰ ἰδῶ τὰ μέρη ποὺ πῆρα.

—Ἄμ' τί πῆρες Μεγαλειότατε; Ἐδῶ εἶναι ὄλο ρίπες (3) καὶ κουμαριές· βρέχει ὁ Θεός, παίρνει τὸ χῶμα, τὸ πάει στὴν Ἄρτα καὶ φτειάνουνε μ' αὐτὸ οἱ Ἄρτινοὶ λίμπες καὶ λαήνια ποὺ βράζουν τὰ φασούλια. Τὸν γαλάριο τὸν τόπο δὲν τὸν πῆρες;

—Ποιὸς εἶναι ὁ γαλάριος τόπος;—μ' ἀπάντησε ὁ Βασιληᾶς.

—Ὁ γαλάριος ὁ τόπος; Ὁ γαλάριος ὁ τόπος εἶναι ὁ κάμπος τῆς Ἄρτας, ὁ κάμπος τῆς Πρέβεζας, τὸ Φανάρι, τὸ Καρνάρι (4), τὰ Κούρεντα, Κατσανοχώρια, Ζαγαροχώρια, Λακκοχώρια (5).

—Θὰ τὰ πάρω κι' αὐτὰ—μοῦ εἶπε ὁ Βασιληᾶς.

—Νὰ σὲ ἰδῶ, Μεγαλειότατε!»

Ἵτι θὰ τὸν σταμάτησε τὸ Βασιληᾶ νὰ τὸν χαιρετήσῃ εἶναι σωστό. Ἵτι ὁ μῶμος ὁ διάλογος, ἂν ὄχι ὀλίγε φτειαστός, τοῦλάχιστο παραφουσκωμένος «ἀπὸ νταηλίκι» κι' αὐτὸ ἐπίσης φαίνεται πὼς εἶναι σωστό.

Τέτοιος τύπος εἶτανε, Θεὸς σωθῆς' τον, ὁ χωριανός μου ποὺ βάλθηκα ν' ἀποθανατίσω. Ὅταν ὕστερα ἀπὸ χρόνια ξαναπῆγα στὸ χωριό μου δὲν τὸν βρῆκα ἐστὴ ζωῆ. Εἶχε ἀναπαυεῖ γιὰ πάντα κάτω ἀπ' τὸ πονετικὸ χῶμα τῆς γενέτειρας. «Χοῦς εἶ καὶ εἰς χοῦν ἀπελεύσει».

1. ἄτι=ἄλογο.

2. Ὁ Μπαρμπαγιάννης ἦτα ἀναστήματος κοντοῦ.

3. Γυμνά ἀργιλώδη ἐδάφη.

4. Ποιὸ ἄραγε ὀνόμαζε ἔτσι;

5. Τὰ 4 τελευταῖα κάθε ἄλλο παρὰ εὐφορα εἶναι.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΛΑΦΟΝΤΑΙΝ

Η ΜΥΓΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΜΑΞΙ

(ΜΟΘΟΣ ΙΧ, ΒΙΒΛ. ΥΙΙ)

Σὲ τραχειά, ἀμμονδερὴ ἀνηφοριά,
εἰς τὸν ἥλιο ἀνοιχτὴ ἀπὸ κάθε μεριά,
ἔξῃ γερὰ ἄλογα τραβούσαν ἕνα ἀμάξι.
Γυναῖκες, γέροι, καλογέροι εἶχαν πεζέψει.
Τὰ ζῶα ἰδρώναν, ξεφυσούσαν, εἶχαν ρέψει:
Μιὰ Μύγα φτάνει· δίπλα σιᾶλογα ἔχει ἀράξει·
λέει πὼς μὲ τὴ βοή της βάνει σ' ὄλα τάξη·
τὰ ζῶα γκαρδιώνει, τὰ κεντάει, πιστεύει σιὰ σωσιά,
πὼς βάζει ἐκείνη μοναχὴ τὴν μηχανὴ μπροστά.

Κι' ὅταν τὸ ἀμάξι ξεκολλάει
καὶ ποδαράτο πίσω του τὸ πλήρωμα ἀκολουθάει,
λέει πὼς ἡ δόξα γιὰ ὄλα αὐτὰ σ' αὐτὴν μονάχα ἀνήκει.
Τρέχει ἀποδῶ, τρέχει ἀποκει. Μοιάζει σὰν Κοιτιέρος,
πού, μέσ' σιτὴ μάχη, ἀκούραστος τρέχει σὲ κάθε μέρος
καὶ σπρώχνει τοὺς ἀνθρώπους του σιτὴ νίκη.
'Ἡ μύγα κλαίγεται, πὸν σὲ μιὰ τέτοια μέρα
ὄλοι σιτὴ ράχη της φορτώνανε τὰ βάρη·
κανεῖς δὲν τὴν βοηθοῦσε νὰ τὰ βγάλῃ πέρα.
Δὲς τὸν καλόγερο! διαβάζει συναξάρι.
Βρῆκε καιρό! Κάποια κυρὰ σιτὸ γλέντι τῶχε ρίξει:
τραγοῦδαγε! ἀκούς ἐκεῖ; μὰ ἦταν κανεῖς νὰ φρέξῃ!
'Ἡ μύγα πάει σι' αὐτί τους, γιὰ νὰ τοὺς τὰ ψάλῃ,
καὶ κάνει ζούρλιες νὰ σοῦ φύγῃ τὸ κεφάλι.
'Αργά, μὲ μύρια βάσανα, τ' ἀμάξι πάει ψηλά.
Ἔ'ΑΣ ξαποσιάσουμε: δουλέψαμε καλά,
λέει ἡ μύγα, φτάσαμε ἐπιτέλους σ' ἴσιο τόπο.
"Ε! Κύριοι ἔσεις, ἀλόγατα, πληρῶστε μου τὸν κόπο".

"Ἔτσι τὸν πρόθυμο μᾶς κάνουνε πολλοί,
κι' ἐκεῖ πὸν δὲν τοὺς σπέρνοννε φνιτρώνονν.
Σὰν ἀπαραίτητοι μπροστά μας καμαρώνουν·
μὰ εἰν' ὄγληροί: γλυτώσετε ἀπ' αὐτοὺς μιὰ καλή.

Η ΓΑΛΑΤΟΥ ΚΑΙ Η ΚΑΡΔΑΡΑ

Μὲ καρδάρου σιτητὴ σιτὴν κεφαλὴ ἡ Μαριώ,
σὲ κενιητὸ μαξιλαράκι ἀποθωμένη,
τῶθαλε γιὰ τὴν πόλη ἀπ' τὸ χωριό.
Σβέλιτα, ἐλαφρὴ, τραβοῦσε μὲ μεγάλα βήματα,
τὶ φόρεσε τὴ μέρα αὐτὴ, γιὰ νὰναι ἀλαφρωμένη,
φούσια κοντὴ καὶ χαμηλὰ ποδήματα.
Συγυρισμένη ἡ Γαλατοῦ μας ἔτσι,
σιτὸ νοῦ κλωθόφερε, σὲ κάθε βῆμα,
τὴν τιμὴ τοῦ γαλάτου· ἐξόδιαζε τὸ χρῆμα·

πόχταγε αὐγά· ἔβαζε κότες στὸ κοτέτσι.
 Μὲ τὶς καλὲς φροντίδες τῆς πηγαίνας ὅλα πρίμα,
 «Εὐκόλα θάναι, σκέφτονταν ἐκείνη,
 κοιτοπούλια νὰ θρέψω στὴν αὐλή μου πίσω.
 Ὅσα κι ἂν φάη ἢ Ἄλεποῦ, πάλι μοῦ ἀφήνει
 κάμποσα, κι ἔτσι ἓνα καλὸ γουρούνι θ' ἀποχτήσω.
 Μὲ λιγοστὸ τὸ μεγαλώνω πίτουρο,
 γιατί τὸ ἀπόχτησα ἀρκετὰ μεγάλο!
 Παίρνω πουλῶντας το παρᾶ καλὸ καὶ σίγουρο.
 Καί, μὲ τὶς σημερινὲς τιμές, τί τάχα, δὲν θὰ βάλω
 στὸ σιάβλο μου γελάδα καὶ μοσχάρι,
 πὺν εἰς τὸ κοπάδι ἀνάμεσα θὰ μοῦ πηδάει μὲ χάρη;»
 Χαρὰ γιομάτη ἢ Γαλατοῦ μὲ τὰ καλὰ τὰ τόσα,
 πηδάει κι' αὐτή: τὸ καδὶ πέφτει· πάει τὸ γάλα!
 Ἄντιο μοσχάρι, χοιρινό, γελάδα, κλωσσα!
 Ἄντιο γιὰ πάντα, ὄνειρα μεγάλα!
 Ἡ κυρὰ αὐτῶν τῶν θησαυρῶν, μὲ μάτι δακρυσμένο,
 θωρῶντας καταγῆς τὸν πλοῦτο τῆς χυμένο,
 τρέχει στὸν ἄντρα τῆς, μὲ περισσὴ τρομάρα,
 νὰ τὰ βολέψη, γιὰ νὰ μὴ ξυλοδαρθῇ.
 Στὸν μῦθο ἀπάνον αὐτό, μιὰ φάρσα ἔχει γραφτῆ,
 τὴν εἶπαν: ἢ Καρδάρα.
 Ἄχ! ποιὸ μυαλὸ ποτὲ δὲν ξεδρομίζει.
 Κασιέλλια ἰσπανικά, ποιός, πέστε μου, δὲν χτίζει;
 ὁ Πύρρος, ὁ Πικρόχολος, ἢ Γαλατοῦ ἢ ζουρλή,
 οἱ φρόνιμοι ἄλλο τόσο, ὅσο καὶ οἱ τρελοί.
 ὦ!, φαντασία, πόσο γλυκὸ εἶσαι πρᾶμα.
 Κάποια ψευδαίσθηση κυριεύει τὶς ψυχές μας!
 Δικὸ μας γίνεται τῆς γῆς τὸ κάθε θᾶμα,
 δικές μας οἱ τιμές, οἱ ὁμορφιὲς δικές μας.
 Σὰν εἶμαι μόνος παρακαλῶ τὸ πιὸ γενναῖο σὲ μάχη,
 διώχτω ἀπ' τὸ θρόνο του τὸ Σάχη.
 Μὲ κάνουν βασιλιᾶ· εἶν' ὁ λαὸς μαζί μου.
 Πλῆθος τιμὲς στολίζουν τὸ κεφάλι μου.
 Μὰ ἂν συμβῆ κάτι καὶ ξανάμπω στὸ κανκί μου
 νᾶμαι μονάχος πάλι μὲ τὸ χάλι μου.

Η ΧΕΛΗΔΟΝΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΠΟΥΛΙΑ

Μιὰ Χεληδόνα, ποῦχε ἰδεῖ χῶρες καὶ χῶρες,
 πολλὰ εἶχε ἀκούσει καὶ πολλὰ εἶχε μάθει:
 γιατί ξαίρει πολλὰ, ὅποιος πολλὰ ἔχει πάθει.
 Αὐτὴ λοιπὸν, πὺν μυριζόντανε τὶς μπόρες
 ὥρες πολλὲς πρὶν σηκωθῆ ἢ ἀνεμικὴ ἢ φοριχτή,
 καὶ τῶλεγε κρυφὰ στοῦ ναυτικοῦ τ' αὐτί,
 εἶδε τὴν ἐποχὴ πὺν σπέρνον τὸ κανάβι,
 κάποιο ξωμάχο νὰ σκορπᾶ σπόρο στὶς αὐλακιές.
 «Τὸ χέρι αὐτό, λέει στὰ πουλιά, κακὴ φωτιὰν ἀνάβει.
 Μαῦρο σημάδι! Βέβαια ἐγώ, στὶς ὥρες τὶς πικρές,
 σὲ κάποια ἀπόμερη γωνιά θὲ νὰ γλυτώσω.
 Μὰ ἰδέστε ἐσεῖς τὸ χέρι αὐτό, πὺν σκίζει τὸν ἀγέρα:

μιὰ μέρα, πὸν δὲ βρίσκειται μακρὸν καὶ τόσο,
 γιὰ σᾶς θὰ φέρῃ τὸ χαμό, πέρα γιὰ πέρα.
 Δίχτυα θὰ βγάλη αὐτό, νὰ σᾶς τυλίξουν,
 θηλειές καὶ βρόγια, νὰ σᾶς πνίξουν,
 καὶ μηχανές λογιῆς-λογιῆς,
 πὸν θὰ χτυπήσουν, μόλις ἀναδώσει ἡ γῆς,
 μὲ ἀφανισμό ἢ σκλαβιά τὸ δόλιο σας κεφάλι.
 Βάρδια σιὴν κλούβα! Βάρδια σιὸ τσουκάλι!
 Παιδιά μου, ἀκοῦστε τὴ γρηὴ τὴ γνωστικὴ:
 «φᾶτε τὸν σπόρο αὐτό, νὰ μὴ ἀπομείνη σιτάλα!»
 Μὰ τὰ μικρὰ γελάσανε μὲ τὴν σχολαστικὴ.
 Εἰς τὰ χωράφια ἐβρίσκανε καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα.
 Κι' ὅταν πρασίνισεν ἀπ' τὸ κανάβι ἡ γῆ,
 λέει τὸ πουλί: «νὰ ξεριζώσετε ἕνα-ἕνα
 τὰ φύτρα, πὸν ἀπ' τὸν ἔρμο σπόρο αὐτὸ ἔχουν βγῆ,
 ἀλλιῶς δὲ μένει οὔτε σπορὰ ἀπ' τὴ δική σας γέννα».
 «Κακομαντοῦ, πολυλογοῦ, τῆς λένε, καὶ ἀποροῦν,
 ἄξια δουλειὰ μᾶς δίνεις, κι' ἄξιο κόπο.
 Μιλιούνια ἀνθρώποι δὲν ἀρκοῦν,
 νὰ ξεκλαρίσουν ὅλο αὐτὸ τὸν τόπο».
 Καί, ὡς τὸ κανάβι ἐμέστωσε γοργὰ,
 λέει τὸ πουλί: «δὲν εἴμαστε καλὰ καθόλου.
 Ἄξαινει γρηῆγορα ὁ σπόρος τοῦ διαβόλου.
 Ἄκοῦστε τώρα, ἂν θέλετε, ἔστω καὶ λίγο ἀργά:
 ὅταν θὰ δῆτε πὼς ἡ γῆς
 θᾶναι σπαρμένη, καὶ δὲ θᾶχη
 σιὰ σιάρια χωρικὸς δουλειὰ κανεῖς,
 κι' ἔτσι σιὸ γένος τῶν πουλιῶν κακὴ θὰ στήση ἀμάχη
 ὅταν τὰ ξώβεργα, τὸ δίχτυ τὸ πικρὸ
 θ' ἀρπάζουν τὰ μικρὰ πουλιὰ μὲ τὸ σωρὸ,
 νὰ μὴν πετάει καθένα σας, μιὰ ἐδῶ καὶ μιὰ παρέκει.
 Ν' ἀλλάξῃ ἀγέρα, γιὰ σιὸ στέκι νὰ καθίση.
 Μοιᾶστε σιὴν πάπια, τὴν μπεκάτσα, τὸ λελέκι.
 Μὰ μιὰ καὶ σᾶς μποδάει ἡ ἴδια ἡ φύση,
 νὰ πᾶτε πέρα, ἐπάνω ἀπὸ στεριές καὶ κύματα,
 ἄλλους νὰ βοῆτε τόπους κι' ἄλλα κλίματα,
 σιγουριὰ σιὸ λαό σας ἄλλη πιά δὲ μένει
 παρὰ νὸ ζήσετε σφιχτομανταλωμένοι,
 σ' ὅποια τρύπα βρεθῆ, σὲ παλιοτεῖχι ἢ μάντρα».
 Βαρυγνωμῶντας τὰ πουλιὰ ἀπ' τὴ διδαχὴ
 βαλθήκαν, μὲ βουὴ καὶ ταραχὴ,
 νὰ φλυαροῦν, ἴδιο μελίσι,
 ὅπως οἱ Τρωῆς, μόλις ἡ φτωχὴ Κασάντρα
 δοκίμαζε μπροστά τους νὰ μιλήση.
 Μὰ αὐτὴ τὴν ἀπομῶρια τους τὴν πλήρωσαν βαριά:
 γνωρίσαν, μέσα σιὸ κλουβί, τί ἀξίζει ἡ λευτεριά.

Σ' ὅ,τι μᾶς λέει τὸ σόι μας δίνουμε μόνο βάση.
 Πιστεύουμε σιὴ συμφορὰ, μονάχα ὅταν ξεσπάση.

Μετάφραση : Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

ΑΙΜΑ ΚΑΙ ΔΑΚΡΥΑ

Τῆς εἶπανε νὰ κατεβῆ σιὸ πανηγύρι τ' Ἀγιοργιοῦ
καιρὸς νὰ καμαρώση τῶρα
τοῦ γιοῦ τῆς τὸ παιδί, καθὼς
—ἐλέγαν οἱ γεινόνισσες—
«χρυσὸ στεφάνι τὰ μαλλιά, σιὸ μέτωπό του λάμπει
λουλούδια καὶ τριαντάφυλλα σιὰ μάτια τὰ γραμμένα»
π' ἀνάθρεψε σιτὴ χούφτα τῆς ἀπὸ μικρὸ
ὡς τ' ἄφησαν σιτὴν πόρτα τῆς ἀπ' ἔξω
σὲ μιὰ ποδιά δεμένο
σιτὴ μπόρα τὴ μεγάλη, ὅταν ἀπλώθηκε τραχειὰ
κατὰ τὸν κάμπο κάτω.

Ἄνήμπορα πὸν ἦτανε τὰ μάτια τῆς
ἀπ' τῆς ὀρφάνειας τὸν καῦμό—ὀχτῶ χρονῶν παιδάκι—
τῆς ξένης τάβλας τὸ ψωμί
κι' ἀργότερα σιτὸν ἄντρα τῆς μὲ τὸν βαρὺ τὸν ἴσκιο,
ἀνάσανε τὸ χῶτιο τοῦ ἀγέρα
κι' ἐγνώρισε τ' ἄλλοτινὰ τοῦ γιοῦ τῆς τὰ τραγούδια
πὸν χόρρευε τὴν πασκαλιὰ σιτὸν πλάτανο τῆς ἐκκλησιᾶς
μὲ τὰ δασειὰ του σιτῆθια
τὰ χεῖλη τὰ πλατειὰ πὸν σιόζανε κρασι
κι' ὀλόγυρα σιτὸς νιὲς τὸ μάτι του φωτιά
γιὰ τ' ἄγουρο κορμί
τῆς θρασεμμένης γῆς πὸν τυραννάει ὁ πόθος.

Ἦρθε καιρὸς γιὰ τὸ παιδί νὰ ζευγαρώση τῶρα.
Θ' ἀνοίξη τὰ παράθυρα νὰ μπῆ ζεστός ὁ ἥλιος
τὰ κόκκινα θ' ἀπλώση τὰ στρωσίδια
καὶ σιὸ σεντοῦκι τὸ παλιὸ
τῆς λεβεντιᾶς νὰ κρύψη τὰ σημάδια:
—Τὸ «ρούχινο» γιλέκο του μὲ τ' ἀσημένια τὰ κονμπιά
—σταλαματιὲς σιὸ αἷμα—
Καὶ τὴν πλατειὰ του ζώνη
τὸ δικοπο μαχαίρι του, μὴ τύχη καὶ ξεχάση,
πὸν σκάλιζε σιτὴ ράχη του
ἓνα κλαδί βασιλικὸ καὶ μιὰ καρδιά σιτὴ μέση
ἥλιος λαμπρὸς δεξιὰ μεριά, καὶ χαμηλὰ σιτὴν ἄκρη
χέρια ψηλὰ ν' ἀπλώνωνται, τὸ φῶς νὰ χαιρετήσουν.

Τὸ χέρι βάζει ἀντηλιά, ὀρθὴ κατὰ τὸν ἥλιο
κι' ὡς τρέχοννε τὰ δάκρυα ζεστὰ σιὸ πρόσωπό τῆς,
βιάζεται ταχιά νὰ κατεβῆ σιτὸν κάμπο
ἐκεῖ πὸν ἔριξαν τὴ μπαταριά, σιὸ χέρσο τὸ χωράφι
ν' ἀπλώση μεσ' τὴ χούφτα τῆς τοῦ σιταριοῦ τὸ σπόρο

ψωμί γλυκό να δώση τώρα
 μιὰ λειτουργιά στην ἐκκλησιά και στοῦ φτωχοῦ τὴν πόρτα,
 ἐκεῖ στα κόκκινα τὰ χόματα
 ποὺ λὲν ξωμάχοι τοῦ βουνοῦ
 ξαναγυρνᾶ στην «ἄσπρη πέτρα»
 πλάνητας ἢ ὄνειρον, τίς ἄγριες νυχτιές
 καθὼς οἱ μάγισσες καβάλλα στα φτερά τῆς κολασμένης νύχτας
 παίζουνε ταμποῦρλο στὸν ἴσκιο τοῦ θανάτου.

ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Δ Ω Δ Ω Ν Α Ι Ο Ν Π Ν Ε Υ Μ Α

Ἐπ' τὴ «Φηγὸ» τὴν ἱερὴν νὰ ξεκινήσεις
 ὃ πνεῦμα τοῦ ρυθμοῦ μελωδικό.
 Σὰν Κασταλία πηγὴ νὰ κελαρύσεις
 σὴ χώρα τῶν Ἑλλῶν προφητικό.

Οἱ Πέλλιες νὰ σὲ φέρουν στα φτερά τους
 τῶν ἀθανάτων μαγικὲ χρησμέ.
 Νὰ λάμπεις φῶς ἀπ' τὰ παλιὰ ὄνειρά τους
 Μελίρουμε τοῦ τόπου ποταμέ.

Στὴν ἱερὴ πανάρχαια αὐτὴ χώρα.
 —παίανα τῶν καιρῶν Πινδαρικέ—
 Τοῦ νοῦ και τῆς ψυχῆς σκόρπα τὰ δῶρα
 «Ζεῦ Ἄνα Δωδωναίε Πελασγικέ».

Τὴ δάφνη τὴν ἀμάραντη στολίσου
 ὅπου φυτρώνει πλούσια πάντα ἐκεῖ.
 Τὴν αἴγλη τῶν αἰώνων πάλι ντύσου
 και πρόβαλε μορφή συμβολική.

Ἐπ' τὰ βουνά, τὰ πέλαγα, τὰ δάση,
 μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ τόπου πάντα ὀρθή.
 Τὸ φῶς τὸ Δωδωναῖο νὰ καταυγάσει.
 Ὁ λόγος ὁ τρανὸς ν' ἀναστηθεῖ.

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Πολιτεία μεγάλη,
Πολιτεία ρεμβή.
ξαπλωμένη στίς ὄχθες τῆς ἡσυχῆς λίμνης,
σ' ὁμοιώνω, μὲ τί;
μ' ὀδαλίσκη, λαμπρὰ στολισμένη
γοητεία καὶ πνεῦμα
ξωτικῆς ὁμορφιάς,
π' ἀναμένει τὸ φίλον αὐτῆς
πὸν σκοπεῖ τὰ μεγάλα βουνά,
τὸ γαλάζιον ὀρίζοντα.

Σ' ὁμοιώνω,
μεγαλόπρεπον ἄρχοντα ποῦρθε, στολίδια ντυμένος χρυσᾶ,
ἀπὸ τόπους μαγείας καὶ μύθων
καὶ θρονιάστηκε ἐδῶ,
στὴ σκιά τῶν ὠραίων ὀνείρων,
καὶ ρουφάει μὲ γλύκα
τὸ βαρὺ ναογιλέ του.

Τῆς γαλήνης τὸ πνεῦμα,
καθὼς κι' ὅλα τὰ γύρω,
φουρφουρένιο, γλυκό, ποθητό, σὲ στολίζει
καὶ τὸ ξένο κερνᾶ
τὸ πιότὸ τῶν ὀνείρων
π' ὀδηγᾶει σ' ἀπόκοσμους δρόμους
στοχασμῶν κι' αἰσθημάτων.

Ὁ Βορρᾶς τὸ χειμῶνα
σὲ τυλίγει μ' ἀγάπη καθὼς
τὴν ὠραίαν Ὁρείθυιαν τότε,
κι' ὁ βαρύθυμος Ζεὺς,
μὲ βαρεῖα καὶ πολύομβρη πάντα.
συννεφιά σὲ βαραίνει,
μ' ἀστραπὲς καὶ πολλοὺς κεραυνούς.

Μὰ σὰν ἔρθει, χωρὶς καὶ νὰ βιάζεται,
ἢ χαρὰ τῆς ἀνοιξείως, πλούσιο πράσινο ντύμα,
σὲ τυλίγει μὲ χάρη
καὶ στὸ πράσινο φόντο,
τὰ λουλούδια κεντοῦνε
ὁμορφιὲς ποικιλίας μεγάλης,

Ἐλαφρές, δροσερές, μυρωμένες πνοὲς

ἀναγγέλλουν τὴν ἀνοιξὴ πού
 ξεπροβάλλει σιγά, νοσταλγία γεμάτη,
 γιὰ ζωὴ καὶ χαρὰ,
 ὡς ξυπνᾷ μὲ φιλήδονη χάρη,
 μᾶς ὠραίας παρθένας τὸ ρόδο,
 πού διψάει ν' ἀρχίσῃ
 τῆς ζωῆς τὸν αἰώνιο κύκλο...

Ξεπροβάλλει κι' ἀπλώνει τὰ πλούσια δῶρα τῆς
 μὲ γαλήνην ἀπόκοσμη.
 Ξαναιώνει τὸ χρῶμα τῶν πεύκων,
 τὰ πλατάνια κι' οἱ λεῦκες,
 οἱ φυλλίρες κι' ἱτιές τῆ στολή τους φοροῦνε,
 κι' οἱ φυλλίρες ἀκόμα
 σὶ καίρῳ τῆς ἀνθίσεως,
 ἀναδίνουν βαθύτατον ἄρωμα,
 π' ἀναδίνουνε μόνον
 οἱ ψυχές πού σεβάζον σὶ θεῖο.

Συντροφεύει μ' ἀγάπη
 τὸ ζεστὸ καλοκαίρι κι' ἀκόμα
 τὸ θλιμμένο φθινόπωρο, πού
 τὸ στολίζει μὲ πλούσιες χάρες,
 μὲ πολλὰ πλουσιόχρωμα κρίνα
 καὶ κυκλάμενα ἀμέτρητα.

Οἱ κομποὶ τῶν τζαμιῶν μιναρέδες,
 οἱ πανύψηλοι τοῖχοι τοῦ Κάστρου,
 δμιλοῦν ζωντανὴν ἱστορία.
 Πελαργοὶ σοβαροί, σκυθρωποὶ καὶ θλιμμένοι,
 φτερουγίζουν σιμά σου
 καὶ πολλὰ κικινέζια χαρίζουν,
 σὶ γαλάζια σκεπή σου,
 τίς μονότονες πάντα φωνές των,
 χρωματίζοντας ἔτσι
 μὲ παράξενο χρῶμα
 τὴ γλυκιά σου γαλήνη.

Πολιτεία πλατεία,
 Ὀδάλισκη ρεμβή σ' ἀγαπῶ
 καὶ μὲ λύπη σοῦ δίνω
 τὸ στερνό μου φιλί...

Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΟΥΣΚΙΝ

Η ΘΥΕΛΛΑ

Μετάφραση: ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΑΡΛΑΜΙΤΗ

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1811, ἐποχὴ ἀξιό-
κνηνη, ζοῦσε στὸ κτῆμα του Νιεν-
αράντοβο ὁ ἀγαθὸς Γαβρίλης Γαβρίλοβιτς.
Φημιζόταν σ' ὅλη τὴν περιφέρειαν γιὰ
ἐπιλοξενία καὶ τὴν ἐγκαρδιότητά του· οἱ
ἐπισκεπτόμενοι τὸν ἐπισκέπτονταν συχνὰ γιὰ
νὰ παίξουν καὶ νὰ παίξουν χαρτιά μὲ
τὴν ἀγαθή του, καὶ μερικοὶ γιὰ νὰ χαζέ-
ψουν τὴν ὁμορφίαν, τὴν γλυκύτητα καὶ δεκαεξά-
χρονη κόρη των, Μάρια Γαβρίλοβνα. Ἡ
Μάρια θεωροῦνταν σὰ μιὰ πλούσια νύφη,
πολλοὶ τὴν προώριζαν γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς
ἢ γιὰ τὰ παιδιὰ των.

Ἡ Μάρια Γαβρίλοβνα ἦταν θρεμμένη
ἐν γαλλικὰ μυθιστορήματα καὶ, φυσικὰ,
ἐπινοημένη. Τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐκλογῆς
ἦταν ἕνας φτωχὸς Ἀρμένιος σημαιο-
φύλαξ, ποὺ βρισκόταν μὲ ἄδεια στὸ χωριό.
Ἔβλεπε αὐτονόητο ὅτι ὁ νεαρὸς ἀξιω-
φύλαξ φλεγόταν ἀπ' τὸ ἴδιο πάθος, ἀλλὰ
οἱ νεῖς τῆς ἀγαπημένης του, μόλις μυρί-
σαν τὸ ἀμοιβαῖο τους αἰσθημα, ἀπαγό-
ρευαν στὴ θυγατέρα τους ἀκόμη καὶ νὰ
κέπτεται, καὶ τὸν ἴδιο τὸν δεχόταν
ἐν ἀσχημα.

Οἱ ἐρωτευμένοι μας ἄρχισαν ν' ἀλληλο-
εἰσέπαινον καὶ κάθε μέρα συναντιώντουσαν
στὸ πευκόδασος εἶτε κοντὰ στὸ παλιὸ
κτῆμα. Ἐκεῖ ὄρκιζόνταν ὁ ἕνας στὸν ἄλλο
γιὰ ἀγάπην, ἐκλαιγαν τὴ μοῖραν τους καὶ
ἐκείνην διάφορα σχέδια. Ἀλληλογραφῶν
ἐπέμεινον καὶ συζητώντας στίς συναντή-
σεις, ἔφθασαν—πράγμα πολὺ φυσικὸ
ἐν τῇ σκέψει πῶς, ἀφοῦ δὲν μποροῦν
ἔτι νὰ ἴδωσιν ὁ ἕνας χωρὶς τὸν ἄλλον καὶ ἡ
ἀγάπη τῶν σκληρῶν γονέων στέκεται ἐμ-
πῆρ στὴν εὐτυχία τους, γιὰ τὴν ἴσχυρά δὲν
μποροῦσαν νὰ τὰ βγάλουν πέρα καὶ
ἐν αὐτοῦς. Ἐννοεῖται πῶς αὐτὴ ἡ πε-

τυχημένη σκέψη πέρασε πρῶτα ἀπ' τὸ κε-
φάλι τοῦ νεαροῦ ἀξιωματικοῦ, ἄρρεσε ὅμως
πολὺ στὴ ρομαντικὴ φαντασία τῆς Μαρίας
Γαβρίλοβνας.

Ἐφθασε ὁ χειμῶνας καὶ τὰ ραντεβού
σταμάτησαν· ὅμως ἡ ἀλληλογραφία πύ-
κνωσε περισσότερο. Ὁ Βλαδίμηρος Νικο-
λάγιεβιτς σὲ κάθε γράμμα τὴν παρακαλοῦσε
νὰ ἐμπιστευθῆ σ' αὐτόν, νὰ τὴ στεφανώσῃ
κρυφά, νὰ κρυφτοῦν κάμποσο καιρὸ καὶ
νὰ πέσουν κατόπιν στὰ πόδια τῶν γονέων
της, πού, βέβαια, θὰ συγκινηθοῦν στὸ τέ-
λος μὲ τὴν ἡρωϊκὴ ἐπιμονὴ καὶ τὰ παθή-
ματα τῶν ἐρωτευμένων καὶ θὰ τοὺς ποῦν
ἐξάπαντος: «Παιδιά! ἐλάτε στὴν ἀγκαλιά
μας».

Ἡ Μάρια Γαβρίλοβνα γιὰ πολὺ ταλαν-
τεύονταν· πολλὰ σχέδια φυγῆς τὰ εἶχε ἀ-
πορρίψει. Στὸ τέλος ὅμως συμφώνησε: σὲ
μιὰ ὠρισμένη μέρα θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ δει-
πνήσῃ καὶ νὰ ἀποσυρθῆ στὸ δωμάτιό της
μὲ τὴν πρόφαση πῶς τὴν πονεῖ τὸ κεφάλι.
Ἡ καμαριέρα της μυστήθηκε στὴ συνωμοσίαν
μαζί της ἡ Μάρια ἔπρεπε νὰ βγῆ περὶ τὴν
πόρταν ἀπ' τὸ πίσω ὑπόστεγο τοῦ σπιτιοῦ· στὸν
κῆπο πίσω θὰ εὑρισκαν ἔλκηθρα, θὰ κά-
θιζαν σ' αὐτὰ καὶ θὰ προχωροῦσαν πέντε
βέροστια ἀπ' τὸ Νιεναράντοβο στὸ χωριὸ
Ζαντρίνο, ὅπου θὰ τὴ περιμένε ὁ Βλαδί-
μηρος.

Τὴν παραμονὴ τῆς καθωρισμένης μέρας
ἡ Μάρια Γαβρίλοβνα δὲν κοιμήθηκε ὅλη
τὴ νύχταν· τακτοποίησε καὶ πακετάρισε τὰ
ἀσπρόρρουχα καὶ τὸ παλιὸ της κι' ὕστερα
ἔγραψε ἕνα ἀτελείωτο γράμμα σὲ μιὰ ρο-
μαντικὴ δεσποινίδα, φίλην της, κι' ἄλλο ἕνα
στὸς γονεῖς της. Τοὺς ἀποχαιρετοῦσε μὲ
τὴν ἐπιπορευτικώτερες ἐκφράσεις, πρόβαλλε
ἐν δίκαιον δικαιολαγίαν τοῦ σφάλματός της τὴ δύ-

ναμη τοῦ ἀκατανίκητου πάθους της καὶ τελείωνε μὲ τὴ φράση πὼς θὰ θεωρήσῃ σὰν τὴν πιὸ εὐτυχισμένη στιγμή τῆς ζωῆς της, ὅταν θὰ μπορέσῃ νὰ ριχτῆ στὰ πόδια τῶν λατρεμένων γονέων της. Ἀφοῦ σφράγισε τὰ δυὸ γράμματα μὲ τὴ σφραγίδα τῆς Τούλας, στὴν ὁποία εἰκονιζόταν δυὸ καρδιές φλεγόμενες μὲ σχετικὴ ἐπιγραφή, ἔπεσε στὸ στρώμα της πρὶν ἀκριβῶς φέξῃ καὶ κοιμήθηκε· τρομερὰ ὅμως ὄνειρα συνεχῶς τῆς ταράζαν τὸν ὕπνο. Πότε τῆς φαινόταν πὼς τὴ στιγμή πού κάθιζε στὸ ἔλκηθρο γιὰ νὰ πάῃ νὰ στεφανωθῆ, τὴ σταματοῦσε ὁ πατέρας της καὶ μὲ ἀσπλαγχνὴ κληρότητα τὴν ἔσερνε πάνω στὸ χιόνι καὶ τὴν πετοῖσε μέσα σ' ἓνα σκοτεινὸ καὶ ἀπύθμενο ὑπόγειο... καὶ πὼς ἔπεφτε ὀρμητικὰ μέσα σ' ἓνα ἀκατανόητο λιποθύμισμα τῆς καρδιᾶς· πότε ἔβλεπε τὸ Βλαδίμηρο ξαπλωμένο πάνω στὴ γλῶσση, γλωμὸ καὶ ματωμένο, νὰ τὴν παρακαλῆ, ξεψυχώντας, μὲ στριγγιὰ φωνὴ νὰ σπεύσῃ νὰ τὸν στεφανωθῆ... καὶ πότε ἄλλες ἄσχημες καὶ παράλογες ὀπτασίες περνοῦσαν ἀπ' ἐμπρός της ἢ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη. Στὸ τέλος σηκώθηκε γλωμότερη ἀπ' τὸ φυσικὸ της καὶ μὲ πραγματικὸ τώρα πονοκέφαλο.

Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα της κατάλαβαν τὴν ἀνησυχία της· τρυφερὴ ἢ φροντίδα τους καὶ ἀσταμάτητες οἱ ἐρωτήσεις τους. Τί σοῦ συμβαίνει, Μάσια; Μήπως εἶσαι ἄρρωστη, Μάσια; Τῆς σπάραξαν τὴν καρδιά. Προσπάθησε νὰ τοὺς καθησυχάσῃ, νὰ φαίνεται εὐθυμῆ, μὰ δὲ τὰ κατάφερε. Ἐφτασε τὸ βράδυ. Ἡ σκέψη, πὼς περνοῦσε τὴν τελευταία πιά μέρα ἀνάμεσα στὴν οἰκογένειά της, τῆς ἔσφιγγε τὴν καρδιά. Μόλις πού ἀνέπνεε· κρυφὰ ἀποχαιρετοῦσε ὅλα τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα πού τὴν περιέβαλλαν.

Τῆς ἔδωσαν νὰ δειπνήσῃ· ἡ καρδιά της κτυποῦσε δυνατὰ. Μὲ τρεμουλιαστὴ φωνὴ δήλωσε πὼς δὲν ἔχει ὄρεξη νὰ δειπνήσῃ καὶ καληνύχτισε τοὺς γονεῖς της. Ἐκεῖνοι τὴ φίλησαν καί, ὅπως συνήθιζαν, τῆς ἔδωσαν τὴν εὐχὴ τους· μόλις πού δὲν ἔβαλε τὰ κλάματα. Πῆγε στὸ δωμάτιό της, ἔπεσε στὴν πολυθρόνα κι' ἀναλύθηκε σὲ δάκρυα. Ἡ καμαριέρα της προσπαθοῦσε νὰ τὴν πείσῃ νὰ ἡσυχάσῃ καὶ νὰ τὴν ἐνθαρρύνῃ. Ὅλα

ἦσαν ἔτοιμα. Ὑστερα ἀπὸ μισὴ ὥρην Μάσια ἔπρεπε ν' ἀφήσῃ γιὰ πάντα τὸ τρικὸ της σπίτι, τὸ δωμάτιό της, τὴν ριμνη κοριτσιίστικη ζωή... Ἐξω ἔσκουε θύελλα· ὁ ἀέρας οὐρλιαζε καὶ τὰ περὶ θυρόφυλλα ταράζονταν καὶ χτυποῦσαν τῆς φαινόταν σὰν τρομερὸ καὶ θλιβερὸ μῆνυμα. Γρήγορα στὸ σπίτι τὰ πάντα χάσαν κι' ἀποκοιμήθηκαν. Ἡ Μάσια ρίξε στὶς πλάτες τὸ σάλι της, φόρεσε τὴ στή της ρόμπα, πῆρε στὰ χέρια τὴ θήκη μὲ τὰ κοσμήματά της καὶ βγήκε στὸ πίσω ἐξώστεγο. Ἡ καμαριέρα ἔφθασε πρὸς τὴν πόρτα. Κατέβηκαν κῆπο. Ἡ θύελλα ἐξακολουθοῦσε· ὁ δὲ τις χτυποῦσε κατὰ πρόσωπο σάμπωτο προσπαθοῦσε νὰ σταματήσῃ τὴ νεαρὴ πέτιδα. Μετὰ βίας ἔφθασαν στὸ τέρας κήπου. Στὸ δρόμο τις περίμεναν τὰ ἔθρα. Τὰ ἄλογα, πού τὰ σοῦβλιζε τὸ κῆπος ἦσαν διαρκῶς ἀνήσυχτα· ὁ ἀμαξᾶς τοῦ δὲ διμήρου πηγαινοέρχονταν μπροστὰ στὸ ρεῖο, συγκρατώντας τὰ πιὸ ἀτίθασα. Πῆγε τὴ Μάσια καὶ τὴν καμαριέρα τὴν καθίσουν καὶ νὰ τοποθετήσουν τοὺς γοῦς καὶ τὴ θήκη μὲ τὰ κοσμήματα. Τῆς ἔξε τὰ ἡνία καὶ τὰ ἄλογα ξεκίνησαν μὲ ἄσπρη. Ἄς ἐμπιστευθοῦμε τώρα τὴ Μάσια φροντίδα τῆς τύχης καὶ στὴν ἐπιτηδεύσει τοῦ ἀμαξᾶ καὶ ἄς γυρίσουμε στὸ νεαρὸ ἐρωτευμένο.

Ὅλη τὴ μέρα ὁ Βλαδίμηρος βρισκόταν σὲ κίνηση. Τὸ πρωτὶ ἐπεσκέφθηκε τὸν μέρσιο τοῦ Ζαντρίνο· μετὰ βίας τὸν ἔφερε νὰ συγκατατεθῆ νὰ τοὺς στεφανώσῃ κατόπιν βγήκε νὰ φροντίσῃ γιὰ μάρμαρα μεταξὺ τῶν γύρω τσιφλικίδων, ὁ πού πού συνάντησε, κάποιος Ντράβιν ἀτόπος σαλπικτῆς σαράντα χρονῶν, δέξαιτο μὲ εὐχαρίστηση. Αὐτὴ ἡ περιπέτεια, τοῦ θύμιζε τὰ περασμένα καὶ τις πονηριὰς τῶν Οὐσάρων. Παρακάλεσε τὸ Βλαδίμηρο νὰ μείνῃ νὰ φάῃ μαζί του, βεβαιώνον τον πὼς γιὰ τοὺς ἄλλους δυὸ μάρτυρες ὑπάρχει θέμα. Καὶ πράγματι, ἀμέσως τὸ γεῦμα παρουσιάστηκαν ὁ γεωμὸς Σμιθ, μὲ τὰ μεγάλα μουστάκια καὶ σπηρούνια, καὶ ὁ γυιὸς τοῦ Διοικητοῦ Ἀστυνομίας, δεκαεξάχρονος νεαρός, μόλις εἶχε καταταγῆ στοὺς Οὐλάνους.

ὄχι μόνο δέχτηκαν τὴν πρόταση τοῦ ἀδίδμηρου, ἀλλὰ ὠρκίστηκαν κιόλας πὼς εἶναι ἔτοιμοι νὰ θυσιάσουν καὶ τὴ ζωὴ αὐτοῦ ἀκόμη γιὰ χάρη του. Ὁ Βλαδίμηρος ὡς ἀγκάλιασε μὲ συγκίνηση κι' ἔφυγε γιὰ σπῆτι του νὰ ἑτοιμασιῇ.

Εἶχε ἀπὸ πολὺ πιά ὥρα νυχτώσει. Ὁ Βλαδίμηρος ἔστειλε τὸν ἔμπιστό του ἀμαξῶτα Νιεναράντοβο μὲ τὴν τροϊκὰ του καὶ ἑπταλεπτομερεῖς ὁδηγίους γιὰ κάθε περίπτωση, ὕστερα διέταξε νὰ τοῦ ζέψουν τὸ δρόμο ἔκληθρο μὲ τὸ ἕνα ἄλογο καὶ μόνος, ὡς ἀμαξῶτα, ξεκίνησε γιὰ τὸ Ζαντρίνο, ὡς ὕστερα ἀπὸ δυὸ ὥρες ἔπρεπε νὰ φθάσῃ ἡ Μάρια Γαβρίλοβνα. Ὁ δρόμος τοῦ ἀγνωστὸς καὶ τὸ ταξίδι τὸ πολὺ εἴκοσι ἡμέρας.

Μόλις, ὅμως, ὁ Βλαδίμηρος πέρασε τὸ ἄσπετον κι' ἀμέσως σηκώθηκε ἀέρας καὶ πᾶσε τέτοια θύελλα, πὺν δὲν μποροῦσε νὰ διακρίνῃ τίποτε. Μέσα σ' ἕνα λεπτὸ ὁ ἀέρας σκεπάσθηκε ἀπ' τὸ χιόνι. Τὰ γύρω ἄσπετα σιγῇ θαμπῆ καὶ ὑποκίτρινη ὁμίχλη, μεσ' τὴν ὁποία πετοῦσαν λευκὲς νιφάδες χιονιοῦ· ὁ οὐρανὸς ἔγινε ἕνα μὲ τὴ γῆ.

Ὁ Βλαδίμηρος ἔπεσε μέσα στὰ χωράφια καὶ μάταια προσπάθησε νὰ ξαναβρῆ τὸ δρόμο· τὸ ἄλογο βιάδιζε στὰ τυφλά καὶ ἔκλεινε πότε ἀνέβαινε σὲ χιονόλοφους, πότε κατρακυλοῦσε σὲ λάκκους· τὸ ἔκληθρο ἔκλεινε ἀναποδογύριζε. Ὁ Βλαδίμηρος προσπαθοῦσε μόνον νὰ μὴ χάσῃ τὴν τωρινὴ κατεύθυνση. Ὅμως, εἶχε τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶχε περάσει περισσότερον ἀπὸ μισὴ ἡμέραν χωρὶς ἀκόμη νὰ φθάσῃ στὸ δάσος τοῦ Ζαντρίνο. Πέρασαν ἀκόμη δέκα λεπτά καὶ φαινόταν δὲ φαίνονταν τὸ δάσος. Περνοῦσε ἕνα ἕνα χωράφι πὺν τὸ διέσχιζαν βαθιὰ ἕλα. Ἡ θύελλα δὲν ἔλεγε νὰ κοπάσῃ καὶ ὁ οὐρανὸς νὰ ξαστερῶσῃ. Τὸ ἄλογο ἔκλεινε νὰ κουράζεται καὶ ὁ ἰδρώτας κυλοῦσε ποτάμι ἀπὸ πάνω του, παρ' ὅλο πὺν συνεχῶς μέχρι τὴ ζώνη χωμένο στὸ χιόνι.

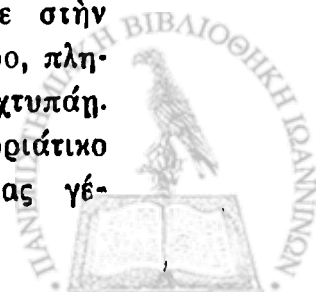
Ἐν τέλει, κατάλαβε πὼς δὲν ἀκολουθεῖ κανονικὴ κατεύθυνση. Ὁ Βλαδίμηρος ἀποφάσισε: ἄρχισε νὰ σκέπτεται, νὰ ὑπολογίζη καὶ στὸ τέλος βεβαιώθηκε, πὼς ἔκλειπε νὰ στρέψῃ πρὸς τὰ δεξιὰ. Προχώρησε λοιπὸν δεξιὰ. Τὸ ἄλογό του μόλις

πὺν βιάδιζε. Τώρα πιά εἶχε περισσότερον ἀπὸ μία ὥρα στὸ δρόμο. Τὸ Ζαντρίνο δὲν ἔπρεπε νὰ βρισκεται μακριά. Ὅμως προχωροῦσε, προχωροῦσε, καὶ τὰ χωράφια δὲν τέλειωναν· παντοῦ χιονόλοφοι καὶ ρεματιές· συνεχῶς τὸ ἔκληθρο ἀναποδογυρίζονταν καὶ συνεχῶς αὐτὸς τὸ ξανάφευγε στὴ θέση του. Ἡ ὥρα περνοῦσε· ὁ Βλαδίμηρος ἄρχισε ν' ἀνησυχῆ τρομερά.

Τέλος, ἄρχισε νὰ μαυρίζη κάτι στὸ πλάι του. Ὁ Βλαδίμηρος στράφηκε πρὸς τὰ ἐκεῖ. Πλησιάζοντας, διέκρινε ἕνα δάσος. Δόξα σοι ὁ Θεός, σκέφτηκε, τώρα βρισκομαι κοντά. Προχώρησε λοιπὸν κατὰ τὸ δάσος, ἐλπίζοντας, ὅτι ἀμέσως θὰ πέσῃ πάνω στὸ γνωστὸ δρόμο ἢ ὅτι θὰ παρακάμψῃ ὀλόγυρα τὸ δάσος. Τὸ Ζαντρίνο βρισκόταν ἀμέσως πίσω ἀπ' αὐτό. Βρῆκε γρήγορα τὸ δρόμο καὶ μπῆκε μέσα στὸ σκοτάδι τῶν δέντρων, πὺν λόγῳ ἐποχῆς ἦσαν γυμνά. Ἡ μαγιά τοῦ ἀνέμου δὲν μποροῦσε νὰ φτάσῃ ἐκεῖ· ὁ δρόμος ἦταν λεῖος· τὸ ἄλογο ἀναθάρρησε καὶ ὁ Βλαδίμηρος ἠσύχασε.

Ὅμως προχωροῦσε, προχωροῦσε, καὶ τὸ Ζαντρίνο δὲν φαινόταν πουνθενά. Ὁ Βλαδίμηρος ἔβλεπε μὲ φοβὴ πὼς ἔπεσε μέσα σὲ ἀγνωστο δάσος. Τὸν ἔπιασε ἀπελπισία. Χτυποῦσε συνεχῶς τὸ ἄλογο· τὸ φτωχὸ ζῶον προχωροῦσε μὲ ἑλαφρὸ καλπασμό, ἀλλὰ γρήγορα ἄρχισε νὰ παραπαίη καὶ ὕστερα ἀπὸ ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας πήγαινε βιάδι, παρὰ τὴν ἀπεγνωσμένην προσπάθειαν τοῦ δυστυχισμένου Βλαδίμηρου.

Σιγὰ σιγὰ τὰ δένδρα ἄρχισαν νὰ ἀραιώνουν, κι' ὁ Βλαδίμηρος βγῆκε ἀπ' τὸ δάσος. Τὸ Ζαντρίνο δὲν φαινόταν. Ἐπρεπε νὰ εἶναι κοντὰ μεσάνυχτα. Δάκρυα ἄρχισαν νὰ τρέχουν ἀπ' τὰ μάτια του· προχωροῦσε στὴν τύχη. Ὁ καιρὸς ἠμέρωσε, τὰ σύννεφα σκόρπισαν, μπροστά του ἐκτείνονταν μιὰ πεδιάδι σκεπασμένη μὲ λευκὸ κυματιστὸ χαλί. Ἡ νύχτα ἦταν ἀρκετὰ διάφανη. Διέκρινε ὄχι μακριά του ἕνα χωριουδάκι, πὺν τὸ ἀποτελοῦσαν τέσσερα ἢ πέντε ὑποστατικά. Ὁ Βλαδίμηρος προχώρησε πρὸς τὰ ἐκεῖ. Μόλις ἔφθασε στὴν πρώτη ἴσμπα πήδησε ἀπ' τὸ ἔκληθρο, πλησίασε στὸ παράθυρο κι' ἄρχισε νὰ χτυπά. Ὑστερα ἀπὸ μερικὰ λεπτά τὸ χωριάτικο παραθυρόφυλλο σηκώθηκε, καὶ ἕνας γέ-

ροντας πρόβαλε τὴ λευκὴ γενειάδα του. «Τί θέλετε;»—«Εἶναι μακριὰ ἀπ' ἐδῶ τὸ Ζαντρινο;»—«Τὸ Ζαντρινο ἂν εἶναι μακριὰ ἀπὸ ἐδῶ;»—«Ναί, ναί! Εἶναι μακριὰ;»—«Ὅχι μακριὰ· δέκα βέρστια θὰ εἶναι». Μόλις τ' ἄκουσε ὁ Βλαδίμηρος ἔπιασε τὰ μαλλιά του καὶ ἔμεινε ἀκίνητος, σὰν ἄνθρωπος, ποῦ καταδικάστηκε σὲ θάνατο.

«Ἀπὸ ποῦ εἰστε;»—συνέχισε ὁ γέροντας. Ὁ Βλαδίμηρος δὲν εἶχε ψυχὴ νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ στὴν ἐρώτηση. «Μπορεῖς, γέρο, εἶπε, νὰ μοῦ βρῆς ἓνα ἄλογο γιὰ τὸ Ζαντρινο;»—«Ποῦ νὰ τὰ βροῦμε ἡμεῖς τ' ἄλογα»,—ἀπάντησε ὁ μουζίκος. «Δὲ θὰ μπορούσα τοῦλάχιστο νὰ πάρω ἓναν ὄδηγό; Θὰ πληρώσω ὅσα μοῦ ζητήσῃ»—«Στάσου, εἶπε ὁ γέροντας, κατεβάζοντας τὸ παραθυρόφυλλο,—θὰ ξυπνήσω τὸ γυιό μου κι' αὐτὸς θὰ σὲ ὀδηγήσῃ». Ὁ Βλαδίμηρος στάθηκε νὰ περιμένῃ. Δὲν πέρασε ὅμως ἓνα λεπτό, καὶ ἄρχισε νὰ χτυπᾶ ξανά. Τὸ παραθυρόφυλλο σηκώθηκε καὶ ἡ γενειάδα ξαναεμφανίστηκε. «Τί θέλετε;»—«Τί γίνεται μὲ τὸ γυιό σου;»—«Τώρα θὰ βγῆ, ποδαίνεται. Καλά, δὲν κρυώνεις; Πέρασε μέσα νὰ ζεσταθῆς».—«Εὐχαριστῶ, στείλε μου γρήγορα τὸ γυιό σου».

Ἡ αὐλόπορτα ἀνοιξε· ἓνα παλληκάρι βγῆκε καὶ προχωρώντας μπροστὰ πότε ἔδειχνε καὶ πότε προσπαθοῦσε ν' ἀνακαλύψῃ τὸ δρόμο, ποῦ τὸν εἶχαν σκεπάσει οἱ χιονοστοιβάδες. «Τί ὥρα εἶναι;»—τὸν ρώτησε ὁ Βλαδίμηρος.—«Ὅπου νὰ εἶναι σὲ λίγο ξημερώνει», ἀπάντησε ὁ νεαρὸς μουζίκος. Ὁ Βλαδίμηρος δὲν ξαναεἶπε οὔτε λέξη πιά.

Τὰ κοκόρια λαλοῦσαν καὶ εἶχε πιά φέξει τὴ στιγμή ποῦ ἔφτασαν στὸ Ζαντρινο. Ἡ ἐκκλησιὰ ἦταν κλειστή. Ὁ Βλαδίμηρος πλήρωσε τὸν ὄδηγό καὶ κατευθύνθηκε πρὸς τὸ σπίτι τοῦ ἑφημέριου. Ἡ τρόικά του δὲν βρισκόταν στὴν αὐλή. Τί μανιᾶτα τὸν περιμέναν!

Ἄς γυρίσουμε ὅμως στὸν ἀγαθὸ κτηματῆ τοῦ Νιεναραντοβο κι' ἄς δοῦμε τί συμβαίνει ἐκεῖ.

Τίποτε τὸ ἐξαιρετικό.

Οἱ γέροι ξύπνησαν καὶ βγῆκαν στὸ σαλόνι, ὁ Γαβρίλης Γαβρίλοβιτς μὲ τὴ σκού-

φια καὶ τὸ φοδραρισμένο σακκάκι του, ἡ Πρασκόβια Πετρόβνα μὲ τὴ χοντρή τερρόμπα. Ἐβαλαν τὸ σαμοβάρι κι' ὁ Γαβρίλης Γαβρίλοβιτς ἔστειλε τὴν καμαριέρα πρὸς ἐρώτησιν τὴ Μάρια Γαβρίλοβνα πὼς εἶναι στὴν ὑγεία της καὶ πὼς πέρασε τὴ νύχτα. Ἡ καμαριέρα γύρισε, λέγοντας πὼς ἡ ἰσποινὴς αἰσθανόταν ἄσχημα, ἀλλὰ τὴν εἶναι καλύτερα καὶ πὼς ἀμέσως θὰ βρεθῆτο στὸ σαλόνι. Ταυτόχρονα, ἡ πόρτα ἀνοίχθηκε καὶ ἡ Μάρια Γαβρίλοβνα μπῆκε νὰ καλεσθῆται μερίση τὸν πατερούλη καὶ τὴ μαννούλα.

«Πὼς πᾶς μὲ τὸ κεφάλι σου, Μάσια;»—ρώτησε ὁ Γαβρίλης Γαβρίλοβιτς. «Καλύτερα πατερούλη», ἀπάντησε ἡ Μάσια. «Εἶχες, στ' ἀλήθεια, πυρετὸ ψές, Μάσια;»—εἶπε ἡ Πρασκόβια Πετρόβνα. «Μπορεῖς μαννούλα»—ἀπάντησε ἡ Μάσια.

Ἡ μέρα πέρασε ἡσυχα, ἀλλὰ τὸ βράδυ ἡ Μάσια ἔπεσε ἄρρωστη. Ἐστειλαν στὴ πόλη γιὰ γιαιτρός. Ὁ γιαιτρός ἔφτασε τὴ νύχτα καὶ βρῆκε τὴν ἄρρωστη σὲ παραλήρημα. Διεπιστώθηκε ὑψηλὸς πυρετός, καὶ ἡ φροντίς τὴν ἄρρωστη γιὰ δυὸ ἑβδομάδες ἦταν σὲ ἄκρη τοῦ τάφου.

Κανένας στὸ σπίτι δὲν ἤξερε γιὰ τὴν φυγὴ ποῦ εἶχε σχεδιασθῆ. Τὰ γράμματα ποῦ ἡ Μάρια εἶχε γράψῃ τὴν παραμονὴν τοῦ ἔκαψε· ἡ καμαριέρα της δὲν ἔκαμε λόγον σὲ κανένα γιὰ τὸ ζήτημα, γιὰτὶ ἔτρεμε τὴν ὀργὴν τοῦ ἀφέντη της. Ὁ ἑφημέριος, ὁ ἀσπύρατος σαλπικτής, ὁ μουστακοφόρος γειτονέτης κι' ὁ νεαρὸς οὐλᾶνος δὲν φλυαροῦσαν, καὶ ὄχι χωρὶς λόγο. Ὁ ἀμαξῆς δὲν ἔλεγε ποτὲ τίποτε τὸ περίσσιο, ἀκόμα κι' ἐάντις ἦταν μεθυσμένος. Κι' ἔτσι, τὸ μυστικὸν κρατήθηκε. Ἡ ἴδια ὅμως ἡ Μάρια Γαβρίλοβνα, στὸ ἀσταμάτητο παραμιλητό της, τὰ εἶπε ὅλα. Ἦσαν ὅμως τόσο ἀσυνάρτητα τὰ λόγια της, ὥστε ἡ μάννα της, ποῦ ἀπομακρύνθηκε ἀπ' τὸ προσκέφαλό της, μπόρεσε ἀπ' αὐτὰ νὰ καταλάβῃ μονάχα πὼς ἡ κόρη της ἦταν μέχρι θανάτου ἐπιτευμένη μὲ τὸ Βλαδίμηρο Νικολάγιεβιτς καὶ πὼς, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὁ ἑφημέριος ἦταν αἰτία τῆς ἀρρώστιας τῆς. Συζήτησε λοιπὸν μὲ τὸν ἄντρα της καὶ μερικὸς γειτόνους, καὶ στὸ τέλος ὅλοσ' ἀμόφωνα ἀποφάσισαν πὼς, ὅπως φαίνεται, αὐτὴ ἦταν ἡ τύχη τῆς Μαρίας Γαβρίλοβνας.

... πώς τὸ γαμπρὸ δὲν μπορεῖς νὰ τὸν
 ἴδῃς σὰν τὸ ἄλογό σου, πὼς ἡ φτώχεια
 εἶναι ἐλάττωμα, πὼς ὁ ἄνθρωπος ζῆ
 ὡς ἄνθρωπο καὶ ὄχι μὲ τὰ πλούτη
 ... Οἱ ἠθικὲς παροιμίαι εἶναι κατα-
 κτικὰ χρήσιμες σὲ τέτοιες περιπτώσεις,
 ἀπὸ μόνοι μας δὲν τὰ καταφέρουμε
 πολὺ νὰ πιστέψουμε πὼς ἔχουμε δίκιο.
 Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Μάρια ἄρχισε ν' ἀ-
 μβάνη. Ὁ Βλαδίμηρος ἀπὸ πολὺ καιρὸ
 φαινόταν στὸ σπῖτι τοῦ Γαβρίλη Γα-
 βριτς. Τὸν εἶχαν ἀπογοητεύσει μὲ τὴν
 ὑποδοχή. Ἀποφάσισαν νὰ τοῦ στεί-
 λουν γράμμα καὶ νὰ τοῦ γνωστοποιήσουν
 τὴν ἀνέλπιστη τύχη, τὴ συγκατάθεσή τους
 γιὰ τὸ γάμο. Ὅμως, ποιά ἦταν ἡ
 ἀπάντησή τους, ὅταν γιὰ ἀπάντηση στὴν
 ἐπιστολή τους πῆραν ἀπὸ κείνον ἓνα ἀ-
 νώπιο γράμμα! Τοὺς δήλωνε πὼς δὲν
 εἶχε ποτὲ πιά νὰ πατήσῃ τὸ πόδι του
 ἐπὶ τοὺς σπῖτι τους, καὶ ζητοῦσε νὰ λησμονή-
 σουν τὸ δυστυχισμένο, πὺ μὲν μοναδική του
 ἄπομένει ὁ θάνατος. Ὑστερα ἀπὸ
 ἑπτὰ μέρες ἔμαθαν, πὼς ὁ Βλαδίμηρος ἔ-
 χει γυρίσει γιὰ τὸ στρατό. Ἦταν τὸ ἔτος 1812.
 Ἐν τῷ μεταξὺ δὲν τολμοῦσαν νὰ μιλήσουν
 ἐπὶ τὴν Μάρια, πὺ ἀναλάμβανε ἀπ'
 τὴν ἀρρώστια της. Αὐτὴ πάλι οὐδέποτε
 εἶχε λόγους γιὰ τὸ Βλαδίμηρο. Μερικοὺς
 ἡμέρας μετὰ βρίσκοντας τὸ ὄνομά του στὸν
 ἄλογο τῶν διακριθέντων καὶ βαριά
 τραυματιῶν στὴ μάχη τοῦ Βοροδίνου, ἔ-
 λπιόθυμη, καὶ φοβήθησαν πὼς τῆς
 εἶπε ὁ πυρετός. Ὅμως, δόξα τῷ Θεῷ,
 ἡ κοθυμία δὲν εἶχε συνέπειες.
 Ἀλλά, σὲ λίγο τὴν ἐπληξε ἄλλη συμ-
 βολή: ὁ Γαβρίλης Γαβρίλοβιτς πέθανε,
 ἀφῆκε τὴν κληρονομία ὅλης τῆς περι-
 ἴας του. Ὅμως ἡ κληρονομία δὲν μπο-
 ρεῖ νὰ τὴν παρηγορήσῃ· μοιρίστηκε
 ἰσομερῶς τὴ θλίψη τῆς φτωχῆς Πρασκό-
 βης Πετρόβνας καὶ ὠρκίζονταν πὼς ποτὲ
 οὐκ εἶχε φύγη ἀπὸ κοντὰ της· οἱ δύο τους
 ἔμεναν τὸ Νιενσράντοβο, τὸ μέρος τῶν
 ἐργῶν ἀναμνήσεων, καὶ πῆγαν νὰ μεί-
 νουν σ' ἓνα ἄλλο τους κτῆμα.

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ δῶ πολιορκοῦσαν τὴν
 ἀποκλεισμένη καὶ πλούσια νύφη· ὅμως αὐτὴ
 ἀνέναντι δὲν ἔδινε οὔτε τὴν παραμικρὴν
 ἀπάντησιν. Ἡ μητέρα της ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ

προσπαθοῦσε νὰ τὴν πείσῃ νὰ διαλέξῃ κα-
 νένα· ἡ Μάρια Γαβρίλοβνα κουνοῦσε τὸ
 κεφάλι σκεπτικῶς. Ὁ Βλαδίμηρος δὲν ὑ-
 πῆρχε πιά· εἶχε πεθάνει τὴν παραμονὴ τῆς
 μέρας πὺ οἱ Γάλλοι μῆκαν στὴ Μόσχα.
 Ἡ μνήμη του γιὰ τὴ Μάρια ἦταν ἱερή.
 Μέχρι τέλους φύλαξε ὅ,τι θὰ μπορούσε νὰ
 τῆς τὸν θυμίζῃ: τὰ βιβλία πὺ αὐτὸς εἶχε
 διαβάσει, τὰ σχέδιά του, τὶς σημειώσεις
 καὶ τοὺς στίχους πὺ εἶχε γράψει γι' αὐτή.
 Οἱ γείτονες πὺ τὰ ἤξεραν ὅλα, ἀποροῦσαν
 μὲ τὴν ἐπιμονή της καὶ μὲ περιέργεια περι-
 μέναν τὸν ἥρωα πὺ θὰ κατορθώσῃ στὸ
 τέλος νὰ θριαμβεύσῃ πάνω στὴ θλιβερὴ ἀ-
 φοσίωση αὐτῆς τῆς παρθενικῆς Ἀρτεμισίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πόλεμος τελείωσε ἐν-
 δόξως. Τὰ συντάγματά μας γυρνοῦσαν ἀπὸ
 τὸ ἐξωτερικόν. Ὁ λαὸς ἔτρεχε νὰ τὰ προ-
 ὑπαντήσῃ. Ἡ μουσικὴ ἔπαιζε τραγούδια
 ἀπ' τὶς κατακτημένες χῶρες: τὸ Vive
 Henri Quatre (1), βάλς τοῦ Τυρόλου καὶ
 ἄριες ἀπ' τὴ Τζιοκόντα. Οἱ ἀξιωματικοί,
 πὺ εἶχαν φύγει γιὰ τὴν ἐκστρατεία σχεδὸν
 ἔφηβοι, ἀντρωμένοι στὸ κλίμα τῆς ἀγωνι-
 στικότητος, γυρνοῦσαν φορτωμένοι παρά-
 σημα. Οἱ φαντᾶροι συζητοῦσαν ζωηρὰ ἀνα-
 μεταξὺ τους, μερδεύοντας κάθε τόσο στὴ
 κουβέντα τους γερμανικὲς καὶ γαλλικὲς λέ-
 ξεις. Ἀξέχαστη ἐποχὴ! Ἐποχὴ δόξας καὶ
 ἐνθουσιασμοῦ! Πόσο δυνατὰ χτυποῦσε ἡ
 ρωσικὴ καρδιά στὸ ἄκουσμα τῆς λέξης
 «Πατρίδα»! Πόσο γλυκὰ ἦσαν τὰ δάκρυα
 τοῦ γυρισμοῦ. Μὲ πόση ὁμοθυμιά σμίγαμε
 τὸ αἶσθημα τῆς ἐθνικῆς περηφάνειας μὲ
 τὴν ἀγάπη γιὰ τὸν αὐτοκράτορα! Ἀλλὰ καὶ
 γιὰ κείνον, τί ἦταν αὐτὴ ἡ στιγμή!

Οἱ γυναῖκες, οἱ ρωσίδες γυναῖκες ὑ-
 πῆρχαν τότε ἀσύγκριτες. Ἡ συνηθισμένη
 ψυχρότης τους χάθηκε. Ὁ ἐνθουσιασμός
 τους ἦταν εἰλικρινὰ γοητευτικός, ὅταν, συ-
 ναντιώντας τοὺς νικητὲς, φώναζαν: οὔρα!

Καὶ τὰ καπέλλα πετοῦσαν στὸν ἄερα.

Ποιὸς ἀπ' τοὺς τότε ἀξιωματικούς δὲν
 συναισθάνεται ὅτι στὴ ρωσίδα γυναῖκα
 ὀφείλει τὸ πιὸ ὠραῖο καὶ τὸ πιὸ πολύτιμο
 δῶρο;..

Αὐτὴ τὴ λαμπρὴ ἐλοχὴ ἡ Μάρια Γα-

1. «Ζήτη ὁ Ἑρρῆκος τέταρτος!» (Γαλλικὸ
 ὄνομα πὺ εἶχε μεγάλη διάδοσιν μετὰ τὴν παλι-
 νόρθωσιν τῶν Βουρβόνων στὴ Γαλλία).

βρίλοβνα έμενε με τή μητέρα της στο Κυβερνείο του *** και δέν ήξερε πώς οι δυό πρωτεύουσες (1) γιόρταζαν τήν έπιστροφή του στρατού. Άλλά στους συνοικισμούς και στα χωριά ο γενικός ένθουσιασμός ίσως ήταν ισχυρότερος. Ή εμφάνιση αξιωματικού σ' αυτά τά μέρη ήταν γι' αυτόν πραγματικός θρίαμβος, και ο έρωτευμένος με τὸ φράκο αισθάνονταν πολὺ άσχημα κοντά του.

Είπαμε παραπάνω πώς, παρά τήν ψυχρότητά της, τή Μάρια Γαβρίλοβνα πάντα ὅπως και πρίν τήν πολιορκούσαν μνησιήρες. Όμως ὅλοι άναγκάστηκαν νά υποχωρήσουν, ὅταν παρουσιάστηκε στον πύργο της ο τραυματίας συνταγματάρχης των ούσάρων Μπουρμιν με τὸ παράσημο του Ἁγίου γεωργίου στο πέτο και με ένδιαφέρουσα ὠχρότητα, ὅπως λέγαν τὰ κορίτσια τῆς έποχῆς. Ὁ Μπουρμιν περνούσε τήν άδειά του στο κτήμα του, πού βρισκόταν κοντά στο χωριό τῆς Μαρίας Γαβρίλοβνας. Ήταν περίπου εἴκοσι έξ χρονῶν. Ἡ Μάρια Γαβρίλοβνα τὸν ξεχώριζε άνάμεσα στους άλλους. Για χάρη του τὸ συνηθισμένο δνειροπόλο ὕφος της έγινε ακόμα περισσότερο δνειροπόλο. Δέν είναι άνάγκη νά αναφέρουμε ὅτι έγινε κοκέττα μαζί του, αλλά ο ποιητής, βλέποντας τὸ φέρσιμο, θά έλεγε :

Se amor non è, che dunque?.. (2)

Ὁ Μπουρμιν ήταν ένας, πραγματικά, χαριτωμένος άνθρωπος. Είχε άκριβῶς αυτό τὸ μυαλό, πού άρεσε στις γυναίκες: πνεύμα άξιοπρεπές και παρατηρητικό, χωρίς καμμιά φιλοδοξία και έλαφρά ειρωνικό. Τὸ φέρσιμό του στη Μάρια Γαβρίλοβνα ήταν άπλό και έλεύθερο: ὅμως ὅτι κι' αν έλεγε ἢ έκανε, τήν παρακολουθοῦσε τὸ ἴδιο με τήν ψυχή και με τὰ μάτια. Φαινόταν ήσυχος και σεμνός στο ήθος, αν και ἢ φήμη βεβαίωνε ὅτι κάποτε ήταν τρομερά κακοήθης, αλλά αυτό δέν τὸν έβλαπτε κατά τή γνώμη τῆς Μαρίας Γαβρίλοβνας πού (ὅπως ὅλες οι νεαρές κυρίες τῆς έποχῆς)

1. Πετρούπολη και Μόσχα.

2. *Αν αυτό δέν είναι άγάπη, τότε τί είναι;.. (Πετρόαρχης)

εὐχαρίστως συγχωροῦσε τήν πανουργία ὅποια έδειχνε τολμηρὸ και φλογερὸ κακῆρα.

Όμως περισσότερο ἀπὸ κάθε τι (περισσότερο ἀπ' τήν τρυφερότητά του, περισσότερο ἀπ' τή φιλική συνομιλία, περισσότερο ἀπ' τήν ένδιαφέρουσα ὠχρότητα) περισσότερο ἀπ' τὸ τραυματισμένο (του)... ἢ σιωπὴ του νεαροῦ οὐσάρου περισσότερο ἀπ' ὅλα έξῆπτε τήν περιέργεια και τή φαντασία της. Δέν μπορούσε, βέβαια νά τῆς ξεφύγη ὅτι του άρεσε πάρα πολύ. Πιθανῶς, και αυτός με τήν έξυπνάδα με τήν πείρα του νά κατάλαβε, πώς ο τὸν ξεχώριζε άνάμεσα στους άλλους: Ἡ λοιπὸν μέχρι τώρα δέν τὸν είδε νά περπατά πόδια της και νά τῆς έξομολογῆται ἔρωτά του; Τί τὸν κρατοῦσε; ἢ δειλία, άχώριστη ἀπ' τήν πραγματική άγάπη πρὸς φάνεια ἢ ἢ κοκετταρία του πονηροῦ γυναικακακτητή; Αυτό τὸ πρᾶγμα ήταν αἰνιγματικό για τή Μάρια. Ἄφου σκέφτηκε καλύτερα κατέληξε στο ὅτι ἡ δειλία ήταν ἡ μοναδική αἰτία αὐτοῦ του πρᾶγματος, και αποφάσισε νά τὸν ένθαρρύνει, προσέχοντάς τον περισσότερο και, ανάλογα με τις περιστάσεις δείχνοντας γι' αὐτὸν ακόμα και τρυφερότητα. Οι προσπάθειές της είχαν τὰ εφελκόμενα άποτελέσματα: ὁ Μπουρμιν, στερεά ἀπ' ὅλα αυτά, έγινε πολὺ σκεφτικός και τὰ μαῦρα μάτια του σταματοῦσαν τέτοια φλόγα πάνω στη Μάρια Γαβρίλοβνα, ὅστε ἡ άποφασιστική στιγμή φαινόταν κοντά πιά. Οι γείτονες μιλοῦσαν γι' τὸ γάμο σάν για γεγονός πιά τελειωμένο και ἡ άγαθὴ Πρασκόβια Πετρόβνα χαιρόταν πού ἡ θυγατέρα της επιτέλους βρισκόταν άξιο της μνηστήρα.

Ἡ γρηούλα καθόταν μιὰ φορὰ μετρημένη στο σαλόνι, ανακατώνοντας τὰ χαρτιά. Ὁ Μπουρμιν μπῆκε στο δωμάτιο και ζήτησε τή Μάρια Πετρόβνα. «Στὸν κλειδί, — άπάντησε ἡ γρηά, — πηγαίνετε τὰ τῆς, και γὸν θά σᾶς περιμένω ἐδῶ». Ὁ Μπουρμιν βγήκε, και ἡ γρηά σταυροκόπη και σκεφτόταν: μπᾶς και τελειώθηκε σήμερα αὐτὴ ἡ δουλειά!

Ὁ Μπουρμιν βρῆκε τή Μάρια κοντά στη δεξιαμενὴ κάτω ἀπὸ μιὰ ἴτιά, μετρημένη βιβλίο στα χέρια και με τὸ λευκό

αυτό, πραγματική ηρωίδα μυθιστορήμα-
τος. Μετά τις πρώτες κουβέντες η Μάρια
ατηδες έπαψε να τροφοδοτῆ τὴ συζήτηση,
να ενισχύση ἔτσι τὴν ἀμοιβαία ταραχή,
τὴν ὁποία μονάχα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ
σηδηση ἀνεμπόδιστη καὶ ἀποφασιστικῆ
ἐξομολόγηση. Ἔτσι καὶ ἔγινε: ὁ Μπουρ-
μιν, αἰσθανόμενος τὴ δυσκολία τῆς θέσης
αὐτοῦ, δῆλωσε πὼς ἀπὸ καιρὸ ζητοῦσε τὴν
αἰτία νὰ τῆς ἀνοίξη τὴν καρδιά του
καὶ τὴν παρακαλοῦσε νὰ τὸν ἀκούσῃ γιὰ
αὐτὸ. Ἡ Μάρια ἔκλεισε τὸ βιβλίον καὶ κατέ-
βλεψε τὰ μάτια σὲ σημάδι συγκατάθεσης.

«Σὰς ἀγαπῶ,—εἶπε ὁ Μπουρμιν,—
ἀγαπῶ τρομερά.» (Ἡ Μάρια κοκκί-
νε καὶ ἔσκυψε τὸ κεφάλι ἀκόμη χαμηλό-
τερα). «Φέρομαι ἀπρόσεκτα, παραδομένος
ἐν εὐχάριστῃ συνήθειᾳ, τῇ συνήθειᾳ νὰ
ἀβλέπω καὶ νὰ σ' ἀκούω καθημερινά..»

Ἡ Μάρια θυμήθηκε τὸ πρῶτον γράμμα
ἐκ τοῦ St.—Preux (1). «Τώρα πιά εἶναι ἀρ-
κούντ' νὰ ἀντισταθῶ στὴ μοῖρα μου· ἡ ἐν-
συνείδησί σου, ἡ χαριτωμένη καὶ ἀσύγκριτη
ἀγάφῃ σου θὰ εἶναι ἀπὸ τώρα τὸ μαρτύ-
ριόν μου καὶ ἡ παρηγοριά τῆς ζωῆς μου· ἀλλὰ
μένει ἀκόμα νὰ ἐκπληρώσω ἕνα θλι-
βερὸν καθῆκον, νὰ σὰς φανερώσω ἕνα τρο-
πικὸ μυστικὸν καὶ νὰ βάλω ἀνάμεσά μας
ἕνα ἀδιαπέραστο φραγμὸν...»—«Αὐτὸς ὁ
φραγμὸς ὑπῆρχε πάντα, —τὸν διέκοψε ζωη-
ρῶς ἡ Μάρια,—οὐδέποτε ἐγὼ θὰ μπορούσα
νὰ γίνω γυναῖκα σου...»—«Ξέρω,—ἀπάν-
τησε αὐτὸς ἡσυχᾶ,—ξέρω, ὅτι κάποτε ἀγα-
παίτε, ἀλλὰ ὁ θάνατος καὶ τρία χρόνια
ἀπὸ τὸν θάνατον... Καλή, γλυκειὰ Μάρια Γαβρίλο-
να! μὴ προσπαθῆτε νὰ μοῦ στερήσετε τὴν
ἐπιθυμία παρηγοριάς: ἡ σκέψις πὼς θὰ
ἀποφρονούσατε νὰ μὲ κάνετε εὐτυχισμένο,
θὰ... Σωπάστε, γιὰ τὸ Θεό, σωπάστε.
Ἐπιθυμῶ βασιγίζετε. Ναι, τὸ ξέρω, τὸ αἰσθάνο-
μαι, ὅτι θὰ γινώσαστε δική μου, ἀλλὰ—
καὶ ὁ πιὸ δυστυχισμένος ἀνθρώπος... εἰ-
παντρεμένος!»

Ἡ Μάρια τὸν κύτταξε μὲ κατάπληξιν.
—Εἶμαι παντρεμένος, — συνέχισε ὁ
Μπουρμιν:— Παντρεύτηκα ἔδῳ καὶ τέσσερα
εἰς τὴν ἰατρικὴν τὴν ἰατρικὴν τὴν ἰατρικὴν
καὶ τὴν ἰατρικὴν καὶ δὲν ξέρω ποιά εἶναι ἡ γυ-
ναῖκα μου, ποῦ βρίσκεται καὶ ἂν πρόκειται

ποτὲ ν' ἀνταμωθοῦμε!

—Τί λέτε;—ξεφώνησε ἡ Μάρια Γαβρί-
λοβνα.—Τί παράξενο! Συνεχίστε· θὰ σὰς
πῶ κατόπιν...ἀλλὰ συνεχίστε, κάντε μου
τὴ χάριν.

—Στις ἀρχὰς τοῦ 1812,—ἀρχισε νὰ
λέγῃ ὁ Μπουρμιν,—περνοῦσα βιαστικὸς
γιὰ τὴ Βίλνα, ὅπου βρισκόταν τὸ σύνταγμα
μας. Φτάνοντας μιὰ φορὰ σ' ἕνα σταθμὸν
ἀργὰ τὸ βράδυ ἔδωσα διαταγὴ νὰ μοῦ ζέ-
ψουν ἄλογα, ὅταν ξαφνικὰ σηκώθηκε τρο-
μερὴ θύελλα. Ὁ ἐπιθεωρητὴς τοῦ σταθμοῦ
καὶ ὁ ἀμαξῆς μὲ συμβούλευσαν νὰ περι-
μείνω. Τοὺς ἀκούσα, ἀλλὰ μιὰ ἀνεξήγητη
ἀνησυχία μὲ κατέλαβε· νόμιζα πὼς κάτι μ'
ἔσπρωχνε. Στὸ μεταξὺ ἡ θύελλα δὲν ἔλεγε
νὰ κοπάσῃ· δὲν μπορούσα νὰ κρατηθῶ,
διέταξα ξανά νὰ μοῦ ζέψουν ἄλογα καὶ ἔ-
φυγα μέσα στὴ μπόρα. Ὁ ἀμαξῆς εἶχε τὴν
ἐμπνευση νὰ πᾶμε ἀπ' τὸ ποτάμι, γιὰτὶ
ἔτσι θὰ συντομεύαμε τὴν πορεία μας κατὰ
πέντε βέρστια. Οἱ ὄχθες ἦταν σκεπασμένες
μὲ χιόνι· ὁ ἀμαξῆς προσπέρασε τὸ σημεῖον
ἀπ' ὅπου βγάζει στὸ δρόμον, καὶ ἔτσι βρε-
θήκαμε σὲ ἀγνωστὴ περιοχὴ. Ἡ μπόρα
δὲν σταματοῦσε· τότε ἐγὼ διέκρινα ἕνα
φωτάκι καὶ διέταξα τὸν ἀμαξῆ νὰ πάῃ
πρὸς τὰ κεῖ. Φθάσαμε σ' ἕνα χωριὸν στὴν
ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ ὑπῆρχε φῶς. Ἡ ἐκ-
κλησιὰ ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ μέσα στὸν περι-
βολὸν τῆς ὑπῆρχαν κάμποσα ἔλκηθρα· ἀν-
θρώποι κατευθυνόταν πρὸς τὸν πρόναον.
«Ἐδῶ! ἔδῶ!»—ἀκούστηκαν μερικὲς φωνές.
Διέταξα τὸν ἀμαξῆ νὰ πλησιάσῃ. «Μὰ δὲ
σκέπτεσθε καθόλου; ποῦ καθυστερήσατε;—
μοῦ φώναξε κάποιος. Ἡ νύφη λιποθύμησε·
ὁ παπᾶς δὲν ξέρει τί νὰ κάμῃ· ἡμεῖς εἴμα-
στε ἔτοιμοι νὰ φύγουμε πάλι. Βγῆτε γρή-
γορα». Ἐγὼ χωρὶς νὰ πῶ λέξη βγῆκα ἀπ'
τὸ ἔλκηθρον καὶ μπῆκα στὴν ἐκκλησιάν, ποῦ
τὴ φώτιζαν ἀσθενικὰ δυὸ ἢ τρία κεριά.
Ἡ κοπέλλα καθόταν σ' ἕνα κάθισμα σὲ
μιὰ σκοτεινὴ γωνία τῆς ἐκκλησιᾶς· μιὰ ἄλ-
λη τῆς σφόγγιζε τὸν ἰδρώτα ἀπ' τοὺς κρο-
τάφους. «Δόξα τῷ Θεῷ,—εἶπε ἐκείνη,—
μόλις ποῦ προφθάσατε. Ἡ δεσποινὶς λίγο
ἔλειψε νὰ πεθάνῃ». Ὁ γέρον-παπᾶς μὲ πλη-
σίασε καὶ μὲ ρώτησε: «Ἐπιτρέπετε ν' ἀρ-
χίσουμε;»—«Ἀρχίστε, ἀρχίστε, πατερού-
λη»,—ἀπάντησα ἐγὼ ἀφηρημένα. Σήκωσαν

1. Σὲν—Ποιὸ (ἦρως τοῦ μυθιστορήματος
Ζὰκ Ζὰν Ρουσσώ· Ἡ νέα Ἑλοῖζα.

τὴν κοπέλλα. Μοῦ φάνηκε καλούτσικη... Ἀκατανόητη καὶ ἀσυγγώρητη ἀπερισκεψία...στάθηκα δίπλα τῆς μπροστά στὸ ἀναλόγιο· ὁ παπᾶς βιαζόταν· τρεῖς ἄνδρες καὶ μιὰ καμαριέρα κρατοῦσαν τὴ νύφη καὶ ἀσχολοῦνταν μονάχα μ' αὐτή. Μᾶς στεφάνωσαν. «Φιληθῆτε,—μᾶς εἶπαν. Ἡ γυναίκα μου γύρισε πρὸς τὸ μέρος μου τὸ χλωμό τῆς πρόσωπο. Ἐγὼ θέλησα νὰ τὴν φιλήσω. Ἀλλὰ μόλις μὲ εἶδε ἔσκουξε: «Ἄχ, δὲν εἶναι ἐκεῖνος! δὲν εἶναι ἐκεῖνος!»—καὶ ἔπεσε λιπόθυμη. Οἱ μάρτυρες γύρισαν καὶ μὲ κύτταξαν τρομαγμένοι. Ἐγὼ τοὺς γύρισα τὴν πλάτη, βγῆκα ἀπ' τὴν ἐκκλησιὰ χωρὶς κανένα ἔμπόδιο, πήδησα μέσα στὸ ἔλκηθρο καὶ φώναξα στὸν ἄμαξᾶ: φύγαμε!

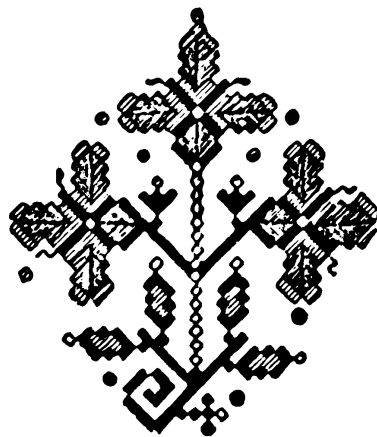
—Θεέ μου!—φώναξε ἡ Μάρια Γαβρί-

λοβνα,—καὶ δὲν ξέρετε τί ἀπέγινε μὲ φτωγὴ γυναίκα σας;

—Δὲν ξέρω,—ἀπάντησε ὁ Μπούρμιν δὲν ξέρω πῶς ὀνομάζεται τὸ χωριό, πῶς στεφανώθηκα· δὲ θυμᾶμαι ἀπὸ ποιοὺς σπυθμὸ ξεκίνησα. Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τόσο λίγη σημασία ἔδιναν στὸ ἔγκλημά μου, ὥστε φεύγοντας ἀπ' τὴν ἐκκλησιὰ, κοιμήθηκα καὶ ξύπνησα τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωῖ, στὸ τρίτο σταθμὸ πιά. Ὁ ὑπηρέτης, πού εἶχε τότε, σκοτώθηκε στὸν πόλεμο, ἔτσι πῶς δὲν ἔχω πιά ἐλπίδα νὰ βρῶ ἐκείνη πῶς τόσο ἀπάνθρωπα τῆς φέρθηκα καὶ πῶς τώρα τόσο σκληρὰ μὲ ἐκδικήθηκε.

—Θεέ μου, θεέ μου!—εἶπε ἡ Μάρια πιάνοντάς του τὸ χέρι,—ἔσεῖς λοιπὸν σαστε! Καὶ δὲν μὲ ξέρετε ἐμένα;

Ὁ Μπούρμιν χλώμιασε...καὶ ἔπεσε στὰ πόδια τῆς.

τρης... Κι' ἐγώ, λοιπόν;.. ἐγώ... Ἐπειδὴ αὐτὸς ζήτησε νὰ χτυπήσουμε τοὺς ἀρχηγούς πού κάνουν ἀστική ἀριστοκρατία τὴν ἐπανάσταση. Κάτι δηλαδή πού τὸ ξέρομε... Κι' ἐγὼ τί ἔκαμα, τότε... Ὅχι, μιὰ ἐπανάσταση δὲν χάνεται καθὼς οἱ ἄνθρωποι.

Κι' ἔσβηνε κεῖ ὁ Νίκος. Γιὰ νὰ μὴν ἀντικρούσει τὸ Δημήτρη. Ἐγὼ τότε καθάριζα μὲ τὰ χέρια μου τὶς ἄκρες ἀπ' τὰ βουνά κι' ἡ νύχτα ἔπαιρνε κάτι βαθύ, ἀπὸ κείνη τὴν ὥρα.

—Νὰ θυμηθεῖς, Νίκο, γιὰ κείνον τὸ Λάμπρο. Εἶναι μιὰν ἀπείραχτη ζωὴ... Ἰδιος μὲ τὰ πλατάνια πού ζεῖ.

Εἶπε ὁ Δημήτρης. Καὶ μιὰν ἀνάσα πέταξε πάνω ἀπ' τὰ βρεγμένα του μαλλιά. Λίγο παραπίσω, ἔρχονταν ὁ Νίκος, σκυφτός. Εἶταν κρεμασμένος πάνω σ' ἓναν πελώριο σταυρό, ἔτσι μπροστὰ στὰ μάτια μας. Καὶ δὲν εἶχαμε νὰ ποῦμε τίποτα. Πῶς γίνονταν νὰ χωρίζουμε; Γι' αὐτὸ κι' ὁ Δημήτρης θυμήθηκε τὸ Λάμπρο καὶ γι' αὐτὸ ὁ Νίκος δὲν ἀπάντησε στὸ Δημήτρη. Ἡ δική μου παρουσία εἶταν γεννημένη σ' ἓνα μέλλον πού τὸ περίμεναν κι' οἱ δύο τους. Ἐκεῖ στὴν ἔρημη στράτα.

—Ἀμίλητοι θὰ κάνουμε τόσο δρόμο;

Ἦθελα νὰ φωνάξω. Κανένας ὅμως δὲν ἔκρινε κείνον τὸν ἀπέραντο δρόμο πού χάνονταν μέσα μας, ὡς τὴν ἄκρη τῆς ἐφηβικῆς μας ψυχῆς. Μονάχα θόλωναν τὰ μάτια μας ἐπειδὴ ὅλα ἔσμιγαν, γῆ κι' οὐρανός, σ' ἓναν ἀκατανόητο χῶρο.

—Καὶ τί ἀπόμεινε νὰ ποῦμε;. Παντιοῦ σωριάζονται ὅλο περιττὰ πράγματα.

Σκέφτονταν ὁ Δημήτρης, καθὼς χαράκωνε τὸν ὀρίζοντα μὲ τὸ ἀνάστημά του στὴν κορφή. Ἐγὼ τὸν παραμόνευα τρομαγμένος κι' ὁ Νίκος πίσω μας μίκραινε δλοένα. Ὡσπὺν ἀπόμεινε νὰ φαντάζει κάτω ἀπὸ κάτι θεώρατες ἀνεμόσκαλες, ἐνῶ στή ρεματιὰ πού μαύριζε μπροστὰ μας ἀπλώθηκεν ἓνας κίτρινος γιαιλός, πού φύτρωναν δυὸ γραμμὲς γαλάζια φοινικόδεντρα. Στὸν ἄμμο, φαίνονταν τὰ πατήματα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἓνα μακρυνὸ ἤρεμο ἐμβατήριο πού θὰ ἔκανε κείνα τὰ φοινικόδεντρα νὰ κινήσουν τὰ φύλλα τους. Κι' ὕστερα οἱ ἐπαναστάτες θὰ ἔρχονταν νὰ σημαδέψουν στὰ στήθια τους. Τότε, θ' ἀνέβαινε κι' ὁ

Δημήτρης στὸ ἰκρίωμα.

—Ἔτσι δὲν εἶναι;

Ρώτησε ὁ Δημήτρης, ξεκομμένος δὴ τελα.

—Νά... Πᾶρε τὰ ὄπλα μου.

Ἀπάντησε ὁ Νίκος, ἀνάμεσα μας. Σὺ νύχτα.

Ὁ Δημήτρης σώπαινε ξανά. Κι' ὅσο γίνονταν μεγάλα καὶ βάραιναν πάνω στὴ στήθια του. Δῶθε ἀπ' τὸν κίτρινο γιαιλό, βάδιζαν μονάχες οἱ σκιές μας, σ' ἓνα ὄνειρο ἀπόναν πυρετὸ πού βλέπαμε μ' ἄνοιχτὰ τὰ μάτια.

—...Πρέπει νὰ χτυπήσουμε τοὺς ἀρχηγούς μας. Πρέπει...Γιὰ νὰ σώσουμε τὴν ἐπανάσταση. Ἡ ἐπανάσταση δὲν εἶναι προσωπα γιὰ νὰ χαθεῖ...Γιὰ νὰ μὴν καταναστεύουμε νὰ γίνουμε μονάχα μιὰ ὑλικὴ δέσμη στὰ χέρια αὐτῶν πού τὴν ὑπολογίζουν στὰ χαρτιά τους νὰ εἶναι μονάδες πέρους... Ζήτω ἡ ἐπανάσταση!

Κι' ὁ Δημήτρης ἔνοιωσε νὰ χάνονται τὰ πρόσωπα, κεῖ μπροστὰ του. Θόλωναν οἱ ὄψεις τῶν ἀντρῶν καὶ σιγὰ σιγὰ αὐτὸς νὰ μακραίνει ἀφάταστα, νὰ παίρνει τὶς διαστάσεις ἀπόνα πρωινὸ φῶς πίσω ἀπὸ βελανιδιές γέρικες. Ἄν ὄρθωνε τὸ χέρι του

—Εἶσαι προδότης!.. Κάτσε κάτω.

Κι' ἐκεῖ σταμάτησε ὁ κόσμος, σ' αὐτὴ τὴ φωνή. Μιὰ κόκκινη γραμμὴ χώρισε τὸ βουνά ἀπ' τὸν οὐρανό. Κι' ἐπανάσταση ἔπόμενε κεῖ, ἀνάμεσα στοὺς ἀντάρτες, εἶναι μιὰ αἰσθησι φοβερή, ξεκρέμαστη σὺν κενό. Τότε, ὁ Δημήτρης ἄρπαξε τὸ αὐτοματο ἀπ' τὰ χέρια τοῦ σκοποῦ. Κι' ἔγινε χάος χωρὶς μνήμη κι' ἔγινε θάμπος χωρὶς ὄραση. Οἱ ἀντάρτες ξανάφτιαξαν πρόσωπα κι' ἡ τάξη τοῦ σύμπαντος ξαναμπῆκε στὴ ψυχὴ τους...Ἐημέρωνε ἀλάργα, στὴν ἀντολή. Κι' ἓνα πουλι γλύκανε ἀπ' ὄξω τὸ θλιμμένο φθινόπωρο.

—Τόσο λίγο διαρκοῦν οἱ μεγάλες ὄρασεις.

Ἀναρωτήθηκε ὁ Νίκος, καθὼς εἶδε τὸν Δημήτρη πού σηκῶνονταν γιὰ νὰ συνεχίσουν τὸ δρόμο. Εἶταν τόση σιωπὴ καὶ τόση ἔρημιὰ κεῖ γύρω πού ὁ Δημήτρης δὲν γινώρισε νὰ ἴδει. Μονάχα φαντάστηκε πῶς ἔγινε τὰ τάχα καθυλλάργης. Κι' ἓνας νεκρὸς φάνηκε κεῖ, γιὰ μιὰ στιγμὴ. Στὸ πρωινὸ ἀχλύ, στὸν κάμπο. Καὶ χάθη.

αυγή... λίγο πριν απ' την ἀντεπίθεση
γερομανικά χαρακώματα.

.. Πῶς φωτίζονταν ὀλόχρυσα τὰ μαλ-
τοῦ νεκροῦ!

Καμήλωνε ἡ φωτιά κοντά, στὰ πόδια
Νίκου, κι' ὁ ἴσκιος του ἀνακατώνονταν
σκοτάδι. Πέρα ἀπὸ κεῖ, ὁ Δημήτρης
κατοῦσε στὰ ὄχτια πὺν φόρτωναν ἕνα
ἄφι παπαροῦνες καὶ πὺν ὁ δυόσμος εἰ-
χυμένος στὰ νοτισμένα χαντάκια του.

Ξανααντάμωνε τὶς ἀμάλαχτες στιγμὲς
ἄφησε στὰ παιδικὰ του χρόνια, ἀπεί-
ρες μνημὲς πὺν καταχώνιασαν μέσα του.

Εννοιωθε πὺν εἶχε κι' αὐτὸς κάτι μέ-
ου ἀπ' τὸν κόσμον τοῦτο πὺν εἶναι πάνω
γῆ. Καὶ σκέφτονταν πόσον δύσκολα εἶ-
τὰ μὴν εἶσαι ξένος στὴ ζωὴ. Ὑστερα,

ῶντας ἀπ' τὸν ὕπνον τοῦ Νίκου, πῆγε
πρῶτα θρανία. Ἡ τάξη του περίμενε
ἴδιο παραμῦθι μαρμαρωμένο. Εἶδε τ'

ῶντας του πὺν χάραξε κάποτε στὸ θρανίον.
ὁ κόσμος γίνονταν λίγο συγκεχυμένος,
ἄριστος. Τίποτε δὲν στέκονταν, γιὰ νὰ

ῶντας αὐτὴν τὴ ροὴ τῆς ζωῆς πὺν κατα-
νε νὰ χύνεται μέσα του. Ἐτρεχε, ἔ-

λαχανιασμένα, γιὰ νὰ μὴν πετάξουν
προστά του καὶ χαθοῦν στὴν ἱστορία
ῶντας τῆς Τροίας. Γιατὶ εἶταν κι' ὁ ἴ-

ῶντας ἀπ' τοὺς συντρόφους τοῦ Ὀδυσ-
καὶ κάτι ἀκόμα ἀπ' τοὺς Λαιστρυγό-

Ἐκεῖ, στὴν τάξη πὺν ἀπέμεινε ἀκί-
στὸ χρόνο, μέσα στὴν ψυχὴ του. Καὶ

προῦσε, καθὼς θροῖζαν τὰ καλαμπό-
κατάμονος στὴ νύχτα. Νὰ κυτᾶξει ὁ

μισμένος ἕνα μακρυνὸ φεγγάρι... Ἄν

ζωγράφος θὰ ἔπαιρνε νὰ φτιάξει τὸν

θ, κείνη τὴν ὥρα. Τί εἶταν ὁ Δημή-
καὶ τί εἶταν ὁ κόσμος καὶ τί εἶταν τὸ

αν;.. Νά, μιὰ μικρὴ γεύση ἀπόνα
ο ἀγραπιδιᾶς κι' ἕνας ἀπέραντος οὐ-

ς γιομᾶτος ἀστέρια τὴ νύχτα. Κι' ἡ
νὰ γίνονταν τότε μιὰν ἀόριστη ἔννοια
σ' ἐκείνη τὴν τάξη κι' ὄξω στὰ σπαρ-

ν Ἀύγουστο. Ἐτσι πλάθονται οἱ ἄν-
τοι, μὲ τὴ δικὴ τους ζύμη.
- Ὡρατὰ πὺν φαίνονται τὰ πράγματα
δὲν ξέρομε πὺν εἶναι στ' ἀλήθεια ὡ-

.. Στὰ θρανία κάθονται πάντα τὰ ἴ-
εἶναι παιδιὰ κι' ὁ δάσκαλος ἀπόμεινε
ῶντας χρόνο νὰ τοὺς κάνει πάντα τὸ ἴδιο

κείνον μάθημα. Δὲν ἔχει σημασία ἂν ἀλλά-
ζουν στὸ μεταξὺ κάθε τόσο τὰ ὀνόματα καὶ
τὰ ροῦχα. Καὶ στὰ χωράφια, πότε στὰ ὄ-
χτια καὶ πότε στὰ καλαμπόκια, περπατάει
πάντα ὁ ἴδιος. Πολλὲς φορὲς ὄχι μονάχα μ'
ἕνα πρόσωπον, ἔρχεται τὴν ἴδια στιγμὴ ἀπὸ
διάφορες μεριές, ἔτσι πὺν μοιάζει νὰ εἶναι
μέσα σὲ πολλοὺς καθρέφτες. Καὶ γυρίζον-
τας μαζώνομε στὴ στράτα τὸν ἑαυτὸν μας
κομμάτια... καὶ πονοῦμε, Συλλογίζομαν...

Εἶπα στὸ Δημήτρη, πὺν σκέφτονταν γιὰ
τὴν ἀριστοκρατία τῆς ἐπανάστασης. Αὐτὸς
φάνηκε νὰ δρασκελάει πάνω ἀπ' τὰ σύ-
νορα πὺν χάραζαν τὴν κίτρινη ἄμμο, κάτω
ἀπ' τὰ γαλάζια φοινικόδεντρα, Ὡσπου ἔ-
γινε ὁ ἴδιος ἕνα ὄραμα πὺν χάθηκε πίσω
ἀπόναν ραγισμένον ὄριζοντα. Κι' ὁ Θεὸς
φάνηκε ν' ἀγγίζει τὴν ὥρα κείνη τὰ στά-
χια στὶς καλαμποκιές. Πόσον εἰρηνικὸς πὺν
εἶταν ὁ κόσμος!.. Τότε, ἦρθε μιὰ ἡσυχία
πὺν φτερούγισε στὸ σκοτάδι, κεῖ μέσα.
Φάνηκε γιὰ λίγο στὰ πόδια τοῦ Νίκου ὁ
ἴσκιος ἀπ' τὸ αὐτόματο, πάρα πέρα. Κι' ὁ
Δημήτρης ἔχασε τ' ὄνειρον. Ὑστερα, ξανά-
κατσε κάπου, στὸ κενό. Χωρὶς μνήμη. Ου-
μόνταν μονάχα τοὺς Ἴταλοὺς, τὸ πρόσωπον
ἑνὸς ἀλπινιστῆ πὺν τὸν ἔλεγαν Πιέτρο.
Καὶ ξανάστηνε στὸ νοῦ του τὴ στιγμὴ πὺν
οἱ ἀντάρτες τὸν ἔγδυναν γιὰ ν' ἀλλάξουν
τὰ ροῦχα τους μὲ τὰ ροῦχα τὰ δικά του.
Κι' εὑρίσκει πὺν σὲ κείνα τὰ μάτια καὶ πὺν
σὲ κείνη τὴν στολὴ τοῦ ἀλπινιστῆ κάθον-
ταν ἡ σιωπὴ ἀπ' τὴν τραγωδία τοῦ πολέ-
μου. Γιατὶ δὲν τὴν ὑπεράσπισε;

— Ὁχι!

.. Οἱ ἀντάρτες ἀπόμειναν νὰ τὸν κυτ-
τάζουν, σὰ νὰ περίμεναν κάποιον νὰ ἔρ-
θει. Τότε ὁ Δημήτρης φάνταξε θεόρατος,
ἔνῳ στὰ μάτια τῶν Ἴταλῶν χύθηκε ἀπαλὰ
κάτι ἀπὸ κείνον τὸ φῶς πὺν σβήνεται στὶς
ἐρημιές τὸ φθινόπωρον. Περίμεναν κι' αὐτοί.

— Ντροπὴ μας.

Καὶ ξαναφάναξε.

— Πῶς θὰ φτιάξομε τὴν ἐπανάσταση!

Κι' αὐτὸ τὸ εἶπε ὁ Δημήτρης γιὰ νὰ
γιομίσει κάποια σιωπὴ πὺν ἀκινήτησε τοὺς
ἄντρες ἐκεῖ. Ἐτσι ἀπόμειναν κατόπιν τὰ
μάτια τοῦ Πιέτρον, νὰ εἶναι χωμένα μέσα
σὲ μιὰ ὀδυνηρὴ ἀναθύμηση. Γιατὶ, κοίτα
πὺν δὲν ἔγιναν ὅλα αὐτά...

Κι' ὁ χειμῶνας εἶναι βαρὺς, ἀσήκωτος οὐρανός.

Συλλογίζονταν τώρα ὁ Δημήτρης, καθὼς ἡ αὐγὴ πῆρε νὰ σκίξει τὶς χαραμάδες στὴν πόρτα. Σηκώθηκα κι' ἐγὼ νὰ κυττάξω. Ὅλα εἶχαν φύγει ἀντάμα μὲ τὴ νύχτα. Κι' ἀπόμειναν μονάχα ἡ σβησμένη γωνιὰ γιομάτη στάχτες. Δίπλα, ὁ Νίκος πού κοιμόνταν ἀκόμα. Καὶ παρέκει τὸ αὐτόματο, πεταμένο. Καὶ μιὰ κατάψυχη μοναξιὰ πού πάγωνε.

— Ἡ νύχτα εἶταν δίχως ὄνειρα, Δημήτρη. Πῆγα στὸν ἄλλο κόσμο, καὶ ξύπνησα μέσ' ἀπόνα χάος. Θὰ τὸ θυμᾶμαι.

Εἶπε ὁ Νίκος, καὶ σταμάτησε. Ὁ Δημήτρης δὲν τὸ πρόσεξε κι' ἡ στράτα ἔδειχνε νὰ περιμένει κάτω ἀπὸ κάτι σκυθρωπὰ ἔλατα. Μονάχα, ὅταν ἔπαψε ὁ Νίκος, θυμήθηκε ν' ἀπαντήσει.

— Ἐγραψες ποιήματα, Νίκο;

— Ὁχι. Γιατὶ ρωτᾶς;

Ὁ Δημήτρης ξεκόπηκε κι' ἀπόμεινε νὰ κυττάζει κάτι ἀπ' τὶς λέξεις του, στὸν οὐρανό.

— Μίλησες σὰν ποιητῆς... Γι' αὐτό.

Εἶπε κάποτε. Καὶ φαντάστηκε πὼς εἶταν ἓνα παιδί ξυπόλυτο στὰ χωράφια. Ὑστερα ζανάγινε κατάμονος.

— Σκέφτομαι. Καὶ δὲν ξέρω τίποτα. Σκέφτομαι...

Εἶπε ὁ Νίκος. Κι' ἀποφάσισε νὰ κυττάξει τὸ Δημήτρη στὰ μάτια. Κάτι ἔγινε μέσα του τρίμματα, τότε. Κι' ἀλάφρωσε, σάμπως νὰ εἶχε πρὶν λιθάρια στὸ στέρονο του.

Ὁ Δημήτρης κι' ἐγὼ περιμέναμε. Ξέραμε τί θὰ ἔλεγε ἀκόμα. Κι' ὁ δρόμος χάνονταν στὴν ἄκρη ἀπόνα κενό, κεῖ μπροστά μας.

— Ἐγὼ ξέρω. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν σκέφτομαι.

Ἀπάντησε ὁ Δημήτρης. Καὶ τίποτ' ἄλλο. Κάπου κεῖ ἀπόμεινε ὁ Νίκος, νὰ ἔχει κόμη ξανθὴ, πειραμένη πάνω στὶς χοντρές του πλάτες. Ἐτσι πού θυμίξε τὴν πρωτόγονη ἀρρενωπότητα πού ἔχουν οἱ κοῦροι. Αὐτὸ ἴσια ἴσια πού τὸ κάτεχα, καθὼς ὁ Νίκος περπατοῦσε μονοκόμματα. Κι' ὅλα γίνονταν κείνη τὴν ὥρα ἀργά.

— Δημήτρη.

Ξάμωσε νὰ πεῖ ὁ Νίκος, γιὰ μιὰ γμῆ. Καὶ σταματήσαμε γιὰ νὰ περιμένω κάτι. Ὅσπου κάπου βρόντηξαν τὰ ἔλατα ὕστερα ἔπεφτε μιὰ ἡσυχία πού ἔπηξε γύρω. Στὸν κάμπο, ἀρχίξε νὰ σηκώνε βαθειὰ μιὰ πρωϊνὴ πάχνη κι' ἓνα ἀπὸ κάποιαν ἄσπρη ἀχλὺ ἔλυωνε σιγὰ σιγὰ τὰ δέντρα. Τότε, ἀκούστηκαν δυὸ πολυβόλα. Ὁ πόλεμος φάνταζε νὰ γίνε ὄνειρο. Οἱ Γερμανοὶ θὰ χτυπιοῦνταν πρὸς ἐναντίον πλάτῃ χωματόδρομο, στὰ χωμάτα. Συλλογίζονταν ὁ Δημήτρης, μόχος. Ἐγὼ περίμενα κι' ὁ Νίκος πᾶσι νὰ κρατήσει κάτι ἀπὸ κείνα τὰ δρόμα. Λὲς κι' ἡ ζωὴ θὰ τελείωνε κείνη τὴν ὥρα.

— Νά!..

Πέταξε τὰ ὄπλα του ὁ Νίκος, στὰ δια τοῦ Δημήτρη. Κι' εἶταν σὰν ἀχρὸ σίδερα.

— Νὰ τὰ πάρεις ἐσύ... Ἐγὼ δὲν ἔχω κάμω τίποτα χωρὶς τὴν ἐπανάσταση.

Συνέχισε ὁ Νίκος. Κι' ὅταν ἔπαψε, ἔθηκε ἀνάμεσά μας ἡ σιωπὴ.

Κι' ὅλα μίκραιναι ἐκεῖ, ὅσπου χάνονταν ὀλότελα. Τότε, κυτταχτήκαμε κι' ἐγὼ στὰ μάτια. Καὶ νοιώσαμε ἀγάλια συγκίνηση βαθειὰ πού γίνονταν φῶς ἐντὸς τῆς ψυχῆ μας. Χάσαμε τὴν αἴσθηση κείνη τῆς γῆς πού βαραίνει τὴν ὑπαρξὴ κι' ἀγγίξε τὴ στιγμή πού ἀνταμώνει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ Θεό. Αὐτὴ τὴ στιγμή, τὸ σύμπαν χωροῦσε μέσα σ' ἓναν κόμπο ἀπόνα δάσος. Ἐνῶ τὰ λόγια τοῦ Νίκου φάνταξαν νὰ ναι μιὰ θύελλα πού κρέμονταν πάνω τὰ κεφάλια τῶν ἀντρῶν. Ἐτσι πέρασε ζωὴ ὀλόκληρη. Κι' ὅταν συνῆλθα, εἶπα καταῖδρωμένος καὶ κατάκοπος, σάμπως κάνα ταξίδι. Ἡ μεγάλη κείνη στιγμή γίνει ὄνειρο πού χώνεψε μέσα μου βαθύ. Καὶ κατάλαβα πόσο εἶταν ὀδυνηρὸ νὰ νὰ νερχίσω νὰ μαζώξω αὐτὴν τὴν συγκίνηση μέσ' στὰ σχήματα καὶ στὶς λέξεις.

— Ὁχι... Πρέπει νὰ πᾶμε, Νίκο. Οἱ παναστάτες εἶναι δυνατοί, κι' ὄχι τὰ δειλά.

Ἀπάντησα, ἔτσι γιὰ νὰ γιομίσω τὸ νῶ πού ἀπόμεινε ἀπὸ κείνη τὴ σιωπὴ. Ἐγὼ εἶχαμε στάθηνε στὰ λόγια καὶ στὶς χοντρές του πλάτες τοῦ Νίκου. Τ' ἄλλα μοῦ φαίνονταν πὼς εἶταν πράγματα χωρὶς καμμιάν ἐπιρροή.

Ὁ Νίκος δὲν ἀπάντησε. Κύτταξε

ορανό, ἔρημος. Ἴσως νὰ χαίρονταν ἕνα ὄς κρῦο πού ὁμόρφαινε τίς κορφές στὰ ῥω βουνά. Θυμήθηκα τότε κάποιον πικρα φορτωμένον μιὰν ἀκριτὴ ἔρημιά.

—Κρατούμενος ἐσύ!.. ἕνας ἐπαναστά-

—Ναί, Νίκο.

—Ὡς ἐδῶ εἴταν...

Πῆγε νὰ πεῖ ὁ Νίκος. Καὶ σταμάτησε ξάνοιχτά τὰ μάτια. Κάπου στήθηκε τότε πρὸς τὸ ἰκρίωμα, κάτω ἀπ' τὰ φοινικό-στρα.

—Πῶς μορεῖς;

Φώναξα. Καὶ προστά μου ξάνοιξεν εἰς σκοτάδι, γιὰ ν' ἀναχαράξει κεῖ ὁ νεὸς φίλος μου...καβαλλάρης ἔφηβος στὸν κάμπο,

—Δημήτρη.

Φώναξε κι' ὁ Νίκος, βραχνά. Κι' εἶχε φωνή του κάτι ἀνέκκλητο.

—Γιατὶ νὰ τὸ πεῖς αὐτό;

Ξανάπε, πικραμένος. Κι' ἐγένεθ' ἕνα ἔδι πού δὲν ἔκλαψε.

—Θέλω νὰ παλαίψω.

Εἶπε ὁ Δημήτρη. Καὶ χάρηκα πού εἶ-
—ἔτσι.

—Κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο. Δὲν ἔχω τίποτ' ἄλ-
στην ἐπανάσταση.

—Ἀλλὰ νὰ σταματήσεις ἐδῶ. Παρα-
ω, εἶναι φυγή. Κατάλαβες τώρα, Νίκο;

—Ὅχι. Δὲν ἀνακατώνομαι μετὶς θεω-
ς, γιατί τότε χάνω τὴ φωνή τῆς καρ-
ς. Κι' αὐτὸ πού καταλαβαίνω τώρα εἶ-
νὰ πετάξω αὐτὰ τὰ ὄπλα πού σηκώ-
ν ἀπάνω σου.

—Σ' εὐχαριστῶ πού τὸ εἶπες, Νίκο...
ἐπανάσταση δὲν χάθηκε, ἀδερφέ μου.
εὐχαριστῶ πού τὸ εἶπες.

Πρὶν ἀποσώσω νὰ ἰδῶ πῶς φάνταζαν
τὴν ὥρα οἱ δυὸ ἄντρες ὁ ἕνας ἀντί-
στὸν ἄλλον. ὁ Νίκος εἶχε φτάσει στὴ
ἡμῆ ἀπόναν ὀρίζοντα πλατύ.

—Ὁ πόλεμος εἶναι δῶ.

Μοῦ ἔγενεψε δείχνοντας στὰ στήθεια του.

—Θυμήσου τὸν Καραγιάννη πῶς χύ-
με νὰ σφάζει τὸν ἀρχηγὸ τὴν ὥρα πού
ἐνούσαμε νὰ φύγουμε ἀπ' τὸ φυλάκιο.

...σ' αὐτὴν τὴ στιγμὴ κρεμάστηκε ἡ ἐ-
πανάσταση... Κατάλαβες τώρα Δημήτρη

κι' ἐπέταξα τὰ ὄπλα;.. Αὐτὸς ὁ Καραγιάν-

νης δὲν εἶμαν ἐγώ!

Τὸν ἄκουσα πού φώναζε δυνατά, πάνω
στὴ γραμμὴ ἀπὸ κείνον τὸν ὀρίζοντα.

—Κι' ἐγὼ ἄφησα νὰ γδύσουν τοὺς ἴ-
ταλοὺς!

Φώναξε τότε κι' ὁ Δημήτρη, μ' ἕνα
πάθος πού τὸν μάτωνε. Κι' ἀπόμεινε νὰ
κυττάζει μέσα του τὸν Πιέτρο, μόνος. Ἐγὼ
θέλησα νὰ φύγω ἀπὸ κεῖ, γιὰ νὰ μὴν ἴ-
κούω τί θ' ἀπαντοῦσε τώρα ὁ Νίκος.

—Γι' αὐτό...Γι' αὐτό...Πᾶψε!

Ξαναφώναξε. Κι' ἔτρεχε ἀγκομαχώντας
μέσα σ' ἕνα κάμπο πού καίγονταν. Πίσω-
του, κάτι καμμένα χορτάρια γίνονταν συ-
γενεφα. Ὡσπου στὸ τέλος ὁ Πιέτρο κι' ἐγὼ
μείναμε μονάχοι.

—...Οἱ προδότες δὲν εἶναι πάντα ἐκεῖ-
νο πού πιστεύομε πῶς εἶναι. Ἡ ἐπανά-
σταση γίνεται μόνο μετ' τὴ δική μας τὴν
ψυχὴ. Κι' αὐτὴν τὴν ψυχὴ ὑπερασπιζό-
μαστε.

—Οἱ θεωρίες γεννιοῦνται καὶ πεθαί-
νουν στὸ κεφάλι. Ἄλλο εἶναι κείνο πού
ἀγγίζει τὴν ψυχὴ καὶ πού θερμαίνει
τὸ αἷμα. Μετ' τοὺς λογαριασμοὺς κινοῦνται
μονάχα τὰ λογιστήρια. Ἔτσι δὲν εἶναι, Δη-
μήτρη; Κι' ἐσύ δὲν εἶπες νὰ χτυπήσουμε
τοὺς ἀρχηγοὺς ἐκείνους πού θέλουν νὰ κ-
μουν τὴν ψυχὴ μας νὰ εἶναι μονάχα μιὰ
δύναμη πυρὸς χωρὶς βούληση καὶ χωρὶς
συνείδηση; Καὶ γι' αὐτὸ δὲν πᾶς τώρα
κρατούμενος;

—Θέλω νὰ σταθῶ ἀντίκρου τους. Κι'
νὰ τοὺς κυττάξω κατάματα. Πῶς ἄλλοιῶς
θὰ χτυπηθῶ μαζί τους;

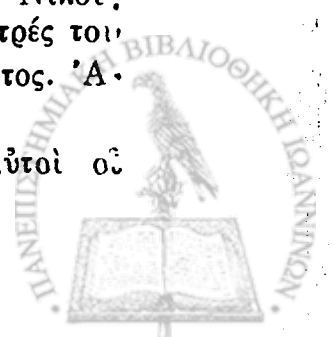
—Ἔ, κι' ἐγὼ Δημήτρη τὸ ἴδιο κάνω.
Κι' ὅλοι οἱ ἐπαναστάτες τὸ ἴδιο κάνουν
αὐτὴ τὴν ὥρα. Εἶναι μάχη συνείδησης ἢ
ἐπανάσταση. Μόνον πού θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχε
κάμει αὐτὸ πού ἔκαμε ὁ Καραγιάννης.

—Φτάνει. Πᾶρε τ' ὄπλο τώρα. Ὑπο-
σχεθήκαμε νὰ τὸ πετάξουμε ὅταν δὲν θὰ
χρειάζεται γιὰ τίποτα.

—Ἔχεις δίκιο...Καλὴν ἀντάμωση!

Καὶ κυττάσαμε τὴν κόμη τοῦ Νίκου,
νὰ εἶναι χυμένη πάνω στὶς χοντρές του
πλάτες, καθὼς ἀνηφόριζε μονόχλωτος. Ἄ-
προσπέλαστος εἶταν.

—Πῶς ἐγέναν τόσο δυνατοὶ αὐτοὶ οἱ
ἄντρες!

Θαύμαζε ὁ Πιέτρο.

Καὶ συνεχίζαμε τὸ δρόμο, ἐνῶ γύρω μας πύκνωνε ἡ ἐρημιὰ κι' ἀραιώναν ἕνα ἕνα τὰ κλαριά. Γιὰ λίγο, φάνηκε ὁ ἥλιος νὰ δρασκελάει ἀπὸ κορφή σὲ κορφή, κι' ὕστερα σβήστηκαν τὰ σχήματα κι' ἀκούγονταν μονάχα οἱ ἀνάσες μας. Στὸ βάθος εἶταν πάντα τὸ ἰκρίωμα κάτω ἀπ' τὰ φοινικόδεντρα. Κι' ὁ ἴσκιος τραβήχτηκε τραβήχτηκε στὴν κίτρινη ἄμμο ἔτσι πὺ ὁμοιάζε παράξενο ὄνειρο.

Ὁ ἀρχηγὸς ξυπνοῦσε ἀπόναν ὕπνο, μπροστὰ στὸ Δημήτρη πὺ στήθηκε λίγα μέτρα πὺ κεῖ ἀπ' αὐτόν. Σ' ἕνα τραπέζι εἶταν βαλμένο ἕνα κέρινο πρόσωπο. Κεῖνη τὴν ὥρα, ὁ Δημήτρης σήκωσε τὸ χέρι καὶ μετακίνησε αὐτὸ τὸ κέρινο πρόσωπο, ἐνῶ κάνα δυὸ τρεῖς ἴσκιος πέρασαν ἀνάμεσά μας, πὺ χάθηκαν στὸ φῶς πὺ ἔρευγε ἀπ' τὰ παράθυρα. Κι' ὅλα φαίνονταν νὰ εἶναι ἄδεια πράγματα.

—Γιατὶ σήκωσες τὰ ὕπλα πάνω μας;

Ρώτησε κάποτε ὁ Ἀρχηγός. Κι' εἶταν ἀπόμακρος.

Ὁ Δημήτρης περίμενε ἀκόμα.

—Χωρὶς τὴν πειθαρχία δὲν ὑπάρχουν ἐπαναστάτες. Οἱ ἀνταρσίες θὰ χτυπηθοῦν ἀλύπητα.

Συνέχιζε νὰ μιλάει ὁ ἀρχηγός, πυρωμένος ἀπόναν πυρετό. Αὐτὴν τὴ στιγμή, ψήλωνε ὁ Δημήτρης κι' ἔρχονταν ἀπὸ μέσα του ἕνας θαμπὸς φόβος ἀπὸ κάποιο σούρωπο.

—Ἡ ἐπανάσταση εἶναι ἡ ψυχὴ μας καὶ τίποτε ἄλλο. Γι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχουν ἐπαναστάτες χωρὶς ψυχὴ. Τί θέλετε, νὰ ρίξουμε βρόγχο σ' αὐτὴν τὴν ψυχὴ, γιὰ νὰ μείνουμε χωρὶς μνήμη καὶ χωρὶς συνείδηση;

Ὁ Δημήτρης ἐδῶ σταμάτησε νὰ φωνάζει. Κι' ὁ κόσμος ἔγινε μιὰν ἀπέραντη σιωπὴ, ἔτσι πὺ ἀπόμεινε κεῖ μέσα νὰ εἶναι μονάχα τὸ κέρινο πρόσωπο πάνω στὸ τραπέζι. Ὁ Δημήτρης χειρονομοῦσε σὰν ὑπνωτισμένος, καθὼς χρῦσωναν τὰ μαλλιὰ του στὸ μέτωπο. Ἐκεῖ τὸν ἄφησα γιὰ νὰ μείνει ὅπως ἕνα ἄγαλμα, στὸ χρόνο.

—Ἐμεῖς εἴμαστε ἡ ἐπανάσταση...Ζήτη ἡ ἐπανάσταση!

Ἀπόειπα τὴ μεγάλη λέξη. Καὶ κάπου

ἀκούστηκαν τότε τὰ θούρια τῶν ἑξαλλὰ ἐφήβων πὺ ντουφεκίζονταν ἔσπρηθοι ἀπὸ τὸν στυλὸν Γερμανούς. Ἀλάργα, φάνηκε ὁ Νίκος πὺ ὀρθώθηκε, ἀπλώσε τὰ χοντρού του χέρια καὶ βρυχήθηκε. Κι' ἡ ζωὴ γεννηθήκε ἀπόναν δυνατὸ σεισμὸ πὺ ἔγινε μέσα στὰ στήθεια τοῦ Δημήτρη. Ἡ ἐπανάσταση ἀπόμεινε ξανά νὰ εἶναι μιὰ ἀσθησι μετέωρη. Καὶ τὰ προσωπα τῶν ἀπὸ τῶν διαλύονταν μέσα σὲ κάποια θολὴ πύλη. Τίποτε δὲν στεριώνονταν κείνη τὴν ὥρα...

—Θέλεις τίποτα;

Ἐχώρισεν ἕνας κρατούμενος, κατὰ Δημήτρη. Φαίνονταν πὺς κάτι ἤθελε θυμηθεῖ, κεῖ στὸ λιγοστὸ φῶς τῆς φυλακῆς.

—Τί νὰ θέλω;

Ἀπάντησε μὲ κόπο ὁ Δημήτρης, πὺ ἀπόναν ἴλιγο.

—Ἀκου τί λέει!.. Νά, ὅ,τι θέλω κι' γώ...Ἦ,τι θέλομε ὅλοι μας ἐδῶ μέσα.

Ξανάπε ὁ κρατούμενος, ἴσσο φυσικὸ πὺ θυμίζε μικρὸ παιδί. Καὶ τὸν ξανά ρώτησε:

—Ἀπὸ πὺ ἦρθες ἐσύ;

—Ἀπὸ κεῖ πὺ ἀνατέλλει ὁ ἥλιος.

Ἀπάντησε ὁ Δημήτρης. Κι' εἶταν πὺ μακρυνός, σὰν ἀπὸ κάνα ὄνειρο.

—Κρίμα!..Κι' ὅμως ἐδῶ ἀνταμώνο κι' οἱ δυὸ.

Συμπαίρανε ὁ κρατούμενος, κατὰ μὲν Κι' ὁ Δημήτρης σκέφτηκε πὺς αὐτὸ πὺ εἶπε ὁ κρατούμενος εἶταν ἀλήθεια. Κεῖ πέταξε κείνη τὴ στιγμή μέσα του, κι' ὁ Δημήτρης παράλυσε. Ἄν ἀπλώνα τὰ χέρια μου πάνω τους, θὰ σμίγαμε κι' οἱ τρεῖς. Τόσο κοντὰ εἶταν ἐκεῖ μέσα. Οἱ ἀποσπασεῖς ἀπόμειναν μονάχα στὴν ψυχὴ τοῦ Δημήτρη, νὰ εἶναι ἀλαργινές, ἀπροσπέλαστε γιομῆτες χρώματα καὶ φῶς.

—Μωρέ, πὺ σταματάει ἡ ἐπανάσταση;

Ἀναρωτήθηκε ὁ Δημήτρης. Κι' εἶπε νὰ πέφτουν φύλλα ἀπόναν μακρυνὸν τὸ γράν.

Ὁ κρατούμενος κάτι ὑποπεύθηκε, τὸ καὶ χώρισαν ξανά. Στὴ φυλακὴ πύκνωσε τὸ σκοτάδι, κι' οἱ κρατούμενοι γίνοντο σκιές πὺ περπατοῦσαν σ' ἕνα κενό.

Ὁ Δημήτρης καταχώνιαζε μόνος σὲ μιὰν ἄβυσσο πὺ μυρμήγκιαζε στὰ ἴ

για του. Καί συλλογίζονταν πώς ἡ ἰ-
 ρία μιλάει καμμιά φορά σ' ἓναν ἄν-
 ὀπο μονάχα. Σκέφτηκε τὸ Νίκο πού θά
 ἴζε γιὰ νὰ χαράξει στή σιωπὴ τῶν ἄν-
 ὀπων ἐκεῖνο τὸ μεγάλο μήνυμα πού περι-
 ἔχον. Κι' ὕστερα νὰ ἔρθῃ, καβαλλάρης
 ὁ ὀρθρινὸ κάμπο μιᾶς πορφυρῆς αὐγῆς.

—“Ἐτοιμοί;

Ῥώτησε μὲ τὰ μάτια.

—Παρόντες. Πᾶμε...Ζήτη ἡ ἐπανά-
 στη!

Καί ξεκίνησαν τραγουδώντας...Στὸν ὕ-
 πο τῷ Δημήτρῃ.

Λίγα βήματα ἀπ' τὴν ἀντίθετη μεριά,
 ἔθ' ἀντάμωναν τοὺς κρατούμενους στή
 ἀκὴ πού εἶταν αὐτός. Ἡ ἀπόσταση ἀ-
 εἶνε νὰ εἶναι μονάχα δυὸ κουβέντες.

—Κρίμα!..Κι' ὁμως ἐδῶ ἀνταμώνομε
 οἱ δυό.

Συλλογίζονταν κι' οἱ δυὸ μαζί, ὁ Δη-
 ῆτρῃς κι' ὁ κρατούμενος. Κι' εὗρισκαν
 οἱ λέξεις κρύβουν μιὰ δύναμη πού γεν-
 ἔχι ἀπ' τὸ πάθος πού θά χωρέσουν. Κι'
 ἄνθρωποι ἔχουν ἀνάγκη ἀπ' αὐτὴν τὴ
 ῆμη. Ὡσπου νὰ γιομίσουν ἀπὸ αἵματα
 ἀπὸ μίση πού τοὺς κάνουν ἐχθρούς.
 εἶναι πού ἀνταμώνονται ξανὰ μονάχα
 φυλακῆ. Κι' ἂν τοὺς ρωτήσῃ κανεὶς,
 οἱ ποῦν τὰ ἴδια πράγματα.

—Ὅπως καὶ τώρα...Καὶ σκοτώνονται
 ἐξέ τους, λέγοντας πάντα καὶ τὰ ἴδια
 ῆματα.

Μονολογοῦσε ὁ κρατούμενος, δίπλα στὸ
 ῆτρη πού φαίνονταν νὰ εἶναι οὐδέτε-
 ῆ ἀπόνα κρυφὸ παραμιλητό.

—Γιατί σ' ἔφεραν ἐδῶ;

ῆθάρωσε νὰ ρωτήσῃ κι' ὁ Δημήτρῃς.
 εἶδε πὼς ὁ κρατούμενος εἶχε μιὰ ὄψη
 ῆτυπημένο ἄγαλμα.

—Μήπως ξέρω κι' ἐγώ;

Ἀπάντησε ὁ κρατούμενος, καὶ τὰ χέρια
 ῆρεμάστηκαν ἀπότομα.

—...Ὅμως, γιατί;

ῆρόστεσε λυπημένα, σάμπως ν' ἀνα-
 ῆθη κατὶ. Κι' ὁ Δημήτρῃς τότε μοῦ
 ῆε νὰ ζυγώσω πιὸ κοντὰ τους.

—Δὲν εἶναι στή δικὴ μας ἱστορία, ἀλ-
 ῆ ἓνα αἶτημα τῶν καιρῶν μας.

ῆιάστηκε ν' ἀπαντήσῃ ὁ Δημήτρῃς.
 ῆπροσδιάβηκε κλείνοντας τὰ μάτια.

—Πὲς καλύτερα πὼς δὲν μᾶς ρωτοῦν.
 Συμπλήρωνε ὁ κρατούμενος, παίρνον-
 τας τὰ λόγια πού δὲν ἤθελε νὰ πεῖ ὁ Δη-
 ῆτρῃς.

—Μὴ λὲς ἄλλα.

ῆΑνιήχησε ἡ φωνὴ τοῦ Δημήτρη, σὰν
 ἀπὸ παραίσθηση.

—Τούτῃ τὴν ἀλήθεια δὲν θά τὴν μά-
 ῆθαινα, ξέρεις.

ῆΞανᾶπε ὁ Δημήτρῃς, ἀπὸ μόνος. Κι' ὁ
 κρατούμενος πῆρε τὴν ὄψη ἀπόνα εἰκό-
 νισμα.

—ῆῆχομε τὸν ἴδιο τόπο, τὴν ἴδια οἰ-
 κνηγένεια, τὰ ἴδια ὄνειρα, τὴν ἴδια τύχη.

ῆΑναρωτήθηκε ὁ Δημήτρῃς, βλέποντας
 ἀφηρημένα κάποιον φῶς, πού ἔφτιανε δυὸ
 τρία σπῆτια μέσα σ' ἓναν κῆπο μὲ ροδακι-
 νιὲς ἀνθισμένες.

Κάνοντας τὸν κόσμον ὑπόθεση δικὴ σου,
 τὸν κατανοεῖς καλύτερα, γιατί τὸν πλάθει
 ὁ ἴδιος ἀπ' τὴν ἑαυτὸ σου. Συμφωνοῦσα
 κι' ἐγώ, ἔτσι ἀμίλητος ἀπέναντι ἀπ' τὸ
 Δημήτρη.

—Τί σημασία μπορεῖ νὰ ἔχουν αὐτὰ
 γιὰ κείνον πού δὲν καταλαβαίνει; Κι' ὕστε-
 ρα, ἐδῶ πού τὰ λέμε, δὲν ἔχει τὴν ἴδια ἀ-
 ῆξία πού ἀνταμώνομε μέσα στὴν ἴδια φυλα-
 κῆ; Οἱ θεωρίες τώρα εἶναι ὄξω ἀπ' τὴ φυ-
 λακῆ τούτῃ. Κι' αὐτὸ εἶναι ἀποκάλυψη
 μιᾶς ἄλλης πραγματικότητος πού τὴν ἀγ-
 ῆγίζομε δεμένοι σ' ἓναν κοινὸ ζυγό... Νὰ
 πῶ κι' ἄλλα, Δημήτρη;

—Φτάνει.

ῆῆγενψε ὁ Δημήτρῃς, ἀποκαμωμένος.
 ῆῆκεῖνο πού γκρεμίστηκε προχτὲς μέσα του,
 ἔννοιωθε νὰ εἶναι ἓνα ἄνοιγμα πού τὸν ἔ-
 σκαφτε. Καὶ περίμενε νὰ κλείσει, ἔστω μὲ
 κάποιον σιωπῆ. Θυμόνταν τὸ Νίκο πού τὸν
 παράτησε κι' ἔφυγε καὶ τὸν Πιέτρο νὰ ἔ-
 χει πάντα ἐκεῖνο τὸ ταπεινωμένο πρόσωπο.
 ῆῆν ἔρχονταν τουλάχιστο ἡ ἀνάσα τῆς ἀ-
 νοιξῆς νὰ χνουδώσει τὰ κλαριά. Σκέφτον-
 ταν πικραμένος. ῆῆτσι γιὰ νὰ μὴν ὑποφέρει
 ἀπὸ κείνη τὴν πικρὴ ἀνάμνηση. ῆῆς εἶχε
 φωνάξῃ, Θεέ μου, ὅταν ἔπαιρναν τὰ ροῦχα
 τῶν ῆῆταλῶν.

...—Θὰ τὸν σκότωνες;..Δὲν θά τὸν ἔ-
 σφαζες, ἂν ἤξερες πὼς εἶταν ἐχθρὸς μας;..
 Γιατί δὲν ἀπαντᾶς; Πὲς τί θά ἔκανες.

Στὸ φυλάκιο κείνο οἱ ἀντάρτες κοιμόν-

ταν. Κι' ἔρχονταν στὸν ἴσκιό τῆς φωτιᾶς ἓνα πνεῦμα φοβερό, καθὼς ρωτοῦσε κάποιος ἀπ' αὐτοὺς τὸ Δημήτρη. Τὸ φυλάκιο ὁμοιάζε νὰ εἶναι τάφος τῶν Φαραώ, ἀπειραχτος. Κι' ὁ χρόνος εἶχε πῆξει κεῖ κάποιαν αἴσθησι φρίκης. Τίποτε δὲν τάραζε τοὺς ἴσκιους ποὺ κοιμόνταν κεῖ μέσα. Κι' οἱ λέξεις ἔπεφταν ἀπὸ μιὰν ἀκριτὴ ἄβυσσο, καὶ χάνονταν.

—... Ἄς εἶταν ἀδερφὸς ἢ πατέρας σου... Ἔτσι κάνουν οἱ ἐπαναστάτες. Ἐσύ τί λές;

Ἐπέμενε ὁ ἄλλος νὰ βασανίζει τὸ Δημήτρη. Κι' ὅπως στέκονταν κατάντικρύ του, εἶχε κάποια λίθινη μορφὴ ἀπόναν ἀπίθανο ἀνθρώπο.

Ὁ Δημήτρης ἤξερε πὼς τὸν εἶχαν ἐκεῖ γιὰ νὰ τὸ δοκιμάσουν. Καὶ λογάριζε πὼς οἱ πρῶτοι ὀρίζοντες ἔφταναν ὡς τὴ φυλακή. Κι' ἐννοιωθε νὰ ξυπνάει τότε ἀπόνα ὄνειρο ποὺ τὸν μούδιαζε. Ἐνῶ, πέρα στὴν κίτρινη ἄμμο, φάνηκαν τὰ βήματα ποὺ περιμέναν οἱ πατημασιές.

—Φτάνει!.. Θὰ ἔκανα κεῖνο ποὺ ἔπρεπε.

Ἀπολογήθηκε, γιὰ μιὰ στιγμή. Κι' εἶχε πάνω του ἓνα σκοτεινὸ βάρος ποὺ τὸν ἄγγιζε στὸ λαιμό, σὰν θηλιά.

—Γιατὶ νὰ ρωτᾶς ἐμένα;

Ἀγρίεψε πάλι ὁ Δημήτρης. Καὶ στυλώθηκε πάνω ἀπ' τὴ φωτιά. Τότε ὁ ἀντάρτης ἀπόμεινε ἄψυχος, νὰ τὸν κυττάζει. Κι' ὁμοιάζε νὰ εἶναι ἓνα ἐρείπιο ποὺ καίγονταν, στὴ φωτιά. Οἱ ἄλλοι ἀντάρτες ἐκεῖ κοιμόνταν πεταμένοι καταγῆς, ἄχρηστοι.

—Μήπως ἐπειδὴ κατηγορήθηκα;.. Κι' ἐδῶ ἦρθα γιὰ νὰ με δοκιμάσεις ἐσύ!.. Ἐσύ!.. ἐσύ!..

Τεντώθηκε ὁ Δημήτρης, πάνω ἀπ' τὸν ἀντάρτη. Καὶ συναντήθηκε μετὰ τὸν Καραγιάννη, γιὰ μιὰ στιγμή. Μέσα στὸ φυλάκιο τότε κάτι γκρεμίστηκε. Κι' ἀπόμειναν νὰ εἶναι οἱ δύο τους.

—Θὰ σὲ σκοτώσω.. Πρέπει νὰ πεθάνεις!

Πρόφερε ὁ Δημήτρης. Κι' εἶταν ἡμερωμένος ἀπὸ κάποιαν ἀπόφασι ποὺ περιχύθηκε στὴν ὄρη του. Στὸ χάος μαζώνονταν κομμάτια ἀπὸ κάποια χαλασμένη μορφὴ. Σήκωσε τὸ αὐτόματο καὶ σημάδεψε τὸν ἀντάρτη στὸ κεφάλι. Κεῖνη τὴ στιγμή, φάνηκε κάπου ὁ Πιέτρο νὰ κυττάζει κι' ἡ χρο-

σὴ κόμη τοῦ Νίκου νὰ πέφτει χυμένη πρὸς τοὺς χοντρές του πλάτες.

Ὁ ἀντάρτης ἀπολιθώθηκε, κρατῶν στὸν ἄερα κάτι μάτια σβησμένα. Καὶ ἔμενε, ἄφωνος. Κεῖ μέσα, δὲν ζοῦσε τίποτ. Κι' ἐγὼ εἶχα τὴν αἴσθησι μιᾶς ἀνάμνησις ποὺ ἔπηξε, ἀπὸ χρόνια.

—Ξεκινήσαμε νὰ χτυπήσουμε τὸν γῆρο καὶ νὰ φτιάξουμε ξανά τὸν τόπο. Τώρα ζητοῦν νὰ κάμουν αὐτὰ τὰ ὄντα μιὰ δύναμη τυφλή, νὰ τὰ κάμουν ὅπλα στὰ δικά μας χέρια. Κι' ἐσεῖς, ὅλοι εἶναι σὰν κι' ἐσένα, εἶστε οἱ δῆμιοι τῆς πανάστασις, εἰομοι νὰ περάσετε τὸ σπαστὸ λαιμό μας... Ὅχι ἄλλο, προδότη, μιε... Πρέπει νὰ πεθάνετε. Γιὰ νὰ ἐκκεντρώσουμε τὴν ἐπανάστασι.

Εἶπε αὐτὰ ὁ Δημήτρης, γιομάτος θυμῶ. Καὶ φάνηκε πολὺ καταπονημένος. ἔταξε τὸ αὐτόματο, ἔτσι καθὼς ἓνα ἄνθρωπο. Καὶ με κύταξε.

Τότε, κουνήθηκε ὁ ἀντάρτης, ξυπνῶν ἀπόνα ὄνειρο. Καὶ δὲν εἶπε τίποτ. —Εἶναι ἓνας νεκρός.

Πρόστεσα λυπημένα. Ὁ Δημήτρης κωσσε τὸ αὐτόματο, κύταξε τὴν ὄρα καὶ βγήκεν ἔξω.

—Εἶναι ἡ βάρδια μου. Θὰ φυλάξω τὴν γωνία, ἀριστερά.

Ἀπευθύνθηκε στὸν ἀντάρτη.

—Κι' ἡ δική μου στὴν ἴδια θέσι, μὴν θύ-

Εἶπε ὁ ἀντάρτης, ἴσια ἴσια γιὰ νὰ θύει κάποια ἰσορροπία ἀνάμεσά τους. —Οἱ ἄλλοι ἀντάρτες ποὺ κοιμοῦνταν δὲν ἔβλεπαν νὰ εἶχαν φύγει ἀπὸ κεῖ.

—Στὴ γωνία ἀριστερά... Στὴ γωνία ἀριστερά!

Μονολογοῦσε μετὰ ὁ ἀντάρτης, κωσσε ὅπως τὰ πληγωμένο θηρίο.

—Τί λές, ἀπαγγέλεις;

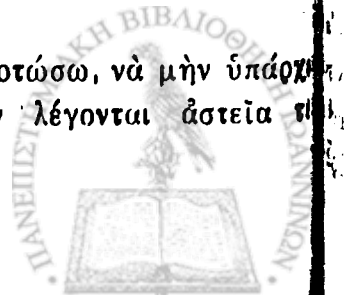
Τὸν ἔκοψε ἄξαφνα ἓνας ἄλλος ἀντάρτης, ποὺ ἀντικατάστησε λίγο πρὶν τὸν Δημήτρη.

—Ὅχι!.. Νά, ἐκεῖ φυλάει τώρα σὺ ποὺ εἶναι κατηγορούμενος... Στὴ γωνία ἀριστερά!

—Λοιπόν;

—Θὰ τὸν σκοτώσω, νὰ μὴν ὑπάρξει πάλι.

—Μπᾶ!.. Δὲν λέγονται ἀστεία ἐν ὄρα.

-Πρέπει να λείπει αυτός κι' όχι εγώ.

-Έχετε προσωπικά;

-Ξέρεις... είπες πώς αν δεν πεθάνουν τ'άλλοι σαν κι' εμένα, θα χαθεί τότε η κατάσταση. Και σκόπευσε πάνω στο κεφάλι μου. Ύστερα, δεν ξέρω γιατί δεν σηκώθηκε. Είχα πάψει να υπάρχω. Κι' όταν σηκώθηκε, δεν φαινόταν πώς έγινε τίποτα.

-Πώς!

-Νά, έτσι καθώς είπα... Δεν φώναξα τίποτα, γιατί δεν ζούσα. Και τώρα νοιώθω τις λέξεις του, να καίν. Είπες πώς η κατάσταση είναι τα δικά μας όνειρα. Και εγώ κι' όλοι που είναι σαν εμένα γίνουμε δήμειοι;

-Γιατί;

-Πειράχτηκε πού τον δοκίμαζα. Του είπα αν ήταν ικανός να σφάζει τον πατέρα και τον αδελφό του, αν ήταν έχθροί του.

-Μπράβο!

-Για ποιόν τὸ λές;

-Και για σένα και για κείνον. Μόνο που δεν έγινε τίποτα...

Κι' οί κουβέντα τους ανακατώθηκε με το κίονο της φωτιάς, και χάθηκε. Οί δυο άνθρωποι δεν ξανακυττάχτηκαν στα μάτια. Σηκώθηκαν, ο καθένας στη δική του πόρτα. Κάτι κάρτηκε μέσα τους, από κάρτη. Μονάχα, την ώρα που έπεφταν να σηκωθούν, ο ένας πήγε και στάθηκε μπροστά στο άλλο, στο σκοτάδι.

"Αν κάνεις πώς ανοίγεις την πόρτα και τον πειράξεις, θα ρίξω να σε σκοτώσω... Νά τὸ ξέρεις.

Ο άλλος είπες ξερά. Και τον άφησε να είναι ο ένας, περνώντας μπροστά στα μάτια του και κινώντας στο αυτόματο.

"Επί τέλους... Υπάρχει αυτό που χάθηκε. Ονομάστηκε ύστερα, ακατάληπτα.

Ο άλλος, μεγάλωναν οί γραμμές στα βουτιάς, καθώς έρχονταν απ' τὸ λόγγο, άργά. Ο άλλος στέκονταν πάντα όρθός, να κυττάει από κάτι θάμνους που μαύριζαν στην άσπρη στρατά. Και περίμενε να συναντήσει ένα περπάτημα που θα έρχονταν. Ο άλλος, με κατάμονος στην όχθη άπόναν πόλεμο, ένα όπλο στα χέρια.

Κρούσου, Ψωμά!.. Θα φανοῦν τώρα,

στη στροφή. Κρούσου!

Οί Γερμανοί φάνηκαν στο χωματόδρομο, κάτι πελώρια άναστήματα που κινούνταν άραιομένα στο πρωινό φως. Ο Ψωμάς, κατάντικρύ τους, είχες στημένο τὸ όπλο πολυβόλο. Και περίμενε. Καταμεσής πάνω στη δημοσιά, άκάλυπτος. Στο ξανθό του κεφάλι χούσωναν εκείνα τὰ μεγάλα μαλλιά!

—Τί κάνεις εκεί!.. Πήδησε στο χαντάκι. Κάτω, Ψωμά!

Ξαναφώναξε κι' ο Δημήτρης, ένῶ οί Γερμανοί ψήλωναν όλοένα. Κι' ο Ψωμάς όμοιαζε μεθυσμένος, να καρτερεί.

Δάκρυζα, καθώς κύτταζα κείνον τὸν έφηβο να περιμένει την ώρα να χτυπηθεί, έτσι άκάλυπτος πάνω στη δημοσιά. Κείνη την αυγή στὸν κάμπο. Κι' ο Νίκος έγενεψε στο Δημήτρη δείχνοντας στο στήθος του. Τότε, φάνηκε κι' ο κρατούμενος, πίσω απ' τὸς θάμνους. Σκονισμένος απ' τὴ στάχτη που είχαν τὰ καλαμπόκια, τὸν Αύγουστο.

—Κι' όμως, έδῶ ανταμώνομε κι' οί δυό. Ξανάπε στο Δημήτρη, που έβγαινε άπόναν πετρωμένον όνειρο έντός του.

—Άδερφέ μου!

Του φώναξε. Και κάτι λύθηκε μέσα στα σπλάχνα του... Στὰ όχτια κοκκίνιζαν οί παπαρούνες και απ' τὰ σπαρτά αναδίνονταν ένα ρίγος που τὸν ανατρίχιαζε.

—Μη ρίξεις... Βλέπεις δεν έχομε τίποτα. Τὰ φύλλα και τὰ νερά είναι γαλήνια, γιατί δεν ξέρουν αυτά να μιλήσουν. Κι' εμείς, αν δεν φτιάχναμε τὰ πάθη μας λέξεις, θα είμασταν άγαπημένοι. Θέλεις να χτυπήσεις αυτήν την άλήθεια;.. Μίλησε κι' έσύ.

Ξανάπε ο κρατούμενος. Και στάθηκε άλάργα απ' τὸ Δημήτρη.

—Ναί, ξέρω... Άλλά τί θα μείνει, αν χάσουμε αυτές τις λέξεις!

Συλλογίστηκε κεί ο Δημήτρης, ένῶ ένα κρύωνε πάγωνε στις φλέβες του.

—"Οχι!.. "Οχι δίχως ιδέες. Ο κόσμος θα ήταν άνυπόφορος, αν δεν είχες αυτές τις λέξεις για να χύσει μέσα τους τὴ ζωή του. Ξέρω πὸς δεν υπάρχουν άνάμεσά μας κοινά πράγματα. Όμως, πρόσεχε, να μην φράξει ο ένας τὸ δρόμο στὸν άλλο. Γιατί, τότε, θα χτυπηθοῦμε. Νά τὸ ξέρεις!.. Κανένας δεν φέρνει τὸ μήνυμα που περιμένουμε;

—Δὲν φέρνω κανένα μήνυμα.

—Φέρνω ἐγώ!

Φώναξε φανατισμένος ὁ Δημήτρης.

—Ὠραῖος πὺ εἶσαι!

Εἶπε ὁ κρατούμενος. Κι' ἀπόμεινε νὰ θανατῶναι τὸ Δημήτρη, κάμποση ὥρα. Καὶ ξανάπε:

—Ναί, κι' ἐγὼ περιμένω.

Συμπέρανε, κυτιάζοντας κατάματα τὸ Δημήτρη. Κεῖνη τὴν ὥρα, κάπου ραγίστηκε ἡ σιωπή. Καὶ φάνηκε ν' ἀνοίγει στὸν οὐρανὸ μιὰ φωτιά, πὺ πύργωσε τοὺς ἴσκιους στὸ λόγγο.

—Μή, μὴ χτυπήσεις...Πίσω!

Ξανακούστηκε νὰ φωνάζει.

—Μή!..Μή!..

Φώναξε κι' ὁ κρατούμενος. Κι' ἔκατσε στὴ γῆ ἓνα σύγνεφο ἀπὸ κάποια κατάρρευση πὺ γίνονταν μέσα μας. Θωροῦσα μο' νάχα τὸ Δημήτρη καὶ τὸν κρατούμενο νὰ

εἶναι μακρὰ, σὰν ὄνειρο.

—Πίσω!..Πίσω!..Δὲν θέλω νὰ χτυπηθῶ...Πίσω!

—Ὁχι!..Μὴ ρίξεις...Ὁχι!

—Πίσω! Μὴ γιὰ τὶς λέξεις.

—Εἶναι ιδέες...

Εἶπε ὁ Δημήτρης, ἀποκομωμένος.

Ὑστερα, πέταξε τὸ αὐτόματο. Καὶ σὴν ἔθηκε σ' ἓνα κενὸ ἀπὸναν χαμένο μῦθο.

Τὸ ἱκρίωμα κόνταινε μέσα στὸν ἴσκιον πὺ ἔπεφτε ἀπ' τὰ γαλάζια φοινικόδεντρα πάνω στὴν κίτρινη ἄμμο. Ὁ Νίκος φάνηκε νὰ καβαλλάρη νὰ καλπάζει στὸν αὐγινὸ κάμπο, ἐνῶ στὴν ὥρα τοῦ χωματόδρομου σκόνων ἓνας ἓνας οἱ Γερμανοί. Κάτι περὶ ἀναστήματα μὲ τὰ μυδράλλια στὰ ἄσπρα. Κι' οἱ ὄψεις τῶν ἀντρῶν ἔπαιρναν σχῆμα μὲς ἀπὸ κάποια θολὴ αἴσθησις. Κάπου ἀντήχησαν ἐκεῖ τὰ βήματα τοῦ Δημήτρη. Τὸ πρόσωπο τοῦ Πιέτρου εἶχε τραχύ. Καὶ θύμιζαν κάτι τρανὸ πὺ χάθη

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΗΣ «ΗΠ. ΕΣΤΙΑΣ»

Ἡ «Ἡπειρωτ. Ἐστία» εἰσέρχεται μὲ τὸ τεύχος τοῦτο στὸν ἐνδέκατο χρόνο. Πόσο ἀποφασιστικὴ ὑπῆρξε ἡ προσφορὰ τῆς στὴν διαμόρφωση τῆς πνευματικῆς φυσιογνωμίας τοῦ τόπου μας τὸ φανερῶνουν καθαρὰ ἡ καθολικὴ ἀναγνώριση, ἡ βράβειυσή τῆς ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν—τιμητικὴ διάκριση ποῦ ἔγινε σχεδὸν κατ' ἐξαίρεση—καὶ ἡ καταχώρισή τῆς στὴν ἔγκυρη ἑλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία. Κι' αὐτὸ εἶναι ἡ μεγαλῦτερη τιμὴ καὶ δικαίωση γιὰ ἓνα περιοδικό. Γι' αὐτὸ ὅσοι ἐμόχθησαν πιστεύοντας στὴν ἀξία τῆς προσφορᾶς τούτης πρέπει νὰ ἔχουν τὴν ὑπερβατὴν ἱκανοποίησιν πὼς οἰκοδόμησαν ἓνα ἔθνικὸ πνευματικὸ ἔργο, ποῦ κρίνεται κιόλα ἀπ' τὴν ἱστορίαν.

Γιὰ τὴν ἀξιολόγησιν καὶ γιὰ τὸν πανηγυρισμὸ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἡ «Ἡπ. Ἐστία» δὲν προβαίνει σὲ καμμιά ἐνέργειαν. Ἡ αὐτοπειθάρχησιν ἄλλὰ καὶ οἱ οἰκονομικὲς στενότητες ἢ, πῶς σωστά, ὁ ἀγώνας ποῦ κάνει ἡ «Ἡπ. Ἐστία», γιὰ νὰ μὴν ὑποκύψῃ στὸ βάρος τῶν δαπανῶν τῆς, δὲν ἀρῆναι περιθώρια ἀπὸ μέρος τῆς ἐνὸς εἰδικοῦ ἀφιερώματος. Τὴν τιμητικὴν αὐτὴν πράξιν τὴν ἔχει ἀναλάβῃ μόνῃ τῆς καὶ μὲ συγκινητικὴν προθυμίαν ἡ Ἐταιρεία Ἡπειρ. Μελετῶν. Τὴν εὐχαριστοῦμε θερμὰ.

Τῆ στιγμῇ τούτῃ, ποῦ μετροῦμε τίς καλὰς καὶ τίς δύσκολες στιγμὰς τῆς δεκάχρονης πορείας, θεωροῦμε χρέος νὰ εὐχαριστήσωμε ἰδιαίτερα τοὺς συνεργάτες, τοὺς συνδρομητὰς καὶ τοὺς καλοὺς φίλους, ποῦ στήριξαν τὸ πολύμοχθον αὐτὸ ἔργο μας.

Τελείως ξεχωριστὰ θεωροῦμε ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσωμε τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ τὸν κ. Εὐ. Ἀβέρωφ γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴν ὑποστήριξίν τοις. Ἡ ὑποστήριξιν αὐτὴ μᾶς ἐπέτρεψε νὰ κρατήσωμε τὸν ὄγκον καὶ τὴν φυσιογνωμίαν τῆς «Ἡπειρ. Ἐστίας». Γιατί παρόμοιες ἐκδόσεις εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι δὲν μποροῦν νὰ κρατηθοῦν πολὺν καιρὸν σὰν αὐτοῦνταμοὶ οἰκονομικὰ ὀργανισμοί. Στὴν ἔκφρασιν τῶν εὐχαριστιῶν μᾶς ὁδηγεῖ ἀνθρώπινον καθῆκον μακρὰ ἀπὸ κάθε πολιτικὴν ὑποψίαν καὶ σκοπιμότητα, ξένον πρὸς τὸ κλίμα τοῦ περιοδικοῦ.

Ἡ δεκάχρονη πορεία—ἔτσι ὅπως χαράχθηκε—δημιουργεῖ ὠρισμένες προϋποθέσεις καὶ προσφέρει σαφεῖς προοπτικὰς γιὰ τὸ μέλλον. Θὰ συνεχίσωμε τὸ δρόμον μᾶς ὅπως τὸν ἀρχίσαμε, μελετώντας μὲ εὐλάβειαν τὰ περασμένα—τὰ γερὰ θεμέλια τοῦ σήμερον—κατευθύνοντας μὲ σταθερότητα καὶ εὐελκρίνειαν τὴν σύγχρονην σκέψιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀτενίζοντας πρὸς τὴν φυσικὴν, ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν ὑγείαν γιὰ τὴν οἰκοδόμησιν ἐνὸς ὀρωτεινοῦ μέλλοντος.

Ἡ «ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»

Ἡ ΜΟΝΟΚΟΝΤΗΛΙΑ ΤΟΥ κ. ΚΕΝΝΕΘ ΤΑΪΝΑΝ

Οἱ Ἄγγλοι φημίζονται γιὰ τὸ λαμπρὸν τὰς, δηλαδὴ γιὰ τὴν ὀρθὴν αἴσθησιν τοῦ μέτρου στὰ λόγια καὶ σιτοὺς τρόπους. Γιαντὸ μᾶς ἐξένισαν τὰ ξεσπάσματα τοῦ κ. Κ. Τάϊναν,

κριτικού του *Observer*. 'Ο κ. Τάιναν ήλθε στην 'Ελλάδα, παρακολούθησε τις παραστάσεις στην 'Επίδαυρο και φεύγοντας έδογματίσε πρώτα-πρώτα πώς ή 'Επίδαυρος δέν προσφέρει τίποτα τό νέο στην τέχνη και, ύστερα, πώς ό έλληνικός λαός είναι, επί χίλια χρόνια, καλλιτεχνικά στείρος.

Πολλοί προσπάθησαν νά βρούν κάποια εξήγηση στην καταλυτική μανία του 'Αγγλου κριτικού. 'Αλλοι είπαν πώς δέν ξαίρει τή γλώσσα μας και πώς δέν έχει τά απαραίτητα μορφωτικά εφόδια για νά κρίνη τή δημιουργικότητα ενός λαού. Έστω και χοντρικά, για μιá περίοδο χιλίων έτών ζωής. 'Αλλοι, πώς είναι ένας από τους «ώρμισμένους νέους», πράγμα λίγο άπίθανο, γιατί ούτε ή πολλή όργή, ούτε ή πολλή νεότης εύδοκίμουσ στα γράφειά ενός περιοδικού του κύρους του *Observer*. 'Εκεί μέσα αποτρίβεται γρήγορα ή όργή, και με τήν πάροδο τών έτών και ή ίδια ή νεότης, πράγμα άλλωστε πού δέν συμβαίνει μονάχα στην 'Αγγλία. Δυστυχώς, εκείνο πού προκαλεσε τό παραπάτημα του φίλου μας είναι ένα κράμα πνευματικού κουτσαβακισμού και έθνικων, δυστυχώς, προκαταλήψεων. Αυτό τό δεύτερο ιδιαίτερα κινεί τή φαντασία μας. Και μās φαίνεται πώς βλέπουμε κάτω από τις όμπρέλλες τών πλάτ, στα σπίτια, στις λέσχες, τους σοβαρούς άναγνώστες του *Observer* νά χαίρονται, με άξιοπρέπεια βέβαια, τό χιούμορ του κ. Τάιναν εις βάρος τών Γραικών.

'Ας μη μιλήσουμε για τήν κριτική του για τό θέατρό μας. 'Εχουμε όλοι τή συναίσθηση ότι, σχετικά με τό αρχαίο θέατρο, προβαίνουμε πάντα σε δοκιμές, σε κρούσεις, σε προσπάθειες για νά κάμουμε τήν Τραγωδία νά βρη ψυχικό αντίκρουσμα γόνιμο και σταθερό στην καρδιά του νέου ανθρώπου. Δέν ψάχνουμε για τήν ιδανική παράσταση—με τήν έννοια ότι ιδανική ήταν ή άπόδοση στην αρχαία σκηνή—. 'Αλλοίμονο στους λαούς, πού ψάχνουν στό παρελθόν για έτοιμα ιδανικά. Τά ιδανικά είναι σε στενή συνάτηση με τόν ψυχικό τόνο τής εποχής, πού τά άποζητεί. Και ή τεράστια εργασία τών νέων 'Ελλήνων γύρω από τό αρχαίο δράμα άποβλέπει στό νά αξιοποιηθ ή ένας θησαυρός άφθαρτος τής φυλής μας, και για μās και για τους άλλους. Με τήν εργασία μας αυτή μπορεί ό καθένας, συνεπώς και ό κ. Τάιναν, νά συμφωνή ή όχι. Δέν πρόκειται όμως ειδικά γι' αυτό. 'Εμεις τόν κατηγορούμε για κάτι άλλο: για τό ότι με λίγο χιούμορ και με τήν χαρακτηριστική άγγλική βριχυλογία έστειλε με μιá μονοκοντηλιά στό πύρ τό έξώτερον, σάν μισαλλόδοξος μεσαιωνικός καλόγερος, χιλίων έτών πνευματική ζωή του έλληνισμού. Σπάνια, ασφαλώς, όπαδός του «παρά προσδοκίαν γράφειν» θά ξαπόλυσε, μέσα από τις στήλες έγκύρου περιοδικού, τόσο γιγάντια σαπουνόφουσα, με τέτοια άγέλαστη έμβριθεια. «Στά χίλια τελευταία χρόνια, γράφει, ό έλληνικός λαός, στείρος, έδωσε μόνον μερικούς ποιητές και ένα ζωγράφο». 'Όσο για τόν ζωγράφο, δέν μπορεί βέβαια νά μην ξαίρει, ότι αν τόν τοποθετούσαμε—πρόκειται για τόν Γκρέκο—στόν ένα δίσκο τής ζυγαριάς θά ήταν ίκανός νά σηκώση, στόν άλλο, όλη τήν άγγλική ζωγραφική μαζί με τις παλέτες και πινέλλα της. 'Όσο για τους ποιητές, αν είχε δουλέψει τό θέμα του με πραγματική διαλεκτική διάθεση και, ίσως, με περισσότερη ειλκρίνεια, θά ήταν περισσότερο έπιφυλακτικός. 'Όχι στα χίλια τελευταία χρόνια, μ á στα έκατόν πενήντα τελευταία, έδωσε ό έλληνισμός στα γράμματα μιá σειρά από έπιβλητικές μορφές, πού θά τιμούσαν μιá οποιαδήποτε γραμματολογία αν δέν στέκονταν μπροστά τους ή γλώσσα σάν έμπόδιο στην εύρύτερη άκτινοβολία τους. 'Ο Παπαδιαμαντόπουλος, θεωρητικός του συμβολισμού, και ένας από τους λαμπρότερους έκπροσώπους τής συμβολικής ποίησης, θά είχε τοποθετηθ ή, αν δέν είχε γράψει γαλλικά, σε κάποιον άσημο ράφι τής ιστορίας τής λογοτεχνίας μας μαζί με τόν Παπαρηγόπουλο, τόν Βασιλειάδη και τόν Καρασούτσα. 'Όχι λοιπόν στείροτητα, μά, τούναντιον, γονιμότητα και δυναμισμός χαρακτηρίζουν τήν καλλιτεχνική δημιουργικότητα τής φυλής, ά κ ρ ι β ώ ς τ á τ ε λ ε υ τ α ί α έ κ α τ ό ν π ε ν ή ν τ α χ ρ ό ν ι α.

'Αν ό κ. Τάιναν λάβει τώρα τόν κόπο νά φυλλομετρήση ένα οίοδήποτε έγχειρίδιο τής άγγλικής λογοτεχνίας, άς πούμε του *Laing*, θά ιδη πώς από τήν άγγλοσαξονική περίοδο, ως τήν εποχή του *Chaucer*, για μιá περίοδο, δηλαδή, χιλίων περίπου έτών, άφιερώνονται δέκα μονάχα σελίδες, από τις τριακόσιες του βιβλίου. Αυτό σημαίνει πώς ό άγγλικός λαός ήταν καλλιτεχνικά στείρος; Τότε πώς έδωσε άργότερα τόν Σαίκσπηρ και τήν πλειάδα τών μεγάλων λυρικών, πού είναι τιμή τής 'Αγγλίας;

Τί περίμενε ό κ. Τάιναν; άνθηση του λυρισμού σε μιá εποχή όπου μιá άδίστακτη τοπική φεουδαρχία, ή άκόρεστη άπληστία τών Δυτικών και ό δυναμικός φανατισμός του 'Ισλάμ, έτρωγαν τις σαρκες του Βυζαντίου; ή πιό ύστερα, όταν ό ξένος ζυγός είχε έπιβληθ ή στο έθνος μας! Λίγο μεγαλύτερη σοβαρότητα δέν θά έβλαπτε ασφαλώς τόν κ. Τάιναν.

'Εδώ και πολλά χρόνια, ένας συμπατριώτης του, ό πολός Γίβων, έκλεισε τήν όνομαστή βυζαντινή ιστορία του με τά λόγια: «έχω περιγράψει τόν θριαμβο τής βαρβαρότητας και τής Θρησκείας». Βαρβαρότητα ήταν, κατά τή γνώμη του, ή βυζαντινή άρχιτεκτονική, ή βυζαντινή ύμνωδια, ή έπιβλητική σειρά τών Χρονογραφών και τών 'Ιστορικών, οι Νόμοι τών 'Ισαύρων και τό 'Ακριτικό 'Επος. Τό μέλλον βέβαια δέν τόν έδικαιωσε. Τόν κ. Τάιναν δέν θά τόν δικαιώση ούτε καν τό παρόν.

Κλείνουμε αυτό τό σημείωμα, προβάλλοντας στό φώς, για νά μπορέση νά τόν δη και

επικριτής μας τὸν ωραιότερο καλλιτεχνικό μας τίτλο: τὴν δημοτικὴ μας ποίηση. Ἄν στὸν ἐμικὸ λυρισμὸ δώσαμε κάτι πού δύσκολα θὰ τὸ περίμενε κανεὶς σὲ τόσο μικρὸ χρονικὸ διάστημα, ἀπὸ ἓνα τόσο μικρὸ λαό, στὴ λοικὴ ποίηση δώσαμε κάτι τὸ ἀνεπαναληπτο. Μέσα στὸν ἰασιόδο οὐκὸ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῶν Ἑλλήνων, ὑπάρχουν πολλὰ μοναδικὰ καὶ γνήθιστουργήματα. Αὐτὸ τὸ ἀναγνώρισε ὁ Γκαίτε. Καὶ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ κ. Ἴβαν, ἂν καὶ νέος, ἂν καὶ ὠργισμένος, ἂν καὶ ὀπαδὸς τοῦ λυρισμοῦ τοῦ ἀτομικοῦ, πού ριστικεύεται καὶ πλήττει γιὰτὶ δὲν βρῖσκει εὐκόλα ἀνταπόκριση στὴ ψυχὴ τῆς μάζας, ἂν περιφρονητῆς τῶν Ἑλλήνων. Θ' ἀναγκάζονταν καὶ ὁ ἴδιος νὰ τὸ ἀναγνωρίσει, ἂν δὲν θὰ εἶχε νὰ χαρακτηρισθῆ ἢ ἀνθελληνικὴ του μυθολογία σὰν συνέχεια τῶν περιπετειῶν τοῦ Πίκοβιτς.

Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΔΩΔΩΝΗ

Ἡ Δωδώνη, ὡστερ' ἀπ' τὴν προπερσινὴν ἑπιτυχία, προβάλλει τώρα ὡς θέτικῆς σημασίας πρὸς ἀξιοποίηση. Τὸ Ἐθνεοθέατρο, στ' ἀρχαία ἔχεινα θέατρα πού κερτουν τὶς προϋποθέσεις ἐθνικῆς προορίας, περιέλαβε στὸ πρόγραμμά του καὶ τὴν Δωδώνη. Καί, τώρα, νομίζουμε, πὼς ἐκεῖνο ἐπιμένει νὰ γίνῃ γιὰ τὴν κατοχύρωση αὐτῆς καὶ νὰ ἐνταχθῆ ὀριστικὰ καὶ στὰ πλαίσια ἐνελλήνιων ἐκδηλώσεων (φεστιβάλ) πού γίνονται μὲ βάση τὸν ἄξωνα: Ἀθήνα—Ἐθνεοθέατρο. Ἐτσι, ἡ Δωδώνη θὰ πάρει εὐρύθιστάσεις προβολῆς, πρᾶγμα πού καὶ ἐπὶ τὴν Χώρα μας θὰ ὠφελήσουν ἀσπῶν. Ἡ Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν τόσο μόχθησε καὶ πού τόσο ἀναλώθια νὰ δημιουργήσῃ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τῆς Δωδώνης, ἐπωμίζεται τώρα καὶ τὸ ἐπὶ τῆς εὐθύνης γιὰ τὴν ἀξιοποίηση αὐτῆς ἐπὶ τῆς κεκτημένης ἐπιτυχίας. Οἱ φετεινῆς ἐπιτυχίας, ἐιδικώτερα, πιστεύουμε πὼς πρέπει ν' ἐπιμένουν τὴν κορύφωση τῆς ἐπιτυχίας ἀπὸ τὸν ὄγκου καὶ περιεχομένου, πού θὰ συμπερασματικὰ στὴν καθιέρωση τῆς Δωδώνης ὡς γεγονότος πανελληνίου σημασίας. Ἡ Χώρα σ' αὐτὴν τὴν προοπτικὴ, ὁ καθένας ἐπιμένει νὰ βοηθήσῃ ὅσο μπορεῖ τὸν ἄλλο καὶ τὰ Μέλη τῆς Ἐταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, γιὰ νὰ δυνηθῶν ν' ἀντεπερὶσθῇ στὴν πολύμοχθη καὶ πολὺπλευρῆ προοπτικὴ πού καταβάλλουν. Ἡ ἀνοδικὴ πορεία, ἡ καταπληκτικὰ καὶ πού τόσο ἀνέπτυχθῆκε στὰ δύο πρῶτα χρόνια τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς Δωδώνης, δὲν πρέπει οὔτε νὰ ὑποτιμηθῆ, οὔτε ἀκόμα καὶ νὰ παραμείνῃ ἀρηγούμενες πραγματοποιήσεις. Ἡ Δωδώνη ἀποτελεῖ ἓνα μεγάλο Ἡπειρωτικὸ γεγονός πού ἡ ἀξία του πρέπει ν' ἀνέρχεται ἀσπῶν. Καὶ τοῦτο, κατὰ μέγα ποσοστὸν, ἐπιμένει ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς Ἡπειρωτῆς. Γιὰ τὴν ἐπιβίωσιν ἐπιβάλλεται ἡ Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν εὐρύτερη κινήσῃ, κυρίως στοὺς Ἡπειρωτῆς Ἡπειρωτῆς καὶ στὶς γειτονικῆς πρὸς τὴν ἑπιμένει πόλεις, γιὰτὶ ἀπ' τοὺς χώρους αὐτοὺς ἐπιμένει ἢ συντριπτικὴ πλειονότητα τῶν ἐπιμένει καὶ τῶν παραγόντων, πού θὰ κάμουν ἐπιμένει τῆς ὑπόθεσιν δικῆς τῶν ἐπιμένει.

Α. Κ.

ΤΟ ΑΡΧΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝ. ΚΟΛΕΤΗ

Τὸ «Τοσίσειον Ἰδρυμα» ἀγόρασε πρόσφατα ὀλόκληρο τὸ προσωπικὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ἰωάννου Κολέτη. Τὸ πολῦτιμο αὐτὸ ἱστορικὸ ὑλικὸ, πού καλύπτει τὴν κρισιμώτερη πρώτη Ἐθνικὴ μας περίοδο 1821—1846, εἶναι ἐξ ὀλοκληροῦ ἀνέκδοτο καὶ θ' ἀποτελέσει καινούργια βάση γιὰ τὴν ἐρευνα τῶν νεώτερον τεκμηρίων τῆς πρώτης ἐκείνης πολιτικῆς τῆς χώρας μας. Τὸ ἀρχεῖο τοῦτο εἶναι ἤδη ταξινομημένο κατὰ χρονολογίαν καὶ κατὰ κατηγορίαν ἐνδιαφέροντος (μὲ βάση τὸ ἀντικείμενο, τὴν θεματογραφία καὶ τὸ περιεχόμενο) καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 12.000 ἐν συνόλῳ ἐγγράφα κατανεμημένα σὲ 110 ὀγκώδεις φακέλους. Πρόκειται ἀναντίρρητα γιὰ μιὰ πολὺ σημαντικὴ ἀπόκτηση—γιὰ τὴν ὁποία εἶχαν ἐνδιαφερθεῖ ἐξ ἴσου καὶ τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους—πού τιμᾶει ξεχωριστὰ τὴν Διοίκηση τοῦ Τοσίσειου Κληροδοτήματος καὶ πού ἔχει ἐθνικῆς σπουδαιότητος ἀξία. Ἐτσι, τὸ Τοσίσειον Ἰδρυμα πλουτίζεται τώρα καὶ μ' ἓνα ἄλλο θησαυρὸ ἱστορικῶν πνευματικῶν, πρᾶγμα πού θὰ συντελέσει στὸ νὰ καταστῆ τὸ Μέτσοβο μιὰ ἐστία ἰδιαίτερου πνευματικῶν ἐνδιαφέροντος, ἀνακτώντας τὴν ξεχωριστὴ ἐκείνη θέση πού εἶχε στὴ ζωὴ τοῦ Γένους κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας. Διότι, ἀπ' ὅ,τι ξέρουμε, τὸ ἀρχεῖο αὐτὸ, πού πωλήθηκε ἀπ' τὴν ἐγγονὴ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἰ. Κολέτη, θὰ μεταφερθεῖ στὸ Τοσίσειον πού εἶναι στὸ Μέτσοβο καὶ θὰ εἶναι κεῖ στὴ διάθεση τῶν μελετητῶν καὶ τῶν συγγραφέων.

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἐστία», ἡ ὁποία τόσῃ ἀξία δίνει στὴν ἐρευνα καὶ στὴν κριτικὴ τῶν ἱστορικῶν στοιχείων, ὑπογραμμίζει ἰδιαίτερα τὴν σημασίαν τῆς μεγάλης αὐτῆς προσφορᾶς τοῦ Τοσίσειου Ἰδρύματος.

✱

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Ὁ Ἐπιθεωρητῆς κ. Π. Νινιός, εἶχε τὴν ἐμπνευση νὰ καθιερώσῃ—ἀπὸ φέτος—στὴν περιοχὴν τοῦ τρεῖς γιορτῆς (σὲ τρία χωριά πού νὰ συγκεντρώνουν τὴν κίνηση μιᾶς περιφέρειας), ἐπ' εὐκαιρία τῶν σχολικῶν ἐπιδειξῶν. Ἡ πρόθεσιν τοῦ κ. Νινιοῦ εἶναι ὁμως εὐρύτερης σημασίας: ἡ ἐπαφὴ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τοῦ κέντρου μὲ τὴν ἀπομονωμένη Ἐπαρχία. Ἀπ' τὴν πρώτην προσπάθειαν (πού ἐγίνε στὶς 11, 17 καὶ 24 Ἰουλίου στὰ χωριά Γραμμένο, Ἱερὰ Μονὴ Ρωμανοῦ καὶ Σενίκο), τ' ἀποτελέσματα εἶναι ἐν-

θαρρυντικά. Στά χωριά αυτά, εκτός απ' τους κατοίκους των Κοινοτήτων της περιοχής, πήγαν οι άρχες, οι διάφοροι παράγοντες καθώς κι' ο τύπος των Ίωαννίνων. Έτσι, δημιουργήθηκε μια θερμή ατμόσφαιρα Κοινότητας. Στην ατμόσφαιραν αυτή, ή ζωή και τα προβλήματα των χωριών είναι δυνατόν να προβληθούν πιδ συγκεκριμένα και πιδ άποτελεσματικά. Υπάρχει εκείνο τὸ πνεῦμα τῆς ἀμεσότητας πὸν τόσα πράγματα θά μπορούσε νά διορθώσει στὸν τόπο μας. Γι' αὐτό, ή πρωτοβουλία τούτη, κατ' ἀρχήν, πρέπει ν' ἀξιοποιηθῆ με κριτήριο πλατύτερης κοινωνικότητας. Γιατί, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, θά καταστῆ δυνατό ή πόλη νά ἐπεκταθῆ και νά ἐπικοινωνήσει γόνιμα με τοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωριοῦ, πράγμα πὸν θά ἔχει ὁπωσδήποτε εὐεργετικές ἐπιπτώσεις. Φιάνει μονάχα νά κινήθῆ, ὁ κ. Νινιός, ἀπαρεγκλίτως πρὸς τὴν κατεύθυνση πὸν προγραμματίσει, γιατί δὲν ἀποκλείεται νά ὑπάρξει ὁ κίνδυνος, ή ἔξοδος τῆς πόλης νά ἐπισκιάσει τὴν παρουσία τοῦ χωριοῦ. Δ. Κ.

Ο κ. ΑΒΕΡΩΦ

Ὁ κ. Ε. Ἀβέρωφ, ὀμιλώντας πρὸς τοὺς νέους—ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς «Ἡμέρας τοῦ Ἡπειρώτου Σπουδαστοῦ» πὸν ἔγινε στὴν Ζωσ. Παιδευτικὴ Ἀκαδημία Ἰωαννίνων στὶς 24—6—62—, τοποθέτησε τὶς ἀνησυχίες και τὶς προσδοκίες τῆς νεολαίας μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς σύγχρονης πανευρωπαϊκῆς πραγματικότητας. Ἔτσι, ή ὀμιλία αὐτή, ζωντανή ἀπὸ κάποια ἐσώτερη θερμὴ και πνευματικὴ πληρότητα, ὑπῆρξε μιὰ ἀληθινὴ χειραψία ἐπαφῆς, πὸν κάποτε ἀπουσιάζει στὶς διαλέξεις κοὶ στὶς συγκεντρώσεις τῆς ἐποχῆς μας. Πρὸ παντός, ἐκείνο πὸν προκαλεῖ σήμερα ἐνδιαφέρον και πὸν συγκινεῖ εἶναι ἕνας ἐκκοινωνισμὸς τῶν πραγμάτων, γιατί οἱ καιροὶ μας κάθε ἄλλο παρὰ γαλήνιοι και ρομαντικὰ ἀδρανεῖς εἶναι. Βρισκόμαστε στὸ στάδιο μιᾶς πορείας πὸν ὁ ἀνθρώπος ξεκινάει γιὰ νά φτιάξει ὀριστικὰ τὴν καινούργια ὄραση και τὴν καινούργια σκέψη πὸν θά ἔχει τὸ ἐγγὺς μέλλον. Γι' αὐτό, μπορούμε νά πούμε, πὸς ὁ κ. ὑπουργὸς δυνήθηκε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο νά πλησιάσει θετικὰ τὴν προβληματιζόμενη νεότητα και νά συγκεκριμενοποιήσει τὴν εὐθύνη του ἀπέναντί της. Καὶ ή περίπτωση τούτη εἶναι μιὰ ἐπίτευξη πολὺ σημαντικὴ.

Ὁ κ. Ἀβέρωφ, πὸν τώρα θητεύει στὴν πολιτικὴ ζωὴ, ξαναθύμισε πὸς ἀνήκει κι' αὐτὸς στὸν κύκλο τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων.

Δ. Κ.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Στὸ προηγούμενο τεῦχος τῆς «Ἡπειρ. Ἐστίας» (σελ. 867), στὸ σημεῖωμα γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἀνθρωπιστικὴ Ἐταιρεία, δὲν ἀναγράφεται ποῖος ὀργάνωσε τὶς διαλέξεις πὸν ἔδωσαν οἱ κ.κ. Βουρβέρης και Χρήστου. Συμπληρώνοντας ἐδῶ, τονίζομε, πὸς τόσο τὴν ὀργάνωση τῶν

διαλέξεων, ὄσο και τὴν ὄλη φροντίδα γιὰ τὴν ἐξανάγηση και γιὰ τὴν ἐμφάνιση τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθρωπιστικῆς Ἐταιρείας τὴν ἔχε ή Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ἰωάν. Ε. Ἀναστασίου: Προϋποθέσεις τῆς Μεταρρυθμίσεως τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα πὸν ὁ παλαιὸς φίλος κ. Ἀναστασίου μᾶς ἄφησε τὸ βιβλίο του «Προϋποθέσεις τῆς Μεταρρυθμίσεως τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας», ὄς τώρα, πὸν το ἀφιερώνουμε τὶς λίγες αὐτὲς γραμμές, ἕνα γεγονός, πολὺ τιμητικὸ γιὰ τὴν πατρίδα του, τὰ Γιάννινα, μὰ και γι' αὐτὸν τὸν ἡρώδη: ή ἐκλογή του σὰν τακτικοῦ καθηγητῆς τῆς στήν ἔδρα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἰστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, μὸς ἐγένισε χαρὰ και ἱκανοποίηση. Τὸν συγχαίρομε και ἀπὸ τὶς στήλες αὐτὲς, μετὰ εὐχὴ νά ἐξακολουθήσει τοὺς ἀγῶνες και γιὰ τὴν ἐπιστήμη ἀπὸ τὸ βῆμα τῆς περιφέρειας, ὄπου τὸν ὕψωσε ή ἐκτίμηση τῶν συναδέλφων του, μετὰ τὴν ἴδια ἐπιμονὴ και μετὰ τὸ ἴδιο πάθος και μετὰ τὴν ἴδια εὐλιχρίνηση πὸν χαρακτηρίζουν τὶς ἔως τώρα προσθειές του, γιὰ νά ἀξιοποιηθῆ, σὰν ἀνδρὸς και σὰν ἐπιστήμων, γιὰ τὸ καλὸ τὸ τόπου.

Ὅσο γιὰ τὸ βιβλίο του, παρουσιάζει μὲ τὶς τὶς ἀρετὲς τῶν παλαιότερων δημοσιευμάτων του: Ἀπόλυτη βιβλιογραφικὴ ἐνημερότητα, ἀμεροληψία και κριτικὴ πεξεργασία, χωρὶς φανατισμούς. Εἶναι ἕπος τῆς πάλης, στὴν Ἀγγλία, μετὰ τὴν κοσμικὴ ἐξουσία και τῶν παπικῶν ἀξιώσεων, πὸν κατέληξε στὴν ἴδρωση τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ἰδιαιτέρα τὸ μέρος τοῦ βιβλίου—ἀπὸ τὸ ΣΤ' Κεφάλαιο και ὕστερα—μετὰ τὴν δραματικὴ ἐκθεση τοῦ ἀγῶνα ἀνάμεσα στὶς μεσαιωνικὲς ἀλήψεις περὶ πνευματικῆς κυριαρχίας, πρόβαλλε ή Ρώμη, και τῆς ὑψηλῆς ἐπεφάνειας, ἐνὸς δυνατοῦ νησιωτικοῦ λαοῦ εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον. Προβάλλεται ἐκεῖ μετὰ ἀδρότητα μορφὲς μεταρρυθτικῶν ὄπως τοῦ Τζὼν Οὐίκλιφ, κινή

ων, όπως ή περίφημη κίνηση τῶν Λολιδων, καὶ ἡ παιδαγωγικὴ κίνηση τῆς ἑσας Ἀγωγῆς», καὶ προσωπικότητες ἰσχυροβασιλέων, ἰδιαιτέρα τοῦ διαβόητου Ἐρμου τοῦ Η', πού γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ ποδαίου εἶναι ὁ Κυανοπόγων, μὲ τὶς πολλὰς αἰκίες, μὰ, γιὰ τὴν πραγματικὴν ἱστορία, καὶ μιὰ δραματικὴ μορφή, πλούσια σὲ πνευματισμούς συνειδησέως, μὰ καὶ σὲ ἠρωτικότητα, εὐφυία καὶ θάρρος.

Στὸ ἐνεργητικὸν τοῦ κ. Ἀναστασίου εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἔφερε σὲ ἐπαφὴ γόνιμην ἑλληνικὸν κοινὸν μὲ τὶς πτυχὲς τῆς ἀγγλικῆς ψυχῆς καὶ τὰ ψυχικὰ κίνητρα πού στάσαν οἱ κυριώτεροι παράγοντες διαμορφώσεως τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους. Γιατὸ ἄλλοτε ἔχουν μελετηθῆ ἀπὸ τοὺς ἰδίους Ἕλληνας μὲ τέτοια σχολαστικὴ ἐπιμέλεια. Τώρα, ἀπὸ τὸν κ. Ἀναστασίου περιλαμβάνεται μεταφορὰ τῆς μεθόδου τοῦ στοχαστικοῦ ἔδαφος, ἰδιαιτέρα στὸ βυζαντινὸν, ἵνα φωτισθοῦν παρεμφερεῖς κινήσεις—(ἰσχυρῶν, τῶν Παυλικιανῶν) (ἔδωθ' ἀφορμὴν περὶ συμπληρώσεως τῆς ἐργασίας πού ἄρχισε ὁ κ. Ἀναστασίου) κτλ.—καὶ ἂν καὶ μερικὰ ἀπέτυχαν, εἶναι τεράστια ἡ σημασία τους γιὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἑλληνικοῦ μας καὶ πού ἄφησαν μόνιμα ἴχνη ἐν καρδίᾳ τοῦ λαοῦ μας.

A. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

✽

Κερκυραϊκὰ Χρονικά : (Ἐκδότης Κ. Δαφνῆς)

Ὅπως κάθε χρόνο ἔτσι καὶ φέτος ὁ Κερκυραῖος Δαφνῆς, ὁ ἄνθρωπος πού τόσο ματτικὰ δουλεύει γιὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Κερκύρας, μᾶς ἔστειλε τὸν τόμο τῶν Χρονικῶν του. Καὶ ὅπως ἐκαστὸν χρόνο, ἔτσι καὶ φέτος ὁ τόμος αὐτὸς εἶναι πλούσιος σὲ μελέτες, ἰδιαιτέρα ἱστορικὰς, πού φωτίζουν κάποια πτυχὴ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑπτανήσου, τῆς τόσο δραματικῆς στὴν οὐσιαστικὴν τῆς ὑπόστασιν. Μορφολογικὰ ἐποχὲς παρουσιάζονται στὸ πρόσωπο, πού τὸ παρὸν τὶς εἶχαν σχεδὸν ξεχάσει μὰ πού ἄφησαν ἐν τούτοις μέσα στὸν ἱστορικὸν χῶρον ἴχνη πού ὁ χρόνος δὲν δύναται νὰ σβῆσιν.

Ὁ σοφὸς καθηγητὴς Α. Σίδερικος μᾶς

παρουσιάζει σὲ λίγες σελίδες τὸν Βρατλα—Ἀρμένιν, ἀπὸ τοὺς πρώτους συστηματικοὺς φιλοσόφους τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ κ. Λινάρδος, μιὰ μελέτη γεμάτη ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς πόλεως Κερκύρας, μέσα στοὺς τελευταίους αἰῶνες.

Ὁ κ. Χειμαριὸς μᾶς δίνει σὲ μετάφρασιν μέρη ἀπὸ τὴν Βιογραφίαν τοῦ Ναυάρχου Οὐσακῶφ, τοῦ Εὐγ. Ταρλέ.

Ὁ κ. Στεριώτης, τὴν μετάφρασιν τῆς Ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Λόρδο Ράσσελ τοῦ Λενορμάν, μὲ ἐνδιαφέροντα προλεγόμενα.

Ἡ Δις Νικοκάβουρα, δημοσιεύει σὲ μετάφρασιν, μὲ τὸν κατάλληλον ὑπομνηματισμὸν, μὲ πρόλογον καὶ σχόλια τὴν ἀλληλογραφίαν Μουσταξόδης—Λαρντέν, κτλ.

Ἐξ ἄλλου, στὸν ἴδιον τόμον, δημοσιεύεται μιὰ πυκνὴ αἰσθητικὴ μελέτη τοῦ γνωστοῦ Κερκυραίου πεζογράφου κ. Πλασκοβίτη, πού παρουσιάστηκε σὰν διάλεξιν στὴν Κέρκυρα, μὲ τίτλον: ἡ Πεζογραφία τοῦ Ἡθους, καὶ ὑπότιτλον: Ντοστογιέφσκυ—Κάφκα—Ἀλμπ. Καμύς. Ἡ δραματικὴ ὑπαρξὴ τῶν τριῶν αὐτῶν συγγραφέων, πού, μὲ τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς τους ἐχάρισαν στὸν σύγχρονον εὐρωπαῖον μιὰ νέα ὄρασιν, καὶ ἔδωσαν στὸ μυθιστόρημα τὸν παλμὸν τοῦ νέου μας κόσμου, δίνει στὴν μελέτη αὐτὴν, πού τὴν χαρακτηρίζει ἡ ἐμβριθία καὶ τὸ βάθος, τὴν εὐκαιρίαν, σὲ ὅσους ἐνδιαφέρει ὁ πεζὸς ἐντεχνος λόγος, νὰ ἐγκύψουν στὰ βασικὰ του προβλήματα, καὶ νὰ κατατοπισθοῦν ὡς πρὸς τὶς πρώτες καταβολὰς του.

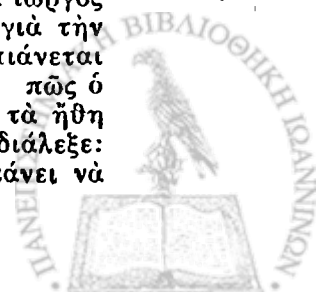
Γιὰ τὴν πλούσιαν αὐτὴν αἰσθητικὴν προσφορὰν, εὐχαριστοῦμε μὲ θερμὴν εὐγνωστικὴν τὸν ἀκάματο Κ. Δαφνῆ.

A. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

✽

Γιῶργου Δωρικου: «Ζητεῖται ἐνάρετος»

Μὲ κάποια καθυστέρησιν—γιὰ λόγους ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν θέλησίν μου—καταπιάνομαι μ' ἓνα βιβλίον πού μοῦκανε βαθύτατη ἐντύπωσιν. Ἡ σάτιρα εἶναι ἓνα εἶδος παρεξηγημένον στὶς μέρες μας γιὰ τὸν ὅσον πάσχισαν νὰ τὴν χρησιμοποιήσουν ἔπεσαν στὴ φτηνὴ φάρσα. Ὁ Γιῶργος Δωρικὸς πού μᾶς εἶχε ἄλλοτε πείσει γιὰ τὴν δεξιότητιν του σὰν πεζογράφου, καταπιάνεται τώρα νὰ μᾶς πείσει καὶ γιὰ κάτι ἄλλο: πῶς ὁ καλύτερος τρόπος νὰ στηλιτεύει κανεὶς τὰ ἥθη μιᾶς ἐποχῆς εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸς πού διάλεξε: ἡ ἀλληγορικὴ σάτιρα πού στιγμὲς σὲ κάνει νὰ

ίποπτεύεσαι κάτω από τις γραμμές σύγχρονα πρόσωπα και γεγονότα αλλά που λίγο πιο κάτω γενικεύεται ή αλληγορία σε βαθμό που αμφιβάλλεις για την προηγούμενη διαπίστωση. Αυτό ακριβώς το παιγνίδισμα ανάμεσα σε πραγματικά σύγχρονα συμπτώματα νοσηρών ήθων και σε μια απόπειρα καθολίκευσης κοινωνικών φαινομένων είναι που δίνει στο βιβλίο του Γ. Λοιρικού την σφραγίδα της άξιας πνευματικής προσφοράς. Δεν ξέρω εάν ουσιαστικά προσφέρουν τίποτε το σημαντικό στην κοινωνία μας κείμενα σαν το «Ζητείται Ένάρετος», σε γεμίζουν όμως αισιοδοξία όταν βλέπεις πώς σε καιρούς τόσο χαλεπούς υπάρχουν και εύγενείς ψυχές που δεν διστάζουν κάτω από τον μανδύα του κομικού (ύψηλης πάντοτε ποιότητας) να τονίσουν την ανάγκη μιας ήθικης καθάρσης γύρω μας.

✽

Αντωνίου Κανακάρη: «Αριστομένης Προβελέγγιος»

Κυριός αγάπης προς την πατρίδα του και τα άξια πνευματικά της παιδιά, ή μελέτη του έκλεκτου δικαστικού κ. Αντωνίου Κανακάρη για τον γλυκό τραγουδιστή της Σύφρου είναι από κάθε άποψη επιπρόσδεκτη. Με μεθοδικότητα, αρχίζοντας με στοιχεία βιογραφικά και συνεχίζοντας με ανάλυση των έργων του ποιητή κατά χρονολογική σειρά, ο συγγραφέας μας δίνει μια ωραία εικόνα της πορείας του Προβελέγγιου.

Δεν μπορεί βέβαια το βιβλιαράκι αυτό να χαρακτηριστεί σαν κριτική μελέτη ή σαν απόπειρα τοποθέτησης του έργου του ποιητή μέσα στην εποχή του και γενικότερα στην ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Άλλωστε κάτι τέτοιο νομίζω πως θα ήταν έξω από τους σκοπούς του κ. Κανακάρη που κυρίως επιδιώκει να μας μεταδώσει λίγη από την δική του άδολη χαρά όταν διαβάζει στίχους του συμπατριώτη του. Είναι άκομη άξιος συγγραφέων ο συγγραφέας και για ένα πρόσθετο λόγο: γιατί τόλμησε να γράψει για μιαν «αγάπη» του που πρέπει να το παραδεχτούμε έχει σήμερα ελάχιστους έραστές. Η προσπάθεια αυτή, ή απελπισμένη στο βάθος, να πείσει τους σημερινούς για την αξία ενός «παλιού» ποιητή είναι που αποδεικνύει πάνω απ' όλα την ελικρίνεια και τον πολιτισμό του συγγραφέα.

✽

Διομήδη Γεωργιάδη: «Γνωριμίες με τον κόσμο»

Ο κόσμος έχει γίνει πολύ μικρός στις μέρες μας. Γι' αυτό και τα ταξίδια είναι συχνότερα κι' εύκολότερα. Αποτέλεσμα να παρουσιάζεται μια άνθιση της ταξιδιωτικής λογοτεχνίας. Το βιβλίο του κ. Γεωργιάδη δεν προσφέρει μια δική του, προσωπική εικόνα των τόπων που έπεσκέφτηκε, είναι όμως πολύ καλαί-

οήτο και δείχνει πώς ο συγγραφέας του έχει την ικανότητα να ξεχωρίζει τα αληθινά «αξιοθέατα» και να τα προβάλλει.

Κυριός πρόσφατων ταξιδιών στην Ιταλία, Ελβετία και Γαλλία το βιβλίο του κ. Γεωργιάδη, χωρίς να είναι ταξιδιωτικός οδηγός αλλά ούτε και λογοτεχνικό κείμενο όπου οι τόποι θα ήταν μόνο το ζήτητρο για να ξεχυθεί ο έσωτερικός κόσμος του συγγραφέα, διαβάζεται άβιαστα, τέρπει και δημιουργεί την επιθυμία σε όσους δεν τα έχουν δει—να επισκεφθούν τις διάφορες Ευρωπαϊκές πόλεις που παρελαύνουν στις σελίδες του. Αυτός δεν ήταν κι' ο σκοπός του κ. Γεωργιάδη;

ΠΑΥΛΟΣ Ν. ΝΑΘΑΝΑΙΛ

✽✽✽

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΟΜΑΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

Η ομαδική έκθεση των συμπολιτών μας ζωγράφων, που έγινε τον Μάιο στην Ζωοικαία Παιδαγωγική Ακαδημία, ήταν μια πολύ καλή και κάπως πλατύτερη καλλιτεχνική παρουσία. Έτσι, εκτός απ' την εκδήλωση αυτή καθ' εαυτή το γεγονός τούτο είχε όπωσδήποτε κι' ένα γενικότερο ενδιαφέρον. Κι' είναι πράγματι ένθαρουντικό που το κοινό την πρόσεξε ιδιαίτερα βέβαια, θα έπρεπε ή προσπάθεια τούτη να μη παραμείνει μονάχα απ' αυτό δικαιωμένη. Είναι πάντοτε αναγκαίο ή κάθε τέτοια εκδήλωση υποστηρίζεται το ίδιο και οικονομικά. Γιατί, εκτός που ή πώληση πινάκων αποτελεί μια έπρακτη αναγνώριση—τόσο αναγκαία για τη καλλιτεχνη—, ή διαπάνη για τα ύλικά και τη δργάνωση μιας έκθεσης είναι, για βιοπαλαιστούς ζωγράφους, παρουπάνω από προβληματική. Το σημείο τούτο, έν πάση περιπτώσει, θα πρέπει να το προσέξουμε πιο πολύ. Πιστεύω πως, σκόπη μας, δεν ευτύχησαν οικονομικά κι' οι άλλες εκθέσεις που έγιναν προηγούμενα. Κι' αυτό είναι μια ανασχετική κατάσταση, που κάθε άλλο παρά δημιουργεί τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη μιας καλλιτεχνικής κίνησης στο ίδιο επίπεδο που είναι ή πνευματική παράδοση.

Στην έκθεση που οργανώθηκε υπό την προστασία του Διευτού της Ζ. Π. Ακαδημίας κ. Λώλη, πήραν μέρος οι αυτοδίδακτοι Κ. Χαροπούλου, Χρ. Καχρυμάνης, Φ. Ζάρας, Δημ. Σοκάς και Β. Δρόσος, δίνοντας, ό καθένας, έν ιδιαίτερο τόνο και στήνοντας κάποιες ένδιαφορικές απόψεις. Μέσα στους 90 περίπου πίνακες, που είχαν όλοι μαζί στην έκθεση, ύάρη και αρχήν, κάποια καθαρότητα έπαφης και ρασης των καλλιτεχνών με την πραγματικότητα έστον κι' έν αυτό δεν είναι πολλές φορές και συγκροτημένο από τεχνικής ή και ζωγραφικής άπόψεως. Έν τούτοις, την πιο μεγάλη άξία ή έχει ή ελικρίνεια της πρώτης συγκίνησης και άπειραχη ύψη των θεμάτων. Πίνακες, που

ιομακρύνονται απ' τή φυσική ὄψη τῆς ζωῆς ἅς πού ἔχουν ἕναν προβληματισμό σ' ἕνα τε-
 ρητό φῶς, ὅπως τὸ «πανηγύρι στὸ Μέτσοβο»
 (No 25), «Τσοπάνηδες τῆς Πίνδου» (No 35), «Οἰ-
 γυγειακὸ περιβάλλον» (No 46) τοῦ Χρ. Κα-
 νιμάνη ἢ πίνακας με χρωματικὴ τολμηρότητα
 εἰ κάποιο νεῦρο ὅπως τὸ «ἡλιοβασίλευμα», «ἡ
 κλύβα» (ἀντίγραφον), «τὸ Ζαγόρι» (No 55, 56,
 1), τοῦ Φ. Ζάρα, καθὼς ἐπίσης οἱ πίνακες «το-
 ῖο στὸ Πέραμα», «Δρομάκι στὰ Γιάννινα»,
 «Ψαράδες» (No 61, 65, 66) τοῦ Δημ. Σακκά,
 πιαγμένοι με ποίηση καὶ ρωμαντικότητα διά-
 εσης, ἢ τὸ No 9 («ἀπ' τῆ ζωῆ τοῦ χωριοῦ») αἰ
 21 (οκίτσα) τῆς Κ. Χαροπούλου με σωστὴ ἀ-
 μόσφαιρα πραγματικῆς ἀντίληψης ὅπως κι' οἱ
 ὑαίοθητες ἀνθογραφεῖς τοῦ Β. Δρόσου με
 ἦν εὐγενική τους ἀέρινη ὀρθοδοξία στὸ χρῶμα
 αἰ στὸ σχέδιο. Ὅλοι μαζί, ἔφτιαξαν μιὰ πολύ-
 ρωμη καὶ πολυδύναμη παρουσία, πού, τουλάχισ-
 το, ἔδωσαν ἕνα σπουδαῖο μέτρο δυνατοτήτων
 ψυχικητικῶ. Βέβαια, ὁ καθένας ξεχωριστὰ ἔχει
 —κατὰ τὴ γνώμη μας— νὰ πασχίσει γιὰ κάποιες
 ἰκῆς του προσωπικῆς λύσεις, ἰδιαίτερα ὡς πρὸς
 τὴν συγκρότηση τοῦ θέματος καὶ τὴν χρωματι-
 κὴ σύνθεση. Τὰ προβλήματα, ὅμως, αὐτὰ εἶναι
 ξεχωριστὰ γιὰ τὸν καθένα κι' ἡ λύση τους θὰ
 εἶναι πάντοτε συνυφασμένη με τὴν ὄντοτητα τοῦ
 καθενός. Ἐλπίζομε πῶς, πολὺ σύντομα, θὰ ἔ-
 ρουμε τὴν εὐχαρίστηση νὰ διαπιστώσουμε τὴν
 ἐξέλιξη πού ὑπόσχονται τώρα.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Ἡ Ἐνωσις Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδευ-
 σεως Νομοῦ Ἰωαννίνων ὀργάνωσε τὴν 7 Μαΐου,
 στὴν αἴθουσα τῆς Ζ. Π. Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων,
 μιὰ ἐνδιαφέρουσα διάλεξη τοῦ ἀντιπροσώπου
 τοῦ Βρετανικοῦ Συμβουλίου ἐν Ἑλλάδι κ. *R. A.*
Close πού μίλησε με θέμα: «Τὸ Βρετανικὸν Συμ-
 βούλιον: Ἡ συμβολὴ του εἰς τὰς διεθνεῖς μορ-
 φωτικὰς σχέσεις».

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἡ ἐνταῦθα Ἀδελφότης τῶν Κρητῶν, ἐπὶ τῇ
 ἐπετείῳ τῆς Μάχης τῆς Κρήτης, ὀργάνωσε τὴν
 21 Μαΐου μιὰ ὀραία γιορτὴ πού ξεχώρισε τὴν
 παρουσία της. Ὑπογραμμίζομε πῶς τὸ κύριο γε-
 γονός τῆς πανελληνίας ἀκτινοβολίας ἐπετείου αὐ-
 τῆς ὑπῆρξε ἡ ἐπιτυχημένη καὶ γλαφυρὴ διάλεξη
 πού ἔδωσε ὁ διανοούμενος Κρητὴς ὑπολογαγός κ.
 Βασ. Καλαντζῆς—Μουντάκις με θέμα τὴ Μάχη
 τῆς Κρήτης. Τόσο ἡ ὀργάνωση τῆς διαλέξεως, πού
 ἔγινε στὴ Στρατιωτικὴ Δέσχη Ἰωαννίνων, ὅσο
 καὶ ἡ ἀθρόα προσέλευση ἑνὸς ἐκλεκτοῦ ἀκροα-
 τηρίου, ἔδωκαν στὴν ἡμέρα αὐτὴ μιὰ τέτοια
 λαμπρότητα κι' ἕνα τέτοιο πατριωτικὸ περιεχό-
 μενο, πού καὶ τὴν Ἀδελφότητα τῶν ἐν Ἰωαννί-
 ναις Κρητῶν καὶ τὴν πόλη τῶν Ἰωαννίνων τι-
 μούν ἰδιαίτερα.

Ἐπίσης, πάνω στὸ ἴδιο θέμα, ἔδωσε μιὰ
 πολὺ ἐνδιαφέρουσα διάλεξη κι' ἡ δ/νις Ἑλληνικῆ
 Σταματάκη, ὑποδιευθύντρια τῆς Ζωσ. Παιδαγ.
 Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων, λίγες μέρες πρὶν, στὴν
 αἴθουσα τῆς Ζ. Π. Ἀκαδημίας. Ἡ ὀμιλία τῆς
 δ)δος Σταματάκη δημοσιεύθηκε ὀλόκληρη στὸν
 ἡμερησιο τύπο τῶν Ἰωαννίνων καὶ κρίθηκε με
 τὰ καλύτερα λόγια.

Η ἩΜΕΡΑ ΤΟΥ ΗΠΕΙΡΩΤΟΥ ΣΠΟΥΔΑΣΤΟΥ..

Οἱ Σπουδασταὶ τῆς Ζ. Π. Ἀκαδημίας, τῆς
 Τεχνικῆς Σχολῆς καὶ τῆς Σχολῆς Γ. Σταύρου,
 ὀργάνωσαν, διὰ κοινῆς προσπάθειας, εὐρύτερης
 σημασίας πανσπουδαστικὴ πνευματικὴ ἐκδή-
 λωση, με τὴν ὀποία προέβαλαν καὶ τὰ αἰτή-
 ματὰ των. Τὴν ἐκδήλωσιν αὐτὴ, πού τὴν ὀνόμα-
 σαν «Ἡμέρα τοῦ Ἡπειρώτου Σπουδαστοῦ», ἡ
 ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ, τὴν προγραμμάτισε ὡς
 ἐτήσιο γεγονός τῆς ζωῆς τῶν σπουδαστῶν, δί-
 νοντας ἔτσι κι' ἕνα περιεχόμενον πλατύτερον ἐν-
 διαφέροντος.

Κατ' αὐτὴν, πού τὸ κύριον μέρος τῶν ἐκδη-
 λώσεων ἔγινε στὴν Ζ. Π. Ἀκαδημία τὴν 24—6—
 63 (ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς λήξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους)
 κλήθηκε κι' ἦρθε ὡς κύριος ὀμιλητῆς ὁ ὑπουρ-
 γός τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Εὐάγγ. Ἀβέρωφ—Το-
 σίτας.

Ὁ κ. ὑπουργός, στὴν ὀμιλία του, ἀναφέρ-
 θηκε στὶς ἀνησυχίες, στὰ προβλήματα καὶ στὸ
 μέλλον τῆς νεώτερης γενεᾶς, κι' ἔδωκε γενικώ-
 τερα ἕναν τόνο πνευματικῆς θεώρησης στὴν κί-
 νηση τῶν σπουδαστῶν. Ἐπίσης, πρὸς τοὺς σπου-
 δαστὸς καὶ τὴν συγκέντρωση, ὀμίλησε κι' ὁ Σε-
 βασιμῶτατος Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. Σερα-
 φεῖμ, δηλώνοντας τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τῆς
 Ἐκκλησίας γιὰ τοὺς νέους. Ἡ «Ἡμέρα τοῦ Ἡ-
 πειρώτου Σπουδαστοῦ» τελείωσε με μιὰ ἐγκάρ-
 δια πνευματικὴ συνῆστιάση πού ἔγινε τὸ βράδυ
 στὸ χῶρο τοῦ Ναυτικοῦ Ὀμίλου Ἰωαννίνων
 (Λιμνοπούλα). Καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συν-
 εστιάσεως, δόθηκε ἡ εὐκαιρία ν' ἀναπτυχθοῦν
 ἀπόψεις πάνω στὸ γεγονός τῆς ἡμέρας τόσο ἐκ
 μέρους τῶν διανοουμένων, ὅσο καὶ ἐκ μέρους
 τοῦ Σ)του κ. Σεραφεῖμ καὶ τοῦ κ. Ἀβέρωφ.

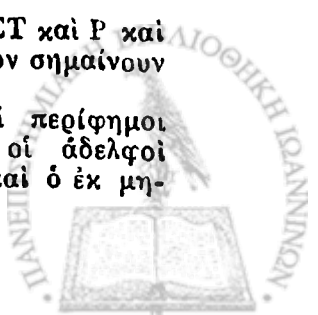
ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σχετικὰ με τὸ ἄρθρον τοῦ Δ. Σ α λ α μ ά γ κ α,
 «Ἡ Κυρὰ Χιμαντριώτισσα» (Ἠπ. Ἐστ. Ἀπρι-
 λίου 1962), δημοσιεύομε πιδό κάτω ἐπιστολὴ τοῦ
 συνεργάτου μας Α. Εὐ θ υ μ ί ο υ, συμπληρωμα-
 τικὴ τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ.

Κόνιτσα 4—7—62

Ἀγαπητὲ κ. Σαλαμάγκα, τὰ ΜΣΤ καὶ Ρ καὶ
 ΒΡΜ τοῦ Ἀρχιμανδρειοῦ Ἰωαννίνων σημαίνουν
 «Μαστροὶ ἀπὸ Βούρμπιανη».

Ἦταν δὲ αὐτοὶ οἱ μαστόροι οἱ περίφημοι
 λαϊκοὶ Βουρμπιανῆτες ἀρχιτέκτονες, οἱ ἀδελφοὶ
 Δημήτριος καὶ Γεωργάκης Γιόσης καὶ ὁ ἐκ μη-

πρὸς προσπάππος μου Νικόλα Λιόλης.

Αὐτοὶ ἔκτισαν καὶ τὸν Μητροπολιτικὸ Ναὸ Ἁγ. Ἀθανασίου, καὶ τὶς Στρατῶνες ποὺ κατα-
δαφίζονται σήμερα, καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα μέ-
γαλα καὶ Σαράγια τῶν Γιαννίνων.

Συγκεκριμένα δὲ ὁ προσπάππος μου Νικό-
λα Λιόλης ἔκτισε καὶ τὴν οἰκία Μίσιου. Σώζεται
εἰς χεῖρας μου τὸ σχετικὸ συμφωνητικὸ, καὶ

ἄλλο παρόμοιο ἀντίγραφο καὶ ἄλλα χαρτιά
χεῖρας τοῦ κ. Λεάνδρου Μίσιου.

Σὰς χαιρετῶ
φιλικῶς
Α. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

✱

Στὴ σελ. 487, στίχος 31, ἡ λέξη πα
κα λ ῶ νὰ διορθωθῆι σὲ π ρ ο κ α λ ῶ.

ΕΚΘΕΣΗ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΣΤΗΝ ΞΑΝΘΗ

Πληροφορούμεθα ἀπὸ τὴν Ξάνθη ὅτι ἡ Φιλοπρόοδος Ἐνωσις, ποὺ
πρόεδρος τῆς εἶναι ὁ διανοούμενος κ. Ἡλίας Γαργάλας, δικηγόρος, καὶ
Γενικὸς Γραμματεὺς ὁ λογοτέχνης καὶ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ «Θρα-
κικὰ Χρονικά» κ. Στέφανος Ἰωαννίδης, στὸ πλαίσιο μιᾶς σειρᾶς ποικίλων
ἐκδηλώσεων μέσα στὸ 1962 μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 10ετίας
ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της, ὀργανώνει τὸ φθινόπωρο Ἐκθεση Θρακικοῦ Βιβλίου.

Ἡ ἐκθεση αὐτὴ θὰ περιλάβῃ βιβλία ποὺ γράφουν γιὰ τὴν Θράκη
καὶ βιβλία ποὺ ἔχουν γράψει Θρακιῶτες. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν καθαρὰ μορφω-
τικὸ σκοπὸ, ἡ ἐκθεση αὐτὴ ἀποβλέπει σὲ μιὰ προβολὴ καὶ ἀξιολόγηση τοῦ
ἔργου τῶν Θρακῶν συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς Θράκης
μέσα στὸν Ἑλληνικὸ πνευματικὸ χῶρο. Ἔτσι στὴν ἐκθεση αὐτὴ θὰ περι-
ληφθοῦν βιβλία ἱστορικά, λαογραφικά, ἠθογραφίες, διηγήματα, μυθιστο-
ρήματα, ποιήματα κλπ.

Ἡ Φιλοπρόοδος Ἐνωσις Ξάνθης ἀπευθύνει ἐκκλήση πρὸς ὅλους ὁ-
σους μποροῦν νὰ βοηθήσουν τὴν προσπάθειά της στέλνοντας βιβλία—βε-
βαίως ἐπὶ ἐπιστροφῇ—ἢ ὑποδείξεις γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἐκθέσεως. Ἀρ-
γότερα θ' ἀνακοινωθοῦν περισσότερες λεπτομέρειες γύρω ἀπὸ τὴν ὀργά-
νωσιν τῆς ἐκθέσεως.

Έταιρεία Ἡπειρωτιῶν Μελετῶν

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΕΟΡΤΑΙ ΔΩΔΩΝΗΣ

(ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΗΠΕΙΡΟΥ)

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1962

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

"ΑΝΤΙΓΟΝΗ,"

ΚΥΡΙΑΚΗ 12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1962

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

"ΑΙΑΣ,"

400.000.000

Κάθε χρόνο μοιράζουν τὰ
ΚΡΑΤΙΚΑ ΛΑΧΕΙΑ

ΛΑΪΚΟ ΛΑΧΕΙΟ

6.240.000

μοιράζει κάθε δεκαπέντε μέρες

ΕΘΝΙΚΟ ΛΑΧΕΙΟ

93.123.300

έμοιρασε οτήν προηγούμενη
έκδοσι με ΔΩΡΟΝ

5.000.000

ΚΡΑΤΙΚΑ ΛΑΧΕΙΑ

650)ο

των αναθαρίστων εισπράξεων
μοιράζονται στους **ΤΥΧΕΡΟΥΣ**

Τὰ καθαρὰ ἔσοδα

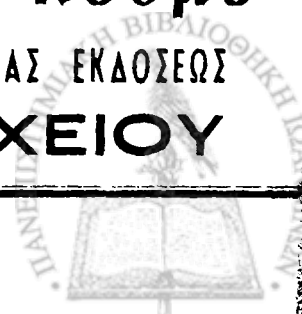
οὐ κοινωφελῆ ἰδρύματα

ΚΡΑΤΙΚΑ ΛΑΧΕΙΑ

"Ένας ἀπό τοὺς μεγαλυτέρους Ὀρ-
γανισμοὺς **ΤΥΧΗΣ** στὸν Κόσμο

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ

Ἡ Ἀγροτική Τράπεζα χορηγεί εἰς
τὰς Καταθέσεις Ταμειυτηρίου τὸ
μεγαλύτερον ἐπιτόκιον ἐξ ὄλων
τῶν Τραπεζῶν, ἤτοι 4 καὶ 3/4%.

Ἐνεργοῦνται ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἀσφαλίσεις ἐπὶ τῶν ἀγροτι-
κῶν προϊόντων καὶ τοῦ γεωργοκτηνοτροφικοῦ κεφαλαίου τῶν ἀγροτῶν
κατὰ τῶν κινδύνων ΧΑΛΑΖΗΣ—ΠΑΓΕΤΟΥ—ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΟΣ ΜΕ-
ΓΑΛΩΝ ΖΩΩΝ—ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ—ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ
ΤΡΙΤΩΝ—ΠΥΡΟΣ—ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ. Ἐπίσης ἀσφαλίζονται τὰ ΣΩΜΑΤΑ
ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΣΚΑΦΩΝ.

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ Κ. ΚΑΤΣΑΡΗΣ ΠΛ. ΚΑΡΥΤΣΗ 3 ΤΗΛ 22.787 κ 32.842

